$\sqrt{\frac{1}{2}}$ 94

אוניברסיטת 814 אדר, אוכס

פיי רעד י. פ. פרץ-שוב

היינריך היינע.

פיערטער באנד:

נאָוועליסטישע פראַגמענטען.

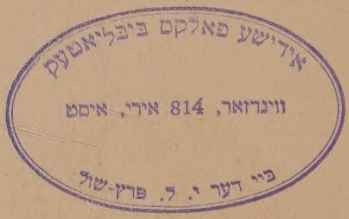

ארויסגעגעבען פון פערלאג „אידיש"
1918 ניו־יאָרק תרע"ח

די ווערק פון היינריך היינע אין אכט בענד מיט
א ביאגראפיע פון ע. קאלישער און א פארווארט
פון דר. נ. סירקין, איבערזעצט פון: אייזלאנד ר.,
ביאליק ה. נ., באראבאוויטש, גראס נ., האלפערן
מ. ל., הערבערט ל. מ., לאנדוי ז. לילינפוט, מאני
לייב, עדעלשטאט ד., פרישמאן ד., פרץ י. ל.,
קיסין י., שוואַרץ י. י., שווייד מ., רייזען א.
און ראלניק י.

דער רב פון באכאראך.

פראגמענט.

1821.

Copyright, 1918
by
JEWISH BOOK AGENCY, Inc.

אידישע פאלקס ביבליאטעק
וויגדזאר, 814 אוי, אוסט
בי- דער ס. ס. פרץ-שול

קאפיטעל I.

לעבען דעם אונטערשטען טייל פון רהיין, דאָרט וואו די ברע־
גען פון טייף פאָרלירען זייער לאבענדיג אויסזעהן, די בערג און
די פעלזען מיט זייערע אויסערגעווענליכע חורבות פון שלעסער
זעהען אויס מוראַ'דיגער, און אַרום און ארום הערשט א ווילדערע,
ערענסטערע הערליכקייט, דאָרט ליגט ווי א מוראַ'דיגע, פארצייטיגע
לעגענדע, די פינסטערע, אוראלטע שטאָדט באכאראך. ניט אלע מאל
זענען געווען אזוי צופרידן און איינגעפאלען די דאזיגע מוירען מיט
זייערע גלאטע געזימסען און בלינדע וועכטער־טורמעס, וואס אין
זייערע שפאלטען פייפט איצטער דער ווינד און די שפאצען האבען
דאָרט זייערע נעסטען; אין אט די אַרימע, מיאוס'ע און לעהמיגע
גאסען, וואס מען דערזעהט דורך דעם איינגעפאלענעם טויער,
האט ניט אלעמאל געהערשט יענע פוסטע שטילקייט, וואס ווערט
נאר צייטענווייז איבערגעריסען פון שרייענדיגע קינדער, קריגענ־
דיגע ווייבער און ברומענדיגע קיה. די דאזיגע מוירען זענען אמאל
געווען שטאלץ און שטארק, און אין אט די גאסען האט זיך אמאל
באווענט א פריי פריש לעבען, כבוד און גדולה, פרייד און לייד, א
סך ליעבע און א סך שנאה. באכאראך האט אמאל געהערט צו יענע
שטערט, וואס די דוימער האבען געגרינדעט, אין דער צייט, ווען זיי
האבען געווען איבער דעם רהיין. און די איינוואוינער, הגם
עס זענען דערנאך נעקומען אויף זיי זעהר שטורעמדיגע צייטען און
הגם זיי זענען שפעטער צו ארונטער געפאלען אונטער האהענ־
שטויפם ממשלה און נאר שפעטער אונטער דער ממשלה פון ווי־
טעלסבאך, איז זיי דאך געלונגען, פונקט אזוי ווי אנדערע רהיינישע
שטעדט, צו דערהאלטען פאר זיך א פריי געמיינדע לעבען. זייער
געמיינדע איז געווען צונויפגעשטעלט דורך א פאראיינגונג פון

צו זיין געליעבטען פרייַנד

הייַנריך לאובע

וויזטעט די לעגענדע פון דעם רב פון באכאראך.

האַרציג גרוסענדיג

דער פערפאסער.

דערם די מחנות פלאַנעלאַנטען, יענע האַלב נאַקעטע מענער אוו
פרויען, וואָס האָבען פאר א תשובה זיך אליין געשמיסען מיט קאנ־
טשיקעס, אוו דערביי געזונגען א ווילד מאריענליעד, האָבען דע־
מאָלט דורכגעצויגען די גאנצע רהיין־געגענד אין דעם איבעריגען
דרום׳דיגען דייטשלאנד, האָבען אויפ׳ן וועג אויסגע׳הרג׳עט פיעל
טויזענדער אידען, אדער זיי געפייניגט אדער געצוואונגען מיט ג־
וואלד צו דער שמד. אן אנדער באשולדיגונג, וואָס האָט שוין
פון א לאנגע צייט פריהער, דורך דעם גאנצען מיטעלאלטער ביז
צו דעם אָנהויב פון דעם פריהערדיגען יאָהרהונדערט געקאָסט די
אידען א סך בלוט אוו שרעק, איז געווען דער נארישער אוו ווילדער
בלבול, וועלכער איז אין כראָניקען אוו לענענדען איבערגע׳חזר׳ט
געוואָרען ביז צום עקעל, אז די אידען גנב׳ענען די הייליגע האָסטיען,
וואָס זיי שטעכען דורך מיט מעסערם ביז עם רינט ארויס בלוט.
אוו אז אים פסח קויליען זיי קריסטליכע קינדער, כדי צו באנוצען
זייער בלוט צום סדר. די אידען וועלכע זענען פון שטענדיג אָן ג־
ווען פארהאסט צוליעב זייער אמונה, צוליעב זייער רייכקייט אוו
צוליעב די חובות, וואָס די קריסטען זענען זיי שולדיג געווען, זע־
גען אין יענעם יום טוב אין גאנצען געווען אין די העגר פון זיי־
ערע שונאים, וועלכע האָבען זיי זעהר לייכט געקענט אָנטוען גרויסע
צרות, וועו זיי האָבען נאָר פארשפרייט א קלאנג אז מען האָט דער־
הרג׳עט א קינד. וועו ניט האָבען זיי נאָר אונטערגעוואָרפען א דער־
הרג׳עט פארבלוטיגט קינד אין א אידיש הויז, אוו ביינאכט, וועו
יענע פאמיליע איז געוועסען ביים סדר, זענען זיי איהר באפאלען,
אוו דערנאָך האָט מען זיך א לאָז געטאָן מאָרדען, רויבען אוו אי־
בער׳שמד׳ן. אוו גרויסע וואונדער זענען געשעהן מיט דעם געפונע־
נעם טויטען קינד, וועלכען די קירך האָט סוף כל סוף ערקלעהרט
פאר א הייליגען. אזא הייליגער איז געווען סאנקט ווערנער אוו פאר
זיין כבוד וועגען, איז דאָס אין אבערוועזעל געגרינדעט געוואָרען
יענער פרעכטיגער מאָנאָסטיר, וואָס ער שטעלט מיט זיך פאר
ביים רהיין אייניע פון די שענסטע חורבות, אוו זי ענטציקט אונז
אזוי מיט איהר גאָטישער שענקייט פון איהרע לאנגע שפיציג־געבוי־
גענע פענסטער, מיט איהרע שטאָלץ־ארויסשטעקענדיגע זיילען אוו

איינצעלנע קערפערשאפטען. די קערפערשאפט פון פאטריוטישע אלט בירגער, און די קערפערשאפט פון די צעכצן, וואס איז ווידער געווען צונויפגעשטעלט לויט די פארשידענע מלאכות, פלענען זיך אלע מאל ארומקריגען צוווישען זיך, וויל יעדע פון זיי האט געוואלט זיין די איינציגע, וואס האט די מאכט אין איהרע הענד. און דערפאר איז געווען, אז וועז עס האט זיך געהאנדעלט וועגען באשיצען זיך אדער צו באקעמפען דעם דרויסענדיגען שכנות'דיגען רויב־אדעל, זענען זיי געווען פאראייניגט, אינוועניג אבשר, צוווישען זיך, האבען זיי שטענדיג נעפיהרט מחלוקת צוליעב זייערע אייגענע אינטערעסען. דערפאר האבען זיי נעלעבט צוווישען זיך זעהר ניט פרייגדליך. און עס האט נעהערשט צוווישען זיי זעהר וועניג צוטרוי. און אפטמאל פלעגט קומען צו בלוטיגע נעשלעגען. דער הערשענדער פאגט, פלעגט זיצען אין דעם הויכצן שלאס סארעק און פונקט ווי זיין פאלקאן, פלעגט ער אראפפליהען יעדעם מאל וועז מען האט איהם נערופען. און טיילמאל אויך אפילו דעמאלט, וועז מען האט איהם ניט נערופען. די גייסטליכע האבען נעהערשט אין דער פינסטערניש, דורך דעם וואס זיי האבען פארפינסטערט דעם גייסט. איין קערפערשאפט, וואס איז נעווען צום מייסטען אפגעזונדערט, שוואך, און איז ביסלעכווייז בארויבט געוואָרען פון אלע רעכט, איז נעווען די קליינע אידישע קהלה, וואס האט זיך באזעצט אין כאכאראך נאך אין דער צייט פון די רוימער, און שפעטער צו, אין דער צייט וועז עס זענען פארנעקומען די נרויסע רדיפות אויף אידען, האבען זיי צוווישען זיך אריינגענומען באנצע מחנות נייע אנטרונענע, וואס זענען זיך אנגעלאפען פון אלע זייטען.

די נרויסע רדיפות אויף אידען האבען זיך אננעפאנגען מיט די קרייץ־צוגען, און זענען נעווען צום שרעקליכסטען אין מיטען פון פערצעהנטען יאהרהונדערט ביים סוף פון דער נרויסער מגפה, וועלכע האט נעוואלט האבען נעקומען, ווי אנדערע עפענטליכע אומגליקען, דורך די אידען, ווארים מען האט נעזאגט, אז זיי האבען אראפנעבראכט נאט'ס צארן, און מיט דער הילף פון קרעציגע האבען זיי פארניפטעט די ברוניסם. די צורייצטע מאסען, באזונ־

האט חתונה געהאט מיט זיין פרוי, טאקי נאר צוליעב איהר געלט. אבער אלע ווייבער האבען דאס געלייקענט און זיי האבען געוואוסט צו דערצעהלען אלערלייי מעשיות, ווי אזוי דער רב איז נאך בא זיין אפפאהרען קיין שפאניען שוין געווען פארליעבט אין שרה'ן— אייגענטליך האט מען זי גערופען די שענע שרה—און ווי אזוי שרה האט געמוזט וואדטען זיעבען יאהר ביז דער רב האט זיך אומגע־קעהרט פון שפאניען, וואהרים ער האט זי מקדש געווען נעגען דעם ווילען פון איהר פאטער און אויך נעגען איהר אייגענעם רצון. וואהרים יערער איד קען מאכען א אידיש מיידעל פאר זיין געזעצליכע פרוי, וועז עס געלינגט איהם איהר אנצוטאן א רינג אויפ'ן פינגער, און צו זאגען דערבייי די ווערטער: „הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל!" דערמאנענדיג שפאניען פלעגען די בייזע צינ־גער דערבייי זיהר מאדנע שמייכלען. און דאס איז נעווען צוליעב עפיס זיהר א ניט קלאהרען קלאנג, אז ר' אברהם האט אין דער גרויסער ישיבה פון טאלעדא אמת געלערנט נאט'ס תורה מיט גרויס התמדה, אבער אין דערזעלביגער צייט האט ער אויך נאכגעמאכט קריסטליכע מנהגים, און האט אין זיך אריינגעזויגען א סך פרייזי־ניגע נעראנקעז, ווי יענע שפאנישע אידעז, וואס זענען דעמאלט נע־שטאנען אויף א זיהר הויכער מדרגה פון בילדונג. אין דער טיע־פענישע פון זייער נשמה האבען אבער אפילו די בייזע צינגער אליין זיהר וועניג געגלויבט אין דעם דאזיגען קלאנג. וואהרים פון זינט דער רב איז צוריק געקומען פון שפאניען, האט ער זיך אויפגע־פיהרט אין לעבען זיהר ריין, פרום און ערענסט. די קלענסטע דינים און מנהגים האט ער אפגעהיט מיט דער גרעסטער שטרענגקייט. אלע מאנטאג און דאנערשטאג פלעגט ער פאסטען, און עסען פלייש אדער טרינקען ווייז פלעגט ער נאר שבת אדער יום טוב. דעם גאנצען טאג פלעגט ער צוברענגען על התורה ועל העבודה. ביי טאג פלעגט ער לערנען גאט'ס תורה מיט זיינע תלמידים, וועלכע זיין גרויסער נאמען האט צוגעצויגען קיין באכאראך, און ביינאכט פלעגט ער באטראכטען די שטערען פון הימעל, אדער די אויגען פון דער שענער שרה. קיין קינדער האט דער רב ניט געהאט און דאך האט ארום איהם ניט געפעהלט קיין מענשען. דער גרויסער זאל פון זיין הויז,

אַיהרע שענע שטיין־שניצעריי‌ען, וועז מיר פֿאהרען דאַרטען פֿאר־ביי אין א הייטער גרינעם זומער־טאָג, אוז וועז מיר ווייסען ניט, וואָס זי איז געווען אמאל. לכבוד דעם דאָזיגען הייליגען זענען ביים רהיין געבויט געוואָרען נאָך דריי אנדערע גרויסע קירכען, אוז דער־ביי זענען אָהן א שיעור אידען געזעסען אוז געפֿייניגט געוואָרען. דאָס איז געשעהן אינ'ם יאָהר 1287. אוז אויך אין באַכאַראַך וואו עס איז געבויט געוואָרען איינע פון אָט די סאַנקט וועלכער קיר־כען, האָבען די אידען געהאַט אויסצושטעהן א סך צרות אוז יסורים. דאָך צוויי הונדערט יאָהר נאָך דעם, האָבען זיי שוין ניט געוואוסט פון אזעלכענע אָנפאלען פון פאַלקס־צאָרן, הגם מען האָט זיי אלץ ניט אויפגעהערט פיינד צו האָבען אוז זיי זענען נאָך אלץ געווען אין געפאָהר מיט זייער לעבען.

אָבער וואָס מעהר די שנאה פון דרויסען האָט זיי געדריקט, אלץ האַרציגער אוז פריינדליכער האָבען די אידען פון באַכאַראַך געלעבט צווישען זיך, אלץ טיעפֿער אוז שטאַרקער איז געווען זייער פרומקייט אוז זייער גאָט־פרוכטיגקייט. א מוסטער פאר אלעמען, ווי אזוי צו געהען אין גאָט'ס וועגען, איז געווען דער דאָהטיגער רב, וואָס האָט געהייסען ר' אברהם. ער איז געווען נאָך גאָר א יונגער מאן, אבער צוליעב זיין גרויס לומדות איז ער שוין געווען באריהמט ווייט אוז בריים. ער איז טאקי געבוירען געוואָרען אין דערזעלבי־גער שטאָדט, אוז זיין פאָטער, וואָס איז אויך געווען דער רב פון יענער שטאָדט, האָט איהם אָנגעזאָגט אין זיין צוואה, אז ער זאָל אי־בערנעמען דעם כסא רבנות, אוז אז ער זאָל די שטאָדט קיינמאָל ניט פאַרלאָזען, וועז אפילו זיין לעבען וועט שטעהן אין סכנה. די דאָזי־גע צוואה אוז א שראַנק מיט זעלטענע ספֿרים, דאָס איז געווען דאָס איינציגע, וואָס איהם איז געבליבען פון זיין טאָטען, וועלכער האָט אויסגעלעבט זייגע יאָהרען אין אָרימקייט אוז לערנענדיג די תורה. דאָך איז ר' אברהם געווען א גרויסער עושר. וואָרים ער האָט חתונה געהאַט מיט דער אייניאייניגער טאָכטער פון זיין פאָטערס ברו־דער, וועלכער האָט געהאַנדעלט מיט עדעלשטיינער, אוז נאָך זיין טויט האָט ער ג'ירשה'ט זיין גאנץ פארמעגען. בייזע צינגער אין דער געמיינדע, האָבען אפילו געגעבען אָנצוהערעניש, אז דער רב

צוזאמענמישונג פון לענענדען וועגען די אבות, פון מעשיות וועגען נסים אין מצרים, פון קוריאזע אנעקדאטען, וכוחים, תפלות, און יום־טוב׳דיגע זמירות. אין מיטען פון אט דעם סדר פראוועט מען א גרויס מאהלציט, און אפילו בשעת מען לייענט די הגדה, פארזוכט מען אויך צובים־לעך פון די סימבאלישע מאכלים, אין באשטימטע צייטען, מען עסט אויך פון די מצות און מען טרינקט פיער כוסות רויטען וויין. אומעטיג־פרעהליך, ערענסט־שפילעוודיג, און לענענ־דאריש געהיימניספול איז דער באראקטער פון יענער סדר־נאכט. און דער אלטער סקארבאווער ניגון מיט וועלכען דער עלטער פון הויז לייענט די הגדה, און וועלכער וועט צייטענווייז אויך אונ־טערגעבאפט פון די צוהערער אין א כאר, קלינגט אזוי שוידערהאפט־הארציג, אזוי מוטערליך איינוויגענדיג און אין דערזעלביגער צייט אזוי האסטיג אויפוועקענדיג, אז אפילו יענע אידען, וואס זענען שוין לאנג אפגעפאלען פון דער אמונה פון זייערע אבות, און יאגען זיך נאך פרעמדע פריידען און נאך פרעמדן כבוד, אפילו זיי ריהרט עס אויך אויף אין הארצען, וועו עס דרינגט צופעליג אריין אין זיערע אויערען דער אלטער, גוט באקאנטער פסח׳דיגער ניגון.

איינמאל איז ר׳ אברהם צוזאמען מיט זיינע קרובים, תלמידים און איבעריגע געסט געזעסען אינ׳ם גרויסען זאל און האבען אנגע־הויבען אפצוריכטען דעם סדר. אין זאל האט אלצדינג געבלאנקט מעהר ווי געוועהנליך. דער טיש איז געווען באצויגען מיט א זיידען טישטוך מיט פארשיידענפארביגע שטיקעריין, וועמענס גאלדענע פראנזען האבען אראפגעהאנגען ביז צו דער ערד. די טעלערלעך מיט די סימבאלישע שפייזען האבען נעגלאנצט היימיש, אזוי אויך די הויכע פול אנגעפילטע וויין־בעכערס, אויף וועלכע עס זענען גע־וועו אויסגעקריצט לויטער הייליגע מעשיות. די מאנסלייט זענען נעזעסען אין זייערע שוואַרצע מאנטלען און שווארצע פלאכע היט און וויסע קרויזען ארום האלז; די פרויען אין זייערע וואונדערלי־כע גלאנצענדיגע קלייַדער פון לאמבארדישע שטאפען, האבען ארום דעם קאפ און אויפ׳ן האלז געטראגען זייערע גאלדענע ציערונג און שנירען פערל. און די זילבערנע שבת׳דיגע מנורה, האט באַ־גאסען מיט איהר יום טוב׳דיג ליכט די פרומע, צופריעדענע פנימ׳ר

וואס איז געשטאנען לעבען דער שוהל, איז אלע מאל נעווען אפען פאר אלעמען; דאַרטען פלעגט מען אריינגעהן און ארויסגעהן, וועו עס האט זיך נאר נעוואלט; אהין פלעגט מען אריינקומען אפ־כאפען א דאוונען, אדער הערען נייעס, אדער אפהאלטען אסיפות אין אן אלגעמיינער עת צרה; דאַרט פלעגט מען זיך שפיעלען די קינ־דער שבת אין דער פריה, בשעת מען האט אין שוהל נעלייענט די סדרה פון דער וואך; אהין פלעגט מען זיך צונויפקומען צו א חתונה אדער צו א לויה; און דאַרט האט מען זיך נעקריגט און אי־בערגעבעטען; דאַרט האט א דערפרוירענער געפונען א ווארימען אויוועו און א הונגעריגער — א נעגרייטען טיש. א חוץ דעם פלע־גען זיך ארום רב ארומדרעהען א סך קרובים, ברידער און שוועס־טער מיט זייערע ווייבער און קינדער און אויך זייגע און זיין ווייב'ס פעטערס און מוהמעס, א זעהר גרויסע משפחה. און אלע פלעגען זיי באטראכטען דעם רב פאר דעם עלצטען אין דער משפחה, פלעגען פארקעהרען אין זיין הויז פון אין דער פריה ביז כיי נאכט, און אין גרויסע יום טובים פלעגען זיי דאַרט אלע צוזא־מען עסען ביי איין טיש. אזעלכענע אלגעמיינע פאמיליען־מאהלצייי־טען פלעגען נאר באזונדערס פארקומען יערעם יאהר פסח צום סדר. דאם איז א גאנץ אלטער וואונדערבארער יום טוב, וואס נאך איצטער פייערען איהם די אידען פון נאר דער וועלט אין דער נאכט פון פערצעהנטען טאג אין חודש ניסן, פאר אן אייביגען אנדענק פון זייער באפרייאונג פון דער קנעכטשאפט אין מצרים. דער דאָ־זיגער יום טוב וועט געפייערט ווערן אזא אופן:

באלד ווי עס ווערט נאר נאכט, צינדט די באלעבאסטע פון הויז אן די ליכט, שפרייט אוים א טישטוך אויפ'ן טיש, לעגט אויפ'ן מיטען טיש אוועק דריי מצות, פארדעקט זיי מיט א טיש־טיכעל און אויך זיי שטעלט זי ארויף זעקס קלייגע שיסעלעך, אין וועלכע עס ליגען סימבאלישע שפייזען. אן איי, פעטרושקע, מרור, זרוע און חרוסת, — דאם איז א מישונג פון ראזינקעס, צימעריגג און נים. ארום דעם דאזיגען טיש זעצען זיך אוים דער עלצטער פון הויז מיט אלע זייגע קרובים און אייגענע, און ער לייענט פאר זיי פאר פון אן אלטען ספר, וואס הייסט די הגדה, דאם איז א מאדנער

די שטיינשרנע געצעז פון זיין פאטער תרח: ווי די מלאכים קומען צו איהם: ווי משה דער'הרג'עט דעם מצרי: ווי פרעה זיצט פראכטיג אויף זיין טהראן: ווי די פרעש לאזען איהם ניט צורוה, אפילו ווען ער זיצט ביים טיש. ווי ער ווערט — דאנקען גאט — דערטרונקען אין ים: ווי אזוי די קינדער ישראל געהען פארזיכטיג דורך דעם ים־סוף: ווי זיי שטעהען מיט אפענע מיילער ביים בארג סיני, מיט זייערע שפּאָ, קיה און אסקעז: ווי אזוי דער פרומער דוד המלך שפּיעלט אויף זיין הארפּ, און ענדליך ווי די שטאדט ירושלים צוזאמען מיט איהרע טורעמס און געזימסען פון בית המקדש ווערען באשטראהלט פונ'ם גלאנץ פון דער זון.

דער צווייטער כוס איז שוין געווען אננעגאסען. די געזיכטער און די שטימען זענען וואס אמאל געווארען אלץ העלער. און דער רב האט א נעם געטאן אין האנד אריין אייגע פון די מצות, און אויפהויבענדיג זיי אין דער הויך, האט ער געזאגט פון דער הגדה: „כהא לחמא עניא! — אט איז דאס ארימע ברויט, וואס אונזערע עלטערן האבען געגעסעז אין דעם לאנד מצרים! וואר עס איז הונגעריג—זאל קומען און עסען! וואר עס איז באדערפטיג, — זאל קומען און מיט אונז אפּריכטען דעם סדר! היי־יאהר זענען מיר דא, איבעי א יאהר זאלען מיר זיין אין ירושלים! היי־יאהר זענען מיר קנעכט, איבער א יאהר זאלען מיר זיין די זיהן פון פריי־היט!"

דא האט זיך מיט אמאל געעפענט די טיר, און עס זענען אריינגעקומען צוויי גרויסע בלאסע מענער, איינגעהיללט אין זעהר בריייטע מאנטלען און אייגער פון זיי האט געזאגט:

— שלום עליכם! מיר זענען רייזענדע אידען, און מיר וואלטען וועלען מיט אייך צוזאמען אפּריכטען דעם סדר. — און דער רב האט געענטפערט שנעל און פרייגדליך: — עליכם שלום! — זעצט אייך לעבען מיר. — די צוויי פרעמדע האבען זיך גלייך אוועקגעזעצט ביים טיש און דער רב האט וויייטער געזאגט די הגדה. טיילמאל, וועז די איבעריגע האבען נאך געהאלטען אין נאכזאגען די וועדטער, האט ער צוגעווארפען לעבליכע וועדטער צו זיין וויב. און זיך שטיצענדיג אויף דעם אלטען אידישען וועד־

פון די אלטע און די יונגע. ר' אברהם איז געווען אנגעלעהנט אויף א פורפורעם סאמעט־קישען אין א שטוהל, וואס איז געווען העכער פון אלע אנדערע, ווי דער דין איז, און ער האט געזאגט מיט א ניגון די הגדה, און דער געמישטער כאר האט מיטגעזונגען אדער געענטפערט די פאסיגע שטעלען. דער רב האט אויף געטראַגען זיין שווארצען יום טוב'דיגען מאנטעל. זיינע עדעלע, אביסעל שטרענגע געזיכטסצוגען, זענען געווען מילדער ווי געווענליך: די ליפען האבען ארויסגעשמייכעלט פון דער ברוינער בארד, גלייך ווי זיי וואלטען וועלען דערצעהלען עפעס זעהר א פרעהליכע זאך. און אין זיינע אויגען האט ארומגעשוואומען עפעס אזוינס ווי א גליקליכע עראינערונג אדער אהנונג. די שענע שרה, וואס איז אויך געזעסען אויף א העכערען סאמעטענעם שטוהל לעבען איהם, האט אלס די באלעבאסטע פון הויז, נאר ניט געטראגען אויף זיך איהרע ציערונג, נאר איהר שלאנקער לייב און איהר פרום פנים איז געווען איינגעהילט אין א וויסען געוואנד. דאס פנים איז געווען ריהרענד שען, ווי די שענהייט פון אידישע טעכטער איז בכלל אן אייגענארטיג ריהרענדע. דאס, וואס זיי וויסען פון דעם גרויסען עלענד, פון דער ביטערער שאנד, און די גרויסע צרות, אין וועלכען זייערע קרובים און גוטע פרייגד לעבען, פארשפרייט איבער זייערע חנ'עודינע געזיכטסצוגען א געוויסע ליי־דענדיגע הארציגקייט און באטראכטענדינע ליעבעם שרעק, וואס באכשופ'ען אזוי מאדנע אוגזערע השרצער. אזוי איז היינט נעזעסען די שענע שרה און האט כסדר נעקוקט דעם מאן אין די אויגען אריין; וועז ניט וועז האט זי אויך א קוק געטאן אין דער הגדה אריין, וואס איז געלענגען פאר איהר — דאס איז געווען א שעהנער פארמעטענער ספר, וואס איז געווען נעבוטרען אין גאלד און אין סאמעט. דאס איז געווען אן אלטע ירושה, מיט אלטע וויינפלע־קען נאך פון איהר זיידענס צייטען. אין איהם זיינען געווען אזוי פיעל מאדנע און בונט אויסגעמאלטע בילדער, אויף וועלכע זי האט נאך אלס קליין מיידעל, אזוי ליעב נעהאט צו קוקען אין די סדר־נעכט, און וועלכע האבען מיט זיך פארגעשטעלט אלערליי מעשיות פון חומש. אזוי למשל ווי אברהם צוהאקט מיט א האמער

ניט אין איהר לעבען. און אמאדנער קאלטער שוידער האט זי דורכ־
נענומען, ניט אזוי צוליעב דעם שרעק, וואס זי האט איין מינוט
דערזעהן אויף איהר מאנ׳ס פנים, ווי צוליעב זיין איצטיגער פרעה־
ליכקייט, וואס איז ביסלעכווייז איבערגענאנגען אין א פרעהליכער
אויסגעלאסענקייט. דער רב האט געהאלטען אין איין רוקען דעם
הוט פון איין אויער צום צווייטען, געצופט און שטיפערייש געקריי־
זעלט די האר פון זיין בארד, האט נעזונגען די הגדה, ווי א גאסענ־
יונג, און ווען מען האט אויסגערעכענט די צעהן מכות, וואו מען
דארף ביי יעדער איינטונקען דעם אנווייז־פינגער אין די פולע בע־
כערס, און די אראפהענגענדיגע טראפענס אראפוואדפען אויף
דער ערד, האט דער רכי באשפריצט מיט דעם רויטען וויין די אינ־
גערע מיידלעך. און עס האבען זיך דערהערט געשרייען. ווייל עם
זענען פארפלעקט געווארען די יוייסע האלז־קרויזען, און ס׳האבען
זיך אויך דערהערט פרעהליכע געלעכטערס. דער שענער שרה איז
געווארען אלץ אונהיימליכער און אונהיימליכער, ביי דער דאזיגער
וואקסענדיגער פרעהליכקייט פון איהר מאן, און מיט א מאדנער
קלעמעניש ביים הארצען האט זי געקוקט אויף דעם רוישענדיגען
טומעל פון די בונט־באלויכטענע מענשען, וואס האבען זיך
בהרחבה׳דיג געשאקעלט אהין און אהער, געברעקעלט די דינע מצות,
אדער אנגענאסען וויין, אדער געזונגען הויך אויפ׳ן קול, און אלץ
מיט אזא גרויסער הנאה.

דערווייל איז געקומען די צייט פון עסען. אלע זענען אויפגע־
שטאנען וואשען זיך. און די שענע שרה האט געבראכט דעם גרוי־
סען זילבערנעם וואש־בעקען, וואס איז געווען רייך באציערט מיט
אויסגעקריצטע גאלדענע פיגורען, און האט איהם געהאלטען פאר
יעדען גאסט, און מען האט זיינע הענד באגאסען מיט וואסער. וועז
זי איז צוגעקומען צום רב, האט ער איהר א וואונק גענאן מיט די
אויגען, און האט זיך בגנבה ארויסגערוקט דורך דער טיר. די שענע
שרה איז איהם נאכגענאנגען. שנעל האט דער רב א נעם גענאן די
האנד פון זיין פרוי, שנעל האט ער זי געצויגען נאך זיך, דורך די
גאסען פון באכאראך, שנעל האט ער זי ארויסגעפיהרט דורכ׳ן

טיל, אז אין דער פסח־נאכט איז יעדער אידישער באלעבאס א מלך, האט ער געזאגט צו איהר: „פרעה דיך מיין מלכה!" זי אבער האט געענטפערט מיט אן אומעטיגען שמייכעל: „עס פעהלט דאך אונז אבער דער פריץ!" און מיט דעם האט זי געמיינט א זוהן. וואס זאל דעם טאטען קענען פרענגען די פיער קשיות, ווי עס שטעהט געשריעבען אין דער הגדה. דער רב האט גאר ניט געענטפערט. און ער האט נאר אנגעוויזען מיט'ן פינגער אויף א בילד, וואס האט זיך גראד אויפגעמישט אין דער הגדה, און וואו עס איז נעווען צו זעהן, ווי אזוי די דריי מלאכים קומען צו אברהם אבינו איהם אנזאגען, אז זיין ווייב שרה וועט איהם געווינען א זוהן, און שרה שטעהט דערווייל מיט א ווייבערשער נייגיעריקייט הינטער דער טיר פון נעצעלט, כדי צו הערען וואס מען רעדט. דאס דאזיגע שטילע אנצוהערעניש, האט באנאסען די באקען פון דער שענער פרוי מיט א דרייפאכער רויטקייט, און זי האט אראפגעלאזט די אויגען, און האט זיי ווידער פריינדליך אויפגעהויבען און געקוקט אויף איהר מאן, וועלכער האט ווייטער זינגענדיג געלייענט די וואונדערבארע מעשה, ווי אזוי רבי יהושע, רבי אליעזר, רבי עזריה, רבי עקיבה און רבי טרפון זענען געזעסען אנגעלעהנט אין בני ברק און האבען זיך די גאנצע נאכט דערצעהלט וועגען יציאת מצרים, ביז זייערע תלמידים זענען געקומען און האבען געזאגט, אז ס'איז שוין טאג און ס'איז שוין צייט צו דאוונען שחרית.

און ווי די שענע שרה האט אזוי פרום זיך צוגעהערט און האט כסדר געקוקט אויף איהר מאן, האט זי באמערקט, אז זיין געזיכט איז פלוצלונג געווארען ווי פארשטיינערט און שרעקליך אויסנעקריימט, דאס בלוט איז פארשוואונדען פון זיינע באקען און ליפען, און זיינע אויגען האבען געקוקט ווי פארגלעזערטע: — אבער כמעט אין דעמזעלביגען אויגענבליק האט זי געזעהן ווי זיין פנים האט ווידער באקומען זיין פריהערדיגע רוהיקייט און פרעהליכקייט, ווי זיינע ליפען און באקען האבען זיך ווידער געפרויטעלט, זיינע אויגען האבען ווידער מונטער געקוקט אויף אלע זייטען. יא, ער האט זאגאר נעקראגען א מערקווירדיגע מאדנע פרעהליכע שטימונג. די שענע שרה האט זיך זעהר דערשראקען, ווי נאך קיינמאל

געבעט און צארן. וועז דער רב האָט אבער פלוצלינג א ריס גע־
טאָן פון איהרע הענד דעם זילבערנעם וואשבעקעז, און איהם מיט א
גערויש א וואַרף געטאָן אין רהיין אריין, דאָ האָט זי שוין מעהר
ניט געקענט אריבערטראַגען דעם מוראַ־דיגען געפיהל פון שרעק
און מיט א געשריי: „שמע ישראל!" האָט זי זיך געוואַרפען דעם
מאן צו די פֿים און האָט איהם באשוואָירען, אז ער זאל איהר
אויסזאָגען, וואָס דאָ קומט פאָר.

דער רב, וואָס איז נאָך ניט געווען אימשטאַנד צו רעדען, האָט
עטליכע מאל שטיל באוועגט מיט די ליפּען, און ענדליך האָט ער
געזאָגט: „זעהסטו דעם מלאך המות? דאָרט אונטען שוועבט ער
איבער באַבאַראַך! מיר אבער זענען ניצול געוואָרען פון זיין
שווערד, געלויבט איז גאָט!" און מיט א קול, וואָס האָט נאָך גע־
ציטערט פון אינערליכען שרעק, האָט ער איהר דערצעהלט, ווי אזוי
זיצענדיג א פרעהליכער אַנגעלעהנט און זאָגענדיג די הגדה, האָט
ער צופעליג א קוק געטאָן אונטער'ן טיש און ער האָט דאָרטען
דערזעהן לינגן לעבען זיינע פיס דעם פארבלוטינטען קערפער פון
א טויט קינד. „מיט אמאל האָב איך באמערקט" — האָט דער רב
ווייטער דערצעהלט — „אז אונזערע צוויי פארשפעטינטע אורחים,
זענען ניט מאחינו בני ישראל, נאר זיי געהערען צו יענער ערת
מרעים, וואָס האָבען ביי זיך אפגעמאכט, אט דעם קערפער פון דעם
טויטען קינד באהאלטענערהייד אונטערצוואוארפען אין אונזער
הויז, כדי מיר זאלען באשולדיגט ווערען, אז מיר האָבען דאָס קינד
דער'הרג'עט, און אויפרייצען אויף אונז דאָס פאלק, אז עס זאל
אונז אויספלינדערן און מאָרדען. איך האָב ניט געטאָרט לאָזען
באמערקען, אז איך האָב זיך דערוואוסט פון אט דעם שרעקליכען
אויפטו. ווייל דורך דעם וואלט איך נאר צוגעאייליט אונזער אומ־
גליק. און נאר די ביטרעקייט האָט אונז ביידע מציל געווען. גע־
לויבט איז גאָט! שרעק זיך ניט, שענע שרה! אויך אונזערע פריינד
און קרובים וועלען ניצול ווערען. די רשעים האָבען נאר געלעכצט
נאָך מיין בלוט; איך בין פון זיי ניצול געוואָרען און זיי ווילען זיך
באנגיגען מיט מיין גאלד און זילבער. קום מיט מיר שענע שרה, מיר
וועלען אוועקגעהן אין אן אנדער לאנד, און דאָס אומגליק וועלען

טויער אויפ'ן שאסעע, וועלכער האט זיך געצויגען לעבען דעם רהיין און געפיהרט קיין בינגען.

דאס איז געווען אייגע פון יענע פריהלינגס־נעכט, וואס זע־נען אפילו גענוג וואריכלעך, און העל אויסגעשטערענט, אבער וואס פילען דאך אן די נשמה מיט א מאדנעם שרעק. די בלומען הא־בען געשמעקט מיט א ריח פון מתים, די פייגעל האבען גע־צוויטשערט מיט א מאדנעם פארגעניגען אויף יענעמס אומגליק, אבער אין דער זעלביגער צייט, וויי זיי וואלטען אליין זיך פאר עפיס שרעקען. די לבנה האט בייז געוואלפען געלע פאסען ליכט איבער דעם טונקעלען מורמלענדיגען טייך; די הויכע פעלזען ביים ברעג, האבען אויסגעזעהן ווי סטראשענדיגע ריזעזען קעפ, וואס שאקלען זיך; דער טורעם וועכטער אויף דעם שלאס שטראהלעך, האט אויס־געבלאזען א מעלאנכאלישע מעלאדיע; און אין מיטען פון דעם אלע־מען האט כסדר געקלונגען דער טויטענגלאק פון דער סאנקט וואר־נער'ס קירך. די שענע שרה האט געטראגען אין דער רעכטער האנד דעם זילבערנעם וואש־בעקען, איהר לינקע האנד האט דער רב נאך אלץ געהאלטען פעסט, און זי האט געפיהלט ווי זיינע פינגער זענען געווען קאלט ווי אייז, און ווי זיין ארעם האט געציטערט נאר זי איז איהם שווייגענדיג נאכגענאנגען. אפשר דערפאר וויל זי איז פון אלעמאל געווען געוועהנט צו פאלגען איהר מאן בליב־דערהייט, און אפשר אויך דערפאר וויל איהרע ליפען זענען פון דעם אינערליכען שרעק געווען פארשלאסען.

אונטען ביים שלאס סאנעק, אקעגען איבער לאדך, אונגעפעהר דאדטען, וואו עס גיפינט זיך איצטער דאס דערפיל נידער־רהיינבאך, הויבט זיך אויף א פעלזען־פלאטע, וואס הענגט אריבער ווי א בוי־גען איבער דעם ברעג פון רהיין. אט אויף דעם פעלזן האט ארויפגע־קלעטערט ר' אברהם מיט זיין ווייב, דאדטען האט ער זיך ארומגע־קוקט אין אלע זייטען און האט א קוק געטאן אין דער הויך צו די שטערען. ציטערדיג און אין גאנצען דורכגענומען מיט א קאלטען טויט־שרעק, איז געשטאנען לעבען איהם די שענע שרה, און האט באטראכט זיין בלייך פנים, וואס די לבנה האט פאנטאסטיש באי־לויכטען און אויף וועלכען עס האט דורכגעציטערט פיין, מורא,

דוהיגט, וועז ער פאַהרט אין א פריהלינגס־נאַכט אויף א לייכטען שיפעל, וואַס שיפט זיך לייכט אויף דעם ליעבען, קלאַהרען שטראַם פון רהיין. אין דער אמת'ן, דער אַלטער גוטהאַרציגער פאַטער רהיין קען ניט פארטראַגען וועז זיינע קינדער וויינען; ער וויגט זיי אויף זיינע געטרייע אַרעמס ביז ער שטילט איין זייערע טרעהרען אוז ער דעצערעהלט זיי אזעלכענע שענע מעשה'לעך, אוז זאַגט זיי צו גיל־דענע אוצרות. אפשר גאַר דעם אוראַלטען איינגעזונקענעם אוצר פון די ניעבעלונגען. אויך די טרעהרען פון דער שענער שרה האַ־בען געפליסט אלץ מילדער אוז מילדער, איהרע שטאַרקסטע יסורים זענען אוועקגעשוועגט געוואַרען פון די סורות'דינע וועלען; די כאַכט האַט פארלוירען איהר פינסטערן שרעק, אוז די הייטישע בערג האַבען נעגריסט, ווי זיי וואַלטען אויף דעם צערטליכסטען אופן צו־געוואונשען: „פאַהר געזונטערהייד!" מעהר פאר אלע האַט אַבער נעגריסט אינטים איהר ליעבלינגס בארג, דער קערריק. אוז אין זיין זעלטזאמער לבנה־באַלייכטונג האַט ער אויסגעזעהן, ווי אויבען וואַלט ווידער געשטאַנען א מיידעל מיט אויסגעשטרעקטע אַרעמס פאר פּחד, ווי די פלינקע קארליקעס וואַלטען ארויסגעקראַכען פון זייערע שפאַלטען, אוז ווי א רייטער וואַלט זיך געלאַזט בארג ארויף אין שנעלסטען גאַלאָפּ; אוז דער שענער שרה איז געווען אויפ'ן האַרצען, ווי זי וואַלט ווידער געווען א קליין מיידעל אוז זיצט ווי־דער אויפ'ן שוים ביי איהר מוהמע פון לאַרק אוז די מוהמע דער־צעהלט איהר שענע מעשיות פון דעם בראַווען ריי־טער, וואַס באפרייט דאַס שענע מיידעל פון די קארליקעס, וועל־כע האַבען זי אוועקגערויבט, אוז נאַך אנדערע אמת'ע מעשיות. פון דעם וואונדערליכען וויספערטאַל דאַרטען אויף יענער זייט, וואו די פייגעל רעדען ווי מענשען, אוז פונ'ם פעפערקוכענלאַנד, וואוהין עם קומען די קינדער, וואַס פאַלגען טאַטע מאַמע. אוז פון פארשאַל־טענע פרינצעסינס, זינגענדיגע בוימער, גלעזערנע שלעסער, גאַל־דענע בריקען, לאַכענדיגע ניקסען... אַבער צווישען אַט די אלע שע־נע מעשיות, הערט די שענע שרה איהר טאַטענס קול, וואַס בייזערט זיך אויף דער מוהמע, פאר וואַס זי קלאַפט איהר אין קאָפּ אריין אזוי פיעל נארישקייטען! אוז באלד האַט זי זיך פאַרגעשמעלט, ווי

מיר איבערלאזען הינטער אונז. און כדי דאס אומגליק זאל אונז ניט פארפאלגען, האב איך איהר אלס קרבן צוגעוואַרפען דאס לעצטע פון מיין פארמעגען, דעם זילבערנעם בעקען. דער גאט פון אונזערע אבות וועט אונז ניט פארלאזען. — קום אראפ, דו ביזט מיער. דאַרט אונטען שטעהט לעבען זיין שיפעל דער שטילער ווילהעלם. ער וועט אונז פיהרען ארויף דעם רהיין.

אחן א וואַרט און ווי מיט צובראכענע גליעדער, איז די שענע שרה ארייננעפאלען אין דעם רב'ס ארעמס. און פאמעליך האט ער זי אראפגעטראגען צום ברעג. דאַרט איז געשטאנען דער שטילער ווילהעלם, א טויב־שטומער אבער בילד־שהנער בחור'ל, וועלכער האט זיך באשעפטיגט מיט כאפען פיש, כדי מפרנס צו זיין זיין אלטע מאמע, וואס איז געווען דעם רב'ס א שכנ'טע. און דא פלענט ער האבען שטעהן זיין שיפעל. נאר עס האט אויסגעזעהן ווי ער וואלט פארואוים פארשטאנען וואס דער רב וויל. יא, עס האט אפילו אויסגעוויזען, ווי ער וואלט אויף איהם געוואַרט. ארום זיינע פארשלאסענע ליפען האט זיך פארצויגען א מאַנער ליעבליכער רחמנות. זיינע גרויסע בלויע אויגען האבען פול מיט באדייטונג געקוקט אויף דער שענער שרה און פארזיכטיג האט ער זיי ארייננעטראגען אין שיפעל אריין.

דער בליק פון דעם שטומען בחור'ל האט דער שענער שרה אויפגעוועקט פון איהר צומישטקייט. זי האט מיט אמאל דערפיהלט אז אלץ וואס איהר מאן האט איהר דערצעהלט, איז ניט געווען קיין חלום, און שטראמען ביטערע טרעהרען האבען זיך געגאסען איבער איהרע באקען, וואס זענען איצטער געווען וויים ווי איהר קלייד. און אזוי איז זי איצטער געזעסען אין מיטען פון שיפעל, ווי א ווייסע נענדיג מארמאר בילד; לעבען איהר זענען געזעסען איהר מאן און דער שטילער ווילהעלם, און ביידע האבען זיי פלייסיג נערודערט.

צי דאס קומט דורך דעם איינטאניגען קלאפען מיט די רודערס, אדער דורך דעם וואס דאס שיפעל שאקעלט זיך, צי דורך דעם ריח פון יענע בערגיגע ברעגען, אז די פרייד הויבט אן וואקסען אין הארצען, דאס איז ניט קלאר. ווי די זאך זאל ניט זיין, אלעמאל טרעפט, אז אפילו דער באטריבסטער ווערט מאדנע באַ־

קלייַנער אברהם ווערט אלץ ליעבליכער צו איהר, ביז ער איז בים־ליעכווייז געווארען אלץ נרעסער און מורמעלדיגער, און ווי אזוי ער איז ענדליך געווארען אין גאנצען א גרויסער און אנגעזעוויגענער... און ענדליך זיצט זי אליין אין דער היים, אין איהר צימער, ס'איז שבת צו נאכט, די לבנה שיינט א העלע אריין דורכ'ן פענסטער, די טיר פראלט זיך אויף, און עס קומט אריין צולויפען איהר שוועס־טער־קינד אברהם, אנגעטאן אין רייזע־קלייַדער, און בלאם ווי דער טויט. און ער גיט א נעם איהר האנד, טוט אן אויף איהר פינגער א רינג און גיט א זאג פייערליך: „הרי את מקודשת לי בטבעת זו, כדת משה וישראל!" „איצטער אבער" — גיט ער א זאג מיט א ציטערדיג קול — „מוז איך אוועקפאהרען קיין שפאניען. זיי נע־זונד, און ווארט אויף מיר זיעבען יאהר!" און ער איז ארויסגעלאי־פען .און וויינענדיג האט זי דערצעהלט דעם פאטער אלץ וואס איז פארגעקומען... און דער פאטער איז געווארען שטארק אין כעס: „שנייד אף דיינע האר, וואריים דו ביזט אן אשת איש." און ער ווייל נאכרייטען אברהם'ן, און איהם צווינגען ער זאל איהר נע־בען א גט; — אבער אברהם איז שוין איבער אלע בערג, דער פא־טער קעהרט זיך אום אהיים א שווייגענדיגער, און ווי די שענע שרה העלפט איהם אויסטוען די רייזע־שטיוועל און האלט אין איין פארזיכערן, אז אברהם וועט זיך צוריקקעהרען נאך זיעבען יאהר, האט דער פאטער געשאלטען: „זיעבען יאהר זאלט איהר ביידע נעהן בעטלען!" און באלד נאכדעם איז ער געשטארבען.

אזוי האבען זיך אין דער שענער שרה'ס זכרון דורכגעצויגען די אלטע געשיכטען ווי א שנעל שאטענ־שפיעל; די בילדער האבען זיך וואנדערבאר צומישט, און פון צוויישען זיי האבען ארויסגע־קוקט האלב באקאנטע, האלב פרעמדע פנימ'ער מיט בערד און גרויסע בלומען מיט אויסטערליש ברייטע בלעטער. עס האט זיך איהר אויך נעדאכט, ווי דער רהיין וואלט געמורמעלט דעם ניגון פון דער הגדה, און פון דער הגרה קריכען ארויס די בילדער אין זייער גאנצער גרויס און פארלטערט. מאדנע בילדער: אברהם אבינו צוהאקט מיט שרעק זיין טאטענס געצענבילדער, וואס וועי־רען שנעל צוריק גאנץ פון זיך אליין; דער מצרי וועהרט זיך מורא'־

מען וואלט זי ארויפגעזעצט אויף דעם קליינעם בענקעלע לעבען דעם טאטענס סאמעטענעם שטוהל, און דער טאטע גלעט מיט זיין וויי־כער האנד איהרע לאנגע האר, לאכט זעהר צופרידען מיט די אוי־גען, און וויעגט זיך בהרחבה'דיג אין זיין בריטען, בלויזיידענעם שבת'דיגען כאלאט... עס מוז זיכער זיין שבת. וואָרים דער טיש איז באדעקט מיט דעם געבליהמעלטען טישטוך. אלע כלים אין צימער לייכטען און גלאנצען ווי שפיגלען. דער שמש פון שטאדט מיט דער וויייסער בארד, זיצט לעבען טאטען און קייט ראזינקעם און רעדט אויף לשון־קודש. און אט איז אריינגעקומען דער קליינער אברהם מיט אן אונגעהייער גרויסען ספר, און געבעטען מיט ענייוות, אז דער פעטער זאל איהם פארהערען א פרשה אין חומש, כדי דער פעטער זאל אליין אייגזעהן, אז אין דער פארנאנגענער וואך האט ער א סך געלערנט, און ער פארדיענט, אז מען זאל איהם לויבען און געבען קובעו... און אט לעגט דאס קליינע אינגעל אוועק דאס ספר אויף דעם בריטען אנלעהן פון שטוהל און דערצעהלט די מעשה פון יעקב מיט רחל'ן. ווי יעקב האט אויפגעהויבען זיין קול און האט געווויינט, וועו ער האט דערזעהן צום ערשטען מאל זיין שוועסטער־קינד רחל, ווי ער האט אזוי פרייגדליך געערעט מיט איהר ביים ברונים, ווי אזוי ער האט זיעבען יאהר געדיענט פאר רחל'ן, און ווי די זיעבען יאהר זענען איהם אזוי שנעל פארבייגע־לאפען, און ווי ער האט מיט רחל'ן חתונה געהאט און זי ליעב גע־האט וואס אמאל אלץ שטארקער און שטארקער... און מיט אמאל האט זיך די שענע שרה אויך דערמאנט, אז איהר פאטער האט דע־מאלט אויסגערופען מיט א לוסטיגען טאן: „וואלסטו ניט אויך וועלען חתונה האבען מיט דיין שוועסטער־קינד שרה?" און דא־רויף האט דער קליינער אברהם געענטפערט ערענסט: „יא, איך וויל. און זאל זי ווארטען זיעבען יאהר." די דאזיגע בילדער האבען ניט קלאר דורכגעצויגען דורך דער נשמה פון דער שענער פרוי, זי האט געזעהן, ווי זי און איהר קליינער שוועסטער־קינד, וואס איז איצט אזוי גרויס און איז שוין איהר מאן, שפיעלען זיך מיט קינ־דער־שפיעלען אין דער סוכה, ווי זיי שפיעלען זיך דארטען מיט די בונטע טאפעטען, בלומען, שפיגלען און פארגילדטע עפעל; ווי דער

קרובים: אין קדשי קדשים האט געקניהט דער פרומער קעניג דוד אויף זיין פורפורנעם מאנטעל און מיט דער פינקעלדיגער קרוין, און ליעבליך צוגיסט זיך זיין געזאנג און דאס שפיעלען פון זיינע סטרונעס — און גליקליך שמייכעלדיג איז די שענע שרה איינגעשלאפען.

דיג אקענען דעם דערצערענטען משה: דער בארג סיני בליצט און שלאגט מיט פלאמען; דער קעניג פרעה שווימט אין דעם רויטען ים, האלטענדיג פעסט צווישען די ציין אין מויל זיין גאלדענע קרוין; פרעש מיט פנים'ער פון מענשען שווימען הינטער אים און די כוואליעס שוימען און רוישען און א טונקעלע ריעזיגע האנד שווימט מורא'דיג ארוים אין דער הויך.

דאס איז נעווען האס'ס מויז־טורעם, און דאס שיפעל האט זיך נאר וואס געהאט דורכגעשלאגען דורך דעם רוישענדיגען בינ־נער־שטראם. די שענע שרה איז דורך דעם אביסעל אויפגעטרייר־סעלט געווארען פון איהרע חלומות, און זי האט געקוקט אויף די בערג, אויף וועמענס שפיצען עס האבען געשימערט די ליכט פון שלעסער, און פאר זייערע פיס האבען זיך געצויגען די נאכט־טומא־נען באלויכטען מיט די שטראהלען פון דער לבנה. נאר פלוצלונג האט זיך איהר געדאכט אז זי זעהט דארט איהרע פרייגד און קרובים ווי זיי לויפען מיט שרעק, ווי מתים איינגעהילט אין ווייסע תכריכים לעבען דעם ברעג פון רהיין... עס איז איהר געווארען שווארץ פאר די אויגען. דורך איהר נשמה איז דורכגעלאפען אן אייז־קאלטער שטראם, און ווי אין שלאף האט זי נאר נאך געהערט ווי דער רב לייענט פאר איהר „קריאת שמע" פאמעליך אנגסטיג, ווי עס קומט פאר ביי טויט־קראנקע מענשען, און ווי אין חלום האט זי נאכגעשטאמעלט די ווערטער: „יפול מצדך אלף, ורבבה מימינך ואליך לא יגש!"...

דא האט זיך מיט אמאל ווי פארצויגען די גאנצע פינסטערניש און דער גאנצער שרעק. דער פינסטערער פארהאנג פון הימעל איז ארופגעריסען געווארען. און אט האט זיך אויבען באוויזען די הייר־ליגע שטאדט ירושלים, מיט איהרע טורעמס און איהרע טויערען, דער בית המקדש האט געלויכטען מיט א גאלדענער פראכט. אויפ'ן פארער־הויף פון בית המקדש האט די שענע שרה דערזעהן איהר פאטער אין זיין געלען שבת'דיגען כאלאט, און ער האט א צופריע־דענער געלאכט מיט די אויגען; פון די קיילעכדיגע פענסטער פון בית־המקדש האבען זי פרעהליך באגריסט אלע איהרע פרייגד און

און אין מיטען שטעהט דאָס הייזעל, וועגען וועמען די מוהמע טיי־
בעלע פלעגט דערצעהלען, אז דערין וואוינט א משומד, וואָס באַ־
צאַהלט יעדען אייגעם, וואָס ברענגט איהם א טויטען ראַט, זעקס
העלער אויף דעם חשבון פון דער אידישער קהלה, וואָס האָט באַ־
דאַרפט צושטעלען יעדעם יאָהר דעם שטאַדט־ראַט, פינף טויזענד
עקען פון ראַטען.

די שענע שרה האָט זיך געמוזט צולאַכען הויך אויפ'ן קול,
איבער דער מלחמה, וואָס די פראַנקפורטער אידען מוזען פיהרען
מיט די ראַטען: דאָס קלאַרע ליכט פון דער זון און די נייע בונטע
וועלט, וואָס האָט זיך פאר איהר אנטפלעקט, האָט פארטריבען פון
איהר נשמה אלע שרעקען פון דער פריהערדינגער נאַכט. און וועז
איהר מאַן מיט דעם שטומען וויהלעלם האָבען זי ארויסגענומען פון
דעם שיפעל אויפ'ן ברעג, האָט זי זיך געפיהלט דורכגערונגען
מיט א פרייד פון זיכערקייט. דער שטומער וויהלעלם האָט איהר
לאַנג געקוקט אין פנים אריין, האלב פרעהליך און האלב פייגליך,
מיט זייגע שענע, טיעפבלויע אויגען. דערנאָך האָט ער נאָך צוגע־
וואַרפען א באדייטענדען בליק צום רב, איז צוריק אריינגעשפרונגען
אין זיין שיפעל, און איז דערמיט באלד פארשוואונדען.

— דער שענער וויהלעלם האָט אזוי פיעל עהנליכקייט מיט
מיין פארשטאַרבענעם ברודער, — האָט באמערקט די שענע שרה.—
די מלאכים זענען אלע עהנליך — האָט נעענטפערט דער רב, און
אַנגעהמענדיג זיין פרוי ביי דער האנד, האָט ער זי דורכגעפיהרט
דורך די טומעלדיגע מענשען ביים ברעג, וואו עס זענען איצטער
געווען אויפגעשטעלט א מאסע הילצערנע ביידלעך, וויי! עס איז
געווען די צייט פון דעם פסח־יאריד. וועז זיי זענען אריין אין
שטאַדט, דורך דעם טונקעלען מאין־טויער, האָבען זיי דאַרטען
געטראַפען ניט וועניגער טומעלדיגען פארקעהר. דא זענען אין אַן
ענגער גאס געשטאַנען איין קראָם לעבען דער אנדערער, און די הויי־
זער זענען, ווי אומעטום אין פראַנקפורט, געווען געבויט, ספעציעל
צום האנדעל: אין פארטער זענען ניט געווען קיין פענסטער, נאר
לויטער אָפענע האלב קיילעדיגע טירען, אזוי אז מען האָט געקענט
אריינקוקען טיף אינווענדיג, און יעדער פארבייגעהער האָט געקענט

קאפיטעל II.

וועז די שענע שרה האָט געעפענט איהרע אויגען, איז זי שיער פארבלענדט געוואָרען פון די שטראהלען פון דער זון. פון וויטענם האבען זיך געהויבען די הויכע טורעמס פון א גרויסער שטאָדט אוז דער שטומער ווילהעלם איז געשטאַנען אויסגעגליכט אין שיפעל מיט'ן רודער אין האנד, אוז ער האָט דאָס שיפעל געפירט דורך דעם פרעהליכען טומעל פון א סך שיפען מיט בונטע פאָהנען, וואָס זייערע מאטראָזען זענען אדער געשטאַנען לייזיג אוז אראָפגעקוקט אויף די פארבייפאָהרענדע, אדער זיי זענען געוועז אהער באשעפטיגט מיט אויסלאדען קאסטענס, פעק אוז פעסער, וועלכע מען האָט צוגעפיהרט צום ברעג אויף קלייגע שיפלעך. דערביי איז פארגעקומען א טומעל, אז מען האָט געקענט טויב ווערען. די פיהרער פון די בארקען האבען כסדר געהאלטען אין שרייען „האלא!" פון ברעג האבען זיך געהערט די געשרייען פון סוחרים: די צאל בעאמטע האבען זיך געזידעלט, אוז זענען ארומגעשפרונגען אין זייערע רויטע מאנטלען אוז מיט די וויסע שטעקענס אוז מיט וויסע געזיכטער פון איין שיף צו דער אנדערער.

— יא, שענע שרה — האָט דער רב נעזאָגט צו זיין פרוי, מיט א פרעהליכען שמייכעל — דאָס איז די וועלט־באריהמטע פרייע רייכס־ אוז האנדעלס־שטאָדט פראנקפורט ביים מאין. אוז דאָס איז טאקי דער מאין־טיף, אויף וועלכען מיר פאָהרען איצטער. אָט יענע לאכענדיגע הייזער, וואָס זענען ארומגערינגעלט מיט גריגע בערגלעך, דאָס איז זאקסענהויזען, פון וואנען דער לאָהמער נומפערץ ברענגט אונז אויף סכות די שענע הדסים. אָט דאָ זעהסטו אויף די שטארקע מאין בריק מיט איהרע דרייציהען בויגענס, אוז איבער איהר קענען זיכער גיהן א סך מענשען, וועגען אוז פערד,

קייט. — מאך צו די אויגען, שענע שרה! — האט געזאגט דער רב, און האט זיין פרוי ווייטער געפיהרט דורך דעם גרויסען ג־ דרענג פון מענשען!

וואס פאר א געמיש פון מענשען! על פי רוב זענען דאס געווען סוחרים, וואס האבען זיך געדונגען אייגער מיט דעם אנדערן הויך אויפ'ן קול, אדער האבען נערעדט מיט זיך אליין און נערעכענט אויף די פינגער. אדער האבען געלאזט פיהרען צו זייערע טראקט־ רען די איינגעקויפטע סחורות, וואס זענען געווען אנגעפאקט אויף די מארק־טרעגערס, וועלכע זענען זיי נאכגעלאפען פון היינטען ווי הינד. אנדערע פנימ'ר האבען אויסגעזאגט, אז זיי זענען געקומען אהער בלויז אוים נייגעריקייט. אן די רויטע מאנטלען און אין די גאלדענע האלז־קייטען האט מען דערקענט די ראטס־הערען; אן דעם שווארצען נגידישען וואמס האט מען דערקענט דעם בכבוד'ן שטאל־ צען אלטבירגער; דער אייזערנער העלם, דער געל־לעדערנער וואמס און די קלינגענדיגע שפארען, האבען דערצעהלט, אז דאס זענען שווערע רייטקנעכט; אונטער דעם שווארצען סאמעטענעם הויי־ בעל, וואס האט זיך פארצויגען ביים שטערן אין א שפיץ, האט זיך באהאלטען דאס ראזווע פנים פון א מיידעל, און די יונגע חברה לייט, וועלכע זענען איהר נאכגעלאפען ווי נאכשפירענדיגע יאגר־ היגד, האבען זיך ארויסגעווייזען אלס פולקומענע פראנטען, מיט זיי־ ערע וואויל־אינגעריש באפעדערטע היט, מיט זייערע קלינגענדיגע שנאבעל־שיך און מיט זייערע זיידענע קליידער פון געמישטע פאר־ בען, וואס די רעכטע זייט איז געווען גרין, די לינקע זייט רויט, אדער איין זייט מיט רעגענבויגען פאסען און די אנדערע זייט מיט קעס־ טעלעך פון פארשיעדענע פארבען, אזוי אז די נארישע בחורים האבען אויסגעזעהן ווי זיי וואלטען געווען צושפאלטען אין מיטען. מיטגעצויגען פון דעם מענשענשטראם איז דער רב מיט זיין ווייב אנגעקומען צום „רוימער." דאס איז געווען דער גרויסער מארק פון שטאדט וואס איז ארומגערינגעלט מיט הויבע שפיצינע הייזער. דעם נאמען „רוימער" האט ער געקראגען צוליעב אן אונגעהייער גרויסען הויז, וואס האט נעהייסען „צום רוימער". און וועלכעס איז אפגעקויפט געווארען פון מאניסטראט און פארוואנדעלט נע־

נוט באטראכטען די אויסגעשטעלטע סחורות. די שענע שרה איז נשתומם געווארען, דערזעהענדיג אזוי פיעל טייערע זאכען אוו אזא פראכט, וואם זי האט נאך קיינמאל ניט געזעהן. דאָרט זענען געשטאנען וועגעציאנער, וועלכע האבען אנגעבאטען אלע לוקסוס־זאכען פון מזרח־לאנד אוו איטאליען. אוו די שענע שרה איז געוואָרען ווי צוגעשמידט צום אָרט, וועו זי האט דערזעהן די אויסגעלענטע ציערונגען אוו טייערע זאכען, די בונטע מיצען אוו קאָרסעטען, די גילדענע בראסלעטען אוו האלב־בענדער, אוו יענע אלע קליניקייטען, וואם די פרויען האבען אזוי ליעב צו באוואונדערן, אוו נאך מעהר מיט זיי זיך אויספוצען. די רייך־געשטיקטע סאמעטענע אוו זיידענע שטאפען האבען אויסגעזעהן ווי זיי וואלטען רעדען מיט דער שענער שרה אוו ווי זיי וואלטען זי וועלען דערמאנען אן וואונדערליכע זאכען. אוו איהר האט זיך אין דער אמת'ן ווירקליך גענאכט, אז זי איז ווידער א קליין מיידעלע. אוו די מוהטע טייבעלע האט גענאלטען איהר צוזאג, אוו האט זי מיטגענומען אויפ'ן פראנקפורטער יאריד, אוו דאס שטעהט זי איצטער פאר די שענע קליידער, וועגען וועלכע מען האט איהר אזוי פיעל דערצעהלט. מיט א באהאלטענער פרייד האט זי שוין איבערגעטראכט, וואס זי זאל מיטברענגען מיט זיך קיין באכאראך, וועמען פון איהרע צוויי שוועסטער־קינדער, די קלייגע בליהמעלע צי דער קלייגער פייגעלע, וועט דער בלויזיידענער פאס צום בעסטען געפעלען, אויך צי די גרינע הייזלעך וועלען פאסען פאר דעם קלייגעם גאט־שאלק — אבער פלוצלינג האט זי געזאגט צו זיך אליין: אוי נאט! זיי זענען דאך שוין פאר דער צייט געווארען גרויסע אוו נעכטען ביינאכט האט מען זיי אומגעבראכט! — פון שרעק איז זי שיער ניט צוזאמענגעפאלען. אוו די בילדער פון דער נאכט האבען שיער ווידער אריינגעדרונגען אין איהר מיט אלע זייערע שרעקען; דאך האבען אבער די גאלד־געשטיקטע קליידער גענואונקען צו איהר וויי מיט טויזענד ממזר'שע אויגען אוו האבען אפגעשוועגט פון איהרע געראנקען אלץ וואס איז פינסטער. אוו וועו זי האט ארויפגעקוקט צו דעם פנים פון איהר מאן, האט זי געזעהן אז עס איז ניט פארוואלקענט, נאר עס האט זיין געוועהנליכע ערענסטע מילד־

מאַנטעל אויף א הויבער שטעל צוזאַמען מיט זיין נאַרישען דיענער און מיט זיין אף, און האָט אויסגעטראַמפּייטערט זיינע אלע קונ־צען, געלויבט זיינע טינקטורען און זיינע וואונדער־זאלבען, אדער ער האָט זעהר ערענסט באטראכט א גלאז מיט השתנה, וואָס עפּים אן אלטע פרוי האָט געהאלטען פאר איהם, אדער האָט זיך געגומען אויסרייסען א באקצאהן ביי אן ארימען פויער. צוויי פעכטמיים־טערס, וואָס זענען ארומגעלאָפען מיט זייערע פיעלפארבינע בענ־דער און האָבען געפאָכט אין דער לופט מיט זייערע שווערדען, האָ־בען זיך דאָ באגעגענט כלומר'שט ווי צופעליג און האָבען זיך מיט א געמאכטען כעס געווארפען איינער אויפ'ן צווייטען; נאָך א לאנגען געפעכט האָבען זיי זיך ביידע דערקלעהרט פאר אונבאזונ־באר, און האָבען ביים עולם אויסגעבעטעלט עטליכע פענינ. איצ־טער האָבען פארביימארשירט מיט פויקען און מיט פייפערס די כיי־איינגעפיהרטע שוץ־מחנה. באלד נאָכדעם זענען אָנגעקומען אונטער דער פיהרערשאפט פון א מאן מיט א רויטע פאָהן א גאנצע מחנה וואנדערנדיגע מיידלעך, וואָס זענען אהער געקומען פון דעם ווירצבורגער פרויען־הויז „צום עזעל" און האָבען זיך גלאָזט קיין ראָזענטהאל, וואו די הויך גלויבטע רעגירונג האָט פאר זיי באַ־שטימט א קווארטיר פאר דער צייט פון יאריר. — „מאך צו די אויגען, שענע שרה!" — האָט דער רב געזאָגט. וואָרים יענע פאַנ־טאַסטישע און זעהר ווינציג־באקליידטע פרויען, וואָס א טייל פון זיי זענען געווען זעהר שען, האָבען זיך אויפגעפיהרט אויף דעם אונמאָראַלישסטען אופן, האָבען אויפגעדעקט זייערע וועיסע חוצפה־דיגע בוזימס, האָבען גערייצט די פארבייגעהענדע מיט די אונפאר־שעהמטסטע ווערטער, האָבען אויסגעשטרעקט זייערע לאננע וואנדער־שטעקענס, און נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך אויף זיי ארויפ־געזעצט ווי אויף רייטשטעקענס און זענען אראָפגעריטען צו דעם סאנקט קאטהארינע־טויער, האָבען זיי געזונגען מיט באנומענע קולות, דאָס מכשפה־ליער:

„וואו איז דער באָק, דעם טייוועלס טיער?
וואו איז דער באָק? און פעהלט דער באָק,

וואַרען אין א ראַטהויז. אין דער דאָזיגער געביידע פלעגט מען אויסקלייבען די קיסרים פון דייטשלאנד, און פאר דעם דאָזיגען הויז זענען אפט פאַרגעקומען די עדעלע ריטער־שפיעלען. דער קעניג מאקסימיליאן, וועלכער האָט די דאָזיגע שפיעלען ליידענ־שאפטליך ליעב געהאט, איז דעמאָלט געווען אין פראנקפורט. און א טאָג פריהער האָט מען פאר זיין כבוד וועגען פאראנשטאַלט אין רוימער א גרוים געפעכט. לעבען די הילצערנע בענק, וואָס זענען איצ־טער צונומען געווארען פון סטאָלארעס, זענען נאָך געשטאנען א סך לייריגגעהער, און האָבען זיך דערצעהלט, ווי אזוי דער הערצאָג פון בראונשווייג און דער מארקגראף פון בראנדענבורג האָבען זיך נעכטען געשלאָגען אונטער פויקען און טראָמפייטען־שאַלען; ווי אזוי דער וואלטער דער לומפ האָט אזוי געוואלדיג אראָפגעווארפען דעם בערענ־רייטער פון זיין זאטעל, אז די שטיקלעך פון זיין שפיעז זענען זיך צופלויגען אין די לופטען, און ווי אזוי דער לאנגער בלאָנדער קעניג מאקס איז געשטאנען אויף דעם באלקאָן ארומגערינגעלט פון זיינע הויפלייט און האָט זיך פאר פרייד געריבען די הענד. די דעקען פון גאלדענעם שטאָף זענען נאָך געלעגען אויף דעם פּארענטש פון באלקאָן און אויף די קיילעכדיג צוגעשפיצטע פענסטער. אויך די איבעריגע הייזער פון מארק זענען נאָך געווען יום־טוב'דיג אויסגעפוצט און באציערט מיט הערב־שילדען. באזונדערס דאָס הויז לימבורג, אויף וועמענם פאָהן עס איז געווען אויסגעמאָלט א מיידעל, וואָס האלט אין האנד א שפּארבער, און אן אף האלט פאר איהר א שפיגעל. אויף דעם באלקאָן פון דעם דאָזיגען הויז זענען געשטאנען א סך ריטער און דאמען, וואָס האָבען זיך אונטערהאלטען און שמייכעלדיג אראָפ־געקוקט אויף דעם פּאָלק, וואָס האָט זיך אונטען געצויגען. אהין און אהער אין משונה'דיגע גרופען. וואָס פאר א מאַסע ליידיג־געהער פון אלע שטאנדען און פון יעדען עלטער האָבען זיך דא געשטופט כדי צופריעדענצושטעלען זייער נייגעריקייט! מען האָט געלאכט, געקוויטשעט, געגנבה'ט, געקנייפט אין די זייטען, געפייפט, און אין מיטען דעם אלעמען האָט זיך געהערט דער טראָמפייטער פון דאקטאָר, וועלכער איז געשטאנען אין זיין רויטען

נען אזוי גאָהענט פון דער הויפּטקירך. און דער מאָגיסטראט האָט זיי אָפּגענעבען א פּלאַץ אויף דעם וואָלגראָבען, וואו זיי האָבען אויסגעבויט דעם היינטיגען אידישען קוואַרטאל. אָט דער קוואַרטאל איז געווען פאַרזאָרגט מיט שטאַרקע מויערען, אויף מיט אירזערנע קייטען פאר די טויערען, כדי זיי צו פאַרשפאַרען נעגען אַנפאל פון המון־עם. וואָרים דאָ האָבען די אידען אויף געוואוינט אין קלעם און אין שרעק. און נאָך מעהר וואָס זיי האָבען געליטען איבטער, האָבען זיי געדענקט די פריהערדיגע צרות. אין יאָהר 1240, האָט דער צעיושעטער המון געמאכט צווישען זיי א בלוט־באָד, וואָס איז באקאנט אלס די ערשטע שחיטה אויף אידען. און אינ'ם יאָהר 1349, וועו די פּלאָזשעלאנטען האָבען אויף זייער וועג אונטערגעצונדען די שטאָדט, און באשולדיגט די אידען, אז זיי האָבען דאָס געמאכט די שרפה, איז דעמאָלט דער גרעסטער טייל פון די אידען אויסגע'הרג'עט נעוואָרען, אָדער זיי זענען פאַרברענט נעוואָרען, אין זייערע אייגענע הייזער. און די שחיטה רופט מען די צווייטע אידישע שחיטה. שפּעטער האָט מען די אידען נאָך אָפּטמאָל געסטראָשעט מיט עהנליכע שחיטות. און יעדעס מאָל וועו אין פראנקפורט זיינען פאַרגעקומען אונרוהען, באזונדערס וועו עס זענען פאַרגעקומען די מחלוקת'ן צווישען דעם שטאָט־ראָט און די צעכען, איז דער קריסטליכער המון כמעט תמיד געווען גרייט צו באפאלען דעם אידישען קוואַרטאל. דער דאָזיגער קוואַרטאל האָט געהאט צוויי טויערען, וועלכע פלענען פאַרשלאָסען וועהרען אין די קאַטוילישע חגאות פון דרויסען, און אין אידישע יום טובים פון איינוועניג. און פאר יעדען טויער איז געווען א וועכטער־הויז מיט שטאַרטישע סאָלדאטען.

וועו דער רב איז מיט זיין וויב אָנגעקומען צו דעם טויער פון אידישען קוואַרטאל, זענען די סאָלדאטען געלענען — וויי מען האָט דאָס געקענט זעהן דורך די אָפּענע פענסטער — אויף דער נאַרע פון זייער וועכטער שטיבעל, און אין הרויסען פאר דער טיר, איז אין פולען זונשיין געזעסען דער פויקער און האָט פאַנטאַזירט אויף זיין גרויסער פויק. דאָס איז געווען שוועהר, דיקער חברה־מאן; זיין וואָמס און זייגע הויזען פון מיער־גלעזען טוך, וואָס איז ביי

איז רייטען מיר, איז רייטען מיר,
איז רייטען מיר דא אויפ'ן שטאק!"

דאס דאזיגע געזאנג, וואס מען האט נאך געקענט הערען פון הערווייטענס, האט זיך ענדליך פארלוירען אין די קירכליך לאנג געצויגענע טענער פון א פראצעסיאן, וואס האט געהאלטען אין אנקומען. דאס איז געווען א טרויעריגער צוג פון באהוועסע מאנאכען מיט ליסע קעפ, וואס האבען געטראגען ברענענדיגע וואקסענע ליכט אדער פאהנען מיט הייליגע בילדער אוך גרויסע זילבערנע קרוציפיקסען. פאראויס זענען געגאנגען אינגליך אין רויטע אוך ווייסע רעק אוך האבען געטראגען פארעדיגע ווייהרויך־קעסליען. אין מיטען צוג אונטער א פראכטיגען באלדאכין האט מען געזעהן גלחים אין ווייסע כאר־העמדער פון טיערע שפיצען אדער אין בונט־זיידענע שטאלען, אוך אייגער פון זיי האט אין האנד געטראגען א גאלדענע כלי, וואס האט אויסגעזעהן ווי א זון, אוך ווען ער איז צוגעקומען צו א הייליגער ניש ביים עק מארק, האט ער די כלי אויפגעהויבען אין דער הויך, אוך האט האלב געזאגט אוך האלב געזונגען לאטיינישע ווערטער... אין דער זעלביגער צייט האט זיך צוקלונגען א קליין גלעקעל, אוך דאס גאנצע פאלק, וואס איז געשטאנען ארום איז געווארען שטיל, געפאלען אויף דער קניה אוך זיך גע'צלמ'ט. דער רב אבער האט געזאגט צו זיין ווייב: — „מאך צו די אויגען, שענע שרה!" — אוך ער האט זי שנעל אוועקגעפיהרט פוי דאנען אין א נאהענטען שמאלען גענסיל אריין. דאן האט ער זי געפיהרט דורך א לאבירינט פון ענגע אוך קרומע גאסען, אוך ענדליך איבער דעם ניט באוואוינטען, פוסטען פלאץ, וואס האט אפגעטיילט דעם נייעם אידישען קווארטאל פון דער איבעריגער שטאדט.

פאר יענער צייט האבען די אידען געוואוינט צווישען דעם דאס אוך דעם ברעג פון מאין. נעמליך פון דער בריק ביז צו דעם לומפען־ברונים פון דער „מעהלוואגע" ביז צו דער סאנקט בארטאלאמיי קירך. נאר די קאטוילישע גלחים האבען אויסגע'פועל'ט ביים פאפסט א בולע, וועלכע האט פארבאטען די אידען צו וואוי־

„און דאָ קומט אַן א קלייניער יונג,
און ס'טוט זיין באַרד ביי איהם א שפרונג,
הללויה!"

— האַנס! — האָט ווידער אויסגערופען דאָס זעלביגע קול — האַנס, איך בין אייגער אליין, און דאָס איז א געפעהרליך לייער, און איך האָב עס ניט לייב צו הערען און איך וויים פארוואָס... און אויב דו האָסט מיך לייב, זינג זשע בעסער עפּיס אַנדערש, און מאַרגען וועלען מיר טרינקען...

ביים וואָרט „טרינקען" האָט האַנס אויפגעהערט צו פּויקען אָון צו זינגען און ער האָט א זאָג געטאָן מיט אן ערענסטען טאָן:

— דער טייוועל מעג כאפּען די אידען. אבער דו לייבער נאַזשטערן, דו ביזט מיין פרייַנד. איך וועל דיך באשיצען. און אויב מיר וועלען נאָר נאָך עפּטער טרינקען צוזאמען, וועל איך דיך נאָך איבער'שמד'ן, און איך וועל זיין דיין טויך־פאָטער. אז דו וועסט דיך שמד'ן, וועט דיין נשמה זיין אן אויסגעלייזטע. און אויב דו האָסט א גוטען קאָפּ און וועסט דיך ביי מיר פלייסיג לערנען, קענסטו נאָך אפילו ווערען א פויקער. יא! נאַזשטערן, דו קענסט נאָך שטייגען זעהר הויך. וועו מיר וועלען מאַרגען טרינקען צוזאַמען, וועל איך דיר אויספויקען דעם גאנצען קאָטעכיזם — איצטער אָבער מאַך נאָר אויף דאָס טויער, וואַרים דאָ שטעהען צוויי פרייַנד און וויילען מען זאָל זיי אריינלאָזען.

— עפּענען דאָס טויער? — האָט אויסגעשריען דער נאַזשטערן און האָט שיער ניט פארלוירען דאָס לשון — דאָס געהט ניט אזוי שנעל, לייבער האַנס. מען קען ניט וויסען, מען קען נאָר ניט וויסען, און איך בין אייגער אליין. פייטעל רינדסקאָפּ האָט דעם שליסעל און ער שטעהט איצטער שמונה עשרה, און ער טאָר ניט מפסק זיין. יעקעל דער נאָר איז אויך דאָ, אבער ער איז איצטער משתין, איך בין אייגער אליין.

— דער טייוועל מעג כאפּען די אידען! — האָט אויסגערופען האַנס דער פויקער און הויך לאַכענדיג איבער זיין אייגענעם וויץ האָט ער זיך אריינגעוואקעלט אין וועכטער שטיבעל און זיך אויך אויסגעצויגען אויף דער נאָרע.

די ארעמס און ביי די לענדער געווען שטארק אויפגעבלאזען, און איז געווען באזעצט מיט קליינע אוונגענעהטע רויטע קישעלעך, גלייך ווי עס וואלטען דערפון ארויסגעלעקט אהן א שיעור מענשליכע צינגער. די ברוסט און דער רוקען זענען געווען געפאנצערט מיט שווארצע טוכענע קישעלעך, אויף וועלכע עס איז געהאנגען די פויק: אויפ'ן קאפ האט ער געהאט א פלאטשיק קיילעכדיג היטעלע, דאס פנים איז געווען פונקט אזוי פלאטשיג און קיילעכדיג, דער־צו נאך גלעל ווי א מארענץ און באשיט מיט רויטע געשווירלעך, און עם האט זיך פארצוויגען אין א גענעצדיגען שמייכעל. אט אזוי איז רער חברה־מאן געוועסען און האט אויסגעפויקט די מעלאדיע פון א ליער, וואס די פלאשעלאנטען האבען אמאל גענונגען ביי דער שחיטה אויף די אידען. און מיט זיין רויהען ביער־קול האט ער צו־גענונגען דאס ליער:

„אונזער ליעבע פרוי
געגאנגען איז אין מארגענטוי
קירי עלייזאן!"

— האנס, דאס איז א שלעכטע מעלאדיע — האט אויסגערו־פען א קול פון הינטער דעם פארשלאסענעם טויער אין אידישען קוואַרטאל. — האנס, דאס ליער איז אויך א שלעכטס. עס פאסט ניט פאר קיין פויק. פאסט נאר ניט. און ביי גאט, עס פאסט זיכער ניט אין דער צייט פונ'ם יאריד און פסח אין דער פריה. דאס איז א שלעכט ליער, א געפעהרליך ליער, האנס, האנסעלע, קליינער פוי־קער־האנסעלע, איך בין איינער אליין, און אויב דו האסט מיך ליעב, אויב דו האסט ליעב דעם שטערן, דעם לאנגען שטערן, דעם לאנגען נאז־שטערן, טא הער אויף!

די דאזיגע וועלטער זענען פון דעם ניט געזעהענעם רעדנער ארויסגערעדט געוואָרען האלב האסטיג, פול מיט שרעק, און האלב פאמעליך זיפצענדיג, מיט א טאן אין וועלכען עס האבען זיך שנעל געביטען דאס ציהענדיג ווייכע מיט דעם הייזעריג־הארטען, ווי מען הערט דאס ביי שווינדזיכטיגע. עם פויקער האט דאס ניט גע־דירהרט, און נאך אלץ ווייטער פויקענדיג די פריהערדיגע מעלאדיע האט ער ווייטער געזונגען:

וועט זיך דער רייכער מענדעל ריים זיצען שבת ביים טיש, און וועט זיך אפווישען פון מויל די ראזינקע זופ און וועט זיך גלעטען ביים בויך. און וועט אפשר זאגען: דער לאנגער נאז־שטערן איז דאך געווען א וואויל־ער יונג. און וואלט ער ניט געווען אזא, וואלטען זיי אויפגעבראכטן דעם טויער. ער האט זיך דאך געלאזט פאר אונז שיסען צום טויט. יא ער איז געווען א וואויל־ער יונג. א שאד וואם ער איז טויט —

דאם קול איז דא געווארען בים־עכווייז וויינענדיג און וויך, און פלוצלונג איז עם איבערגענאנגען אין א האסטיגען כמעט פאר־ביטערטען טאן: — קוראוש! און כדי דער רייכער מענדעל ריים זאל זיך קענען אפווישען די ראזינקע־זופ פון מויל, און זיך גלעטען דעם בויך און מיך קענען רופען וואויל־ער יונג, זאל איך מיך לאזען דערשיסען צום טויט? קוראוש! מוטיג! דער קליינער שטרוים איז געווען מוטיג און האט נעכטען זיך צונעקוקט אויפ'ן „רוימער" צו דעם נעפענכט, און האט נעמיינט אז מען קען איהם ניט, וויל ער האט נעטראגען א פיאלעטען מאנטעל פון סאמעט, וואם קאסט דריי גולדען די אייל, באציערט מיט פיקסענע עקלעך און אין גאנצען אויסגעשטיקט מיט גאלד און זעהר פראכטיג — און זיי האבען איהם אזוי לאנג געקלאפט דעם פיאלעטענעם מאנטעל, ביז עס איז אראפ פון איהם די פארב, און פיאלעט איז גאר געווארען זיין רו־קען, און ער זעהט שוין מעהר ניט אוים ווי קיין מענש. קוראוש! דער קרומער לייזער איז געווען מוטיג, און האט אונזער לומפיגען שולדהיים, אננערופען לומפ, און זיי האבען איהם אויפגעהאנגען אויף די פים, צוויישען צוויי הינד, און האנס דער פויקער האט ג־פויקט. קוראוש! זיי ניט קיין האז! צוויישען א סך הינד איז דער האז א פארלוירענער. איך בין אייגער אליין. און האב ווירקליך מורא.

— שווער זיך! — האט יעקעל דער נאר אויסגערופען.

— איך האב ווירקליך מורא! — האט זיפצענדיג איבערגע־חזר'ט נאושטערן — איך וויים, די מורא ליגט מיר אין בלוט און איך האב זי בירושה פון מיין מאמע עליה השלום.

— יא, יא! — האט איהם איבערגעהאקט יעקעל דער נאר—

אין דער צייט, ווען דער רב מיט זיין ווייב זענען איצט נע־בליבען שטעהן אליין הינטער דעם פארשלאָסענעם טויער, האָט זיך פון יענער זייט טויער, דערהערט א שנאַרכענדיג, שנאַפּעלדיג, אבי־סעל שפּאַטיש געצויגען קול: — שטערענדעל! פּלוידער ניט אזוי פיעל. נעם ארויס דעם שליסעל פון רינדסקאָפּ קעשענע און נעם מיט דיין נאָז און שליס דערמיט אויף דעם טויער. די לייט שטע־הען און ווארטען שוין לאנג.

— די לייט? — האָט מיט שרעק אויסגערופען דאָס קול פון דעם מאן, וועמען מען האָט גערופען נאָז־שטערן. — און איך האָב נעמיינט, אז עס איז נאָר דאָ אייגער. איך בעט דיך נאָר, לייעבער יעקעל נאָר, זיי אזוי גוט און קוק ארויס, ווער דאָרטען איז.

דאָ האָט זיך אינ'ם טויער געעפענט א קליין פענסטערל מיט שטארקע גראטעס און עס האָט זיך באוויזען א נעלע מיץ מיט צוויי הערנער, און אונטער דער מיץ דאָס קאָמישע פארקרומטע לצ'ישע פּנים פון יעקעל דעם נאָר. אין דעם זעלביגען אויגענבליק האָט זיך דאָס פענסטערל גלייך צוריק צוגעמאכט, און עס האָט זיך דערהערט א קול: — מאך אויף, מאך אויף, אין דרויסען שטעהען בלויז איין מאנסביל און איין פרוי!

— איין מאן און איין פרוי — האָט געקרעכצט נאָז־שטערן— און אז מען וועט עפענען דאָס טויער וועט די פרוי ארונטער ווארפען איהר מאַנטעל, און עס וועלען דאָן זיין צוויי מענער, און מיר זענען נאָר דאָ דריי.

— זיי ניט קיין האָז! — האָט געענטפערט יעקעל דער נאָר— און זיי מוטיג און ווייז ארויס קוראָזש!

— קוראָזש! — האָט אויסגערופען נאָז־שטערן מיט א פאר־דראָסיגער ביטערקייט — האָז! האָז איז א שלעכטער פארגלייך. א האָז איז א חיה טמאה. קוראָזש! מען האָט מיך דאָ ניט אוועק־געשטעלט כדי איך זאָל ארויסווייזען קוראָזש, נאָר צוליעב פּארזיכ־טיגקייט. אויב עס וועלען אָנקומען א סך, זאָל איך שרייען. אָבער איך טראָג א פּאַנטאָנעל, און איך בין בלויז איין אייניציגער מענש. איך אליין קען זיי ניט צוריקהאלטען. מיין אדער איז שוואַך, ניט וועט מען זאָל שיסען אויף מיר, וועל איך זיין טויט. און דעמאָלט

שוהל, און איהר קומט גראד אין דער רעכטער צייט, כדי צו קענען הערען ווי מען לייענט דאדט די מעשה פון עקדת יצחק. איך קען זיי. דאם איז אן אינטערעסאנטע מעשה. און הגם איך האב זי שוין ביז היינט געהערט דרייי און דרייסיג מאל, וואלט איך זי היי־יאהר אויך נאך אמאל געוואלט הערען. און דאם איז אויך א וויכטיגע מעשה. וואדים וועז אברהם וואלט וויזקליך געווען געשאכטען יצחק'ן און ניט דעם ציגענבאק, וואלטען היינט געווען אויף דער וועלט מעהר ציגענבעק און וועניגער אידען." — און מיט א משוגע'נער לוס־טיגער האוואיע האט יעקעל אנגעהויבען צו זינגען דאם פאלגענדע לייער פון דער הגדה:

„איין ציקעלע, איין ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א קעצעלע און האט אויפגענעסען דאם ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א הינטעלע און געבייסען דאם קעצעלע, וואס האט אויפגענעסען דאם ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א שטעקעלע און האט געשלאגען דאם הינטעלע, וואס האט געביסען דאם קעצעלע, וואס האט אויפגענעסען דאם ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א פייערל און האט פארברענט דאם שטע־קעלע, וואס האט געשלאגען דאם הינטעלע, וואס האט געביסען דאם קעצעלע, וואס האט אויפגענעסען דאם ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין צי־קעלע!

איז געקומען א וואסערל און אויסגעלאשען דאם פייערל, וואס האט פארברענט דאם שטעקעלע, וואס האט געשלאגען דאם הינ־טעלע, וואס האט געביסען דאם קעצעלע, וואס האט אויפגענעסען דאם ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

און דיין מאמע האָט עס נעהאט בירושה פון איהר טאטען. און ער האָט עס נעהאט פון זיין טאטען און אזוי האָבען עס דיינע זיידעס נע׳ירשה׳ט איינער פון אנדערן, ביז צו דיין עלטער־עלטער זיידען. וועלכער איז געגאנגען מיט שאול המלך׳ס חיל מלחמה האלטען מיט די פלשתים, און איז געווען דער ערשטער וואָס האָט געמאכט פליטה.—אבער זעה נאָר נאָר, רינדסקעפל איז שוין באלד פארטיג. ער האָט זיך שוין געבוקט צום פערטען מאל, און איצטער שפרינגט ער ווי א פלוי ביי דעם דריי מאל „קדוש" און אָט געמט ער זיך שוין פאַרזיכטיג צו דער קעשענע...

ווירקליך. די שליסעל האָבען גערוישט. קרעכצענדיג האָט זיך געעפענט איין פליגעל פון טויער, און דער רב מיט זיין ווייב זענען אריין אין דער אידישער גאס וואו עס איז ניט געווען צו זעהן קיין מענשען. דער אויפשליסער אבער, א קליין מענשעל מיט א גוטמוטיג זויער פנים, האָט א פאר׳חלומ׳טער געשאקעלט מיט׳ן קאָפּ, ווי אייגער, וואָס האָט ניט ליעב געשטערט צו וועלען אין זיינע גראנקען און נאכדעם ווי ער האָט דעם טויער צוריק זאַרגפעלטיג צוגעשלאָסען, האָט ער, ניט רעדענדיג קיין וואָרט, זיך צוגעשלעפט צו א ווינקעל הינטער דעם טויער, און נאָך אלץ כסדר געמורמעלט פאר זיך די תפלות. יעקעל דער נאָר איז שוין געווען א קלענערער שווייגער. א קליינער און א פעסטער חברה־מאן, מיט אביסעל קרומע פיס, מיט א לאבענדיג פול און רויט פנים און מיט אן אוגמענשליכער גרויסער פליישיגער האנד, וואָס האָט ארויסגעשטעקט פון די בריייטע ארבעל פון זיין פיעלפארביגער יאקע צום שלום עליכם. הינטער איהם האָט זיך באוויזען, אדער בעסער געזאָגט, האָט זיך באהאלטען א לאנגע, מאגערע געשטאלט. דער שמאלער האלז, איז געווען וויים באפעדערט מיט א שענער באטיסטענער קרויז, און זיין דין, בליידיך פנים איז נאָר וואונדערליך באציערט מיט א כמעט אונגלויבליכער לאנגער נאָז, וואָס האָט זיך נייגיעריג און שרעקענדיג באוועגט אהין און אהער.

— שלום עליכם! גוט יום טוב! — האָט אויסגערופען יעקעל דער נאָר — וואונדערט אייך ניט, וואָס די גאס איז איצט אזוי ליידיג און שטיל. וואָרים אונזערע אלע מענשען זענען איצטער אין

ליעבשאפט. זומער בליהט זי אזן ווינטער איז זי אביסעל צוגעפרוי־רען — אזן סאי זומער, סאי ווינטער ווערט זי געלאשטשעט פון שנאפער־עלע'ס ווייסע הענד. יא, די שנאפער־עלע איז פארליעבט אין איהם. נאריש פארליעבט. זי היט איהם, קארמעט איהם, אזן אזוי שנעל ווי ער ווערט זיין געזונ פעט, ווערט זי מיט איהם חתונה האבען. אזן פאר איהרע יאהרען איז זי נאך יונג געזונ. אזן ווער עס ווערט אמאל אין דרעי הונדערט יאהר ארום קומען אהער קיין פראנק־פורט, ווערט ניט קענען זעהן דעם הימעל, ווייל אזוי פיעל נאז־שטערנס וועלען דעמאלט זיין דא.

— איהר זענט יעקעל דער נאר! — האט אויסגערופען דער רב לאכענדיג. איך דערקען דאס פון אייערע רייד. איך האב א סך געהערט ווענען אייך.

— יא, יא — האט דער נאר געענטפערט מיט א געמאכטער עניות. — יא, יא, אזוי איז, אז מען איז באריהמט. אפטמאל איז מען ווייט אזן ברייט באקאנט פאר א גרעסערן נאר, ווי מען ווייס דאס אליין. דאך איך ניב מיר פיעל מיה, צו זיין א נאר. אזן איך שפרינג אזן שאקעל זיך, כדי די גלעקלעך זאלען קלינגען. אנדערע קומט עס אן לייכטער... נאר זאגט מיר, רבי, פארוואס פאהרט איהר אים יום טוב?

— מיין היתר — האט דער רב געענטפערט — שטעהט אין תלמוד, אזן דאס הייסט: פקוח־נפש דוחה שבת!"

— פקוח־נפש! — האט פלוצלונג אויסגערופען דער לאנגער נאזשטערן, אזן זיך געהאלטען ווי ער וואלט געווען אין איין טויט־שרעק — פקוח־נפש! פקוח־נפש! האנם פויקער! פויקער! פקוח־נפש! פקוח־נפש! האנם פויקער!

פון דרויסען אבער האט האנם דער פויקער אויסגערופען מיט זיין גראבער ביער שטים: — טויזענד דאנער וועטער! דער טייוועל זאל נעמען די אידען! שוין דאס דריטע מאל, ווי דו ווענסט מיך הייבט אויף פון שלאף, נאזשטערן. ברענג מיך ניט אין כעם אריין. ווארים ווען איך ווער אין כעם בין איך דער טיי־וועל אליין, אזן דאן, אזוי וואהר ווי איך בין א קריסט, דאן שוס

„איז געקומען אן עקסעלע און האט אויסגעטרונקען דאס וואסערל, וואס האט פארשלאשען דאס פייערל, וואס האט פארברענט דאס שטעקעלע, וואס האט געבויסען דאס קעצעלע, וואס האט אויפגעסען דאס ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א שוחט'ל און געשאכטען דאס עקסעלע, וואס האט אויסגעטרונקען דאס וואסערל, וואס האט פארלאשען דאס פייערל, וואס האט פארברענט דאס שטעקעלע, וואס האט געשלאגען דאס הינטעלע, וואס האט געבויסען דאס קעצעלע, וואס האט אויפגעגעסען דאס ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען דער מלאך המות'ל און האט געשאכטען דאס שוחט'ל, וואס האט געשאכטען דאס עקסעלע, וואס האט אויסגעטרונקען דאס וואסערל, וואס האט פארלאשען דאס פייערל, וואס האט פארברענט דאס שטעקעלע, וואס האט געשלאגען דאס הינטעלע, וואס האט געבויסען דאס קעצעלע, וואס האט אויפגעגעסען דאס ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

— יא, שענע פרוי — האט צוגעגעבען דער זינגער — עס וועט אמאל קומען דער טאג, וען דער מלאך המות וועט שעכטען דעם שוחט, און אונזער גאנץ בלוט וועט פאלען אויף אדום; וואריים נאט איז אן אל נקמות. — — —

אבער פלוצלינג פארטרייבענדיג דעם ערענסט, וואס איז איהם נים וויל׳ענדיג באפאלען, האט זיך יעקעל דער נאר ווידער צולאזט מיט זיינע ליצנות, און האט וויטער געריידט מיט זיין שנארכענדיגען טאן פון א לץ: — האט נאר קיין מורא נים, שענע פרוי. נאזשטערן וועט אייך קיין שלעכטס נים טאן. געפעהרליך איז ער נאר פאר דער אלטער שנאפער־עלע. זי האט זיך פארליעבט אין זיין נאז, אבער די נאז האט עס אויך כשר פארדיענט. זי איז שען ווי דער טורעם, וואס קוקט ארויס אויף דמשק, און איז ער־האבען ווי די צערערן פון דעם לבנון. אויסענוועניג גלאנצט זי ווי גינגאלד און סירופ. און אינווייניג איז זי פול מיט מוזיק און

וועז אזוי געראם ווי די היינטיגע, וואָס איז אויפגעבויט געוואָרען ערשט שפעטער, נאָכדעם ווי צו דער דאָרטיגער קהלה זענען נאָך צוגעקומען די אידען, וואָס מען האָט אַרויסגעטריבען פון נירענ־ בערג. יענע שוהל איז געלעגען מעהרער צו צפון. דער רב האָט זיך גיט געדארפט ערשט אַנפרעגען צו איהר. שוין פון דערווייטענס האָט ער דערהערט די פיעלע פארמישטע און זעהר הויכע קולות, וואָס האָבען זיך געטראָגען פון דאָרטען. אין שול־הויף האָט ער זיך צושיידט מיט זיין ווייב. און נאָכדעם ווי ער האָט געוואָ־ שען זיינע הענד ביים ברונים, וואָס איז דאָרט געשטאַנען, איז ער אַריינגענאַנגען אין יענעם אונטערשטען טייל פון דער שוהל, וואו די מאנסלייט האָבען געדאוועט; די שענע שרה האָט פארקעהרט באדארפט ארויפגעהן אויף טרעפ און איז ארויפגעקומען אויבען אין דער ווייבערשער שוהל.

אָט די אויבערשטע אָבטיילונג איז געווען א מין גאַלעריע מיט דריי רייהען הילצערנע, ברוין־רויט אָנגעפארבטע בענק, וואָס זיינ־ רע אָנלעהנס זענען פון אויבען געווען פארזאָרגט מיט א הילצערן בערעט, וועלכעם מען האָט געקענט זעהר באקוועם אויפמאכען, כדי דאַרויף ארויפצולעגען דעם סדור. די ווייבער זענען דאָ געזעסען אויננ לעבען דער אנדערער און האָבען געפלוידערט, אדער זענען געשטאַנען גלייכע און האָבען שטיל און פרום געדאוועט. טיל־ מאל זענען זיי אויך נייגעריג צוגענאַנגען צו די גרויסע גראָטעס, וואָס האָבען זיך געצויגען איבער דער גאנצער לענג פון דער מזרח־ וואנט, און דורך די דינע גרינע פאַרהאָנגען, וואָס האָבען דאָרט געהאנגען, האָבען זיי געקענט ארונטערקוקען אין דער אונטערש־ טער אָפטיילונג פון דער שוהל. דאָרט אונטען, זענען הינטער הויכע שטענדערס געשטאַנען די מענער אין זייערע שווארצע מאנטלעז. די שפיציגע בערד האָבען אראָפגעהאנגען איבער די ווייסע האלז־קרויזען און די פלאך־באדעקטע קעפ, זענען געווען מעהר אדער וועניגער איינגעהילט מיט א טלית, וואָס איז ג־ ווען פון זייד אדער וואָל. אנדערע פון זיי האָבען אויך געהאט גאָל־ דענע עטרות. די וועגד פון דער שוהל זענען געווען גאנץ איינ־ פאך געווייסט, און מען האָט דאָרט ניט געזעהן קיין אנדערע פאר־

איך מיט דער ביקס דורך דעם פארגראטעטען לאָך פון טויער, און דאָן זאָל יעדער היטען זיין נאָז!

— שים ניט! שים ניט! איך בין איינער אליין. — האָט מיט שרעק זיך געבעטען נאָז־שטערן און האָט פעסט צוגעדריקט זיין פנים צו דער מויער. און אזוי איז ער געבליבען שטהן א ציטער־דיגער און געבעטען שטיל־ערהייב.

— זאָגט, זאָגט, וואָס איז געשעהן? — האָט איצטער אויך אויסגערופען יעקל דער נאָר, מיט זיין נאנצער שטארקער נייגיע־ריקייט, וואָס איז שוין דעמאָלט געווען די אייגענשאפט פון די פראנקפורטער אידען.

דער רב אָבער האָט זיך פון איהם אויסגעריסען און איז מיט זיין ווייב געגאנגען ווייטער ארויף מיט דער אידישער גאס. — זעה, שענע שרה, — האָט ער געזאָגט זיפצענדיג — ווי שלעכט ישראל איז באשיצט. פון דרויסען היטען זיינע טויערען פאלשע פרייַנד און אינוועניג זענען זיינע היטער נארישקייט און שרעק! פאמעליך זענען זיי ביידע געגאנגען דורך דער לאנגער, ליידי־גער גאס, וואו עס האָט נאָר דאָ און דאָרט ארויסגעקוקט פון א פענסטער א בליהענדיגער מיידעלשער קאָפ, און די זון האָט זיך אפגעשפיגעלט אין די בלאָקענדיגע שויבען יום טוב'דיג פרעהליך. וואָרים דעמאָלט זענען נאָך די הייזער פון אידישען קוואָרטאל געווען נייַ און נעט און אויך נידעריגער ווי היינט. און נאָר ערשט שפעטער־צו וועו די אידען האָבען זיך שטארק פארמעהרט, און האָבען דאָך ניט געקענט בריַיטער מאכען זייער קוואָרטאל, האָבען זיי געמוזט כסדר בויען איין שטאָק איבער'ן צוויַיטען. און האָבען זיך צונויפגעדריקט ווי סארדינס אין א שאכטעל, און זענען דורך דעם געוואָרען פארקריפעלט ביים לייב און בייַ דער נשמה. יענער טייל פון אידישען קוואָרטאל, וואָס איז געבליבען שטהן נאָך דער גרויסער שרפה, און וועלכע מען רופט די „אלטע גאס", יענע הויכע, שוואַרצע הייזער, וואו עס שאכערט און מאכערט א פאר־קרומט, פייכט פאלק, איז א שוידערליכע מצבה פון דעם מיטעל־אלטער. די עלטערע שוהל עקזיסטירט ניט מעהר. זי איז ניט ג־

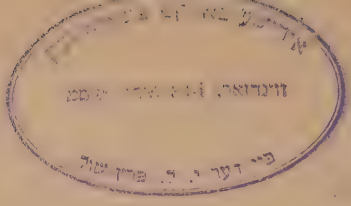

אראָפהענגענדיגער האנד, דעמאָלט פלעגט דאָס גיכער רייצען צום לאכען, איידער צו בעטען.

א פרומער באנהער, געמישט מיט ווייבערשער נייגעריקייט, האָט צוגעצויגען די שענע שרה צו די גראטעס, וואו זי האָט גע־קענט ארונטערקוקען אין דער אונטערשטער אפטיילונג, אין דער מענערשער שוהל אריין. קיינמאָל פריהער האָט זי נאָך ניט געהאט געזעהן אזא גרויסע צאָהל אידען ווי זי האָט געזעהן דאָרטען. אוך אויפ'ן הארצען איז עס איהר געוואָרען נאָך בעסער, וועז זי האָט זיך געפיהלט צווישען אזוי פיעל מענשען, וואָס זענען אלע איהרע קרובים, וויל אלע שטאָמען זיי ארויס פון דעמזעלביגען פאָלק, אלע דענקען זיי גלייך אוך ליידען גלייך. אבער נאָך גערהרטער איז געוואָרען די נשמה פון דער פרוי, וועז דריי אלטע זקנים זענען מיט יראת הכבוד צוגענאנגען צום ארון קודש, האָבען אָפגערוקט אין א זייט דעם גלאנצענדיגען פרוכת, האָבען אויפגעשלאָסען דעם ארון, אוך פאָרזיכטיג ארויסגענומען יענעם ספר, וואָס גאָט האָט אליין אָנגעשריעבען מיט זיין אייגענער חיילגער האנד, אוך וואָס פאר'ן אבהיטען דאָס וואָס אין איהם שטעהט געשריעבען, זענען די אי־דען אויסגעשטאָנען אזוי פיעל צרות אוך שנאה, שאָנד אוך טויט, א טויזענד יעהריגען מארטירערטום. אָט די גרויסע ספר תורה איז ווי א פירשטליך קינד געווען איינגעהילט אין א בונט־גשעשטיקטען מענטעלע פון רויטען סאָמעט; אויבען אויף בייי־דע עץ־החיים'ס האָבען געשטעקט צוויי זילבערנע קרוינען, אויף וועלכע עם האָבען זיך ציערליך באָוועגט אלערליי גראנאטען אוך גלעקלעך אוך האָבען געקלונגען. אוך פון פאָרענט האָט אויף א זילבערן קייטעלע געהאנגען א גילדערנער ציין, מיט בונטע עדעל־שטיינער. דער חזן האָט געזומען דאָס ספר תורה, אוך פונקט אזוי ווי עם וואָלט געווען אן אמת'דיג קינד, — א קינד, וואָס צוליעב איהם איז מען אויסגעשטאָנען א סך צרות, אוך וועמען מען האָט דערפאר נאָך ליעבער, — האָט ער עם געוויגט אין זיינע ארעמס, האָט דערמיט געטענצעלט אהין אוך אהער, האָט עם צוגעדריקט צו זיין ברוסט, אוך ציטערדיג פון אָט דער באריהרונג, האָט ער אויפגע־הויבען זיין קול צו זינגען א פרעהליך־פרום דאנק־ליעד. אזוי, אז

ציערונג, א חוץ די פארגיליטע אייזערנע גראטעס, ארום דער פיער־
עקינער בימה, אויף וועלכער מען האט געלייענט די סדרה איז דער
תורה; און דער ארון קודש, א טייער אויסגעארבייטער קאסטען,
וואס האט אויסגעזעהן, ווי ער וואלט געשטאנען אויף מארמארענע
זייליען מיט רייכע קאפיטעלען, וואס זייערע בלומען און בלעטער
האבען זעהר שען זיך ארויסגעבויגען, און איז געווען באדעקט
מיט א פרוכת פון קארנבלויען סאמעט, אויף וועלכען עס איז ge־
וועז אויסגעשטריקט מיט גאלדענע פליטערליה, פערל און בונטע
שטיינער, א הייליגע אויפשריפט. דאָרט דערנעבען האט געהאנגען
א זילבערנער נר תמיד און דאָרטען האט זיך אויפגעהויבען א צווויי־
טע בימה, ארומגערינגעלט מיט גראטעס. און אויף אט דער בימה
האבען זיך געפונען אלערליי הייליגע כלים, צוויישען זיי אויך די
מנורה מיט זיבען רעהרען און פאר דער מנורה איז געשטאנען
מיט'ן פנים צום ארון קודש דער חזן, וואס זיין געזאנג איז באַ־
לייט געווארען ווי פון אן אינסטרומענט פון זיינע צוויי משוררים,
א באס און א דיסקאנט. וואַרים די אידען האבען פון דער שוהל
ארויסגעווארפען יעדעס ווירקליכע אינסטרומענטאלע מוזיק, ווייל
דער לויב צו גאט געהט בעסער ארוים פון א וואַרימער מענשליכער
ברוסט ווי פון די קאלטע רעהרען פון אן ארגעל. אמת קינדערש
האט זיך די שענע שרה געפרעהט, וועז דער חזן, אן אויסגעצייי־
כענטער טענאר, האט איצטער אויפגעהויבען זיין קול, און די אור־
אלטע, ערענסטע מעלאדיען, וועלכע זי האט אזוי גוט געקענט
האבען אויפגעבליהט אין א זעהר יונגער ליעבליכקייט, ווי זי האט
דאס נאך קיינמאל ניט געהערט, אין דער צייט וואס דער באס
האט פארקעהרט אריינגעברומט די טיעפע, טונקעלע טענער און
אין די צווישען פויזען האט פיין און זים געטרילערט דער דיס־
קאנט. אזא זינגען האט די שענע שרה אין דער באַכאַכער שוהל
קיינמאל ניט געהערט. וואַרים דאָרטען איז דער שליח צבור געווען
דער ראש־הקהל דוד לעווי. און וועז אט דער אלטער ציטערדי־
גער מאן האט מיט זיין צוברעקעלטער שוואכער שטים, געוואלט
זינגען ווי א יונג מיידעלע, און ער האט ביי דער דאָזיגער געוואל־
דינגער אנשטרענגונג גענומען פיבערהאפט שאקלען מיט דער שוואך־

האָט זיך געוואָלט אריסווייזען, וואָס אריסטאָקראַטישער, האָט זי געזאָגט צו דער שענער שרה: — ער זינגט זעהר גוט. אבער אין האָלאַנד האָב איך דאָך געהערט נאָך פיעל בעסער זינגען. איהר זענט א פרעמדע. און איהר ווייסט אפשר ניט, אז דער חזן קומט פון וואַרמס, און אז מען ווייל איהם דאָ אויפנעמען, אויב ער וועט נאָר זיין צופריעדען מיט א יעהרליכען געהאַלט פון פיער הונ־ דערט גולדען. ער איז א ליעבער מענש. און זיינע העגד זענען ווי אלבאסטער. איך האַלט זעהר פיעל פון שענע העגד. א שענע האַנד ציערט דעם נאַנצען מענשען! — הערביי האָט די גוטע פרוי זאַרגפעלטיג אַרויפגעלעגט איהר האַנד, וואָס איז ווירקליך נאָך געווען שען — אויך דעם אַנלעהן פון שטענדער, און אַנווייזענדיג מיט א גראציעזער באַווענגונג פון קאָפ, אז זי האָט ניט ליעב, מען זאָל איהר איבערהאקען אין מיטען רעדען האָט זי ווייטער געזאָגט: — דאָס משורר'ל איז נאָך נאָר א קינד און זעהט אוים זעהר אָפ־ געצעהרט. דער באַס ווידער איז צו מיאוס, און אונזער שטערן האָט אמאָל געזאָגט וועגען איהם זעהר וויציג: „דער באַס איז נאָך א גרעסערער נאַר ווי מען קען דאָס פארלאַנגען פון א באַס!" אלע דריי עסען ביי מיר אין גאַרקיך. און איהר ווייסט אפשר ניט, אז איך בין עלע שנאפער.

די שענע שרה האָט געדאַנקט פאר דער דאָזיגער מיטהיי־ לונג. דערפאר האָט איהר די שנאפער עלע ווידער אויספיהרליך דערצעהלט, ווי זי איז אמאָל געווען אין אמסטערדאם. און אז דאָרטען האָט מען זיך צו איהר געטשעפעט צולויעב איהר שענקייט, און ווי אזוי זי איז דריי טעג פאר שבועות געקומען קיין פראנק־ פורט, און חתונה געהאט מיט שנאפער'ן, ווי שנאפער איז ענדליך געשטאַרבען, ווי ער האָט אויפ'ן טויטענבעט גערעדט די ריה־ רענדסטע זאכען, און ווי שווער עס איז צו האַלטען שען די העגד, וועז מען איז א באַלעבאַסטע פון א גאַרקיך. ווייַלענווייז האָט זי געוואַרפען א בליק פול מיט פאראכטונג אָן א זייט, וועלכער האָט וואהרשיינליך געגאַלטען פאר עטליכע יונגע שפאַטישע ווייבער, וואָס האָבען בעקוקט איהרע קליידער. די דאָזיגע קליידער זענען ווירקליך געווען מערקווירדיגע: א בריטער צולאָזטער מאנטעל פון

דער שענער שרה'ן האָט זיך געדאכט, ווי די זייַען פון ארון קודש וואָלטען אָנגעהויבען צו כליהען, און די וואונדערבארע בלומען און בלעטער פון די קאפיטעלען וואָלטען אויסגעוואקסען אלץ העכער און העכער, און די טענער פון דיסקאנט זענען פארוואנדעלט געוואָרען אין לויטער נאכטיגאלען און ווי דער באלקען פון דער שוהל וואָלט זיך געשפאלטען דורך די שטארקע טענער פון באס, און ווי גאט'ס פרייד וואָלט אראָפגעשטרעמט פון בלויען הימעל. דאס איז געווען א שען קאפיטעל תהלים. דער עולם האָט אין א כאר איבערגעזאָגט די לעצטע פסוקים און דער חזן איז מיט דעם ספר תורה פאמעליך צוגענאנגען צו דער בימה אין מיטען שוהל. און מענער און קינדער האָבען זיך געשטופט כדי צו קושען דאס מענטעלע פון דעם ספר תורה, אדער כאטש עס צו באריהרען מיט דער האנד. אויף דער דאזיגער בימה האָט מען פון דעם ספר־תורה ארונטערגעצויגען דאס סאמעטענע מענטעלע, און אויך דאס מיט בונטע אותיות באשריבענע גארטעלע, מיט וועלכען דאס ספר תורה איז געווען ארומגעוויקעלט, און פון דעם אפענעם ספר תורה האָט דער חזן געלייענט מיט יענעם זינגענדיגען ניגון, וואס אים פסח ווערט ער גאר באוונדערם אויסגעדרעלט, די פרומע מעשה פון אברהם אבינו'ס גרויסען נסיון.

די שענע שרה איז עניוות'דיג אוועק פון די גראטעס, און א בריטע אויסגעפוצטע פרוי פון די מיטעלע יאָהרען און וועלכע האָט אויסגעזוהן צו זיין זעהר א גוטע, האָט מיט א שטומען שאקעל פון קאפ, איהר ערלויבט אריינצוקוקען מיט איהר אין איינעם אין איהר סדור. די דאזיגע פרוי, איז ווי עס ווייזט אוים, ניט געווען קיין גרויסע למדנות; וואָרים בשעת זי האָט פאר זיך געמורמלט די תפלות, ווי אלע ווייבער, וואס דארפען ניט דאוונען הויך אויפ'ן קול, האָט די שענע שרה באמערקט, אז זי האָט א סך ווערטער ארויסגערעדט מיט גרייזען און ניט איין שורה האָט זי אין גאנצען איבערגעהיפט. אין א קורצער ווייל ארום אָבער האָבען זיך די וואסערדיג קלאָהרע אויגען פון דער פרוי, אויפגעהויבען שמאכטענדיג פאמעליך, א פלאָך שמייכעלע האָט זיך פארצויגען איבער דעם פארצעלאיעמם רויטען און ווייסען פנים, און מיט א טאָן, וואס

דערמ מען, מען רוישט און מען לאַכט. און ווי עס קומט פאַר אומע־
טום, מאכען די אינגערע ווייבלעך חוזק פון די עלטערע. און די
עלטערע קלאַגען זיך, אז די יוגענד איז לייכטזיניג און אז די ציי־
טען ווערען ערגער און ערגער. און פונקט אזוי ווי אונטען אין דער
פראנקפורטער שוהל איז געווען א חזן, איז אין דער אויבערשטער
אפטיילונג אויך געווען א הויפט רעדערקע. דאַס איז געווען הינ־
דעלע ריים. א פלאטשיגע פארגרינטע פרוי, וואַס האַט געהאלטען
אין איין בארעדען און האַט שטענדיג געהאַט אויפ'ן צונג א ני־
סקאנדאליזע מעשה'לע. דאַס ציעל־ברעט פון איהר שפיציגען
צינגעל פלעגט אלעמאל זיין די אַרימע שנאַפער־עלע. זי האַט געקענט
זעהר קאַמיש נאכמאכען די פארנעהמע מינעס, וואַס די שנאַפער
עלע האַט זיך געצוואונגען צו מאכען, און זי האַט אויך געקענט נאַכ־
מאכען דעם שמאכטענדיגען אויסדרוק, מיט וועלכען זי האַט אויפ־
גענומען די ליצנות פון דעם יונגווארג.

— איהר ווייסט — האַט הינדעלע ריים זיך איצט אפגערופען
— די שנאַפער־עלע האַט נעכטען געזאגט: וועז איך זאל ניט זיין
שען און קלוג און געליעבט, וואלט איך בעסער גאַר ניט וועלען
לעבען אויף דער וועלט!

דא האַט זיך דערהערט א געלעכטער. און וועז די שנאַפער־
עלע, וואַס איז געשטאַנען ניט ווייט, האַט באמערקט, אז דאַס
לאכט מען פון איהר, האַט זי אויפגעהויבען איהרע אויגען פול
מיט פאראכטונג, און ווי א שטאלצע פרעכטיגע שיף האַט זי אפ־
געזעגעלט צו א ווייטערן פלאץ. פייגעלע אקס, א קיילעכדיגע און
אביסעל אן אומגעלומפערטע פרוי, האַט באמערקט מיט רחמנות, אז
אמת די שנאַפער־עלע איז א גרויס האלטערקע און איז באשרענקט,
אבער פאר דאַס איז זי זעהר א בראווע פרוי און זי טוט זעהר
פיעל גוטס פאר נויטבאדארפטיגע מענשען.

— באזונדערס פאר נאז־שטערן — האַט אריינגעזאגט הינ־
דעלע ריים, און אלע וואַס האַבען געוואוסט וועגען דעם דאזיגען
צארטען פארהעלטעניש, האַבען זיך צולאכט נאַך העכער.

— איהר ווייסט — האַט הינדעלע ניפטיג ווייטער גערעדט —
נאזשטערן שלאפט דאך שוין איצטער אין שנאַפער־עלעס הויז...

זוייסען אטלאס, אויף וועלכען עס זענען געווען אויסגעשטיקט מיט שרייענדיגע פארבען אלערליי חיות פון נח'ס תיבה; א וואמס פון גאלד־שטאף ווי א קיראס; די ארבעל פון רויטען סאמעט, מיט געלע שפאלטען; אויפ'ן קאפ א ניט מענשליך הויבע הויב; ארום דעם האלז אן אלמעכטיגע קרויז פון וויים שטייפע לייוועגד און אויך א זילבערנע קייט, וואס האט אראפגעהאנגען ביז איבער דעם בויזם, און אויף וועלכער עס האבען געהאנגען אלערליי מטבעות, קמיעות און זעלטענע זאכען, צוויישען זיי אויך א גרויס בילד פון דער שטאדט אמסטערדאם. נאר די קליידער פון די איבעריגע פרוי־ען זענען געווען ניט וועניגער מערקווירדיג, און איז באשטאנען פון א געמיש פון מאדעם פון פארשיעדענע צייטען. און ניט איין זוייבעל איז געווען באדעקט מיט גאלד און דימענטען אזוי, אז זי האט אויסגעזעהן ווי א געהענדיגע יואוועליר קראם. אמת, די פראנקפורטער אידען האבען דעמאלט לויט'ן געזעץ געמוזט טרא־גען א באשטימטע טראכט. און כדי מען זאל זיי קענען אונטער־שיידען פון קריסטען, האבען די מענער געמוזט טראגען אויף די מאנטלען געלע לאטעם, און די פרויען האבען געמוזט אויף זייערע הויבען טראגען הויך אויפגעהויבענע שלייערם מיט בלויע פאסען. דאך איז אידישען קוואַרטאל האט מען גאנץ וועניג געקוקט אויף דעם דאזיגען געזעץ. באזונדערם אין די יום טובים און דאס גאר אין שוהל האבען זיך ווייבלעך געפלייסט ארויסצואווייזען וואס מעהר קליידער און וואס מעהר ציערונג, אביסעל כדי מען זאל זיי מקנא זיין, און אביסעל אויך צו ווייזען, אז זייערע מענער זענען רייך. כדי דערמיט צו פארשטארקען זייער קרעדיט.

און בשעת מען פלעגט אונטען אין שוהל לייענען אין דעם ספר תורה, פלעגט דאַרטען די פרומקייט זיך אביסעל אפלאזען. א טייל פלעגען זיך דאן מאכען באקוועם און זיך צוזעצען. אמאל פלעגען זיי אויך כאפען א שמועס מיט דעם שכן וועגען וועלטליכע ענינים. אדער אז ניט פלעגט מען גאר ארויסגעהן אויפ'ן הויף כדי צו שע־פען אביסעל פרישע לופט. קלייניע אינגלעך נעמען זיך דערווייל די פרייהייט צו באזוכען זייערע מאמעס אין דער וויבערשער שוהל, און דא איז די פרומקייט נאך פיעל שוואכער געווארען. דא פלוי־

— אַך, איהר מוזט מיר מוחל זיין — האָט די אנדערע נע־ענטפערט — מיינע מענשען זענען געווען אזוי באשעפטיגט. מען האָט נעמוזט פארפאקען די סחורות פונ׳ם יאריד. מיר האָבען איצט אזוי פיעל צו טאָן! מיין מאן...

— איך וויים — איז די פלעש איהר אריינגעפאלען אין די רייד מיט א שניידעגדיג האסטיגען טאָן — איך וויים איהר האָט א סך צו טאָן. א סך משכנות, און גוטע געשעפטען און האלז קייטען...

שוין האָט עם געהאלטען דערביי, אז א גיפטיג ווארט זאל זיך ארַאָפגליטשען פון איהרע ליפּען, און די פלערסהיים איז שוין געווען רויט ווי א קרעבס. אָבער פלוצלינג האָט הינדעלע ריים א געשריי געטאָן הויך אויפ׳ן קול: — אום גאָטעם ווילען, די פרעמ־דע פרוי ליגט און שטארבט... וואָסער! וואָסער!

די שענע שרה איז געלענגען אין חלשות, בלאָס ווי דער טויט, און ארום איהר האָבען זיך געשטופט א מחנה ווייבער, פארהאוועט און יאָמערענדיג. איינע האָט איהר געהאלטען דעם קאָפּ, א צווייטע — דעם אָרעם; עטליכע אלטע ווייבער האָבען זי באשפריצט מיט די וואסער־גלעזער, וואָס זענען געהאנגען אונטער זייערע שטענ־דערס, כדי עם זאל זיין מיט וואָס זיך צו וואשען די הענד, טאָמיר וועלען זיי זיך צופעליג אַנריהרען דאָס לייב מיט זייערע אייגע־נע הענד. אנדערע האָבען אונטער דער נאָז פון דער גע׳חלש׳טער געהאלטען אן אלטע ציטרין, וואָס איז געווען דורכגעשטאָכען מיט געווירץ־נעגעלעך, און וועלכע איז נאָך פארבליבען פון דעם לעצ־טען תענות, וועז מען האָט פון איהם געשמעקט, כדי צו שטארקען די נערוועז. פארמאטערט און טיף זיפצענדיג האָט די שענע שרה ענדליך געעפענט די אויגען, און מיט שטומע בליקען האָט זי געראנקט פאר דער גוטסקייט, וואָס מען האָט איהר ארויסגעוויזען. דערווייל האָט מען זיך אונטען געשטעלט שמונה עשרה, וואָס קיי־נער טאָר ניט פארפעהלען, און די באשעפטיגטע ווייבער האָבען זיך גאַיילט צו זייערע פלעצער, און האָבען פאריכט דאָס געבעט, ווי דער דין איז, שטעהענדיג מיט׳ן פנים צום מזרח, וואו עס ליגט ירושלים. פייגעלע אָקס, שנאָפּער־עלע און הינדעלע ריים זענען צום לענגסטען געבליבען שטעהן לעבען דער שענער שרה; די ערשטע

אבער זעהט נאר, ווי זיסעלע פלערסהיים טראגט דארט אונטען די האלז־קייט, וואס דניאל פלעש האט פארזעצט ביי איהר מאן. דער פלעש קרענקט דאס... אט רעדט זי איצטער מיט דער פלערסהיים... זעהט ווי פרייגלדיך זיי דריקען זיך די הענד! און זיי האבען זיך דאך אזוי פיינד ווי מדין און מואב. זעהט ווי ליעבליך זיי שמייכלען איינע צו דער צווייטער! פרעסט אייך נאר ניט אויף פאר גרויס צערטליכקייט! איך מוז זיך געהן איינהערען דעם שמועס.

און ווי א לויערענדיגע חיה האט זיך הינדעלע צוגעשארט שטילערהייד און זיך אונטערגעהערט, ווי די ביידע פרויען האבען זיך געקלאגט איינע פאר דער צווייטער, ווי שווער זיי האבען געארבייט אין דער פארגאנגענער וואך, כדי אויפצוראמען זייערע הייזער, און צו שיירען די כלים פון קיך. אן ארבייט וואס מוז געטאן ווערען פאר פסח, כדי עס זאל חלילה ניט בלייבען צוגעקלעפט אויף זיי קיין ברעקעלע חמץ. די ביידע פרויען האבען אויך געהערט וועגען די גרויסע שווערקייטען ביים באקען די מצות. די פלעש האט זיך נאך געהאט צו באקלאגען אויף גאר עקסטרא ערגערנישען. אין דער בעקערייי פון דער קהלה האט זי געהאט אויסצושטעהן א סך צרות, וויל לויט דעם גורל, וואס איז אויסגעפאלען אויף איהר, האט זי דארט געקענט צוקומען צום באקען אין די נאר לעצטע טעג, ערשט ערב יום טוב, און דאס ערשט שפעט נאכמיטאג. די אלטע חנה האט געקנאטען זעהר שלעכט דאס טייג, די מיידלעך האבען מיט זייערע וואלגער־העלצער גע־וואלגערט דאס טייג צו דין, א העלפט פון די מצות איז פארברענט געווארען אין אויוועז און א חוץ דעם האט אזוי שטארק גערע־גענט, או עס האט כסדר אריינגעטריפט דורך דעם ברעטערנעם דאך פון דער בעקערייי, און זיי האבען זיך דארטען געמוזט, נאסע און מיערע, אנארבייטען ביז שפעט אין דער נאכט אריין.

— אין דערין ליבע פלערסהייט — האט די פלעש צוגע־געבען מיט א שוינענדער פרייגדליכקייט, וואס איז בשום אופן ניט געווען קיין אמת'ע — דערין זענט איהר אויך אביסעל שולדיג געווען. וויל איהר האט מיר ניט געשיקט אייערע מענשען, זיי זאלען מיר צוהעלפען ביים באקען.

III. קאפיטעל

וועו די שענע שרה איז נאכ'ן דאוונען אראפגענאנגען אין שוהל־הויף, איז שוין דארטען געשטאנען דער רב, און געווארט אויף זיין ווייב. ער האט צו איהר א שאקעל געטאן מיט א פרעה־ליף פנים, און ער האט זי ארויסבאלייט אויף דער גאס, וואו די פריהערדיגע שיטילקייט איז שוין געהאט אין גאנצען פארשוואונ־דען, און מען האט נעזהען א רוישענדיגע מחנה מיט מענשען. מענער מיט בערד און שווארצע מאנטלעז, ווי הויפענס מוראשקעס; וווייבער פלאטערענדיג אין רייכען גלאנץ ווי גאלדענע פליגעלעך; אינגלעך, אין נייע קליידער, וואס האבען נאכגעטראגען די אלטע מחזורים, יונגע מיידלעך, וועלכע דארפען ניט געהן אין שוהל אריין, האבען איצטער פון די הייזער אקעגען געשפרונגען אקעגען זייערע עלטערן, און אנגעבויגען פאר זיי זייערע לאקיגע קעפלעך, כדי צו באקומען א ברכה. -- אלע זענען געווען לוסטיג און פרעה־ליף, און האבען שפאציערט אין גאס אויף און אפ און האבען אין פארואוים שוין הנאה געהאט פון דעם גוטען מאלצייט, וועמענס געשמאקער ריח, וואס האט אנגעפילט דאס מויל מיט וואסער, האט זיך שוין געלאזט הערען פון די שווארצע מיט קרייד באצייכענטע טעפ, וועלכע די לאבענדיגע דיענסט־מיידלעך האבען גראד גע־טראגען פון דעם קהל'שען אוויווען.

אין דעם דאזיגען געווימעל האט זיך גאר באזונדערס געווא־פען אין די אויגען, די געשטאלט פון א שפאנישען ריטער, וואס אויף זיינע יוגענדליכע געזיכטס־צוגען איז געלעגען יענע חן־עוו־זיגע בלאסקייט, וועלכע די פרויען האלטען געווהנליך פאר א סמן פון אומגליקליכער ליעבע און די מענער פארקערט, פאר א סמן פון גליקליכער ליעבע. זיין גאנג, הגם ער האט ארומגעשלענדערט

צוויי האָבען מיט אלע זייערע כחות געוואלט איהר באהילפיג זיין, די דריטע אבער האָט זיך ביי איהר נאכאמאל נאכגעפרעגט פארוואס זי איז פלוצלינג געפאלען אין חלשות.

נאָר די שענע שרה איז געפאלען אין חלשות צוליעב א גאר באזונדערע סבה. וואָרים עס איז א מנהג אין שוהל, אז יעדער וואס איז ניצול געוואָרען פון א גרויסער סכנה, דארף נאָך קריאת התורה ארויפגעהן אויפ'ן באלעמער און בענשען גומל. וועז ר' אברהם האָט אונטען אין שוהל זיך אויפגעהויבען צום גומל בענשען, און די שענע שרה האָט דערקענט איהר מאנ'ס קול, האָט זי באמערקט ווי דער טאָן פון זיין שטים איז בימלעכווייז איבערגענאנגען אין דעם טריבען געמורמעל פון דעם אל מלא רחמים־ניגון. זי האָט געהערט ווי ער האָט ארויסגערעדט די נעמען פון איהרע ליעבע און קרובים, און יעדער נאָמען איז געווען באלייט מיט ענע בענשענדיגע ביי־וועָרטער, וואָס מען זאגט נאָר נאָך א טויטען; און די לעצטע האָפענונג איז פארשוואונדען געוואָרען פון דער שענער שרה'ס הארץ, און איהר נשמה איז צוריסען געוואָרען פון דער זיכערקייט, אז איהרע ליעבע און קרובים זענען ווירקליך אויסגע'הרג'עט געוואָרען, אז איהר קלייגע פלימעניצע איז טויט; און אז אויך איהר באשעלע, בלימעלע און פייגעלע זענען טויט; אויך דער קליינער גאָטשאלק איז טויט. אלע זענען דער'הרג'עט און טויט! פון דעם שמערץ פון אָט דעם באוואוסטזיין האָט זי אליין אויך שיער נעקענט שטארבען, וועז זי וואלט ניט אריינ־געפאלען אין חלשות, וועלכער האָט זיך צוגאָסען ווי א וואויל־טהאָט איבער איהרע חושים.

היטשלס־דעק און קלערט טאג און נאכט ווי אזוי צו באשאפען שענע און ליעבע פרויענגעשטאלטען... איך שווער סענארא, אז איהר זענט די שענסטע פרוי, וואס איך האב געזעהן אין דייטש־לאנד, און אויב איהר ווילט אנעמען מיין דיענסט, אזוי בעט איך אייך די טובה, דעם חסד און די ערלויבענים זיך צו מענען אנרו־פען אייער ריטער און ביי אלע אומשטענדען צו טראגען אייערע פארבען!

דאס געזיכט פון דער שענער שרה האט זיך געריטעלט פון שמערץ, און מיט א בליק, וואס ווירקט אלץ שנייד־ענדיגער, וואס זאנפטער עס זענען די אויגען, וועלכע שיקען איהם, און מיט א טאן, וועלכער איז מעהר פארניכטענדיגער, וואס ציטעריג־ווייכער עס איז די שטים, האט געענטפערט די טיף באליידיגטע פרוי:

— אייד־עלער הער! אויב איהר ווילט זיין מיין ריטער, מוזט איהר קעמפען געגען גאנצע פעלקער. און אין דעם דאזיגען קאמף קען מען געווינען זעהר וועניג דאנק און נאך וועניגער כבוד! און אויב איהר ווילט טראגען מיינע פארבען, אזוי מוזט איהר אננע־הען גלע לאטעם אויף אייער מאנטל, און ארומבינדען ארום קאפ א שארף מיט גלע פאסען; וואהרים דאס זענען מיינע פארבען. די פארבען פון מיין הויז, וואס הייסט ישראל, און איז זעהר אום־גליקליך, און וועלט פארשפאט אין די גאסען פון די זיהן פון גליק!

פלוצלינג האט א פורפור־רויטקייט באדעקט די באקען פון דעם שפאניער, אן אונענדליכע פארלעגענהייט האט זיך באוויזען אין אלע זיינע געזיכטס־צוגען און כמעט שטאמלענדיג האט ער ge־זאגט:

— סענארא... איהר האט מיך שלעכט פארשטאנען... אן אום־שולדיגער שפאס... אבער איך שווער ביי גאט, קיין שפאט איבער דעם פאלק ישראל... איך שטאם אליין ארויס פון בית ישראל... מיין זיידע איז געווען א איד, און אפשר אויך מיין טאטע...

— און גאנץ זיכער, סענאר, איז אייער פעטער א איד — איז איהם אין די רייד פלוצלינג אריינגעפאלען דער רב, וואס האט ביז איצט זיך רוהיג צוגעקוקט צו דער סצענע, און מיט א פרעה־ליך רייצענדיגען בליק האט ער צוגעגעבען: — און איך קען ערוב

גלייכגילטיג, האָט ער דאָך אין זיך געהאט עפּים א געמאכטע ציערלעכקייט; די פּעדערן פון זיין באָרעט, האָבען זיך מעהר באַוועגט דורך דעם אריסטאָקראטישען וויגען פון זיין קאָפּ, איידער דורך דעם וועהען פון ווינד; מעהר ווי עס איז געווען נויטיג האָבען געקלונגען זיינע שפּאָרען און די שייד פון זיין שווערד, וואָס האָט זיך געדאכט, אז ער טראָגט זי אין זיין האנד. און דאָס טייערע העמטל פון זיין שווערד האָט ארויסגעבליצט פון אונטער דעם ווייסען רייטער־מאנטל, וועלכער האָט מ׳כלמרשט נאכלעסיג אייַנגעהילט זיינע גלידער, און דאָך האָט א געניט אויג געקענט דערקענען, אז ער האָט זארגפעלטיג אויפגעפאסט, די פאלבען זאלען ליגען אויף זייער אָרט. דאָ און דאָרטען איז ער צוגענאנגען צו די פּארביגעהענדיגע פּרויען, און אביסעל מיט נייגעריקייט און אבי־סעל מיט א מינע פון א מבין, האָט ער זיי גאנץ רוהיג געקוקט אין פּנים אריין, און וועז אוא פּנים איז געווען ווערט די מיה, האָט ער עס באטראכט א לענגערע וויילע, אנדערע פון אָט די ליעבענס־ווירדיגע קינדער האָט ער אויך געזאָגט עטליכע שנעלע קאָמפּלימענ־טען, און איז זיך זארגלאָז געגאנגען ווייטער, ניט ווארטענדיג צו זעהן וואָס פּאר א ווירקונג ער האָט געמאכט. אָרום דער שענער שרה האָט ער זיך שוין געהאט ארומנעדרעהט מעהרערע מאָל. נאָר יעדעס מאָל האָט ער צוריק אָפּגעטראָטען, א דאנק איהר געביטענ־דיגען בליק, און אויך א דאנק דער מערקווירדיג שמייכעלדיגער מינע פון איהר מאן. ענדליך אָבער, האָט ער פון זיך שטאָלץ אראָפּ־געוואָרפען די פּארלעגנהייט. וואויל־אינגעריש זיך געשטעלט זיי אין וועג, און מיט א פראנטישער זיכערקייט און מיט א זיסליך גאלאנטען טאָן האָט ער פּאר זיי געהאלטען אָט אזא רעדע:

— סענאָרא, איך שווער! הערט, סענאָרא, איך שווער! ביי די רויזען פון ביידע קאסטעליענס, ביי די אראגאנעזישע יאצינטען און ביי די אנדאלוזישע גראנאט־בליהונגען! ביי דער זון וואָס באַ־לייכט גאנץ שפּאניען מיט אלע איהרע בלומען, ציבעלעס, ארבעס־זופּען, וועלדער, בערג, מויליזלען, ציגענבעק און אלט־קריסטען! ביי דער הימעלס־דעק, וואָס ביי איהר איז די דאָזיגע זון נאָר ווי א בינטעל גאלדענע פּראנזען! און ביי גאָט, וואָס זיצט אויף דער

מיט קושען, א שפרונג געטאָן פאר שמחה אין דער הויך, אז זיינע שפּאַרען האָבען אזש געקלונגען, אזוי אז די פּארבייגעהענדיגע אי־דען, האָבען אזש אָפּגעשפּרונגען פון שרעק און אין זיין נאַטירליך הארציג, הייטערען טאָן האָט ער אויסגערופען:

— אמת, דו ביזט אברהם פון באַכאַראַך, און דאָס איז געווען א גוטער וויץ. און אויסער דעם א גרויסע פריינדליכע טובה, וועז דו ביזט אין טאָלעדא אראָפּגעשפּרונגען פון דער אַלקאַנטאַראַ־ברוק אין וואַסער אריין, און האָסט דיין פּריינד, וועלכער קען בעסער טרינ־קען ווי שוויימען, אָנגעכאפט ביי די האָר און ארויסגעשלעפּט אויף דער טרוקענעניש. איך האָב דעמאָלט שוין געהאַלטען נאָהענט דערביי, צו מאכען א גרינדליכע אויספּאָרשונג, צי אויפ'ן גרונד פון טאָנא געפּינען זיך ווירקליך גאָלדקערנער, און אויב די רויימער זענען געווען געוועכט, ווען זיי האָבען איהם א נאָמען געגעבען דער „גאָל־דענער טייך". איך זאָג דיר, אז נאָך בין אויפ'ן הייגטיגען טאָג פאר־קיהל איך זיך, ווען איך דערמאָן זיך נאָר אָן יענער וואַסער־מעשה.

ביי די דאָזיגע ווערטער, האָט זיך דער שפּאניער אויפגעפיהרט ווי ער וואָלט ווען פון זיך אראָפּטרייסלען וואַסער־טראָפּענס, וואָס הענגען אויף איהם. דעם רב'ס פּנים איז אבער געווען אין גאַנצען פּרעהליכער. ער האָט זיין פּריינד פיעל מאָל געדריקט די האַנד און יעדעם מאָל האָט ער געזאָגט: „איך פּרעה זיך!"

— און איך פּרעה זיך אויך — האָט דער שפּאניער געזאָגט— מיר האָבען זיך שוין ניט געזעהן זייט זיבעצן יאָהר; וועז מיר האָ־בען זיך צושיידט, בין איך נאָך געווען א גאנץ יונג בחור'ל, און דו, דו ביזט שוין געווען אזוי געזעצט און ערענסט... וואָס איז אבער געוואָרען מיט דער שענער דאָנא, וואָס האָט דיר דעמאָלט געקאָסט אזוי פיעל זיפצען, אזוי פיעל גוט געגראָמטע זיפצען, וואָס דו האָסט באַליט מיט די קלאָנגען פון א ליוט.

— שטיל, שטיל! די צאָנא הערט אונז. זי איז מיין ווייב. און דו אַליין האָסט איהר היינט געווייזען א מוסטער פון דיין געשמאַק און פון דיין דיכטערישען טאָלענט.

דער שפּאניער האָט איצטער באגריסט די שענע פרוי מיט א טאָן אין וועלכען עס האָט זיך נאָך אלץ געפיהלט זיין פריהערדיגע

זיין, אז דאָן יצחק אברבנאל, דער פלימענק פון דעם גרויסען רב, שפראָצט ארויס פון דעם בעסטען בלוט פון ישראל, און אפשר גאָר טאקי פון דוד המלך'ס הויז.

דאָ האָט ווידער א קלונג געטאָן די שייד אונטער דעם שפּאָניערם מאנטל, זיינע באקען זענען ווידער שרעקליך בלאָס געוואָרען, אויף זיין אויבערשטער ליפּ האָט א ציטער געטאָן ווי א שפּאָט, וואָס קעמפט מיט פיין, פון זיינע אויגען האָט ארויסגעשפּריצט דער צאָרניגסטער טויט, און אין א גאנץ איבערגעביטענעם, אייזקאל־טען, שארף־נעהאקטען טאָן האָט ער געזאגט:

— סענאָר רבי! איהר קענט מיך. נו גוט. ווייסט איהר דאָך אויך מסתמא ווער איך בין. און ווען דער פוקס וויים, אז איך געהער צו דער לייבען־פאמיליע, אזוי וועט ער זיך היטען, און ווען זיין פיקסענע באָרד ניט איינשטעלען מיט'ן לעבען און ווען ניט רייצען מיין צאָרן! ווי אזוי קען דער פוקס משפט'ן דעם לייב? נאָר דער, וואָס פיהלט ווי א לייב, קען באגרייפען זיינע שוואכקייטען...

— א, איך באגרייף עם גוט. — האָט דער רב געענטפערט, און אז אומעטיגער ערענסט האָט זיך פארצויגען איבער זיין שטערן— איך באגרייף עם גוט, ווי אזוי דער שטאָלצער לייב ווארפט אויס שטאָלץ פון זיך אראָפ דעם פירשטליכען פעלץ און פארשטעלט זיך אין דעם בונטען שופען־פאנצער פון א קראָקאָדיל, ווייל עם איז די מאָדע צו זיין א קלאָגענדיגער, כיטרער, פרעסענדיגער קראָקאָדיל! וואָס זשע זאָלען טוען די קלענערע חיות, וועו אפילו דער לייב פארלייקענט זיך? אבער היט זיך, דאָן יצחק, דו ביזט ניט באשאפען גענוואָרען צו זיין א קראָקאָדיל. דאָס וואָסער (דו ווייסט מסתמא פון וואָס איך רער) — איז דיין אומגליק. און דו וועסט אונטערגעהן. ניט אין וואָסער איז דיין ממשלה; דער שוואכסטער פאָרעל קען אין וואָסער בעסער גערַאטען ווי דער קעניג פון וואלד. גענקסטו נאָך ווי דער שטראָם פון טייך טאָנצ האָט דיך געוואָלט אייגשלינגען?

ארויספלאצענדיג אין א גרויס געלעכטער, איז דאָן יצחק פלוצלונג געפאלען דעם רב אויפ'ן האלז, האָט פארמאכט זיין מויל

פרייד האָט נעשוימט אין טעמפּל פון די געטער...

— יצחק, דו לעסטערסט דעם איינציגען נאָט — האָט פינסטער געמורמלט דער רב — דו ביזט נאָך פיעל ערגער ווי א קריסט. דו ביזט א הייד, א געצענדיענער...

— יאָ, איך בין א הייד. און פונקט אזוי ווי מיר זענען דער־ווידער די דאָרע, פרייד־לאָזע העברעער, אזוי זענען מיר אויך דער־ווידער די טריבע נאָזארענער. אונזער ליעבע פרוי פון צפון, די היי־לינע עשתרות זאָל מיר מוחל זיין פארוואָס איך קניה און בעט פאר דער שמערצפולער מוטער פון דעם נעקרייצינטען... נאָר מיינע קניה און מיין צונג הולדיגען דעם טויט. מיין האַרץ אַבער בלייבט געטריי דעם לעבען!

— אַבער קוק מיך ניט אָן אזוי זויער — האָט דער שפּאַניער ווייטער נערעדט, ווען ער האָט געזעהן, ווי זיינע ווערטער געפעלען ניט דעם רב — קוק ניט אויף מיר מיט עקעל, מיין נאָז האָט זיך ניט ג'שמד'ט. וועג איך בין איינמאָל צופעליג אריינגעפאלען אין אָט דער גאַס מיטאַנצייט, און פון די אידישע קיכען זענען מיר אריין אין נאָז די גוט באקאַנטע ריחות. דאָן האָט מיך אַנגענאַפּט יענע בענקשאפט, וואָס עס האָבען אמאָל געפיהלט אונזערע אבות, ווען זיי האָבען זיך דערמאָנט אָן די פלייש־טעפ פון מצרים; אין מיר האָבען זיך דערוועקט וואויל־שמעקענדיגע יוגענד־עראינערונ־גען; אין די געדאנקען האָב איך ווידער געזעהן די קארפען מיט די ברוינע ראָזינקע־זופ, וואָס מיין מוהמע האָט געקענט אזוי גוט עוגרייטען אויף פרייטאָג צונאכט; איך האָב ווידער געזעהן דאָס שעפסענע פלייש מיט קנאָבל און כריין, מיט וועלכען מען קען א טויטען ליעבעריג מאכען. און די זופ מיט די שווערמעריש ארומ־שווימענדיגע קליסקעלעך... און מיין נשמה איז זיך צוגאַנגען ווי די טענער פון א פארליעבטער נאכטיגאל. און זינט דעמאָלט עס איך אין דער גאַרקיך פון מיין פריינדין דאָנא שנאפּער־עלע!

דערווייל איז מען טאקי צונעקומען צו דער דאָזיגער גאַרקיך: שנאפּער־עלע אליין איז געשטאַנען אין דער טיר פון איהר הויז, און פרייגדליך באגריסט די פרעמדע געסט, וועלכע האָבען זיך הונ־געריג אריינגעשטופּט. הינטער איהר, ארויסשטעלענדיג זיין קאָפּ

פארלעגענהייט. און זי האָט איצטער גוטמוטיג באדויערט, וואָס זי האָט מיט איהרע הארבע ווערטער באטריבט איהר מאנס א פריינד.

— אך, סענאָרא! — האָט געענטפערט דאָן יצחק — ווער עס נעמט אָן א רויז מיט אן אומגעלומפערטער האנד, טאָר זיך ניט באקלאָגען, אז די דערנער שטעכען איהם! וועז דער אבענדשטערען שפּיגעלט זיך אָפּ אין בלויען שטראָם פינקעלדיג ווי גאָלד...

— איך בעט דיך, אום גאָטעס ווילען — האָט דער רב איהם איבערגעהאקט — הער אויף!... וועז מיר וועלען ווארטען אזוי לאנג, ביז דער אבענד־שטערן וועט זיך אָפּשפּיגלען אין בלויען שטראָם פינקעלדיג ווי גאָלד, וועט מיין פרוי אויסגעהן פון הונגער; זינט נעכטען ביי נאכט האָט זי גאָר ניט געגעסען, און איז נאָך דערצו אויסגעשטאָנען א סך צרות און לייד.

— נו, אויב אזוי וועל איך איך פיהרען אין דער בעסטער אידישער גאַרקיך — האָט אויסגערופען דאָן יצחק — איך וועל אייך פיהרען אין דעם הויז פון מיין פרייַנדין שנאָפּער־עלע, וואָס איז דאָ ניט ווייט פון דאָנעז. איך פיהל שוין איהר געשמאקען ריח, דאָס הייסט פון דער גאַרקיך. א ווייסטו אברהם ווי אָט דער ריח ציהט מיך צו! דאָס איז ער, וואָס ציהט מיך אזוי צו די געצעלטען פון יעקב, זינט איך בין דאָ אין דער דאָזיגער שטאָדט. אזוי האָב איך ניט אזוי שטארק ליעב צו האָבען צו טאָן מיט גאָט'ס פאָלק, און זיכער קום איך דאָ אויך ניט אהער דאָוונען. און וועז איך קום אין דער אידישער גאָס איז דאָס נאָר כדי דאָ צו עסען.

— דו האָסט אונז קיינמאָל ניט ליעב געהאט, דאָן יצחק.

— יאָ, — האָט דער שפּאניער ווייטער געזאָגט — איך האָב ליעב אייער קיך א סך מעהר ווי אייער אמונה. אייער אמונה פעהלט די ריכטיגע זוף. אייך אליין האָב איך אויך קיינמאָל ניט געקענט פארדייהען ווי עס דארף צו זיין. אפילו אין אייערע בעסטע צייטען, אפילו אונטער דער ממשלה פון מיין עלטער־עלטער זיידען דוד המלך, וואָס איז נעווען א מלך איבער יהודה און ישראל, וואָלט איך אויך ניט געקענט אויסהאלטען צווישען אייך. און איך וואָלט זיכער אין א שענעם פריהמאָרגען אנטלאָפען פון דער פעסטונג ציון און אויסגעוואַנדערט קיין צור, אדער קיין בבל, וואו די לעבענס־

מיט זוכענדיגע אויגען, און דער געלויבטער בוזים האָט זיך אָנגע־
הויבען אזוי שטארק צו באוועגען, אז די שטאָדט אמסטערדאם האָט
זיך געוואקעלט אהין און אהער.

— אַך! — האָט שנאפער־עלע געזופצט — די טוגענד איז
מעהר ווערט ווי שענקייט. צו וואָס ניצט מיר די שענקייט? מיין
יוגענד גענהט פארבייי, און זינט שנאפער איז טויט — ער האָט ווע־
ניגסטענס גענהאט שענע הענד — וואָס העלפט מיר די שענקייט?

און דערבייי האָט זי ווידער נעזופצט. און הינטער איהם האָט
אזוי ווי א ווידער־קול, אז מען האָט עס כמעט ניט געהערט, אויך
געזופצט נאָשטערן.

— וואָס אייך כיצט די שענקייט? — האָט אויסגערופען דאָן
יצחק — א דאָנא שנאפער־עלע, פארזינדיגט אייך ניט אקענען
דער נוטסקייט פון דער שאפענדיגער נאָטור! פארשעהמט ניט
איהרע לעבסטע מתנות! זי וועט זיך מוראַ'דיג נוקם זיין. אָט די
גליקליך־מאכענדיגע אויגען וועלען וויסט פארגעזוארט וועדען,
אָט די חנ'עוודיגע ליפען וועלען וועדען פלאטשיג און פארלירען
יעדען טעם. דער דאָזיגער צנועה'דיגער לעבע זוכענדיגער לייב,
וועט זיך פארוואַנדלען אין א שוועדען פאם חלב, די שטאָדט אמס־
סטערדאם וועט דעמאָלט מוזען רוהען אויף א פארשטונקענער
בלאָטע. —

און אזוי האָט ער שטיק פאר שטיק געשילדערט דעם איצטי־
גען אויסזעהן פון שנאפער־עלע. אזוי אז דער אָרימער פרוי איז
געוואָרען מאָדנע אומעטיג אויפ'ן הארצען, און זי האָט געזוכט צו
אנטלויפען פון דעם ריטערס אונהיימליכע וועדטער. איץ דעם
דאָזיגען אויגענבליק איז זי געוועזן טאָפעלט דערפרעהט וועז זי
האָט דערזעהן די שענע שרה און האָט געהאט די געלעגענהייט זיך
נאָכצופרענען צו איז זי שוין געקומען צו זיך פון איהר חלשות.
דערבייי האָט זי זיך אריינגעוואַרפען אין א לעבעדיגען שמועס, אין
וועלכען זי האָט אַרויסגעוויזען איהרע אלע פאלשע אריסטאָקרא־
טישע באנהמונגען און איהר אמת'ע הארציגע נוטסקייט. און מיט
מעהר אריכות ווי מיט קלוגשאפט האָט זי דערצעהלט די פאטאלע
מעשה, ווי זי אליין איז פאר שרעק שיער ניט געפאלען אין

איבער איהרע אקסלען, איז געשטאנען דער לאנגער נאז־שטערן און האט נייגעריג און שרעקעדיג באקוקט די אנקומענדע. מיט אן איבערגעטריבענער העפליכקייט איז דאן יצחק צוגענאנגען צו אונזער באלעבאסטע, וועלכע האט זיינע שאלקהאפטיגע טיעפע פארבייגונגען נעענטפערט מיט אונענדליכע קניקסטען; דערנאך האט ער אויסגעטאן די הענדשקע פון זיין רעכטער האנד, זי ארומ־געוויקעלט מיט א פאלע פון זיין מאנטל, אנגענומען מיט איהר די האנד פון דער שנאפער־עלע, פאמעליך זיך געגלעט מיט איהר איבער די הער פון זיין שפיציגען בערדעל, און ער האט געזאגט:

— סענארא, אייערע אויגען פארמעסטען זיך מיט דעם פיי־ער פון דער זון! אבער הגם די אייער, וואס מעהר מען קאכט זיי, אלץ הארטער ווערען זיי, פון דעסטוועגען ווערט מיין הארץ דאך ווייכער, וואס לענגער עס קאכט זיך אין די פלאמענדיגע שטראה־לען פון אייערע אויגען! פון דעם געלבל פון מיין הארצען, פלאי־טערט ארויס דער נעפליגעלטער גאט אמאר און זוכט א היימיש נעסטעלע אין אייער בוזים... דעם דאזיגען בוזים, סענארא, מיט וואס זאל איך איהם פארגלייכען? אין דער גאנצער גרויסער שאפונג, איז ניטא קיין בלום, קיין פרוי, וואס זאל זיין עהנליך צו איהם! דאס דאזיגע נעוויקס איז איין און אייניציג אין זיין מין. און הגם דער שטורעם רייסט ארא פ די בלעטער פון די צארטעסטע רויזען, איז אבער אייער בוזים א ווינטער־רויז, וואס קען ביישטיהן אלע ווינטען! הגם די זויערע ציטרין, וואס עלטער זי ווערט, אלץ ווערט זי גלעלער און גערונצעלטער, דאך קאנקורירט אייער בוזים מיט דער פארב און מיט דער צארטקייט פון די זיסעסטע אנאנאסען! א סענארא, ווען אפילו די שטאדט אמסטערדאם איז אזוי שען, ווי איהר האט מיר דערצעהלט נעכטען און אייערנעכטען און אלע טעג, איז דאך דער בארען, אויף וועלכען זי רוהט, נאך טויזענדמאל שענער.

די לעצטע ווערטער האט דער ריטער ארויסגערעדט מיט א נעמאכטער פארלעגענהייט און ער האט שמאכטענדיג געקוקט פון דער זייט אויף דעם גרויסען בילד, וואס איז נעהאנגען אויף שנאפער־עלע'ס האלז; נאזשטערן האט ארא פגעקוקט פון דער הויך

אוים די מעמואַרען

פון דעם

הער פאָן שנאַבעלעוואָפסקי.

דאָס ערשטע בוך.

1831.

חלשות, וועז זי איז א ווילדפרעמדע אנגעקומען מיט דער טרעק־שיטע קיין אמסטערדאם, און דער גנב, וואס האט געטראגען איהר קופערט האט זי אנשטאט אין אן עהרליכען נאסטהויז פארפיהרט אין א פרעבען פרויען־הויז. און זי האט דאס באלד באמערקט. וואס־רים מען האט דארט געטרונקען זעהר פיעל כראנפען און גערעדט מיט אונמאראלישע אנצוהערענישען... און ווי געזאגט וואלט זי וירקליך געפאלען אין חלשות, וועז זי וואלט געוואגט כאטש אויף איין אויגענבליק צוצומאכען די אויגען אינ׳ם לויף פון די זעקס וואכען, וואס זי האט צוגעבראכט אין יענעם הויז.

— נאר צוליעב מיין פרומקייט — האט זי צוגעגעבען — האב איך עס ניט געטארט וואגען. און דאס אלץ האט זיך גע־טראפען מיט מיר נאר א דאנק מיין שענקייט! אבער שענקייט פארגעהט און פרומקייט באשטעהט!

דאן יצחק האט שוין געהאלטען דערביי, צו באלויכטען קרי־טיש די איינצעלהייטען פון אט דער געשיכטע. איז אבער גליקלי־כערווייז פון הויז ארויסגעקומען דער קאסאקער אהרן הירשקוה פון האמבורג אן דער לאהן, מיט דעם וווייסען סערוועטעל אין מויל און ער האט זיך געביייזערט, אז די זוף שטעהט שוין לאנג אויפ׳ן טיש און אויך די גלעסט זיצען שוין ביים טיש און עס פעהלט נאר די באלעבאסטע. — ———

(דער סוף און די וויטערדיגע קאפיטלען, זענען אתן דעם אוי־טאר׳ס שולד פארלוירען געוואָרען).

קאפיטעל I.

מיין טאטע האָט געהייסען שנאבעלעווּאָפסקי, מיין מאמע האָט געהייסען שנאבעלעווּאָפסקא; אלס א כשר קינד פון זיי ביידען בין איך געבוירען געוואָרען דעם ערשטען אפריל 1795 אין שנאבעלעווּאָפס. וועז איך בין געווען א קינד האָט מיך געהאָדעווועט די אלטע פרוי פּיפּיטצקא. און זי פלעגט מיר דערצעהלען שענע מעשיות, און אפט פלעגט זי מיך אינשלעפערען מיט א ליער, וועז מענס וועדטער און מעלאָדיע זענען ארוים פון מיין זכרון. איך וועל אבער קיינמאל נים פארגעסען דעם געהיימניספולען אופן, מיט וועלכען זי פלעגט צושאקלען דעם ציטערדיגען קאָפ, וועז זי פלעגט דאָס זינגען. און ווי אומעדיג עס פלעגט זיך דעמאלט באוויזען דער גרויסער, איינציגער צאָהן, דער פּרוש פון איהר מויל. אויך דערמאָן איך זיך נאָך טיילמאל אָן דעם פאָפוגאי, אויף וועמענס טויט זי האָט ביטער געווויינט. די אלטע עלטער־מוהמע איז איצטער אליין שוין אויך טויט, און אויף דער גאנצער וועלט בין איך זיכער דער איין איינציגער מענש, וואָס טראָכט נאָך וועגען איהר פאָפוגאי. אונזער קאַץ האָט געהייסען מימי, און אונזער הונד האָט געהייסען יאָלי. ער האָט זיך זעהר גוט געקענט אויף מענשען, און פלעגט מיר אלעמאל געהן אויס'ן וועג, וועז איך פלעג נאָר א נעם טאָן די בייטש. איין פריהמאָרגען האָט אונזער דיענער געזאָגט: דער הונד טראָגט עפּים דעם עק פארדרעהט צוויישען די פּים, און לאָזט ארוים הענגען זיין צונג לענגער ווי געוועהנט־ליך; און דער אָרימער יאָלי איז, צוזאמען מיט עטליכע שטייגער, וואָס מען האָט צו איהם צוגעבונדען, אריינגעוואָרפען געוואָרען אין וואסער. ביי דער דאָזיגער געלעגנהייט האָט ער זיך דער־מרונקען. אונזער דיענער האָט געהייסען פּייטשטשצוויטש. ווי מען דעם דאָזיגען נאָמען ריכטיג ארויסרייד־דען, מוז מען דערביי ניע־סען. אונזער מויד האָט געהייסען שוואָרטשסקא, א נאָמען, וואָס

דאָס קלייַנע היטעלע אהין און אהער, ווען ער פֿלעגט רעדען פון פֿרייַסישען קענינ.

מיין מאמע, די פרוי פֿאן שנאבעלעוואַפסקא, האָט מיר, ווען איך בין אויפגעוואקסען, געגעבען א גוטע ערציהונג. זי האָט א סך געלייענט; ווען זי איז מיט מיר מעוברת געוואָרען, האָט זי געלייענט כמעט נאָר פֿלוטארכ'ן, און האָט זיך אפשר פארזעהן אין איינעם פון זייַנע גרויסע מענער, וואהרשיינליך, אין איינעם פון די גראקכען. דערפון נעמט זיך מיין מיסטישע בענקשאפט, צו פאר־ווירקליכען דאָס אגראַרישע געזעץ אין א מאָדערנער פאָרם. מיין חוש פאר פרייהייט און גלייכהייט האָב איך אפשר צו פארדאנ־קען מיין מאמעס פֿאָרלעזונגען. וואָלט מיין מאמע דעמאָלט געווען געלייענט דאָס לעבען פון קארטאָש, וואָלט איך אפשר געוואָרען א גרויסער באנקיער. וויפיעל מאָל פֿלעג איך אלס איינגעל פארשפע־טיגען אין שול, כדי אויף די שענע לאָנקעס פון שנאבעלעוואַפֿס, איינזאם נאָך צו טראכטען וועגען דעם, ווי אזוי מען וואָלט ג־קענט באגליקען די גאנצע מענשהייט. מען פֿלעגט מיך דערפאר אפטמאָל רופען ליידיגגעהער און אלס אזעלכען מיך באשטראפען; און פאר מיינע „וועלט־באגליקונגס־גדאנקען", האָב איך שוין דעמאָלט געמוזט אויסשטעהען גרויסענע צרות. די געגענד פון שנאבעלעוואַפס איז איבעריגענס זעהר שען. עס לויפט דאָרט פארבי א טייכעל, אין וועלכען מען קען זיך זומער זעהר אנגע־נעהם באָדען, אויף זענען פאראן נעסטען פון אלערליי פייגעל אין די בוימער ביי די ברענען. דאָס אלטע גנעסטען, די אמאָליגע הויפט־שטאָדט פון פוילען, איז אין גאנצען דריי מייל ווייט פון דאָרטען. דאָרט אין דאָס איז באגראָבען דער הייליגער אדאלבערט. דאָרט שטעהט זיין זילבערנער סאַרקאָפאג, און דארויף ליגט זיין אי־גענע סטאטוע אין לעבענס־גרויס, מיט דעם בישאָף־היטעלע און קרומען שטעקען. די הענד פרום צוזאמענגעפֿאלטען און אלץ איז פון געגאָסענעם זילבער. ווי אפט מוז איך טראכטען פון דיר, דו זילבערנער הייליגער! אך! ווי אפט פאר'גנב'נען זיך מיינע נעראנקען צוריק קיין פוילען, און איך שטעה ווידער אין דעם דאָס פון גנעסטען, אנגעלעהנט ביי דעם זייל, און קוק אויף אדאלבערטס

אין אונזער שפראך קלינגט ער אביסעל רויה, אבער אין פוילי־
שען געוואלדיג מעלאדיש. דאס איז געווען א דיקע, פעסטע פרוי,
מיט ווייסע האר און בלאנדע ציין. א חוץ דעם זענען אין הויז נאך
ארומגעלאפען צוויי שענע, שווארצע אויגען, וואס מען האט גערו־
פען סעראפאניא. דאס איז געווען מיין שענע, הארציג געליעבטע
געשוועסטערקינד. און מיר פלעגען צוזאמען זיך שפיעלען אין גאר־
טען און זיך צוקוקען צו דער באלעבאטישקייט פון די מוראשקעס.
און מ ר פלעגען כאפען שמעטערלינגען און פלאנצען בלומען. אייני־
מאל האט זי געלאכט ווי א ווילדע, ווען איך האב איינגעפלאנצט
אין דער ערד מיינע קלייגע זאקען, מיינענדיג, אז פון זיי וועלען
ארויסוואקסען א פאר גרויסע הויזען, פאר מיין טאטענס וועגען.

מיין טאטע איז געווען די בעסטע נשמה אויף דער גאנצער
וועלט, און א לאנגע צייט איז ער געווען א וואונדערשענער מאן;
דער קאפ געפודערט. פון הינטען א נעט געפלאכטען צעפעל, וואס
האט ניט ארונטערגעהאנגען, נאר וואס איז געווען באפעסטיגט
מיט א טשערפאכען קעמעל צום שייטל. זיינע הענד זענען געווען
בלענדענדיג ווייס, און איך פלעג זיי אפט קושען. מיר דאכט, ווי
איך וואלט איצט נאך געשמעקט דעם זיסען ריח, וואס פלעגט
געהן פון זיי, און אט דער ריח קריכט מיר שטעכענדיג אין די
אויגען אריין. מיין טאטען האב איך זעהר ליעב געהאט. וואס
איך האב מיר קיינמאל ניט פארגעשטעלט אז ער וועט שטארבען.

מיין זיידע פון טאטענס צד, איז געווען דער אלטער הער פאן
שנאבעלעווקפסקי; פון איהם וויים איך נאר ניט, א חוץ דאם, אז
ער איז געווען א מענש, און מיין טאטע איז געווען זיין זוהן. מיין
זיידע פון דער מאמעס צד, איז געווען דער אלטער הער
וולסטרנסקי. (וויל מען ריכטיג אויסרעדען זיין נאמען מוז מען
אויך ניעסען). און ער איז ווי אפגעמאלט ארומגענאנגען אין א שאר־
לאך־רויטען סאמעט רעק און מיט א לאנגער שווערד, און מיין מא־
מע פלעגט מיר אפט דערצעהלען, אז ער האט געהאט א פרייהד,
וואס האט געטראגען א גרין־זיידענעם רעק, ראז־זיידענע הויזען,
און וויים־זיידענע זאקען. און ער פלעגט מיט א כעם ווארפען

קאפיטעל II.

מיין מאמע האָט אלײן אײַנגעפאקט מײַן קופערט; מיט יעדען העמד האָט זי אויך אײַנגעפאקט א גוטע לעהרע, די וועשערינס האָבען מיר שפּעטער צו פּאַרטוישט אלע יענע העמדער צוזאמען מיט די גוטע לעהרען. מיין פּאָטער איז געווען טיף געריהרט; אוּן ער האָט מיר געגעבען א לאנגען צעטעל, אין וועלכען ער האָט פּארטיקעל־וויַיז געהאט אויפּגעשריבען, ווי אזוי איך זאָל זיך פּיהרען אויף דער וועלט. דער ערשטער פּארטיקעל האָט געהייסען: אז איך זאָל יעדען דוקאט צעהן מאָל ארומדרעהען, איידער איך גיב איהם אוים. לכתחילה האָב איך איהם טאקי געפּאָלגט; דערנאָך אָבער איז מיר דאָס באשטענדיגע ארומדרעהען געווָארען צו שווער. מיט יענעם צעטעל האָט מיר מיין טאָטע אויך איבערגעגעבען די דוקאטען. דערנאָך האָט ער גענומען א שער, דערמיט אפּגעשניטען דאָס צעפּיל פון זיין לינקען קאָפּ און עס מיר געגעבען פּאר אן אָנדענק. איך האָב עס נאָך היינט. און איך וויין תמיד, וועז איך באטראכט די געפּודערטע פּיינע הערצלעך.

די נאכט פּאר מיין אוועקפּאָהרען האָט מיר ג׳חלומ׳ט אזא חלום:

איך בין מיר אלײן געגאנגען שפּאציערען אין א לוסטיגע שענע געגענד ביים ים. עס איז געווען מיטאָגצייט, אוּן די זון האָט געשיינט אויפ׳ן וואסער, אזוי אז ס׳האָט געפּינקעלט ווי לויטער דימענטען. דאָ אוּן דאָרט האָט זיך ביים באָרטען אויפּגעהויבען א גרויסע אלאָע, וואָס האָט פּארבענקט אויסגעשטרעקט איהרע גרינע אָרעמס אקעגען הימעל. דאָרט איז אויך געשטאנען א טרויער־ווערבע מיט לאנגע אראָפּהענגענדיגע ריטער, וואָס האָבען זיך אויפּגעהויבען יערעס מאָל, ווען דאָס וואסער איז אָנגעלאָפּען, אזוי, אז זי האָט דעמאָלט אויסגעקוקט ווי א יונגע ניקסע, וואָס הויבט אויף אין דער הויך איהרע גרינע האָר, כדי צו קענען בעסער הערען, וואָס די פּארלי־עבטע לופט־גייסטער רוימען איהר איין אויער. אוּן ווירקליך דאָס האָט טיילמאָל געקלונגען ווי קרעכצען, אוּן ווי צערטליכע לידער ווערטער. דער ים האָט אויפּגעשטראהלט, וואָס אמאָל בליהענדיגער אוּן לידליכער. וואָס אמאָל פּיינקלינגענדי־

מצבה! דעמאלט רוישט אויך ווידער דער אָרגעל, גלייך ווי דער אָרגאַניסט וואָלט אויסגעפֿרואווט א שטיק פון אלעגרי׳ם מיזערערע; אין א ווייטער קאפּליצע מורמלט מען דאָרט א מעסע; די לעצטע זון־שטראהלען פאלען אריין דורך די בונטע פענסטער־שויבען; די קירך איז לוידיג; נאָר פאר דער זילבערנער מצבה פון דעם הייליגען, ליגט א בעטענדיגע געשטאלט, א וואונדערליעבע פרויען־געשטאלט, וואָס ווארפט מיר צו א ראשען זייטיגען בליק, אָבער פונקט אזוי ראש וועגדט זי זיך צו דעם הייליגען, און מיט איהרע פארבענקטע כיטרע ליפּען שעפּטשעט זי די ווערטער: „איך בעט צו דיר!“

אין דעם זעלביגען אויגענבליק, ווען איך האָב געהערט די דאָזיגע ווערטער, האָט פון ווייטענס געקלונגען דער דיאקאָן, דער אָרגעל האָט גענומען רוישען מיט שווערע טענער, דאָס ליעבע פרויענבילד, האָט זיך אויפגעהויבען פון די טרעפּ פאר דער מצבה, האָט אריבערגעוואָרפען איהר ווייסען שלייער, איבער דעם רויט־געוואָרענעם געזיכט, און זי האָט פארלאָזט דעם דאָם.

„איך בעט צו דיר!“ האָבען די דאָזיגע ווערטער נעגאָלטען פאר מיר צי פאר דעם זילבערנעם אדעלערט? צו איהם האָט זי זיך געוואנדט, אבער נאָר מיט דעם פּנים, וואָס מיינט צו זאָגען יענער זייטיגער בליק, וואָס זי האָט פריהער מיר צוגעוואָרפען, און וועמענס שטראהלען עם האָבען זיך צוגאָסען איבער מיין נשמה, גלייך ווי א לאנגער ליכט שטרייף, וואָס די לבנה גיסט אויס איבער דעם נאכטיגען ים, ווען זי באווייזט זיך פון א טונקעלען וואָלקען און פארבאָרגט זיך דאָרט שנעל צוריק? אין מיין נשמה, וואָס איז פונקט אזוי פינסטער ווי דער ים, האָט יענער ליכט־שטרייף אויפגעוועקט אלע אויסטערלישע באשעפענישען, וואָס זענען געשלאָפען טיף אונטען אין אָפּגרונד, און די ווילדסטע הייפיש און שווערד־פיש פון דער לוידענשאפט האָבען זיך פלוצלונג א הויב געטאָן, און זיך געטומלט, און פאר פרייד זיך געבוסען די עקען, און דערביי האָט שטארקער געברויזט דער אָרגעל, פונקט ווי די שטורעם ווינטען אויף דעם צפון ים.

דעם אנדערען טאָג האָב איך פארלאָזט פוילען.

קאפיטעל III.

מיין ערשטער ארויספאהר, וועז איך האב פארלאזט שנאבעלע־וואפס, איז געווען קיין דייטשלאנד, אוז דאס קיין האמבורג, וואו איך בין פארבליבען זעקס חדשים, אנשטאט וואס איך האב נע־זאלט פאהרען קיין לאידען, אוז ווי עס איז געווען דער וואונש פון די עלטערן, זיך דארט צו פארנעהמען מיט דעם שטודיום פון דער „גאטס־געלעהרענטקייט". איך מוז מודה זיין, אז אין דער צייט פון יענעם סעמעסטער האב איך מעהר אפגענעבען מיט וועלטליכע זאכען ווי מיט געטליכע.

די שטאדט האמבורג איז א גוטע שטאדט. לויטער סאלידע הייזער. דא הערשט ניט דער שענדליכער מאקבעטה, נאר דא הערשט באנקא. באנקא'ס גייסט הערשט דא אומעטום אין דעם דאזיגען קלייגעם „פריישטאט", וועלכער ווערט רעגיערט פון א הויכען אוז זעהר קלוגען סענאט. אוז ווירקליך, דאס איז א „פריי־שטאאט" אוז דא געפינט מען די גרעסטע פאליטישע פרייהייט. די בירגער קענען דא טוען, וואס זיי ווילען, אוז דער הויכער־ אוז זעהר קלוגער סענאט קען דא אויך טוען וואס ער ווי; יעדער איז דא א פרייער באלעבאס איבער זיינע מעשים. דאס איז א רע־פובליק, וואלט לאפאיעט ניט געווען געהאט דאס גליק צו געפינען א לודוויג פילים, וואלט ער געווים געווען געראטען זיינע פראנ־צויזען, אז זיי זאלען נעמען פאר רעגיערער די האמבורגער סענא־טארען אוז זקנים. האמבורג איז די בעסטע רעפובליק. איהרע זי־טען זענען ענגלישע, אוז איהרע מאכלים הימלישע. אודאי זענען פאראן מאכלים צוויישען וואנדראהמען אוז דעם דרעקוואל, פון וועלכע אונזערע פילאזאפען האבען גאר קיין אהנונג ניט. די האמ־בורגער זענען גוטע מענשען אוז זיי עסען גוט. איבער רעליגיאן, פא־

גער האָבען גערוישט די וועלען און אויף די רוישענדיגע גלאנצענ־
דיגע וועלען האָט זיך ארומגעשפּאציערט דער זילבערנער אדאל־
בערט, אין גאנצען ווי איך האָב איהם געזעהען אין געסענער דאָם,
דעם זילבערנעם קרומען שטעקען אין דער זילבערנער האנד, דאָם
זילבערנע בישאָף־מיצעל אויף דעם זילבערנעם קאָפּ, און ער האָט
מיר צוגעוואונקען מיט דער האנד און צוגעשאקעלט מיט'ן קאָפּ, און
צום סוף, ווען ער איז געשטאנען געגען איבער מיר, האָט ער צו
מיר א זאָג געטאָן מיט א אונהיימליך זילבערנער שטים: — —
— — — —

יאָ, די ווערטער האָב איך, צוליעב דעם גערוישּ פון די וועל־
לען ניט געקענט הערען. איך גלויב אָבער, אז מיין זילבערנער
קאָנקורענט אין ליעבע האָט פון מיר חוזק געמאכט. וואָרים איך
בין נאָך לאנג געשטאנען ביים ברעג און געווייגט, ביז עס איז
געוואָרען פארנאכט און דער הימעל מיט דעם ים זענען געוואָרען
בלאָם און טרויעריג ביז גאָר. די פלוט איז געשטיגען. די אלאָע
און די ווערבע האָבען א קראָך געטאָן און זיי זענען אוועק געשוועמט
געוואָרען פון די וועלען, וואָם זענען מאנכעם מאל שנעל
צוריק געלאָפען און דערפּאר זענען זיי געוואָרען נאָך גרעסער,
און ברומענדיג שוידערליך זענען זיי אָנגעלאָפען אין שוים־ווייסע
האלבע קרייזען. דערנאָך אָבער האָב איך אויך דערהערט א געוויש,
וואָם איז געגאנגען ווי צום טאקט, גלייך ווי די קלעפּ פון רודערס,
און ענדליך האָב איך געזעהן א שיפל, וואָם איז אָנגעקומען מיט
די גרויסע וועלען. פיער ווייסע געשטאלטען, מיט וואקסענע
פּנים'ער פון מתים, אייגנגעהילט אין תכריכים, זענען געזעסען דר־
דין און געודערט מיט גרויס אָנשטרענגונג. אין מיטען שיפל איז
געשטאנען א בלאסע, אָבער אונענדליך שענע פרוי, אונענדליך
צארט, ווי זי וואלט געמאכט געווען פון לילייענדופט — און זי האָט
א שפרונג געטאָן אויפ'ן בארטען. דאָם שיפל מיט זיינע געשפענס־
טישע קנעכט, וואָם האָבען געודערט, האָט זיך שנעל צוריק א לאָז
געטאָן אין שטורעמדיגען ים אריין, און אין מיינע אָרעמס איז
געלענען פאָננא יאדוויגא, און זי האָט געוויינט און זי האָט גע־
לאכט: „איך בעט צו דיר!"

דייטשלאנד; אבער אפילו אונזערע פאנאטישסטע יעוואיטען זע־
נען איינשטימיג, אז דאָס נערויכערטע פלייש איז א גוטע ערפינ־
דונג און פאר די מענשען א היילונג.

האמבורג איז געבויט נעוואָרען דורך קאַרל דעם גרויסען
און ווערט באוואוינט פון 80,000 קלייגע מענשעלעך, וואָס קיינער
פון זיי וואָלט זיך ניט געוואָלט בייטען מיט קארל דעם גרויסען,
וואָס ליגט באגראָבען אין אָאכען. אפשר באשטעהט די באפעל־
קערונג פון האמבורג פון ארום 100,000; איך וויים עס ניט ג־
נוי, הגם איך פלעג ארום נעהן נאנצע טעג אין די גאסען, כדי דאָרט
די מענשען צו באטראכטען. איך האָב מסתמא אויך פארזעהן ניט
איין מאָל. וויל די פרויען זענען דאָס נעווען די, וואָס האָבען צו־
נעצויגען מיין גרעסטע אויפמערקזאמקייט. די לעצטע, האָב איך
אויסגעפונען, זענען ניט דורכאוים מאָנערע, נאָר פארקעהרט גאָר,
די מיסטע פון זיי זענען היבש לייביג, און דערצו רייצענדיג שען,
און אין דורכשניט, פארמאָגען זיי א נעוויסע נאנץ רייכע זינלי־
קייט, וואָס איז מיר שוין גאָר נעפעלען נעווען. דאָס וואָס זיי ווי־
זען זיך ניט ארוים זעהר שווערמעריש פאר דער ראָמאנטישער
לייבע, און האָבען א קלייניעם באגריף פון דער גרויסער לויד־
שאפט פון האָרץ, איז דאָס ניט זייער שולד. נאָר שולדיג איז אמאָר,
אט יענער קלייניר נאָט, וואָס לענט טיילמאָל ארויף די
שארפסטע לייבעס־פייַלען אויף זיין בויגען און צי פון שאלקהאפ־
טיקייט אדער פון אונגעשיקטקייט, שיסט ער זיי אביסעל צו
טיף, און אנשטאָט צו טרעפען אין די הערצער אריין פון די
האמבורגערינס, טרעפט ער גאָר אין זייערע מאָנענס. וואָס אָנ־
באלאנגט די מענער, זעה איך צום מייסטענס קורץ נעוואקסענע
קרעפטיגע לייט, מיט פארשטענדיגע קאלטע אויגען, קורצע שטע־
רענס, נאכלעסיג אראָפהענגענדיגע רויטע באקען. די נעציייגען
פארן עסען באזונדערס גוט אויסגעארבייט. דער הוט ווי צוגעשלא־
גען מיט א טשוואק צום קאָפ און די הענד אין ביידע הויזען־
טאשען ווי איינער זאָגט: וואָס דארף איך באצאָהלען?

צו די מערקווירדיגקייטען פון דער שטאָדט נעהערען: 1)
דאָס אלטע ראטהויז, וואו עס שטעהען אויסגעהאקט פון שטיין

ליטיק און וויסענשאפט זענען זייערע רעספעקטיוול מיינונגען זעהר פארשיעדען. אבער וואס איז נוגע דעם עסען, וועגען דעם הערשט די שענסטע אייגפערשטענדניש. וועגען דער באדייטונג פון דעם אבענדמאלצייט קענען זיך דאָרט די קריסטליכע טעאלאגען אמאל האבען א שטרייט; וועגען דער באדייטונג אבער פון דעם מיטאג מאהלצייט זענען זיי אלע אייניג. צוויישען די אידען מעג זיך דאָרט זיין איין פארטיי, וואס בענשט אויף דייטש און א צווייטע וואס זינגט דוקא אויף העברעאיש: ביידע פארטייען עסען. און עסען גוט און ביידע פארטייען זענען אויפ'ן עסען שוין אייגמאל גרויסע מבינים. די אדוואקאטען, די בראָטערס פונ'ם נעזעץ, וואס דרעהען אזוי לאנג די געזעצען אהין און אהער, ביז עס פאלט פאר זיי אראָפ געבראָטענס, די קענען זיך נאָך אמאל קריגען צוויישען זיך, צי די געריכטסהייזער זאלען זיין עפענטליכע אדער ניט: אין דעם אבער זענען זיי אלע אייגשטימיג, אז די געריכטען מוזען זיין גוט, און יעדער פון זיי האט זיך זיין ליעבלינגס־געריכט. דאס מיטער דענקט נעווים מוטיג ספארטאניש. אבער פון דער שווארצער זופ ווייל עס דאָך ניט וויסען. די דאקטוירים, וואס זענען אזוי ניט אייניג צווישען זיך וועגען דעם, ווי אזוי מען זאל באהאנדלען קראנקהייטען, און וואס בנוגע דער נאציאנאל קראנקהייט (דאס באקלאגען זיך אויפ'ן מאגען) היילען די בראוניאנער דערמיט, וואס זיי הייסען עסען נאָך גרעסערע פארציעס גערויכערטע פלייישען און די האמעאפאטען דערמיט, וואס זיי פלעגען אריינגיסען 1|1000 טהייל בראנפען אין א גרויסער שיסעל מאקטורטעל־זופ: אט די דאקטוירים זענען אלע אייניג, וועז עס האנדעלט זיך וועגען דעם געשמאק פון דערזעלביגער זופ און פון דעם זעלביגען גערויכערטען פלייש. האמבורג איז די פאטערשטאדט פון דעם גערויכערטען פלייש און באריהמט זיך דערמיט פונקט אזוי ווי מאינץ פלעגט זיך באריהמען מיט איהר יאהאן פאוסט, אין אייזלעבען מיט איהר לוטהער'ן. אבער וואס פאר באטרעף האט די בוכדרוקעריי און די רעפארמאציאן אין פערגלייך מיט גערויכערטען פלייש? צי די ערשטע צוויי האבען גענראכט נוצען צי שאדען, וועגען דעם געהט אן א מחלוקה צווישען צוויי פארטייען אין

אָגינסקי־פֿאָלאָנעיז, און אלץ פֿלעגט זיין אזוי אנשטענדיג. שענע צייט, אין וועלכער דאָס גלויק האָט צו מיר אזוי געשמייכעלט! און דאָס גלויק האָט געהייסען עלאָאיזא! דאָס איז געווען א זיס, ליעב, באגלויקענדיג גלויק, מיט רויזענבאקען, לילייען־נעזיל, הייסדופטיגע נעלקען־ליפּען, אויגען ווי די בלויע בארג־אָזערע; אבער אביסעל נארישקייט איז געלעגען אויפֿן שטערען, ווי א טריבער וואָלקענ־וואל איבער א בליהענדיגער פריהלינגס־לאנדשאפט. זי איז געווען שלאנק ווי א טאָפּאָל, און לעבעדיג ווי א פויגעל, און איהר הויט איז געווען אזוי צארט, אז זי איז צוועלף טעג געשלאָפען דורך א שטאָך פון א האָרנאָדעל. איהר געשווילעכץ אבער, ווען איך האָב זי געשטאָכען, האָט בלויז געדויערט צוועלף סעקונדען, און דערנאָך האָט זי געשמייכעלט — שענע צייט, ווען דאָס גלויק האָט צו מיר געשמייכעלט! מינקא פלעגט זעלטענער שמייכלען, ווייל זי האָט ניט געהאט קיין שענע ציין. דערפאר אבער זענען שענער געווען איהרע טרערען, ווען זי פלעגט ווינען. און זי פלעגט ווינען ביי יעדען פרעמדען אומגליק. און זי איז געווען אזא גוטע, ווי מען קען זיך דאָס נאָר ניט פאָרשטעלען. די ארימע פלעגט זי אוועק געבען איהרע לעצטע פאָר שילינג; זי איז זאָגאָר אפט געווען אין אזא לאגע, אז זי האָט געקענט אוועק געבען איהר לעצט העמד, ווען מען האָט עס פון איהר נאָר פארלאנגט. אזא גוטע נשמה איז דאָס געווען. זי האָט קיין זאך ניט געקענט אפזאגען, סיידען איהר וואָסער. אָט דער דאָזיגער ווייכער, נאכגיביגער כאראקטער, איז געווען גאָר א ליעבליכער קאָנטראָסט צו איהר אויסערליכער ערשיינונג. א מוטיגע, יונאָנישע געשטאָלט; א ווייסער פרעכער נאָקען, ארומגערינגעלט פון ווילדע, שוואַרצע לאָקען, ווי פון תאוה־דיגע שלאנגען; אויגען וואָס האָבען אונטער איהר פינסטערן טרי־אומפף־בויגען געשטראהלט אזוי די וועלט באהערשענדיג; פורפור־שטאָלצע, הויכגעבויגענע ליפּען; מארמארנע, באפעהלענדיגע הענד, אויף וועלכע עס האָבען זיך ליידער געפונען עטליכע זומער־שפּרענקעלעך; זי האָט געהאט אויף איהר לינקע היפט א ברוינעם פלעק אין דער פאָרם פון א קליין שווערדעל.

וועלכע זיך האָב דיך, ליעבער לעזער, געבראכט אין אזוי גערופּע־

די גרויסע האמבורגער באנקיערן מיט דעם סצעפטער און דער מלוכה־אפעל אין די הענד. 2) די בערזע, וואו עס פארזאמלען זיך יעדען טאג האמבורגס זיהן. ווי עס פלענען זיך פארצייטענס פארזאמלען די רוימער אויף דעם פארום, און וואו עס הענגט אי־בער זייערע פעפ א שווארצער טאוועל מיט די נעמען פון אויסגע־צייכענטע מיטבירגער. 3) די שענע מאריאנע, אן אויסערגע־וועהנלעך שענע פרוי, אן וועמען דער צאהן פון דער צייט קייעט שוין זייט צוואנציג יאהר — אגב אורחא דער „צאהן פון דער צייט" איז א שלעכטער מעטאפאר, וואהרים זי איז שוין אזוי אלט, אז זי האט שוין געווים ניט קיינעם פון איהרע ציין. איך מיין די צייט — די שענע מאריאנע האט נאך אלץ אלע איהרע ציין, און נאך אלץ איהרע האר דארויף, איך מיין אויף די ציין. 4) די אמאליגע צענטראל־קאסע. 5) אלטאנא. 6) די אריגינאל מאנוס־קריפטען פון מארר'ס טראגעדיען. 7) דער אייגענטימער פון רע־דינג'שען קאבינעט. 8) די בערזענהאלע. 9) די באקכום־האלע און צום סוף 10) דאס שטאט טעאטער. דאס לעצטע פארדיענט גאר באזונדערס גלויבט צו ווערען. זיינע מיטגליעדער זענען לוי־טער גוטע בירגער, בכבוד'ע בעלי בתים, וואס קענען זיך ניט פאר־שטעלען און קיינעם ניט אפנארען. דאס זענען מענער, וואס מאכען פון טעאטער א גאטס־הויז, מיט דעם, וואס זיי ווייזען דעם אום־גלויקליכען, וועלכער האט שוין געהאט פארצווייפעלט אין דער מענשהייט, אז נאך אלעמען איז ניט אלץ אויף דער וועלט בלויז חניפה און פארשטעלטקייט.

ביים אויסרעכענען די מערקווירדיקייטען פון דער רעפובליק האמבורג, קען איך ניט פארבייגעהן און ניט דערמאנען, אז אין מיין צייט איז דער אפאלא־זאל אויף דער דרעהבאהן געווען זעהר בריליאנט. איצטער איז ער שוין ניט דאס, און עס ווערען דארט געגעבען פילהארמאנישע קאנצערטען, געוויזען קונצען פון קעשע־נע גנבים און עס ווערען דארט געקארמעט נאטורפארשער. אמאל איז עס אנדערש געווען! עס פלענען שאלען די טראמפייטען און עס פלענען זעצען די פויקען, די שטרויס פערערען פלענען פלאטערן און עלאאיזא און מינקא פלענען לויפען דורך די רייהען פון דער

א מוסטער פון אנשטענדיקייט, בכבוד'קייט, פרומקייט און גוטע מדות.

איך וואָלט אויך ניט פארפעהלט צו לויבען מעהרערע פון האמאָניא'ס זיהן. און צו ריהמען אויך דעם שענסטען אופן עטלי־כע מענער, וואָס מען בארעדט גאָר באזונדערס — דאָס הייסט די יעניגע, וואָס מען פלעגט שאַצען אויך עטליכע מילִיאָנען מארק אין מזומן; אבער אין דעם איצטיגען אויגענבליק ווילִ איך מיין ענטר־זיאָזם איינהאלטען, כדי ער זאָל שפעטער צו ארויספלאקערען אין העלערע פלאמען. וואָרים איך האָב אין זינען ניט קיין גרינגערע זאַך, ווי ארויס צו געבען א האמבורגער עהרען־טעמפעל, און גאנץ לויט דעם פלאן, וועלכען א באריהמטער שריפשטעלער האָט אָנ־געוואָרפען נאָך פאר צעהן יאָהרען. און צוליעב דעם האָט ער אויפ־געפאָדערט יעדען האמבורגער, אז ער זאָל איהם ווי אָם שנעלס־טען צושיקען א ספעציפיצירט אינוועַנטאַריום פון זיינע ספעציעלע טוגענדען, צוזאמען מיט א טהאלער. איך האָב קיינמאָל גענוי ניט געקענט דערגעהן פארוואָס אָט דער עהרענטעמפעל איז צו נישט געוואָרען; וואָרים א טיילִ האָבען געזאָגט, אז דער אונטערנעמער, דער עהרענמאן, נאָך איידער ער האָט באוויזען צוצוקומען פון Aarom ביז Abendroth און גלייך ווי ער האָט געבראכט דעם ערשטען קלאַץ, איז ער שוין געווען צודריקט אונטער דער שווערער משא; אנדערע האָבען געזאָגט אז דער הויכער און זעהר קלוגער סענאַט, האָט פון צו גרויסער באשיידענהייט דעם פּראָיעקט אונטערדריקט, דערמיט וואָס ער האָט באפוילען דעם בוימייסטער פון זיין עהרענטעמפעל צו פערלאָזען דאָס געביעט אין פארלויף פון פיער און צוואנציג שטונדען. נאָר אלץ איינס צוליעב וועלכער סבה, דאָס ווערק איז ניט אויסגעפיהרט געוואָרען; און אזוי ווי איך ווילִ דאָך אמאָל, צוליעב מיין איינגעבוירענער נייגונג, טוען עפּים גרויסעס, און האָב אלעמאָל געשטרעבט צו געבען דאָס אונ־מעגליכע, האָב איך זיך גענומען צו יענעם אונגעהייערען פּראָיעקט, און איך וועל צושטעלען א האמבורגער עהרענטעמפעל, אן אונ־שטערבליך ריעזיג בוך, אין וועלכען איך וועל באשרייבען די הער־ליכקייט פון איהרע אלע איינוואוינער; א בוך, אין וועלכען איך

נע שלעכטע געזעלשאפט, מענסטו זיך טרייסטען, אז דיך האָט דאָס וועניגסטענס ניט געקאָסט אזוי פיעל ווי מיך. דאָך שפעטער וועלען אין אָט דעם בוך ניט פעהלען קיין אידעאלע פרויען, און שוין איצטער ווייל איך דיר פאר א דערפרישונג פאָרשטעלען צוויי אנשטענדיגע דאמען, מיט וועלכע איך האָב זיך דעמאָלט באַקענט און געלערנט ווי אזוי זיי צו פארעהרען. דאָס זענען די מאָדאָם פּיעפּער און די מאדאם שניעפער, די ערשטע איז געווען א שענע פרוי אין איהרע צייטיגסטע יאָהרען, גרויסע שווארצליכע אויגען, א גרויסען, ווייסען שטערען, שווארצע, פאלשע לאָקען, א דרייסטע אלטרוימישע נאָז, און א מויל, וואָס איז געווען ווי א גילאָטינע פאר יערען גוטען נאָמען. אין דער אמת'ן איז פאר א מאן ניט געווען קיין לייכטערע הינריכטונגס־מאשין, ווי מאדאם פּיעפּערס מויל; זי האָט איהם ניט געלאָזט לאנג צאפלען, זי האָט ניט געמאכט קיין לאנגע שהיות: איז דער בעסטער גוטער נאָמען אריינגעפאלען צווישען איהרע ציין, אזוי האָט זי נאָר א שמייכעל געטאָן — אבער דאָס דאָזיגע שמייכעלע איז געווען ווי די האק, און די עהרע איז געווען אפגעהאקט און איז אריינגעפאלען אין זאק אריין. זי איז אלעמאָל געווען א מוסטער פון אנשטענדיקייט, בכבוד'קייט, פרומקייט און גוטע מדות. דאָס זעלביגע לאָזט זיך זאָגען וועגען דער מאָדאָם שניעפער. דאָס איז געווען א צארטע פרוי, קלייגע שרעקענדיגע בריסט, געוועהנליך פערהילט מיט אן אומעטיגען דינעם וואואל, העל בלאָנדע האָר, העלבלויע אויגען, וואָס האָבען שרעקליך קלוג ארויסגעשטאָכען פון דעם ווייסען גזיכט. עס האָט געהייסען, אז איהרע טריט קען מען קיינמאל ניט הערען, און ווירקליך, איידער מען האָט זיך ארומגעזעהן, פלעגט זי שוין אפט שטעהען לעבען איינעם און איז דאן צוריק פארשוואונדען פונקט אזוי אָהן גערוישׂ ווי זי איז געקומען. איהר שמייכעלע איז אויך געווען טויטענדיג פאר יערען גוטען נאָמען, אבער שוין ניט ווי א האק, נאָר גיכער ווי אן אפריקאנישער גיפט־ווינד, וואָס בלויז פון זיין הויך האָבען שוין אלע בלומען געגומען וועלקען; עלענד פארוועלקען האָט געמוזט יעדער גוטער נאָמען, איבער וועלכען זי האָט נאָר א לייכט שמייכעלע געטאָן. זי איז אלע מאל געווען

קאפיטעל IV.

פאר לעזער, וועמען די שטאדט האמבורג איז ניט באקאנט—און אזעלכענע וועלען זיך אפשר געפינען אין כינא און אין אויבער־בייערן — פאר זיי מוז איך באמערקען, אז דער שענסטער שפאציער־גאנג פון די זיהן און טעכטער האמאניא'ס טראגט דעם נעזעצלי־כען נאמען יונגפערשטיגג; און ער באשטעהט פון א לינדען־אלעע, וואס איז פון איין זייט באגרעניצט מיט א רייה הייזער און פון דער צווייטער זייט מיט דעם גרויסען אלסטער באסיין, און פאר דעם באסיין שטעהען צווויי לוסטיגע קאפע הייזלעך ארויסגעבויט אין וואסער, וואס מען רופט זיי פאוויליאנס. באזונדערס גוט איז צו זיצען פאר דעם איינעם, וואס מען רופט איהם דער שווייצער פאוויליאן. וועו דרויסען איז זומער און די נאכמיטאג זון גליהט ניט צו ווילד, נאר זי שמייכעלט לוסטיג, און גיסט איבער מיט איהר גלאנץ די לינדען, די הייזער, די מענשען, די אלסטער און די שוואנען וואס ווינגען זיך אויף איהם, כמעט לעגענדארישי. דאָרט איז גוט צו זיצען. און דאָרט בין איך געזעסען ניט איין זומער נאכמיטאג, און געטראכט פון דעם, וואס א יונגער מענש פלעגט טראכטען, דאס הייסט: פון נאר ניט. און האב באטראכט דאס, וואס א יונגער מענש פלעגט באטראכטען, ד. ה. די יונגע מיידלעך וואס זענען פארביי גענאנגען — און דאָרט האבען זיי פארביי געפלאטערט, אט יענע ליעבע מיט זייערע געפלינעלטע הויבעלעך און מיט זייערע פארדעקטע קיישלעך, אין וועלכע ס'איז נאר ניט געווען — דאָרט זענען פארביי גענאנגען מיט דריבנע טראטלעך די בונטע פויערטעס, וואס האבען פאר גאנץ האמבורג צוגעשטעלט יאגדעס און מילך, און וועמענס קליידער זענען נאך אלץ צו לאנג— דא האבען שטאלצירט די שענע טעכטער פון סוחרים, מיט וועמענס

וועל איבערגעבען די עדעלע שטריכען פון געהיימער צדקה. וועגען וועלכע מען האט נאך ניט גשריעבען אין דער צייטונג, אין דעם בוך וועל איך דערצעהלען וועגען די גרויסע מעשים, וואס קיינער וועט ניט וועלען גלויבען. און אין וועלכען עם וועט פאראדירען מיין אייגען בילד, ווי איך זיץ אויף דעם יונגפערשטיעג פאר דעם שוויי־צער פאוויליאן אוז טראכט וועגען האמבורגם פארהערליכונג.

וואונדערבאר צערטליך, פֿארקלעהרט. די שטערען! זענען דאָס גאָלדענע בלומען אויף דעם כלה־בוזים פון הימעל? זענען דאָס פֿארליעבטע מלאכים־אויגען, וואָס שפּיגלען זיך פֿארבענקט אין די בלויע וואסערן פון דער ערד און האָבען צו טאָן מיט די שוואנען.

— — — אך! דאָס איז שוין אזוי לאנג. איך בין דעמאָלט געווען יונג און נאָריש. איצטער בין איך אלט און נאָריש. ניט איין בלום האָט זינט דעמאָלט פֿארוועלקט, און אנדערע זענען זאָנאר צוטראָטען געוואָרען. ניט איין זיידען קלייד איז פֿאר דער צייט צוריסען געוואָרען, און אפילו דער ראָז־געשטרייפֿטער קאטון פון דעם הער זעליגמאן האָט פֿאר דער צייט פֿארלוירען זיין קאָליר, ער אליין איז פֿאר דער צייט אויך געוואָרען אָפּגעקראָכען — די פּירמע איז איצטער „זעליגמאנ׳ס זעליגע אלמנה" — און העלאָיסאָ די זאנפטע, וואָס עס האָט זיך געדאכט, אז זי איז באשאפען געוואָרען צו וואנדלען נאָר אויף וווייכבאַליהמעלטע אינדיישע טעפּיכער, און נעקיהלט צו ווערען מיט פּאוול פעדערן — זי איז אונטערגענגען אין ליאָרעם פון מאטראָזען, פונש, טאבאק־רויך און שלעכטער מוזיק. וען איך האָב ווידער געזעהן מינקא׳ן — איצטער האָט זי זיך גערופען קאטינקא און זי האָט געוואויינט צווישען האמבורג און אלטאָנא — האָט זי אויסגעזעהן ווי דער בית המקדש פון שלמה המלך, וועלכען נבוכדנצר האָט חרוב געמאכט, און ס׳האָט פון איהר געשמעקט מיט אסירישער מאכאָרקע — און ווען זי האָט מיר דערצעהלט פון העלאָיסא׳ס טויט האָט זי ביטערליך געווויינט און פול מיט פֿארצווייפֿלונג האָט זי זיך אויסגעריסען די האָר, און איז געפאלען אין חלשות, און האָט געמוזט אויסטרינקען א גרוים גלאָז בראנפען, כדי צו קענען קומען צו זיך.

און די שטאָדט אליין — ווי זי האָט זיך דאָס פֿארענדערט. און דער יונגפערשטיעג! דער שניי איז געלעגען אויף די דעכער, און עס האָט אויסגעזעהן, ווי אפילו די הייזער וואָלטען אלט געוואָרען און האָבען באקומען וווייסע האָר. די לינדען אויפ׳ן יונגפערשטיעג זענען בלויז געווען טויטע בוימער מיט דארע צווייגען, וואָס האָבען זיך באוועגט אינ׳ם קאלטען ווינד ווי געשפענסטער. דער הימעל איז געווען שניידענדיג בלוי און איז שנעל געוואָרען פינס־

ליעבע מען קריגט אויך אזוי פיעל נעלד אין מזומן — דאָרט האָט פארביי נעהיפט אן אם, אויך די ארעמס א ראָזיג אינגעלע, וואָס זי האלט אין איין קושען, אין דער צייט, וואָס זי טראכט וועגען איהר נעליעבטען. דאָרט וואנדלען פריעסטערינס פון דער געטין, וואָס איז געבוירען געוואָרען אויפ'ן שוים פון ים, האנזאָטישע וועסטאָלען, דיאנע'ס, וואָס געהען אויף יאגד, נאיאדען, דריאדען, האמאדריאדען און גלאט טעכטער פון פרעדיגער — אך! דאָרט געהען אויך מינקא און העלאָים! ווי אפט פלעג איך זיצען ביים פאוויליאן און זעהען ווי זיי נעהען פארביי אין זייערע ראָזא געשטרייפטע מאנטלעון — אן אייל קאסט 4 מארק און דריי שילינג, און דער הער זעליגמאן האָט מיר פארזיכערט, אז די ראָזאוע שטרייפען וועלען ניט אָפקריכען ביים וואשען — פראכטיגע מוידען! האבען דאן אויסגערופען די טוגענדהאפטע בחורים, וואָס זענען לעבען מיר נעזעסען — איך דערמאָן זיך, ווי א גרויסער אסעקוראטאר האָט אמאל נעזאגט: איינע פון זיי וואָלט איך וועלען האבען צום אנבייסען, א צווייטע צום אבענד־ברויט. און אין אזעלכענע טעג וואָלט איך אָהן א מיטאג אין גאנצען אויסגעקומען — זי איז א מלאך— האָט אמאל נעזאגט גאנץ הויך א שיף־קאפיטאן, אזוי איך בויידע מיידלעך האבען זיך אין דער זעלבינער צייט ארומגעקוקט. און דערנאָך זיך אייפערזיכטיג אנגעקוקט. — איך אליין, האב קיינמאל נאר ניט נעזאגט, איך האב מיר נעטראכט מיינע זיסטע גארנישט נעדאנקען, און האב באטראכט די מיידעלעך, און דעם לוסטינגען זאנפטען הימעל און דעם לאנגען פעטרי־טורעם מיט דער שלאנקער טאליע, און די שטילע בלויע אלסטער, אויף וועלכע די שוואנען האבען ארומגעשוואומען אזוי שטאלץ, אזוי ליעבליך און אזוי זיכער. די שוואנען! שטונדען לאנג פלעג איך זיי קענען באטראכטען, אט די דאזיגע ליעבע באשעפענישען מיט זייערע זאנפטע, לאנגע העלזער, ווי זיי האבען זיך אזוי תאוה'דיג געוויעגט אויף די ווייכע וועלען, ווי זיי האבען טיילמאל זיך אזוי זעליג אונטערנע'טובל'ט, און דערנאָך צוריק ארויפגעשוואומען און אין בערמוטיג געפלאפעלט ביז דער הימעל איז געוואָרען טונקעל און עס האבען זיך באוויזען די שטערען, פארלאנגענדיג, צוזאָגענדיג,

א קאָלטרויטע נאַז, ווי א ווינטער־רויז, אָן אָפּגעטראָגענער שוואר־צער ראָק, וואָס האָט פון זיך ארויסגענעבען אָן אומעטיגען וויי־סען אָפּשיין, א הוט, אין וועלכען סאטורן האָט מיט דער קאסע אויסגעשניטען עטלעכע לעכער פאר לופט, דאָך די שטיוועל זיינע, זענען נאָך אלץ גענוען אויסגעפוצט בלאנק ווי א שפיגעל — אוו ער אליין האָט שוין אויסגעזוהן, ניט ווי ער וואָלט טראכטען, ווי אזוי מען קריגט העלאָיסאָן פאר אן אָנבייסען אוו מינקא'ן פאר אן אָבענד־ברויט. נאָר ער האָט גיכער אויסגעזוהן, ווי ער וואָלט געבענקט נאָך א מיטאָג פון געוועהנליכען רינדפלייש. צוויישען די פארבייקייקעלדינע נולען, האָב איך דערקענט ניט איין אלטען באקאנטען. אָט די אוו די אנדערע מענשען־צאָהלען האָבען זיך פארבייגעקייקעלט שנעל אוו הונגעריג; אין דער צייט, וואָס ניט ווייט פון זיי, לעבען די הייזער פון דעם יונגפערשטיעג, האָט זיך געצויגען א לויה, נאָך גרויענהאפטער אוו קאָמישער. הינטער דעם טרויער וואָגען זענען געגאָנגען אויף זייערע דינע, שוואַרץ־זיידע־נע פים, גליך ווי מאריאָנעטען פון טויט, די ראטס־דיענער. די פֿריוולעגירטע טרענער פון לייד, אין פֿאַראָרנעם אלט בורגונדישען קאָסטיום. קורצע שוואַרצע מאנטלען, מיט שוואַרצע פלודערן, ווייי־סע פאַרוקען אוו וויסע האלזטיכער. אוו צווישען זיי האָבען נאָר נאָריש ארויסגעקוקט די רויטע געדונגענע פנימ'ער, קורצע שטאָ־לענע שווערדלעך אויף די היפטען, אונטער די אָרעמס גרינע רע־גען־שירמס.

אָבער נאָך אונהיימלעכער אוו צודרעהטער ווי די דאָזיגע בילדער, וואָס האָבען זיך שווייגענדיג פארבייגעטראָגען ווי א כי־נעזישער שאָטען־שפיעל, זענען געוועו די טענער, וואָס האָבען דורכגעדרונגען צו מיין אויער פון אן אנדערער זייט.

דאָס זענען געוועו הייזעריגע, שנאָרכענדיגע מעטאַלאָזע טע־נער, אן אונזיניג שרייען הויך אויפ'ן קול, א קלאָגען, א יאָמערן, פאטשען, קייכען, זיפצען אוו אָכצען, אן אונבאשרייבליכער אייז קאלטער שמערץ־קלאנג. דער באַסיין פון דער אלסטער איז געוועו צוגעפרוירען. נאָר נאָהענט ביים ברעג איז געוועו אויסגעהאקט א גרוים בריוט פיער עקיג לאָך אוו די שרעקליכע טענער, וואָס

מער. עס איז נעווען זונטאג. פינף א זייגער, די צייט פון עסען. און די וועגען זענען געפאהרען און די הערען מיט די דאמען זענען ארויסגעשטיגען מיט א געפרוירענעם שמייכעל אויף די הונגעריגע ליפען — שרעקליך! אין דעם דאזיגען אויגענבליק האט מיך דורכגעשוידערט די באמערקונג, אז אויף אט די אלע געזיכטער איז געלענען אן אויסטערלישע טעמפקייט, און אז אלע מענשען, וואס זענען נאר וואס פארביי געגאנגען, זההען אוים, ווי זיי וואל־טען זיין פארזונקען אין א וואונדערבארען שגעון. איך האב זיי שוין פאר צוועלף יאהרען געזעהן אין דערזעלביגער שטונדע מיט די זעלביגע מיענען, פונקט ווי פופען אויפ'ן זייגער פון ראטהויז, און מיט די זעלביגע באוועגונגען, און זינט דעמאלט האבען זיי כסדר געראבענט אויף דעם זעלביגען אופן, באזונט די בערזע, פארבעטען זיך איינס דאס אנדערע. באוועגט די קינבאקען, באצאלט זייער טרינק־געלד און ווידער גערעבענט. צוויי מאל צוויי איז פיער — שרעקליך! האב איך אויסגערופען, וועז איינעם פון אט די לייט, וואלט פלוצלינג איינגעפאלען אז צוויי מאל צוויי איז אייגענטליך פינף, און אז ער האט הייסט עס, זיין גאנץ לעבען פארבראכט, און זיין גאנץ לעבען פארשוועגדט אין אזא שוידער־האפטען טעות! און מיט אמאל איז מיך אליין באפאלען א נארי־שער שגעון, און וועז איך האב געגויער באטראכט די פארבייגע־הענדיגע מענשען, איז מיר פארגעקומען, ווי זיי אליין וואלטען ניט זיין עפים אנדערש ווי ציפערן, אראבישע ציפערן; און דא איז זיך געגאנגען א קרומפיסיגע צוויי, לעבען א פאטאלער דריי, איהר טראגענדיגע און פול בוזימ'דיגע פרוי; און הינטער זיי איז גע־גאנגען הער פיער אויף קוליעס; וואקלענדיג איז אנגעקומען א פא־טאלע פינף, מיט א קיילעכדיגען בויך און א קליין קעפעלע, און דערנאך איז געקומען א וואויל־באקאנטע קלייגע זעקס, און איינע נאך וואויל־באקאנטערע בייזע זיבען — דאך וועז איך האב נאנץ געגוי באטראכט די אומגליקליכע אכט, ווי זי האט זיך פארבי־געוואקעלט, האב איך אן איהר דערקענט דעם אסעקוראטאר, וואס האט איצטער אויסגעזוהלן ווי די מאגערסטע פון פרעה'ס מאגערע קיה — בלאסע, איינגעפאלענע באקען, ווי א ליידיגער זופ־טעלער,

קאפיטעל V

וועז איך האָב געשריבען דאָס פריהערדיגע קאפיטעל, האָב איך ניט ווילענדיג געטראכט וועגען גאָר עפּעס אנדערש, אן אלט ליעד האָט כסדר נעהאלטען אין איין זשומען אין מיין געדענק־נישׂ, און בילדער און געדאנקען האָבען זיך געהאלטען אין איין פּארווירען; איך מעג וועלען אָדער ניט, פּון יענעם ליעד מוז איך רעדען. אפּשר געהערט עס טאקי אהער, און מיט רעכט שטופּט עס זיך דוקא אין דעם שרייבעכץ אריין. יא, איצטער הויב איך אפילו אן עס צו פּארשטעהן. און איצטער פּארשטעה איך שוין אויך דעם פּינסטערען טאָן, מיט וועלכען קלאָס הינריכסאָן האָט עס געזונ־גען. ער איז געווען אן אירלענדער און האָט ביי אונז געדינט אלס שטאָל־קנעכט, ביי די פערד. ער האָט עס נאָך געזונגען אין דעם אָבענד פּריהער, איידער ער האָט זיך געהאנגען אין אונזער שטאָל. ביי דעם רעפּרעין: „קוק זיך ארום הער פּאָנוועד!" האָט ער צייטענווייז ביטער געלאכט: די פערד פלעגען דערביי מורא'דיג היר־זשען און דער הויף־הינד פלעגט בילען. גלייך ווי עמיצער וואָלט שטארבען. דאָס איז דאָס אלטע דענישע ליעד וועגען דעם הער פּאָנוועד, וואָס האָט זיך געלאָזט רייטען אין דער וועלט אריין און האָט זיך אזוי לאנג ארומגעשלאָגען, ביז מען האָט איהם פּארענט־פערט אלע זיינע פּראָגען, און צום סוף וועז אלע זיינע רעטעני־שען זענען געווען אויפגעלעזט, רייט ער אהיים א פּארראָסינגער. די הארף קלינגט פּון דעם אָנהויב ביז'ן סוף. וואָס האָט ער נע־זונגען ביים אָנהויב? וואָס האָט ער געזונגען ביים סוף? איך האָב אפּט וועגען דעם נאכגעטראכט, קלאָס הינריכסאָנס קול פלעגט טיילמאָל זיין פּול מיט טרערען, וועז ער פלעגט אָנהויבען דאָס ליעד, און עס פלעגט ווערען וואָס אמאָל רויהער און כעס'דינגער

איך האָב נאָר וואָס פֿארנומען, זענען דאָס געקומען פון די קעה־
לען פון די אָרימע ווייסע באשעפענישען, וואָס האָבען דאָרט ארום־
געשוואומען און געשריען אין שרעקליכען טויט שרעק! און אך!
דאָס זענען געווען די זעלביגע שוואנען, וואָס האָבען אמאל אזוי
לוסטיג און וויך געריהרט מיין הארץ. אך! די שענע, ווייסע
שוואנען! מען האָט זיי צובראָכען די פליגעל, כדי זיי זאלען אין
הערבסט ניט קענען אויסוואנדערן אין דעם וואַרעמען דרום. און
איצטער האלט זיי דער קאלטער צפון פעסט אין זיין טונקעלען
אייז־לאָך — און דער מארקער פון פאוויליאָן מיינט, אז זיי
פיהלען זיך דאָ גוט, און אז די קעלט איז געזונד פאר זיי. דאָס
איז אבער ניט אמת. עס איז אייגעם ניט גוט, וועו ער איז אהנ־
מעכטיג אייגעשפארט אין א קאלטען לאָך, כמעט אייגעפרוי־
רען. און ס'איז אייגעם ניט גוט, וועו די פליגעל זענען צובראָכען, און
מען קען ניט אוועקפליהען צו דעם שענעם דרום, וואו די שענע
בלומען, וואו די גאלדענע זונענליכט, וואו די בלויע בערג־אזערעס
— אך! אויך מיר איז עס אמאל געגאנגען ניט בעסער. און איך
האָב פארשטאנען די יסורים פון אָט די אָרימע שוואנען; און וועו
עס איז געוואָרען וואָס אמאל פינסטערער, און אויבען האָבען די
שטערען זיך באוויזען העלע, דיזעלביגע שטערען, וואָס פלעגען זיך
אמאל אין די זומער נעכט אזוי היים פון ליעבע שפיעלען מיט די
שוואנען, האָבען איצט אבער אזוי ווינטערקאלט, אזוי פראָסטיג
קלאָר און כמעט שפאָטעדיג אויך זיי אראָפגעקוקט — איצטער
האָב איך ערשט באגריפען, אז די שטערען זענען ניט קיין ליבענדיגע
מיטפיהלענדיגע וועזענס, נאָר בלויז גלאנצענדיגע אָפנארערס פון
דער נאַכט, אייביגע באטריגערישע בילדער אין א ג'חלום'טען
הימעל, גאלדענע לוגענס און טונקעל־בלויען גאָר ניט — —

ער רייט אזוי ווייטער און רייט אזוי לאנג,
ביז עס קומט אָן אנטקעגען הער טולע וואנג,
הער טולע מיט זיינע אלע לייט,
וואס יעדערער איז א העלד אין שטרייט.
קוק זיך ארום הער פאָנוועד!

„מיין אינגסטער זוהן דו הער מיין וואָרט:
מיר בייטען די פאנצערם דאָ אויפ'ן אָרט,
דערנאָך אז מיר וועלען מאכען דעם בייט,
וועלען מיר מיט דעם ריטער ארוים אין א שטרייט.
קוק זיך ארום הער פאָנוועד!

הער פאָנוועד ער ציהט באלד ארוים פון דער שייד
זיין שווערד און ער ווארפט זיך אריין אינ'ם שטרייט,
און צום ערשטען דערשלאָגט ער הער טולע וואנג,
דערנאָך זיינע צוועלף זיהן שוין אין איין גאָנג.
קוק זיך ארום הער פאָנוועד!

הער פאָנוועד גורט אָן זיין שווערד אויף דער זייט, איהם ווילט זיך רייטען ווייטער. דאָן טרעפט ער זיך מיט א יענער, און ווייל ניט אַנדערש, נאָר יענער זאָל איהם געבען א העלפט פון דעם וואס ער האָט געפאנגען אויף זיין געיעג. דער יענער אָבער ווייל זיך מיט איהם ניט טיילען. און ער מוז מיט איהם קעמפען און ער ווערט דער'הרג'עט. און

הער פאָנוועד גורט אָן זיין שווערד,
און ווייטער טראָגט איהם שוין זיין פערד.
צום גרויסען בארג עס רייט דער העלד
און זעהט דאָרט שטעהן א פאסטוך'ס געצעלט.
קוק זיך ארום הער פאָנוועד!

ווי דער ים, ווען עס רוקט זיך אָן א שטורעם. עס הויבט זיך אָן אזוי:

הער פאַנוועך זיצט אין צימער אליין,
ער שפיעלט אויף זיין גאַלדענער האַרף גאָר שען.
ער שפיעלט אויף דער האַרף וואָס אונטער זיין קלייד,
דאָ קומט זיין מאַמע אַריין צו געהן.

דאָס איז געווען זיין מוטער אַדעלין, די קענינין, און זי זאָגט צו איהם אזוי: מיין יונגער זוהן, זאָלען אַנדערע שפיעלען אויף דער האַרף, און דו גורט אָן דיין שווערד, זעץ דיך אויף דיין פערד און לאָז דיך אווענק, אויספּרואווען דיין מוט, שטרייט און קעמף, קוק זיך ארום אין דער וועלט. קוק זיך ארום הער פאַנוועך.

הער פאַנוועך גורט אָן זיין שווערד אויף דער זייט,
איהם וויל זיך מיט שונאים ארויסגעהן אין שטרייט,
נאָר זיין וועג איז א מאַדנער, ער קען ניט פארשטעהן,
וואָס ס'איז נאָר קיין מענש אויפ'ן וועג ניט צו זעהן.
קוק זיך ארום הער פאַנוועך!

זיין שווערער העלעם פינקעלט און גלאַנצט,
זיין טייערער פערד שפרינגט אזש און טאַנצט,
און זיין שפּאַרן קלינגט און שימערט און בליצט,
און ווי שען און שטאַלץ דער ריטער זיצט.
קוק זיך ארום הער פאַנוועך!

ער פאַהרט א טאָג און ער פאַהרט אזוי דריי,
און ער זעהט נאָך אלץ ניט קיין שטאַדט דערביי.
און ער זאָגט זיך: — וואָס איז דאָ אין דעם לאַנד אָ דאָ,
איז נאָר קיין אייניציגע שטאָט נאָר ניטאָ.
קוק זיך ארום הער פאַנוועך!

צו א דריטער טשערעדע קומט ער אזוי,
דאָרט טרעפט ער א פּאסטוך, די האָר וויים ווי שניי,
העי פּאסטוך דו וועסט דאָך אלץ ענטפערן מיר.
אויף אלץ וואָס איך וועל נאָר פרעגען ביי דיר.
קוק זיך ארום הער פּאנוועד!

דו זאָג מיר וואָס איז פון א דאָד מעהר רונד,
און וואו טרינקט מען ווייהנאכט ביז'ן סאָמע גרונד,
און וואו געהט די זון נאָך א גאנצען מעת לעת,
און ווי לינגען אין קבר די פּיס פון א מת?
קוק זיך ארום הער פּאנוועד!

און וואָס פילט אן א יערערן טאָל,
און וואָס קלינגט העכער פון בושעלם קול,
און וואָס פאר א קלייד פּאסט צום שענסטען א מאן,
און וואָס איז שנעלער ווי דער אינד איז שנעל?
קוק זיך ארום הער פּאנוועד!

און ווער טראָגט די באָרד אויפ'ן רוקען קרום,
און ווער טראָגט די נאָז אויף דער גאָמבע ארום,
און וואָס איז שווארצער ווי דער ריגעל ביים שוועל,
און וואָס איז שענער ווי דער ווינד איז שנעל?
קוק זיך ארום הער פּאנוועד!

און וואו אויף דער וועלט איז דער בריייטסטער בריק,
און וואָס איז דערווידער דעם מענשענס בליק,
און וואו געפינט זיך דער לעננסטער נאנג,
און וואו ווערט געטרונקען דער קעלטסטער נעטראנק?
קוק זיך ארום הער פּאנוועד!

„די זון פון דעם דאָר איז מעהרער רונד,
אין הימעל טרינקט מען ווייהנאכט ביז'ן אין סאָמע גרונד.

הער צו דו פאסטוך, זאג זשע מיר?
וועמענס בהמות טרייבסטו פאר דיר.
און זאג מיר, וואס איז פון א ראד מעהר רונד,
אין ווייהנאכט וואו טרינקט מען ביז'ן סאמע גרונד?
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

און וואו באהאלט זיך דער פיש אינ'ם ים,
און הער רויטער פויגעל וואו האט דעם בעסטען טעם?
און וואו ווערט געטרינקען דער בעסטער ווייז,
און וואו שכור'ט ווידריך מיט די העלדען זיך איין?
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

דער פאסטוך ער זיצט זיך אזוי אויף זיין אָרט,
ער שווייגט און ער ענטפערט גאר ניט מיט קיין וואָרט,
ביז הער פאנוועד טוט איהם א כאפ מיט דער צונג,
און רייסט פון דעם פאסטוך די לעבער און לונג.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

און ער קומט צו אן אנדערער סטאדע, און דא זיצט ווידער א פאסטוך, צו וועמען ער וועגדט זיך מיט זיינע פראגען. דער פאסטוך גיט איהם אבער באשייד, און הער פאנוועד נעמט אראפ א גאלדענעם רינג און טוט איהם אן דעם פאסטוך אויפ'ן אָרעם. דערנאך רייט ער ווייטער און קומט צו טיגע האלד און דער'הרג'עט איהם צוזאמען מיט זיינע צוועלף זיהן און ווידער

ווארפט זיך הער פאנוועד ארויף אויפ'ן פערד,
און הינטער איהם ווערט פארשוואונדען די ערד.
און ווייטער און ווייטער איהם ציהט און ציהט,
און קיין ענטפער פון קיינעם באקומט ער ניט.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

וואס זענען נאר גרויסע גבורים אין שטרייט.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

נעמט הער פאנוועד זיין ריגג אראפ פון דער האנד,
וואס וועגט אפשר פופצעהן פונט קוראנט.
און שענקט עם דעם אלטען פאסטוך אוועק,
ווייל הער האט געוויזען איהם דעם רעכטען וועג.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

און ער רייט אריין אין דעם בורג. און ער דערשלאגט צוערשט
דעם ריטער ראנדליך, דערנאך דעם ריטער שטראנדליך.

ענע אינדער און זיין ברודער ענע קארעל'ן דארט,
האט ער באלד דערשלאגען צום טויט אויפ'ן ארט,
און אויך רעכטס און אויך לינקס האט געשניטען זיין שווערד,
ביז ס'זענען די שונאים געפאלען צו דער ערד.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

הער פאנוועד באהאלט זיין שווערד אויך דער זייט,
און טראכט רייטען וויטער נאך נייעם שטרייט,
ער רייט און ער רייט ביז סאמע עק וועלט,
דארט טרעפט ער א גרויסען בארימטען העלד.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

הער, זאג מיר, דו ריטער, דו וויסט מן הסתם,
וואו לעבען די פיש אין דער טיפקייט פון ים,
און וואו ווערט געטרונקען דער טייערסטער וויין,
און וואו שכור'ט ווידריך מיט די העלדען זיך איין?
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

„אויפ'ן מזרח אין ים לעבען פיש זעהר פיין,
אין צפון טרינקט מען דעם טייערסטען וויין.

צום מערב געהט די זון נאָך א גאַנצען מעת לעת,
צו מזרח זייט לויגען די פיס פון א מת.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„און דער שניי פילט אַן א יעדערען טאָל,
און דער דונער הילכט העכער פונ׳ם בושעלם קול.
און מוט איז דאָס שענסטע קלייד פאר א מאַן,
מלאכים זענען ווייסער פונ׳ם ווייסען שוואַן.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

דער קיביץ טראַגט אויפ׳ן רוקען זיין באַרד גאָר קרום,
און דער בער טראַגט זיין נאַז אויף דער גאַמבע ארום,
און שווארצער פון ריגעל ביים שוועל איז די זינד,
דער געראנק איז שנעלער פונ׳ם שנעלסטען אינד.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„דאָס אייז בויט אויס די בריטסטע בריק,
דער קראַט איז צום מייסטען דערווידער דעם בליק,
דער וועג צום גן עדן איז דער לענגסטער גאַנג,
און מען טרינקט אויף דער ערד דעם קעלטסטען געטראַנק.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„אט האַסטו די עצות און ענטפערם פון מיר,
קיין אנדערע האָב איך שוין מעהר ניט פאר דיר.“
— איך טרוי דיר, נאָר זאָג מיר, וואו זאָל איך איצט געהן?
וואו זענען דא קעמפער און שטרייטער צו זעהן?
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„רייט ווייטער ביז זאַנדערבורג ווייט אריין,
דארט טרינקען די העלדען מער און ווין.
דארט טרעפסטו באריהמטע ריטער לייט,

איז קענסט איהר דעם קעניג געטרויִ ניט זיין.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„דו קענסט נעמען פינף און צוויי מאל צעהן,
און אלם צונאַב אפילו וואַלסטו נעווען,
מיך בינדען וועט דיין פארשאַלטענע האנד,
קיינמאל אין דער וועלט ניט זיין אים שטאַנד.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„דער קעניג עסמאר וועמען איך בין א זוהן,
און מיין מוטער די שטאַלצע אדעלין,
זיי האבען פארזאַגט מיר שטרענג און גוט,
ניט לאַז צו דעם שווינדלער צו דיין האַב און גוט."
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

— אז דו ביזט דעם קעניג עסמארס זוהן,
און דיין מוטער איז די קעניגין אדעלין,
ביזטו דאַס הער פאַנוועד דער פאַלאַדין
דער זוהן פון מיין שוועסטער אדעלין.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

הער פאַנוועד, וועז דו ווילסט פארבלייבען ביי מיר,
וועל איך פיעל כבוד און רוהם שענקען צו דיר,
און ווילסטו ארומרייזען איבער מיין לאנד,
וויל איך מיינע ריטער דיר געבען צום האנד.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

און וועז דו וועסט געהן צוריק אין דיין לאנד,
וועל איך האלב פון מיין רייכקייט דיר געבען אין האנד,—
נאר הער פאַנוועד ציהט ניט דאַס נאנצע גליק.
אהים וויל זיך אהיים צו זיין מוטער צוריק.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

און ווידריך געפינט זיך אין האלאנד ווייט.
איהם רינגלען ארום זייגע ריטערלייט."
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

און זיין גאלדענעם רינג נעמט הער פאנוועד אראפ
און גיט איהם צום עלרישען ריטער אפ:
— דאס ביזטו דער לעצטער מענש אויף דער וועלט,
וואס געווינט דאס גאלד פון פאנוועד דעם העלד.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

הער פאנוועד קומט ביז א פאלאץ ארויף
און רופט צו די וועכטער איהם לאזען אין הויף.
נאר קיין וועכטער קומט ניט צום טויער צו געהן
שפרינגט פאנוועד אריבער דעם טויער אליין.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

ער בינדט־צו זיין פערד צו א זייט אין הויף,
און לאזט זיך אין זאל פון פאלאץ ארויף.
און זעצט זיך ביים טיש אויפ'ן העכסטען אָרט.
ער זיצט ביים טיש און רעדט ניט קיין וואָרט.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

ער עסט און ער טרינקט און ער פרעגט זיך ניט אָן,
ווי ס'וואלט דא דער קעניג ניט זיצען אויפ'ן טראָן:
— איך בין שוין א וועלט אויסגעוועזן, און ניטא
אזעלכענע פארשאלטענע צינגער ווי דא.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

ניט באלד דער קעניג ארויס א בעפעהל:
העי בינדט דעם משוגענעם דא אויפ'ן שטעל.
און בינדט איהר דעם משוגענעם גוט ניט איין,

קאפיטעל VI.

עס איז אבער געווען א זעהר ליעבליכער פריהלינגם־טאג, וועז איך האב צום ערשטען מאל פארלאזט האמבורג. איך זעה נאך איצט ווי די גאלדענע זונען־שטראהלען האבען געשפיעלט אויף די טער באשמירטע בייכער פון די שיפען. און איך הער נאך דאס לאנג אויסגעצויגענע זינגען האיהא! פון די מאטראזען. אזא האפען אין פריהלינג האט דערפאר די פרייגדליכסטע עהנליכקייט מיט דעם געמיטה פון א יונג בחור'ל, וואס געהט צום ערשטען מאל ארוים אין דער וועלט, וואס וואגט צום ערשטען מאל ארויסצוגעהן אויף דעם אפענעם ים פון לעבען — אלע גראנקען זענען נאך ווי בעהאנגען מיט פיעלפארביגע פאהנען, פון אלע זעגלען פון זייגע וואונשען וועהט מיט איבערמוט, האיהא! אבער באלד הויבען זיך אויף די שטורעמס, די ווינד־כלה היילט, די פלאנקענס קראכען, די וועלען צוברעכען דעם רודער און די ארעמע שיף ווערט צושמעטערט אויף ראמאנטישע פעלזען, אדער בלייבט שטעקען אויף דעם פראזאישען זאמד— אדער אפשר קומט זי אן א צובראכענע מיט א צושמעטערטען מאסט אהן איין אייגציגען אנקער פון האפנונג צוריק אין דעם אלטען האפען, און דארט ווערט זי צופוילט, ווערט שרעקליך אפגעקראכען, ווי א צובראכענע כלי.

אבער עס זענען אויך פאראנען מענשען, וואס קענען ניט פארגליכען וועדען מיט קיין פשוט'ע שיפען, נאר מיט דאמף שיפען. אט די טראנען פינסטער פייער אין זייער ברוסט און זיי פאהרען אקעגען דעם ווינד און דעם וועטער — זייער רויך־פאהן פלאטערט ווי דער שווארצער פעדער פון דעם נאכט־רייטער, זייערע צייניגע־רעדער זענען די קאלאסאלע שפארן, מיט וועלכע זיי שטע־

הער פאַנוועד פאַהרט זיך אהיים צוריק.
אוו פאַרדראַס אוו כעס ברענט איז זייז בליק.
אוו ווי נאָר ער קומט צו זיין היימישען אָרט,
צוועלף אלטע מכשפות טרעפט ער דאָרט.
קוק זיך אַרום הער פאַנוועד!

זיי ווארטען מיט שפּינדלען אין זייערע הענד,
אוו באפאלען הער פאַנוועד וואו נאָר געקענט.
ביז הער פאַנוועד טוט א שפּרונג מיט זיין פערד,
אוו די מכשפות פאלען פאר איהם צו דער ערד.
קוק זיך אַרום הער פאַנוועד!

נאָר ביי איהם איז פאר זיי קיין רחמנות ניטא.
אוו זיי ליגען דער'הרג'עט אלע באלד דא,
אוו זיין מוטער האָט אויך דאָס זעלביגע גליק,
ער נעמט אוו צוהאקט איהר אין פינף טויזענד שטיק.
קוק זיך אַרום הער פאַנוועד!

ער קומט דערנאָך אין זיין זאל אריין,
ער עסט אוו ער טרינקט פון דעם ליכטיגען ווין,
אוו ער שפּיעלט אויף זיין האַרף. די האַרף זי קלינגט
אלץ שטארקער אוו שטארקער ביז זי צושפּרינגט.
קוק זיך אַרום הער פאַנוועד!

„ביוטעל" הייסען אויף פעניציש דער „אויסגוס פון דער עלבע". א טייל היסטאָריקער באהויפטען, אז קאָרל דער גרויסער האָט האמבורג נאָר פארגרעסערט. אבער געגרינדעט האָבען די פעניציער האמבורג און אלטאָנא. און דאָס, אין דערזעלביגער צייט ווען סדום און עמורה זענען חרוב געוואָרען. אפשר האָבען זיך פליכטלינגע פון יענע מקומות געראטעט ביים אויסגוס פון דער עלבע. צוויישען די „פיהלענטוויטע" און די „קאוועמאכערייי" האָט מען אויסגעגראָבען מטבעות, וואָס זענען נאָך געמאכט געוואָרען אין די צייטען ווען עס האָבען רעגיערט בערא דער דרייצעהנטער, און בירזא דער צעהנטער. לויט מיין מיינונג איז האמבורג דאָס אלטע תרשיש, פון וואנען שלמה המלך האָט געקראָגען גאנצע שיפען מיט גאָלד, זילבער, עלפענביין, פאווען און אפען. שלמה, דאָס איז דער קעניג פון יהודה און ישראל און ער האָט אלע מאָל געהאט א באזונדערע ליעבע פאר גאָלד און אפען.

אָט די ערשטע ים־רייזע וועל איך קיינמאָל ניט פארגעסען. מיין אלטע עלטער־מוהמע האָט מיר געפלענט דערצעהלען אזוי פיעל וואסער מעשה'לעך, וואָס האָבען איצטער אויפס ניי אויפגעבליהט אין מיין זכרון. איך האָב געקענט זיצען גאנצע שעה'ן אויפ'ן דעק און טראכטען פון די אלטע געשיכטען. און ווען די וועלען האָבען געמורמעלט, האָט זיך מיר נעראָכט, אז איך הער דאָס רעדען מיין אלטע עלטער מוהמע. ווען איך האָב צוגעמאכט די אויגען, האָב איך זי באשיינפערליך געזעהן שטעהען פאר מיר, מיט דעם איינציגען צאָהן אין מויל, און ווידער האָט זי שנעל באוועגט מיט די ליפען און מיר דערצעהלט די מעשה פון דעם פליהענדיגען האלענדער.

איך וואָלט זעהר גערן געוואָלט זעהן די ים־ניקסען, וואָס זיצען אויף די ווייסע שטיינער און קעמען זיך די גרינע חאָר; איך האָב זיי אבער נאָר נעקענט הערען זינגען.

ווי איך האָב זיך ניט אָנגעשטרענגט און טיילמאָל אראָפגעקוקט אין דעם קלאָרען ים, האָב איך דאָך ניט געקענט זעהן די איינגעזונקענע שטעדטן, אין וועלכע די מענשען, פאר'כשופ'ט אין געשטאלטען פון אלערליי פיש, פיהרען א טיעף, וואונדער טיעף

כען דעם ים און די וועלען־ריפען, און דאס ווידערשפעניגע שווי־מענדיגע וואסער מוז זיך אונטערגעבען זייער וויליען ווי א פערד גיט זיך אונטער צום רייטער. אבער נאר אפט פלאצט דער קעסעל און דאס אינערליכע פייער פארצעהרט אונז.

דאך איך וועל זיך צוריק ארויסשלעפען פון דעם מעטאפאר און זיך זעצען אויף אן אמת'ר שיף, וואס פאהרט פון האמבורג קיין אמסטערדאם. דאס איז נעווען א שוועדישע שיף, האט אנגע־לאדען אויף זיך א חוץ אט דעם העלד, אויך אייזענווארג, און וואס וועט אפשר אויפ'ן וועג צוריק פיהרען א לאדונג מיט שטאקפיש קיין האמבורג, אדער סאוועס קיין אטהען.

די געגענדען ארום די ברעגען פון דער עלבע זענען וואונדער־ליך שען. באזונדערס הינטער אלטאנא. ביי רעינוויל. ניט ווייט פון דאדטען ליגט באגראבען קלאפשטאק. איך קען ניט קיין אדט, וואו א דיכטער קען ליגען בעסער באגראבען ווי דאדט. צו לעבען דאדט אלס א לעבעדיגער דיכטער, איז שוין פיעל שווערער. ווי־פיעל מאל האב איך באזוכט זיין קבר, זינגער פון „מעסיאס", וואס דו האסט אזוי ריהרענדיג אמת באזונגען די ליידען פון יעזוס'ן! דו האסט אבער אויך געגוג לאנג געוואוינט אויף דער קעניג־גאס הינטער דעם יונגפערשטיעג, כדי צו וויסען, ווי אזוי נביאים ווערען נעקרייציגט.

אויפ'ן צווייטען טאג זענען מיר אנגעקומען קיין קוקסהאפען, — א האמבורגישע קאלאניע. די איינוואוינער זענען אונטערטא־נען פון דער רעפובליק און עס גיהט זיי זעהר גוט. וועז זיי פריה־רען אין ווינטער, ווערט זיי צוגעשיקט פון האמבורג וואלענע דע־קען, און אין די צו הייסע זומערטעג שיקט מען זיי אויך לעמא־נאדע. אלס פראקאנסול רעזידירט דאדט א הויכער, אדער וואויל נעלעהרטער סענאטאר. ער האט א יעהרליכען אייגקונפט פון 20,000 מארק — און ער רעגיערט איבער 5000 נפשות. דאדט איז אויך פאדאן א ים־באד, וואס איז אין דערזעלביגער צייט אויך אן עלבע־באד. א גרויסער דאם, אויף וועלכען מען קען נעהן שפא־ציערען, פיהרט קיין ריצערויטעל, וואס געהערט אויך צו קוקס־האפען. דאס וואדט קומט פון פעניציישען: די ווערטער „ריצע" און

קאַפּיטעל VII.

די מעשה פון דעם פּליהענדיגען האַלענדער איז אויף געוויס באקאנט. דאָס איז די געשיכטע פון דער פּארשאַלטענער שיף, וואָס קיין קיינמאָל ניט אריינקומען אין האפען, און פאַהרט איצטער, שוין זינט א לאנגע צייט, וואָס קיינער נעדענקט ניט, ארום אויפ'ן ים. באַגעגענט די שיף אן אנדערע שיף, אזוי קומען עטליכע פון די אונהיימליכע מאנשאפטען צו שווימען אויף א שיפעל, און בעטען, אז מען זאָל אזוי גוט זיין און פאר זיי איבערנעמען א פּעקעל מיט בריעף. אָט די בריעף מוז מען פעסט צוקלאפען מיט נעגעל אויף דעם מאסטבוים, וועז ניט, געשעהט דעם שיף אן אומגליק. באַזונדערס וועז אויפ'ן שיף געפינט זיך ניט קיין ביבעל, און וועז אויף דעם פאַדערשטען מאסט איז ניט צוגענקלאפט קיין פּאטקאַווע. די בריעף זענען אלעמאָל אדרעסירט צו מענשען, וואָס מען קען נאָר ניט אָדער אויסלכענע, וואָס זענען שוין לאנג געשטאָרבען. אזוי, אז טיילמאָל קריגט אן אוראיניקעל א ליעבע־בריף, וואָס איז געווען געשריעבען צו זיין עלטער־באבען, וואָס ליגט שוין אין קבר זינט הונדערט יאָהר. אָט יענער הילצערנער געשפּענסט, יענע גרויענהאפּטע שיף, טראָגט דעם נאָמען פון זיין קאפּיטאַן, א האַלענדער, וועלכער האָט אמאָל געשוואירען ביי אלע טייוואָלים, אז ער וועט מוזען ארומפּאָהרען עפּים א בארגיגען געגענד, וועמענס נאָמען איך האָב פארגעסען, אויף צו להכעיס דעם שטארקסטען שטורעם, וואָס האָט נראָד געווען, און ער האָט געזאָגט, אָט די בערג, מוז ער ארומשווימען, און וועז אפילו ער זאָל אזוי דאַרפען ארומפּאָהרען ביז צום סוף פון די טעג. דער טייוועל האָט איהם געכאפּט ביים וואָרט, און ער מוז ארומבלאַנדזשען אויפ'ן ים ביז צום סוף פון די טעג. און עס הייסט אויך, אז נאָר דורך דער נעטרייקייט פון א פרוי וועט ער קענען אויסגעלעזט ווערען. דער טייוועל

וואסער לעבען. עס הייסט, אז די לאקסען און די אלטע העכט זיי־צען דארטען, אויסגעפוצט ווי דאמען ביים פענסטער, קיהלען זיך מיט פאכערס און קוקען אראפ אויף דער גאס, וואו די שעלפיש שווימען פארביי אין דעם טראכט פון ראטהסהערען, און יונגע מאדע הערינג קוקען זיי נאך מיט די לאנגעטען. און וואו קרעבסען. הומער און אנדערע אזעלכע נידעריגע קרעבס המון־עם, שווימעלט ארום. איך אבער האב אזוי טיף ניט געקענט זעהן. און נאר די גלאקען פון אונטען האב איך געהערט קלינגען.

אין דער נאכט האב איך אמאל געזעהן פארביי פאהרען א גרויסע שיף מיט אויסגעשפרייטע בלוטרויטע זעגלען, אזוי, אז זי האט אויסגעזעהן ווי א טונקעלער ריעז, אין א ברייטען שארלאך־רויטען מאנטעל. איז דאס געווען דער פליהענדיגער האלענדער? אין אמסטערדאם אבער, וואו איך בין באלד אנגעקומען, האב איך איהם געזעהן באשיינפערליך, דעם גרויענהאפטען מינהער. און דאס אויף דער ביהנע. ביי דער געלעגענהייט, האב איך אין אמסטער־דאם טאאטער, אויך זיך באקענט מיט אייניגער פון יענע ניקסען, וואס אומזיסט האב איך זי געזוכט אויפ'ן ים. איך ווייל פאר איהר'ט וועגען, ווייל זי איז געווען נאר ליעבליך, ווידמען א באזונדערן קאפיטעל.

בעז, מאכט חוזק פון דעם פּליהענדיגען האָלענדער, דעם אייביגען איד פון אָקעאַן; און דאָך ניט ווילענדיג, געהט ער איבער אין אן אומעטיגען טאָן און שילדערט, ווי מינהער מוז אויף דעם אויס־טערלישען וואסער מדבר אויסשטעהען אלערליי אונערהערטע יסורים, און זיין לייב איז ניט מעהר ווי אן ארון פאר דעם גוף אין וועלכען זיין נשמה לאנגווייליגט זיך; ווי דאָס לעבען שטויסט איהם פון זיך, און ווי דער טויט ווייזט איהם צוריק; פונקט אזוי ווי א לוידיג פאס, וואָס די כוואליעס ווארפען עס איינער צום צווי־טען און מיט שפּאָט ווארפען זיי עס צוריק, אזוי ווערט דער אָרי־מער האָלענדער געשליידערט הין און צוריק צווישען טויט און לע־בע,ן קיינער פון די צווויי וויל איהם ניט האָבען; זיין שמערץ איז טיף ווי דער ים, אויף וועלכען ער שווימט ארום, זיין שיף איז אָהן אן אנקער און זיין הארץ איז אָהן א האָפענונג.

איך גלויב, אז דאָס אונגעפעהר זענען געווען די וווערטער. מיט וועלכע דער חתן האָט געענדיגט זיינע רייד. די כלה בא־טראכט איהם ערענסטהאפט, און ווארפט נאָכאמאל א זייטיגען בליק אויפ'ן פּאָרטרעט. עס זעהט אויס, ווי זי וואלט דערנאנגען זיין געהיימנים, און וועז ער פרעגט דערנאָך: קאטארינא, ווילסטו מיר זיין געטרייי? ענטפערט זי ענטשלאָסען: געטריי ביז צום טויט.

ביי דער דאָזיגער שטעלע דערמאָן איך זיך, אז איך האָב גע־הערט לאכצן. און דאָס געלעכטער איז ניט געקומען פון אונטען אויס דעם גיהנום, נאר פון אויבען פון גן־עדן. וועז איך האָב ארויפגעקוקט, האָב איך דערזעהן א וואונדערשענע חוה, וואָס האָט מיט איהרע נרויסע בלויע אויגען מיך פארפיהרעריש אָנגעקוקט. איהר אָרעם האָט ארונטערגעהאָנגען איבער דער גאלעריע און אין האנד האָט זי געהאלטען אן עפּעל. אָדער בעסער געזאָגט אן אָפּעלסין. אָנשטאָט אָבער, מיר סימבאליש צו וועלען נעבען די העלפּט, האָט זי מיר בלויז מעטאפּאָריש געווארפען די שאָלעכץ אויפ'ן קאָפּ. איז דאָס געווען מיט א כיון צי בלויז א צופאל? דאָס האָב איך נעווואלט וויסען. וועז איך האָב אבער ארויפנעקלעטערט אין גן עדן, כדי די באקאנטשאפט צו פארציהען ווייטער, האָב

דום ווי ער איז, גלויבט ער ניט אין דער געטרייקייט פון ווייבער, און ער ערלויבט דערפאר אלע זיעבען יאהר דעם שיפסקאפיטאן אייגמאל קומען אויפ'ן לאנד און חתונה צו האבען. ארימער האלענדער! ער פיהלט זיך אפט גלייקליך, ווען ער קען פון זיין אויסלייזערין אליין צוריק אויסגעלייזט ווערען, און ער לאזט זיך ווייטער אוועק אויפ'ן ים.

אויך דער דאזיגער מעשה איז אויפגעבוים דאס שטיק, וואס איך האב געזעהן אין אמסטערדאמער טעאטער. עס זענען ווידער פאראיבער די זיעבען יאהר. דער ארימער האלענדער איז פון דעם ענדלאזען ארומבלאנדזשען ווידער מיעד ווי אמאל, שטייגט ער ארויס אויפ'ן לאנד, שליסט פריינדשאפט מיט א שאטלענדישען סוחר, פארקויפט איהם דיימענטען פאר א שפאטביליגען פרייז, און ווי ער הערט, אז זיין קונה האט א שענע טאכטער, וויל ער זי האבען פאר א ווייב. אויך דער מסחר ווערט געשלאסען. איצטער זעהען מיר דעם שאטלענדישען סוחר'ס הויז; דאס מיידעל ערווארט איהר חתן מיט א קלאפענדיג הארץ. זי הויבט אפטמאל אויף איהר בליקען מיט אן אומעט צו א גרויסען אפגעבלאקירטען בילד, וואס העננט אין שטוב, און שטעלט פאר א שענעם מאן אין שפאניש־האלענדישען טראכט: דאס איז אן אלט ירושה בילד. און וועדליג די באבע דערצעהלט, איז דאס א געטרייע קאפיע פון דעם פליהענדיגען האלענדער, ווי מען האט איהם מיט הונדערט יאהר צוריק געזעהען אין שאטלאנד, אין דער צייט פון דעם קעניג ווילהעלם פון אראניען. מיט דעם דאזיגען בילד איז אויך איבערגעגאנגען א וואַרנונג: אז די פרויען פון דער משפחה זאלען זיך היטען פאר דעם אריגינאל. און טאקי דערפאר האט זיך דאס מיידעל פון קינדווייז אן אריינגענומען די שטריכען פון אט דעם געפערליכען מאן אין הארץ אריין. וועז דער אמת'דיגער פליהענדיגער האלענדער, קומט איצט אריין א לעבעדיגער, דערשרעקט זיך דאס מיידעל, אבער ניט אויס מורא. אויך יענער ווערט גטראפען, וועז ער דערזעהט דאס פארטרעט. וועז מען ערקלערט איהם, וועמען עס שטעלט פאר, פארשטעהט ער פון דעסטוועגען פון זיך אפצוטאן יעדען חשד; ער לאכט איבער דעם אבערגלוי־

איך זי דורכלאָזען. איך מאך דערפאר אָט אַ דאָ א לאַנגען ג־
דאַנקען שטריך ———.

אָט דער שטריך באַטייט א שווארצע זאָפּא, און אויף איהר
פּאַסירט די געשיכטע, וואָס איך דערצעהל ניט. דער אונשולדיגער
מוז לייַדען מיט דעם שולדיגען. און ניט איין גוטע נשמה קוקט
מיך איצטער אָן מיט א בעטענדיגען בליק. אויב אזוי, וועל איך
אָט דער בעסערער בסוד איבערגעבען, אז קיינמאָל בין איך נאָך ניט
געווארען געקושט אזוי ווילד, ווי פון יענער האַלענדישער בלאַנ־
דינע, און אז דער פּאַראורטייל, וואָס איך פלעג ביז דעמאָלט האָבען
צו בלאָנדע האָר און בלויע אויגען, איז אין גאנצען צושטערט ג־
ווארען. איך האָב ערשט איצטער באגריפען, פארוואָס אן ענגלי־
שער דיכטער האָט אזעלכענע דאמען פארגליכען מיט געפרוירענעם
שאמפאניער. אין דער אייזינגער הילע לויערט דער הייסטער
עקסטראקט. עס איז ניטאָ קיין פיקאַנטערע זאך, ווי דער קאָנטראסט
צווישען דער דרויסענדיגער קעלט און דעם אינווענדיגסטען פייער,
וואָס פלאקערט ארויס באקאַנטיש, און פאר'שכור'ט דעם גליקלי־
בען טרינקער אז ער קען זיך ניט ווערען. יאָ, פיעל מעהר ווי אין
ברונעטקעס, ברענט דאָס לייַדנשאפטליכע פייער אין מאנכע פון
דרויסען שטילע הייליגע בילדער, מיט גאָלדענע גלאָריענהאָר און
בלויע הימעלאויגען און פרומע ליליענהענד. איך וויים פון א
בלאָנדינע פון איינעם פון די בעסטע נידערלענדישע הייזער, וואָס
פלענט אָפט פארלאָזען איהר שענעם שלאָס ביים צייַדער זעע,
און אינקאָגניטאָ גענהן קיין אמסטערדאם אין טעאטער אריין. און
יעדען וועך עס איז איהר נאָר געפעלען, האָט זי געוואָרפען שאָלען פון
אָפּעלסינען אויפ'ן קאָפּ. טיילמאָל פלענט זי גאָר צוברענגען די
נעכט אין די וויסטע טראקטירען פון די מאטראָזען, ווי די האָלע־
דישע מעסאָליגע.

—— וועז איך האָב זיך צוריקגעקהרט אין טעאטער אריין,
בין איך גראָד אָנגעקומען צו דער לעצטער סצענע, וואו דאָס ווייב
פון דעם פליהענדיגען האָלענדער, די פרוי, פליהענדיגע האָלענדע־
רין, שטעהט אויף א הויכען פעלז אין מיטען ים, ברענט די הענד
פול מיט פארצווייפלונג, אין דער ציים, וואָס טיפער אויפ'ן ים

איך זיך ניט ווייניג געוואונדערט, וואס איך האב געפונען א ווייס, זאנפט מיידעל, א ווייבליכע געשטאלט דורך און דורך, ניט מאנער אבער צארט ווי קריסטאל. א בילד פון גוטער ערציהונג און באגלי־קענדינער ליעבליכקייט. בלויז ביי דער לינקער אויבערליפ האט זיך עפים געצוינגען. אדער בעסער געזאגט, האט זיך עפים געקריי־זעלט ווי דער עק פון אן אנטלויפענדיגען עקריש. דאס איז געווען אזא געהיימניספול צוקען, וואס מען זעהט איהם גראד ניט ביי די ריינע מלאכים. אבער אויך ניט ביי די מיאוס'ע טייוואלים. דאס דאזיגע צוקען האט ניט בעטייט קיין גוטס און ניט קיין שלעכטס, נאר בלויז א שלעכט וויסען; דאס איז א שמייכעלע, וואס איז געווארען פארגיפטעט פון יענעם עץ הדעת, וואס דאס מויל האט גענאסען. וועז איך דערזעה דאס צוקען אויף ווייכע, דאזאווע מעדעלשע ליפען, דאן פיהל איך דעם קראמפהאפטען צי־טער אין מיינע אייגענע ליפען, א ציטערדיגער פארלאנג יענע לי־פען צו קושען; דאס איז וואהלפארוואנדשאפט.

איך האב דערפאר איינגערוימט דעם יונגען מיידעל אין אוי־ער אריין: — מיידעל! איך ווייל קושען דיין מויל.

— ביי גאט, מינהער, דאס איז א גוטער אייגפאל! — איז געווען דער ענטפער, וואס האט ארויסגעקלונגען פון הארצען שנעל און מיט אן ענטציקענדען קלאנג.

אבער ניין — די גאנצע געשיכטע, וואס איך האב דא געוואלט דערצעהלען, און צו וועלכען דער פליהענדינער האלענדער האט נע־זאלט דיענען אלס א ראהם, וועל איך איצטער אויסלאזען. דער־מיט וועל איך זיך נוקם זיין אין די צבועים, וואס שלינגען אזעל־בענע מעשיות מיט גרוים הנאה, און זענען פון זיי ענטציקט ביז צום נאפל, ניין, נאך טיעפער פון נאפל, און דערנאך בארעדען זיי דעם דערצעהלער אין נעזעלשאפט. דרעהען איבער איהם מיט דער נאז, און פארשרייען איהם אלס אונמאראליש. דאס איז א גוטע געשיכטע. געשמאק ווי איינגעמאנירטע אנאנאס. אדער ווי פרישער קאוויאר, אדער ווי בורגינדער טריפלען. און זי וואלט געווען אן אנגענעהמע מעשה צום לייענען נאכ'ן עסען; אבער אוים נקמה, אלס א שטראף פאר פריהערדיגע אונגערעכטיקייטען, ווייל

קאפיטעל VIII.

אבער ניט בלויז אין אמסטערדאם האבען זיך די געטער באמיהט, צו צושטערען מיין פאראורטייל אקעגען די בלאנדינעס. אויך אין די איבעריגע שטעדט פון האלאנד האב איך געהאט דאס גליק צו פאריכטען מיין פריהערדיגען טעות. איך ווייל דא אבסאלוט ניט לויבען די האלענדערינס אויף דעם חשבון פון די דאמען אין אנדערע לענדער. זאל מיך גאט היטען פון אזא אומרעכט. וועלכער וואלט פון מיין זייט געווען די גרעסטע אונדאנקבארקייט. יעדעס לאנד האט זיך זיינע באזונדערע מאכלים, און יעדעס לאנד האט זיך זיינע באזונדערע פרויען. און דאס איז אלץ נאר א געשמאק זאך. איינער האט ליעב געבראטענע היהנער, אן אנדערער האט ליעב געבראטענע קאטשקעס. וואס מיר אנבעלאנגט, האב איך ליעב געבראטענע היהנער און געבראטענע קאטשקעס; און א חוץ דעם נאך געבראטענע גענז. באטראכט מען דאס פון הויכען אידעאלען שטאנדפונקט, האבען די וויבער אומעטום א געוויסע עהנליכקייט מיט דער קיך פון לאנד. זענען ניט די בריטישע שענהייטען פונקט אזוי געזונד, נארהאפט סאליד, קאנסיסטענט, אהן קונסט. און דאך אזוי אויסגעצייכענט גוט, ווי אלטענגלאנדס גוטע מאכלים: רעדביף, שעפסענע געבראטענס, פודינג און פלאמענדיגען קאניאק, גרינסען געקאכט אין וואסער, לעבען צוויי סאסען, וואס איינער פון זיי באשטעהט פון צוליאזטער פוטער? דא שמייכעלט ניט קיין פריקאזי, דא נארט ניט אף קיין פלאטערענדיג Vol-au-vent דא זיפצט ניט קיין גייסטיגער ראגו. דא טאנצען ניט יענע טוויזענדערלייי געשטאפטע, געזאטענע, געבראטענע, אנגעצוקערטע, פיקאנטע, דעקלאמאטארישע און סענטימענטאלע גערייכטען, ווי מיר געפינען זיי אין א פראנצויזישען רעסטא-

קען מען זעהן איהר אומגליקליכען מאן אויף דעם אונהיימליכען שיף. ער האָט זי ליעב און ווילֿ זי פארלאָזען, כדי זי ניט ארויינצושלעפען אין אומגליק, און ער איז זיך מודה פאר איהר אויף זיין גרויענהאפטען מזל, און דערצעהלט איהר פון דער שרעקליכער קלֿלה, וואָס ליגט אויף איהם. זי אבער רופט אוים אויף א הויף קולֿ: איך בין דיר געווען געטרייי ביז צו דער איצטינגער שעה, און איך וויים א זיכער מיטלֿ דורך וועלכען איך וועל אָנהאלטען מיין געטרייקייט ביז צום טויט!

ביי די דאָזיגע וועהרטער האָט זיך דאָס געטרייע ווייב ארויינגעווארפען אין ים אריין, און איצטער איז אויך געקומען א סוף צו דער פארשאָלטענקייט פון דעם פליהענדיגען האָלענדער. ער איז אויסגעלייזט, און מיר זעהען ווי דאָס געשפענסטישע שיף פארזינקט אין אבגרונד.

די מאָראל פון דעם שטיק איז פאר די פרויען, אז זיי זאָלֿן אויפפאסען און ניט חתונה האָבען מיט קיין פליהענדיגען האָלענדער; און מיר מענער זעהען ארויס פון אָט דעם שטיק, אז דורך די ווייבער אפילו ביים בעסטען פאָל, געהען מיר צו גרונד.

הייסישע קלייסקעם, זויער קרויט — אָז וואויל צו דעם, וואָס קען דאָס פֿארדייען!

וואָס אנבעלאנגט דער אָלענדישער קיך, אונטערשיידט זי זיך פון דער דייטשער, ערשטענס דורך איהר רייניקיקייט, צוויי־טענס דורך די אייגענטליכע פייגע מאכלים. באזונדערס זייער פיש קאָכען האָט צו זיך קיין גלייכען ניט. אויסזעצען קען מען דאָך, דאָס וואָס זיי טראָגען פֿלאנעלענע אונטערהויזען; ניט די פיש, נאָר די שענע טעכטער פון דעם מיט ים ארומגערינגעלטען האָלאנד.

אָבער וועז איך בין אָנגעקומען אין לאָידען, האָב איך אויס־גענפֿונען, אז דאָס עסען איז מוראָ'דיג שלעכט. די רעפֿובליק האָלבורג האָט מיך פֿארצערטעלט; איך מוז די דאָרטיגע קיך נאָכאָמאָל לויבען, אוז ביי דער דאָזיגער גלעגענהייט לויב איך נאָכאָמאָל האָמבורגס שענע מיידלעך אוז פרויען. אוי, איהר געטער! אין די ערשטע פיער וואָכען האָב איך אזוי געבענקט נאָך יענע גערויכער־טע פֿליישען, אוז נאָך יענע טורטעלטויבען פון האָמאָניא! איך האָב געשמאכט נאָך זיי מיט'ן הארץ אוז מיט'ן מאָגען. אוז וואָלט זיך צום סוף אין מיר ניט פארליעבט די באלעבאָסטע פון דעם טראקטיר די „רויטע קוה", וואָלט איך פון בענקשאפט זיכער גע־שטאָרבען.

זיי געבענשט, באלעבאָסטע פון דער „רויטער קוה"!

דאָס איז געווען א קליינע, כוואטסקע פרוי, מיט א זעהר גרוי־סען, קיילעכדיגען בויך, אוז א זעהר קליין קיילעכדיג קעפֿעל. רוי־טע בעקלעך, בלויע אויגלעך; רויזען אוז פייגלעך. שעה'ן לאנג פֿלעגען מיר זיצען צוזאמען אין גאָרטען, אוז טרינקען טהעע פון אמת'ע כינעזישע פאָרצעלאיענע שאָלען. דאָס איז געווען א שענער גאָרטען, מיט פיערעקיגע אוז דרייעקיגע בייטען, סימעט־ריש באשאָטען מיט גאָלדענעם זאמד, צינאָבער אוז קליינע בלא־קענדיגע מויער־קעפֿלעך. די שטאָמען פון די בוימער זענען געווען באפארבט היבש רויט אוז בלוי. די טייערסטע ציבעלע געוואוק־סען אין בונט באמאָלטע, גלאזירטע טעפּ. דער טאקסוס געשניטען זעהר ליבליך אוז קונציג, האָט מיט זיך פארגעשטעלט פארשיע־

ראן, און וואס האבען די גרעסטע עהנליכקייט צו די שענע פראנ־
צויזינס! באמערקען מיר דאך ניט זעלטען, אז ביי זיי ווערט דער
אייגענטליכער שטאף באטראכט בלויז אלס די נעבען זאך, אז דער
בראטען גופא האט טיילמאל וועניגער ווערט, ווי דער סאס, אז דא
איז די הויפט־זאך — געשמאק, גראציע און עלענאנץ. איטאל־
יען׳ס געלפעטע, ליידענשאפט־געווירצטע, הומאריסטיש־גארנירטע,
אבער דאך שמאכטענדיג אידעאלע קיך, טראגט אין גאנצען דעם
כאראקטער פון דער איטאליענישע שענהייט. אוי, ווי פארבענק איך
זיך טיילמאל נאך די לאמבארדישע סטאפאטאס און צאמפעטים,
נאך די פענאטעלים, טאליארינים, און בראקאלים פון דער האלה
זעליגער טאסקאנא! אלץ שווימט אין אייל, פויל און צערטליך, און
טריפערט ראסיני׳ס זיסע מעלאדיען און ווינט פון ציבעלע ריח און
פון בענקשאפט! דעם מאקאראני מוזטו אבער עסען מיט די פינ־
גער. און דעמאלט היסט ער: בעאטריטשע.

נאר איך טראכט צו אפט פון איטאליען, און מהר פון אלץ
ביי נאכט. אייערנעכטען האט זיך מיר גע׳חלומ׳ט, איך בין אין אי־
טאליען און בין א בונטער ארלעקין, און לויג מיר אזוי אמת׳דיג
פויל אונטער א טרויער־ווערבע. די אראפהענגענדיגע צווייגען פון
דער דאזיגער טרויער־ווערבע, זענען אבער געווען סאמע מאקארא־
ני׳ס, וואס זענען לאנגע און ליעבליכע מיר אריינגעפאלען אין
מויל אריין; צווישען די דאזיגע מאקאראני בלעטער האבען אנ־
שטאט זונשטראהלען זיך געגאסען שטראמען פוטער, און צום סוף
איז פון אויבען ארונטערגעפאלען א ווייסער רעגען פון גאריבענעם
פארמעזאנער־קעז.

אך! פון גע׳חלומ׳טע מאקאראני ווערט מען ניט זאט —
בעאטריטשע!

פון דער דייטשער קיך קיין ווארט ניט. זי האט אלע גוטע
מעלות, נאר איין אייגציגען חסרון; איך זאג ניט, וועלכען. זי פאר־
מאגט געפילפולע אבער אונענטשלאסענע געבעקסען, פארליעבטע
אייער־שפייזען, געזונטע געפארבטע לאקשען, געמיט־זופ מיט
גערשטען, פאן קוכען מיט חזיר־שמאלץ. עפעל און טוגענדהאפטע

זאָגען: אום נאָטעסווילען, אָט דער שנאבעלעוואָפסקי, ווערט וואָס א טאָג אלץ שוואכער און מאטער, און צום סוף וועט ער נאָך אין נאנצען פארלירען דעם חן ביי דער באלעבאסטע אין די אויגען. און דעמאָלט וועלען מיר שוין תמיד קריגען אזא שלעכט עסען ווי היינט — מיר דארפען איהם גוט אָנפאשען, כדי ער זאָל ווידער קריגען א פייערדיג אויסזהן. און דאן פלעגען זיי מיר שטאָפען אין מויל אריין די ערנסטע חלקים, און פלעגען מיך צווינגען צו עסען אָהן א שיעור סעלערי. פלעגט אבער פאָסירען, אז די עסענס זענען נעווען שלעכט עטליכע טעג נאכאנאנד, דאן פלעגען זיי מיך באָפֿעלען מיט בקשות, אז איך זאָל זהן עס זאָלען זיין בעסערע מאכלים, איך זאָל האָס הארץ פון דער באלעבאסטע אויפֿס נייַ אָנצינדען, איהר ארויסווייזען מעהר צערטליכקייטען, קורץ, איך זאָל זיך מקריב זיין פאר טובת הכלל. אין לאנגע רעדען פלעגט מען מיר דאן פאָרשטעלען ווי עדעל, און ווי הערליך עס איז, וועז עמיצער רעזיגנירט הערַאיש צוליעב דעם וואויזזיין פון זיינע מיטבירגער. פונקט אזוי ווי רעגולום, וואָס האָט זיך גענאָזט פארפאקען אין אן אלט צוגעקלאפט פאס. אדער אויף פונקט אזוי ווי טהעזעאום, וואָס האָט זיך פרייוויליג איבערגענעבען אין מינאָטאור היול — דערנאָך פלעגען זיי ציטירען פון ליוויום און פלוטארך א. אז. וו. זיי האָבען מיך אויך נעווענלט רייצען בילדלעך, פלעגען זיי אויפצייכנען אויף דער וואנד די מעשים טובים פון יענע מענשען. און דאָס מיט גראָבסטע אָנצוהערענישען. מינאָטואר האָט אויסגעקוקט ווי די רויטע קוה אויף דער וואויבאקאנטער שילד פון דעם טראקטיר, און דאָס קארטהאגינעזישע פארקלאפטע פאס האָט אויסגעקוקט ווי די באלעבאסטע. יענע אונדאנקבארע מענשען פלעגען בכלל אויסנייצען דעם אויסערליכען אויסזהן פון דער דאָזיגער וואויבער פרוי און זי מאכען פאר דעם ציעלברעט פון זייערע וויצען. זיי פלעגען נעווענליך צוזאמענשטעלען איהר פיגור פון עפעל אדער אויסקנעטען זי פון שטיקלעך ברויט. זיי פלעגען נעמען א קליין עפעל, וואָס האָט נעזאָלט זיין דער קאָפּ, און עס ארויפשטעלען אויף א נאנץ גרויסען עפעל, וואָס האָט פאָרגעשטעלט דעם בויך, און דער

דענערלייי אבעלסקעז, פיראמידעז, וואזעז, אוז נעשטאלטעז פוז חיות. דאדט איז נעשטאנעז אז אקס אויסנעשניטעז פוז טאקסוס, וואס פלענט מיך כמעט אייפערזיכטיג אנקוקעז, וועז איך האב ארומ־נענומעז, זי, די באלעבאסטע פוז דער „רויטער קוה".

זיי נעבענשט, באלעבאסטע פוז דער „רויטער קוה"!

וועז די פרוי האט באדעקט דעם אויבערשטעז טייל פוז קאפ מיט א שילד פוז גאלדענע פלאטעז, איינגעפאנצערט דעם בויך מיט איהר בונט נעבליהמעלטעז מאנטעל פוז דאמאסט, איינגעהילט די ארעמס מיט די טייערע, ווייסע בראבאנטער שפיצעז, דעמאלט האט זי אויסגעזוכט ווי א לענענדארישע כינעזישע ליאלקע. וועז איך בין דעמאלט אריינגעפאלעז אין התפעלות אוז האב זי הויך גע־קושט אויף בוידע באקעז, איז זי געבליבעז שטעהעז אונבאוועגליך ווי פוז פארצעלאז אוז האט געזופצט פארצעלאניש: מינגער, אלע טולפעז פוג'ם גארטעז האבעז דאז אויסגעזוכט צו זיין גע־ריהרט אוז ס'האט זיך געדאכט ווי זיי וואלטעז מיטגעזופצט: מינהער!

דאס דאזינע דעליקאטע פארהעלטניש, האט מיר פארשאפט א סך דעליקאטע ביסענס, וואהרים יערע פוז די דאזיגע סצענעז האט נעהאט איהר ווירקונג אויף די מאכלים, וואס די וואוילע באלעבאסטע פלענט מיר יעדעז טאג שיקעז אין הויז ארייז. מיינע טיש־חברים, זעקס אנדערע סטודענטעז, וואס פלענעז עסעז מיט מיר אין מיין שטוב, האבעז דורך דעם אופן ווי עס איז געווען צוגענרייט דער קאלבס־בראטעז אדער דאס אקסענפילעט, דער־שמעקט ווי שטארק זי האט מיך ליעב נעהאט, די פרוי פוז דער „רויטער קוה". וועז דאס עסעז איז איינמאל נעווען שלעכט, האב איך געמוזט ארונטערשלינגעז א סך שטעכווערטער אויף מיין חשבוז, אוז עס פלענט דעמאלט הייסעז: זעהט נאר ווי שלעכט שנאבעלעוואפסקי זעהט אוים, ווי גרעל אוז ווי איינגערונצעלט עס איז זיין נעזיכט, ווי קאצעניאמערליך עס זענעז זייגע אויגעז, גלייך ווי ער וואל זיי וועלעז אויסברעכעז פוז קאפ. עס איז ניט קיין וואונדער, וואס אונזער באלעבאסטע קעז איהם שוין מעהר ניט אנקוקעז אוז שיקט אונז שלעכטע מאכלים. אדער מעז פלענט אויך

קאפיטעל IX.

וועז דער בראטען פלעגט זיין זעהר שלעכט, פלעגען זיי דיסקו־
טירען, צי עס איז דאָ א גאָט. דער לעבער גאָט האָט אלע מאל גע־
האט די מאיאריטעט. נאָר דרויי פון די טיש־חברים זענען געווען
אטהעאיסטען. אבער אויך זיי פלעגען זיך לאָזען איבערערעדען, וועז
מען האָט צום צושפּייז כאָטש דערלאנגט גוטען קעז. דער
שטארקסטער אנהענגער פון גאָט איז געווען דער קלייגער שמשון,
און וועז ער פלעגט דיסקוטירען מיט דעם לאנגען וואז פיטער צי
עס איז דאָ א גאָט, פלעגט ער אפט ווערען זעהר אין כעס, פלעגט
ארום לויפען אויף און אפּ איבער דעם צימער און האלטען אין
איין שרייען: ביי גאָט, דאָס טאָר מען ניט. דער לאנגער פי־
טער, א דאערער פריזלענדער, וועמענס נשמה עס איז געווען אזוי
רוהיג, ווי דאָס וואסער אין א האלענדישען קאנאל, און וועמענס
ווערטער פלעגען זיך ציהען אזוי רוהיג ווי א שיפעל, פלעגט נע־
מען זיינע ארגומענטען פון דער דייטשער פילאָזאפיע, מיט וועלכער
מען האָט זיך דעמאלט שטארק באשעפטיגט אין לאָנדען. ער פלעגט
חוזק מאכען פון די קליין קעפעלדיגע, וואָס שרייבען צו דעם
לייבען גאָט א פריוואט עקזיסטענץ. ער פלעגט זיי זאָגאר באשולי־
דיגען, אז זיי פארשוועבען די הייליקייט דערמיט, וואָס זיי שריי־
בען צו צו גאָט חכמה, גערעכטיקייט, לייבע און עהנליכע מענשליכע
אייגענשאפטען, וואָס פאסען זיך גאָר ניט פאר איהם; וואָרים די
דאָזיגע אייגענשאפטען זענען אין א געוויסער מאָס די נעגאציאָן פון
מענשליכע חסרונות, וויל מיר האָבען זיי נאָר אויפגעפאסט אלס
געגענזאץ צו מענשליכע נאריישקייט, אונגערעכטיקייט און שנאה.
וועז וואָז פיטער האָט אבער ענטוויקעלט זיינע אייגענע פאנטע־
איסטישע אנשויאונגען, פלעגט געגען איהם אויפטרעטען דער

דאזיגער גרויסער עפּעל פּלעגט ווידער שטעהן אויף צוויי צאהן־שטעכערס, וואס זענען געווען די פּיס. זיי האבען אויך געפּלענט אויספּורעמען פון שטיקלעך ברויט דאס בילד פון אונזער באלע־באסטע, און דערנאך פּלעגען זיי אויסקנעטען א גאנץ קליין ליאל־קעלע, וואס האט געזאלט פּארשטעלען מיך און דאס קליינע ליאל־קעלע פּלעגען זיי ארויפשטעלען אויף דער גרויסער פּינור, און מא־כען דערבייַ די ערגסטע פּערגלייכונגען. אזוי למשל האט איינער באמערקט אז די קליינע פּינור אין אניבאל, וואס קלעטערט אויף די אלפּען, אן אנדערער האט ווידער געמיינט פּארקאהרט, אז ער איז מאריוס, וואס זיצט אויף די חורבות פון קארטהאגען. נאר ער מעג זיך זיין, וואס איהם ווילט זיך. וואלט איך ניט געווען מאנכעם־מאל גקלעטערט איבער די אלפּען, אדער וואלט איך ניט וועז ניט וועז זיך געווען געזעצט אויף די חורבות פון קארטהאגען, וואל־טען מיינע חברים תמיד געקראגען שלעכט עסען.

דאָזיגער כמעט מענשליכער אונדאנקבארקייט פון גאָט, איז דאָך דער קליינער שמשון שטענדיג געבליבען דער שטארקסטער מאמין אין דעם איין איינציגען גאָט, און איך גלויב, אז דאָס איז צו איהם געקומען פון איינגעבוירענע נייגונגען. וואָרים זיינע אבות האָבען געהערט צו גאָטס אויסדערוועהלטען פאָלק, א פאָלק, וועמען גאָט האָט אמאָל ארויסגעוויזען א באזונדערע ליעבע, און וואָס דערפאר האָט עס ביז אויפ'ן היינטיגען טאָג דערהאלטען א געוויסע איבערגעבענקייט פאר דעם ליעבען גאָט. די אידען זענען תמיד די געהאָרכזאמסטע מאָמינים אין דער איין אייניציגקייט פון גאָט. באזונדערס יענע אידען, וואָס זענען, ווי דער קליינער שמשון, געבוירען געוואָרען אין דער פרייער שטאָדט פראנקפורט. אָט די אידען קענען ביי פאָליטישע פראגען, דענקען אזוי רעפובליקאניש ווי ס'איז נאָר מעגליך, יאָ, זיי קענען זיך אפילו סאנקיולאָטיש וואלנערן אין קויט; ריהרט מען אבער אָן רעליגיעזע באגריפען, דאן בלייבען זיי אונטערטעניג קאמערקנעכט פון זייער יעהאָוואה, דעם אלטען פעטיש, וועלכער ווי דאָך מעהר שוין נאָר ניט וויסען פון זייער גאנצען געזינדעל און וועלכער האָט זיך געלאָזט איבער־שמד'ן און ווערען א גאָט־דיינער נייסט.

איך גלויב, אז דער דאָזיגער גאָט־דיינער נייסט, אָט דער פארוועניג פון הימעל, וואָס איז איצטער געוואָרען אזוי מאָראליש, אזוי קאָסמאָפאָליטיש און אוניווערזאל, האָט א באהאלטענע שנאה אקענען די אידען, וואָס האָבען איהם געקענט נאָך אין זיין ערש־טער רויהער געשטאלט, און דערמאָנען איהם טאָג טעגליך אין די שוהלען אָן זייער אמאָליגען, טונקעלען נאציאָנאל־פארהעלטניש. אפשר ווי עס דער אלטער האר גאָר מעהר שוין ניט וויסען, אז ער קומט פון פאלעסטינא און אז אמאל איז ער געווען דער גאָט פון אברהם, יצחק און יעקב, און האָט דעמאָלט געהייסען יעהאָוואה.

דיקער פיכטעאנער, א געוויסער דריקסען פון אוטרעכט, אוז ער פלעגט קענען זעהר פיין חוזק מאכען פון דעם אונבאשטימטען אין דער נאטור צושפרייטען, הייסט עס אלעמאל אין רוים עקזיסטירענ־ דען גאט, יא ער פלעגט באהויפטען, אז עס איז א גאט לעסטערונג, וועז מען רעדט פון דער עקזיסטענץ פון א גאט. וואהרים „עקזיסטי־ רען" איז א באגריף וואס זעצט פאראויס א געוויסען רוים, הייסט עס עפיס סובסטאנטיעלעס. יא, עס איז א גאט לעסטערונג. צו זאגען וועגען גאט: „ער איז": דאס ריינסטע „זיין" קען מען זיך ניט פארשטעלען אהן גשמיות'דיגע באגרענצונגען. וועז מען וויל דענקען פון גאט, מוז מען אפסטראהירען פון יעדער סובס־ טאנץ, מען טאר איהם זיך ניט פארשטעלען וויא פארם פון דער אויסשפרייטונג, נאר וויא סדר פון געשעהענישען; גאט איז ניט קיין „זיין", נאר ריינע האנדלונג. ער איז נאר דער פרינציפ פון א איבערזינליכען סדר העולם.

ביי די דאזיגע וועלטער פלעגט אבער דער קלייגער שמשון תמיד וועלען שרעקליך אין כעס. אוז ער פלעגט נאך וויל־דער ארומלויפען אין צימער אוז שרייען נאך העכער: אוי גאט! גאט! דאס, ביי גאט, טאר מען ניט, אוי גאט! איך גלויב, אז צולעצ גאטס כבוד, וואלט ער דעם דיקען פיכטאאנער זיכער אויסגע־ פאטשט, וועז ער וואלט נאר ניט געהאט אזעלכענע דינע העגטע־ לעך. טיילמאל פלעגט ער זיך ווירקליך ווארפען אויף איהם שלאגען: דעמאלט אבער פלעגט דער דיקער א נעם טאן ביידע העגטלעך פון דעם קלייגעם שמשון, איהם רוהיג אזוי צוהאלטען, אוז אזוי רוהיג איהם געבעז צו פארשטעהן זיין סיסטעם, ניט ארויסגעה־ מענדיג די ליולקע פון מויל, אוז פלעגט איהם אריינבלאזען אין פנים אריין זיינע דינע ארגומענטען צוזאמען מיט דעם דיקסטען טאבאק־רויך, אזוי אז דער קלייגער פלעגט שיער ניט דערשטיקט ווערען פון רויך אוז פון ערגערניש, אוז אלץ שטילער אוז אלץ בעטענדיגער פלעגט ער שעפטשען: אוי גאט! אוי גאט! אבער ע ר פלעגט איהם קיינמאל ניט העלפען, כאטש ער האט זיך אזוי פאר איהם מוסר נפש געווען.

טראץ דער דאזיגער געטליכער אינדיפערענץ, טראץ דער

די קאָמאָדע אויפ'ן אָרט פון בעט, אָדער דעם שרייב טיש אויפ'ן אָרט פון דער זאָפא.

דער קלייַנער שמשון איז אין דער הינזיכט געווען פונקט דער היפוך. ער האָט ניט געקענט ליידען. וועז מען האָט אין זיין צימער דאָס מינדסטע אוועקגערוקט; ער פלעגט ווערען אומרוהיג, וועז מען פלעגט נעמען אין האַנד אריין דאָס מינדסטע, האָט עס אפילו נאָר געמעגט זיין דאָס שערעל פון די ליכט. אלץ האָט געמוזט בלייבען ליגען, דאָרט וואו עס איז געלעגען. וואָרים זיינע מעבעל אוז זיינע אנדערע עפעקטען האָבען איהם געריינט פאר א הילפסמיטעל, נאָך די פארשריפטען פון דער מנעמאָניק, צו בעהאלטען אין זכרון אלערליי היסטאָרישע דאָטען אָדער פילאָזאָפישע זאצען. וועז דאָס דיענסט־מיידעל האָט איינמאל אין זיין אבוועזענהייט ארויסגענומען פון זיין צימער אן אלטען קאסטען, אוז האָט ארויסגענומען פון דער קאָמאָדע זיינע העמדער אוז וועש, כדי זיי צו לאָזען וואַשען, האָט מען איהם, וועז ער איז שפעטער אהיים געקומען, ניט געקענט טרויסטען. אוז ער האָט באהויפטעט, אז איצטער וויים ער שוין נאָר ניט מעהר פון דער אסירישער געשיכטע, אוז אלע זיינע באווייזען פאר דער אונשטערבלעכקייט פון דער נשמה, וואָס ער האָט מיט אזוי פיעל מיה געהאָט סיסטעמאטיש אייגנגעארדענט אין די פארשיעדענע שופלעדער, זענען אוועק אין דער וועש אריין.

צו די אריגינאלען, וואָס איהר האָב זיהר באקענט מיט זיי אין לאידען, געהערט אויהר מינגער וואן דער פיסטען, א קרוב פון וואן מעלען, וועלכער האָט מיהר מיט איהם באקענט. ער איז געווען א פראָפעסאָר פון דער טעאָלאָגיע אין דער אוניווערזיטעט אוז איהר האָב ביי איהם געהאט א קורס אין שלמה'ס שיר השירים, אוז וועגען יוחנן'ס אנטפלעקונג. וואן פיסטען איז געווען א שענער, בליהענדיגער מאנספארשוין פון א יאָהר פינף אוז דרייסיג. אוז אויהר דער קאטהעדרע האָט ער אויסגעזוהן זעהר ערנסט אוז געזעצט. וועז איהר בין איהם אבער אמאל געקומען באזוכען אוז האָב קיינעם ניט געפונען אין זיין וואוינצימער, האָב איהר געזעהן דורהר דער האלב געעפענטער טיר פון א זייטיגען קאבינעט, א מערקווירר־

קאפיטעל X.

מיט דעם קליינעם שמשון האָב איך זיך אין לאידען א סך
גע'חבר'ט און אין דעם דאָזיגען ספר הזכרונות וועט ער נאָך אפט
דערמאָנט ווערען. א חוץ איהם פלעגן איך צום אפטעסטען נאָך זעהן
אן אנדערען פון מיינע טיש חברים, דעם יונגען וואָן מעלען. איך
פלעג קענען גאנצע שטונדען לאנג באטראכטען זיין שען פנים.
און דערביי טראכטען פון זיין שוועסטער, וואָס איך האָב קיינמאל
ניט געזעהן, און פון וועמען איך האָב נאָר געוואוסט, אז זי איז די
שענסטע פרוי אין פאָטערלאנד. וואָן מעלען איז אויך גענוגען א שע־
נער, אן אפאלא, אבער ניט קיין אפאלא פון מארמאָר, נאָר גיכער
פון קעז. ער איז געווען דער פולקאָמסטער האָלענדער, וואָס איך האָב
ווען גענזעהן. א מאָדנער געמיש פון מוט און פלעגמאָטישקייט. ווען ער
האָט אמאל אין קאפעהויז אזוי דערצאָרנט אן אירלענדער, אז
יענער האָט אויך איהם געשאָסען מיט א פיסטויל, און אנשטאָט
איהם צו טרעפען, האָט ער איהם נאָר ארויסגעשאָסען די לייטענע
ליולקע פון מויל, איז זיך וואָן עלען'ס געזיכט געבליבען באוונ־
גונגסלאָז ווי קעז, און אין א גלייכגילטיגען רוהיגסטען טאָן האָט
ער אויסגערופען: Jane nue piep! פאטאל פלעגט מיר
אויסווייזען זיין שמייכעל; וואָרים וען ער פלעגט שמייכלען, פלעגט
ער ארויסווייזען א שורה גאנץ קליינע ווייסע ציינדעלעך, וואָס
פלעגען גיכער אויסזעהן ווי ביינדלעך פון פיש. אויך איז מיר ניט
געפאלען, וואָס ער האָט געטראָגען גרויסע גאלדענע אויערינגען.
ער האָט געהאט א מאָדנע געוועהנהייט אלע טאָג איבערצושטע־
לען די מעבעל אין זיין וואוינונג. און וען מען איז צו איהם נע־
קומען, האָט מען איהם געפונען באשעפטיגט ביים איבערשטעלען

קאפיטעל XI.

אין דעם הויז, וואו איך בין איינגעשטאנען אין לאידען, האָט אמאל געוואוינט יאן סטין. דער גרויסער יאן סטין, וועמען איך האלט פונקט אזוי גרויס ווי ראפאעל'ן. אויך אלס רעליגיעזער מא־לער איז ער געווען אזוי גרויס. און דאָס וועט מען זעהר לייכט אויס־זעהן שפעטער, וועו די רעליגיאָן פון די יסורים וועט זיך אויס־לעשען, און די רעליגיאָן פון דער פרייד וועט ארויסרייסען פון דער ערד די טריבע בליהונג פון די רויזענקוסטען. און די נאכטיגאלען וועלען ענדליך קענען לאָזען הערען זייערע לאנג באהאלטענע ענט־ציקונגען.

אָבער קיין נאכטיגאל וועט ניט זינגען פרעהליכער און יובל־דיגער, ווי יאן סטין האָט געמאלט, קיינער האָט ניט באגריפען אזוי טיף ווי ער, אז אויף דער וועלט דארף זיין אייביגער יום טוב; ער האָט באגריפען אז אונזער לעבען איז נאָר א פארביגער קוש פון גאָט, און ער האָט געוואוסט, אז דער הייליגער גייסט אנטפלעקט זיך צום הערליכסטען אינ'ם ליכט און אין לאכען.

זיין אויג האָט אריינגעלאכט אין ליכט אריין און דאָס ליכט האָט זיך געשפיגעלט אין זיינע אויגען.

און יאן איז אלעמאל געווען א גוט, ליעב קינד. און וועו דער אלטער שטרענגער פרעדיגער פון לאידען, האָט זיך אוועק געזעצט לעבען איהם בייס פייער, און איהם אויסגע'מוסר'ט פאר זיין פרעהליכען לעבען, פאר זיין לאכענדיגע ניט קריסטליכע אויפפיה־רונג, פאר זיין ליעבע צום שכרות, פאר זיין שלעכטע ווירטשאפט, און פאר זיין לוסטיגקייט, האָט איהם יאן אויסגעהערט גאנץ רוהיג און ניט ארויסגעוויזען דעם מינדסטען אונגעדולד ביי זיין לאנגער מוסר־דרשה. און נאָר איינמאל האָט ער איהם אונטערבראָכען מיט

דיג שטיק. דער דאזיגער קאבינעט איז געווען פארצירט האלב כי־
נעזיש און האלב פאמפאדוריש: אויף די וועגד גאלדינ גלאנצענ־
דינע טאפעטען פון דאמאסט; אויפ'ן דיל דער טייערסטער פערזי־
שער טעפיך; אומעטום וואונדערליכע פארצעלאיענע פאגאדען,
שפיעלצייגען פון פערלמוטער, בלומען, שטרויס פעדערן און ערעל־
שטיינער; רויטע סאמעטענע שטוהלען מיט גאלדענע טראדלען,
און צווישען זיי א גאר הויכער שטוהל, וואס האט אויסגעזעהן ווי
א טראהן און אויף איהם איז געזעסען א קליין מיידעל, וואס איז
אלט געווען אונגעפעהר א יאהר דריי, און איז געווען אנגעטאן
אלט פרענקיש אין בלויען אטלאס געשטיקט מיט זילבער. און איין
האנד האט עם געהאלטען א בונטען פאווע פעדער, ווי דאס וואלט
געווען א סצעפטער, און אין דער אנדערער האנד א פארוועלקטען
לאדבער קראנץ. פאר איהר אבער אויפ'ן דיל האט זיך געוואלגערט
מינגער וואן דער פיסספן, זיין קליינער מאהר, זיין פודעל און
זיין אף. אט די אלע פיער האבען זיך ארומגעשלאגען און געביסען
צווישען זיך, בעת דאס קליינע קינד און דער גרינער פאפוגאי, וואס
איז געזעסען אויף דער שטאנג האבען געשריען: „בראווא! צום
סוף האט זיך מינגער אויפגעהויבען פון דיל, האט אנידער ג־
קניהט פאר דעם קינד, און מיט אן ערענסטע לאטיינישע רעדע
האט ער גהריהמט דעם מוט, מיט וועלכען ער האט באקעמפט זיינע
שונאים, און האט זיך פון דער קליינער גלאזט ארויפלעגען אויפ'ן
קאפ דעם פארוועלקטען לאדבער קראנץ. — און בראווא! בראו־
וא! האט אויסגערופען דאס קינד, און דער פאפוגאי, און איך,
וואס בין איצטער אריין אין צימער.

מינגער האט אויסגעזעהן אביסעל פארשעהמט, וואס איך
האב איהם איבערראשט ביי זיינע וואונדערליכקייטען. און ווי מען
האט מיר שפעטער גזאגט, האט ער זיך מיט זיי באשעפטיגט יע־
דען טאג; אלע טאג פלעגט ער בייקומען דעם מאהר, דעם פודעל אין
דעם אף; אלע טאג האט ער זיך גלאזט באקראנצען מיט דעם
לאדבער פון דעם קליינעם מיידעלע, וואס איז ניט געווען זיין
אייגענס, נאר א געפונען קינד פון דעם אמסטערדאמער בית
יתומים.

שטוהל; זיין אלטע מאמע, מיט דעם הנאה'דיגען שמייכעלע אוז די קנייטשען פון פנים, טראיט אויפ'ן ארעם דאס אינגסטע אייניקעל; די מוזיקאנטען שפיעלען זייערע נאריש לוסטיגסטע האפאמעלאדיעז; אוז די שפארזאמע פארטראכטע אוז עקאנאמיש פארדאנה'טע באלעבאסטע, איז פאר די קומענדע דורות אפגעמאלט. וויי זי וואלט געווען שכור.

וויפיעל מאל פלעג איך אויף מיין וואוינונג אין לאידען, זיך פארטראכטען וועגען די סצענען, וואס דער ליעבער יאן סטין האט געמוזט איבערלעבען אוז איבערליידען אין זיין הויז. טיילמאל פלעג זיך מיר דאכטען, אז איך זעה איהם באשיינפערליך זיצען לעבען זיין מאהלברעט, וועז ניט וועז שטרעקט ער אויס די האנד צום קרוג. „איבערטראכטען, אוז דערביי טרינקען, אוז דערנאך ווידער טרינקען אוז ניט איבערטראכטען". דאס איז ניט געווען קיין פינסטערער קאטוילישער געשפענסט, נאר א מאדערנער העלער גייסט פון דער פרייד, וואס אפילו נאכ'ן טויט באזוכט ער נאך זיין אטעליע, כדי צו מאלען לוסטיגע בילדער אוז צו טרינקען, די דורות נאך אונז וועלען זעהן נאר נאך אזוינע געשפענסטער. אוז דאס, ביים ליכטיגען טאג, וועז די זון קוקט אריין אין די בלאנקע פענסטער אוז פון טורעם אראפ וועלען שוין מעהר ניט קלינגען שווארצע טעמפע גלאקען, וואס לאזען אונז וויסען די מיטאג שעה, נאר עס וועלען זיך טראגען מיט פרייד רויט אויפשאלענדע טראמפייטען־טענער.

די עראינערונג אן יאן סטין איז אבער געווען דאס בעסטע, אדער בעסער געזאגט, דאס אייניציג גוטע, וואס איך האב געהאט אין מיין וואוינונג אין לאידען. אהן דעם דאזיגען געמיטליכען חן, וואלט איך דאכטען ניט געווען אויסגעהאלטען קיין אכט טעג. דאס אויסערליכע פון דעם הויז איז געווען ארים, קלאגעדיג, אוז פארכמורעט, נאר ניט האלענדיש. דאס פינסטערע צופוילטע הויז איז געשטאנען הארט ביים וואסער, אוז וועז מען איז פארביי גענאנגען אויף דער צווייטער צייט פון קאנאל, האט זיך געדאכט, אז דאס זעהט מען אן אלטע מכשפה, וואס קוקט זיך אן אין א גלענצענדען צויבערשפיגעל, אויפ'ן דאך זענען אלע מאל געשטאנען

די ווערטער: „יא, דאמינע, די באלייכטונג וואלט דאן געווען פיעל בעסער. יא, איך בעט אייך, דאמינע, דרעהט אוים אייער שטוהל אביסעל צום קאמין, כדי די פלאמען זאלען זייער רויטען שיין וואַרפען איבער אייער גאנצען געזיכט, און דער איבעריגער קער־פער זאל בלייבען אין שאטען — —"

דער דאמינע איז אויפגעשטאנען מיט א כעס און איז אוועק געגאנגען. יאן אבער האט גלייך א נעם געטאן די פאלעטע, און האט אפגעמאלט דעם אלטען, שטרענגען הער, אין גאנצען אזוי, ווי ער איז געזעסען אלס מאדעל — אליין ניט וויסענדיג, — וועו ער האט געהאלטען פאר איהם די מוסר־דרשה. דאס בילד איז אויסגעצייכענט און איז געהאנגען אין מיין שלאפצימער איז לאידען.

נאכדעם ווי איך האב געזעהן אין האלאנד אזוי פיעל בילדער פון יאן סטין, דאכט זיך מיר, ווי איך וואלט געקענט דעם מאנ׳ם גאנצע ביאגראפיע. יא, איך קען זיין גאנצע משפחה, זיין פרוי, זיינע קינדער, זיין מאמע, אלע זיינע קרובים, זיינע הויז־פריינד און אנדערע. יא, איך קען זיי פנים אל פנים. גריסען דאך אונז אט די געזיכטער פון אלע זיינע בילדער, און א זאמלונג פון אט די בילד־דער, וואלט געווען דעם מאהלערס ביאגראפיע. מיט איין איינציגען פענזעל שטריך האט ער אפטמאל ארויסגעצייכענט אין בילד דאס טיעפסטע געהיימנים פון זיין נשמה. אזוי דאכט מיר, אז זיין פרוי האט איהם אפט מאל פארגעווארפען זיין שכור׳ן. וואַרים אויף בילד־דער, וואס שטעלען פאר דאס באהנענפעסט, און וואו יאן זיצט מיט זיין גאנצער פאמיליע ביים טיש, דארט זעהען מיר ווי זיין פרוי זיצט מיט דעם גרויסען וויינקרוג אין האנד און איהרע אויגען לייכטען, ווי די אויגען פון א באקאנטין. איך בין אבער איבער־צייגט, אז זיין פרוי האט קיינמאל ניט געטרונקען צופיעל וויין. און דער כיטרער האט אונז געוואלט אייננרייידען, אז ניט ער נאר זיין וויב האט ליעב דעם טרונק. דערפאר לאכט ער דאס ארוים פון דעם דאזיגען בילד מיט אזוי פיעל הנאה. ער איז גליקליך: ער זיצט דאס צווישען די זייניגע; זיין זיהנדעל איז דער באהענ־קענג אוז שטעהט מיט דער קרוין פון פליטער גאלד אויף א

שפיעלען, אויסגעזוכן ווי זי וואלט מיט איהם וועלען אנשטעלען דעם טאן פון א סטרונע.

מיין באלעבאס איז געווען פון א יאהר פופציג. מיט זעהר דינע פיס, מיט אן אפגעצעהרטען בלייכען פנים און גאנץ קלייגע גרינע אייגעלעך, וועלכע ער פלעגט אלע מאל פארזשמורען, פונקט ווי א זעלנער אויף דער וואך, וועמען די זון שיינט אין פנים אריין. ביי דער פראפעסיאן איז ער געווען א ברוכבאנד מאכער. און לויט זיין רעליגיאן א באפטיסט. ער פלעגט מיט גרויס התמדה לייענען די ביבעל. און וואס ער פלעגט לייענען פלעגט איהם ביינאכט קומען צום חלום. און מיט פארזשמורעטע אייגעלעך פלעגט ער צו מארגענס אין דער פריה ביים קאווע טרינקען דערצעהלען פאר זיין פרוי, ווי ער איז ווידער געווארען הויכבאגנאדיגט, און ווי אזוי די הייליגסטע פארשוינען, האבען איהם אפגענעבען כבוד אין זייערע געשפרעכען. און ווי ער האט אפילו פארקעהרט מיט דער אלערהעכסטער הייליגער מאיעסטעט, מיט גאט אליין. און ווי אזוי אלע פרויען פון דעם אלטען טעסטאמענט האבען איהם באהאנדעלט מיט דער פרייגדליכסטער און צערטליכסטער אויפמערקזאמקייט. דאס לעצטע איז מיין באלעבאסטע גאר ניט ליעב געווען. און ניט זעלטען פלעגט זי ארויס ווייזען איהר אייפערזוכט אקעגען איהר מאן פאר זיין הבר'ן זיך דורך די נעכט מיט די פרויען פון דעם אלטען טעסטאמענט.—וואלט עס כאטש געווען—פלעגט זי זאגען—די צנועה'דיגע מאמע מרים, אדער די אלטע מארטע, אדער פאר מיינעטוועגען אפילו אויך די מאגדאלענע, נאכדעם ווי זי האט תשובה געטאן — אבער צו האבען פארהעלטענישען ביי נאכט מיט לוט'ס שבור'ע טעכטער, מיט דער זויבערער מאדאם יהודית. מיט דער פארשארטער מלכה שבא, און נאך אזעלכענע צווייידיטיגע פרויען, דאס טאר מען ניט דערלאזען. קיין זאך האט זיך אבער ניט געקענט צוגלייכען צו איהר כעס, ווען איהר מאן האט אין איין פריהמארגען געזומען פלאפלען וועגען זיין זעליקייט און ער האט פארגעשטעלט אין א באגייסטערטער שילדערונג די שענע אסתר, וועלכע האט איהם געבעטען, ער זאל איהר צוהעלפען ביים אנטוען, וואריים זי האט געוואלט מיט דעם כח פון איהר חן געווינען דעם

א פּאָר בושעלס, ווי אויף אלע האָלענדישע דעכער. לעבען מיר האָט לאָזשירט די קוה, וועמענס מילך איך פלעג טרינקען אלע אין דער פריה: און אונטער מיין פענסטער איז געווען א היהנער שטייג. מיי־נע באפעדערטע שכנ׳טעס האָבען געלעגט גוטע אייער; אבער אזוי ווי צוואמען מיט די אייער, האָב איך אויך געמוזט זיך צוהערען צו זייער לאנגען קוואָקטשען, וואָס האָט געדיינט אלס פּאָרעדע, אייר־דער זיי האָבען די אייער אויף דער וועלט געבראכט, זענען מיר די אייער שוין ניט וואויל באקומען. צו די אונאנגענעהמליכקייטען פון מיין וואוינונג האָבען אבער אויך געהערט צוויי פון די פאטאָלסטע איבלעך: ערשטענס דאָס שפּיעלען אויף א פידעל, מיט וועלכען מען האָט מיר א גאנצען טאָג טויב געמאכט די אויערען. און צוויי־טענס די שטערונגען, וואָס איך האָב געהאט דורך די נעכט, וועו מיין באלעבאָסטע פלעגט פארפאָלגען איהר אָרעמען מאן מיט איהר זאָנדערבארער אייפערזוכט.

וועו עס האָט זיך געוואָלט באקענען מיט די פארהעלטענישען צוויישען מיין באלעבאָס און מיין באלעבאָסטע, האָט נאָר באדארפט זיך צוהערען וועו זיי האָבען ביידע צואמען געשפּיעלט. דער מאן פלעגט שפּיעלען וויאָלאָנטשעלאָ, און די פרוי פלעגט שפּיעלען דאָס אזוי genannte violon d'amor אבער זי האָט קיינמאָל ניט אויסגעהאלטען דעם טעמפּ. און איז אלעמאָל געווען מיט א טאקט פאָראויס, פאר איהר מאן. און האָט געוואוסט ווי אזוי ארויסצוקריגען פון איהר אינסטרומענט די שרייענדיג־פיינסטע קריגערישע טענער. וועו דאָס טשעלאָ פלעגט ברומען און דער פי־דעל פלעגט כליפען, פלעגט זיך מיר אלעמאָל אויסדאכטען, אז דאָס הער איך ווי א פּאָרל קריגט זיך. אויף פלעגט די פרוי אלע מאָל נאָך וויטער שפּיעלען, נאָכדעם ווי דער מאן איז שוין פון לאנג געווען פארטיג, ווי זי וואָלט דאָס וועלען בלייבען ביים לעצטען וואָרט. זי איז געווען א גרויסע אבער זעהר מאָגערע פרוי, ניט מעהר ווי הויט און ביין. א מויל אין וועלכען עם האָבען געקלאפט עטליכע פאלשע צייענער, א קורצער שטערען, כמעט נאָר קיין קין ניט, און פאר דאָס א היבש לאנגע נאָז, וועמענס שפּיץ עם האָט זיך אראָפּגעצויגען ווי א שנאָבעל, און מיט וועלכען זי האָט טיילמאָל ביים פידעל

קאפיטעל XII.

אומגליקליכע אייפערזוכט! דורך איהר איז אייגער פון מיינע שענסטע חלומות און אינדירעקטע אפשר אויך דאס לעבען פון דעם קליינעם שמשון אונטערבראכען געווארען.

וואס איז א חלום? וואס איז דער טויט? איז דאס נאר אן אונטערברעכונג פון לעבען אדער דאס גאנצע אויפהערען פון לעבען? יא, פאר מענשען, וואס ווייסען נאר פון א פארגאנגענהייט און צוקונפט און קענען ניט אין יעדען מאמענט פון דער גענענווארט דורכלעבען אן אייביקייט, יא, פאר אזעלכענע מוז דער טויט זיין שרעקליך! ווען זיי פארלירען די ביידע קוליעס: רוים און צייט, דאן ווערען זיי פארזונקען אין דעם אייביגען נארנישט.

און דער חלום? פאר וואס שרעקען מיר זיך ניט פיעל מעהר פאר דעם שלאפענגעהן ווי פאר דעם באגראבען ווערען? איז דאס ניט מוראדיג, אז דער גוף קען א גאנצע נאכט זיין טויט ווי א מת, אין דער צייט וואס דער גייסט פיהרט אין אונז א ריהרעוודיג לעבען? א לעבען מיט אלע שרעקענישען פון יענער צושיידונג, וואס מיר האבען אוועקגעשטעלט צווישען לעבען און גייסט? ווען ביידע ווערען אמאל אין דער צוקונפט ווידער זיין פאראייניגט אין אונזער באוואוסטזיין, ווערען דעמאלט אפשר שוין מעהר ניט זיין קיין חלומות. אדער נאר קראנקע מענשען, מענשען ווען מענס האר־מאניע איז צושטערט ווערען נאך חלומען.

די מענשען פון די אמאליגע אלטע צייטען האבען נאר געחלומט שטיל און ווינציג; א שטארקער, געוואלטיגער חלום איז ביי זיי געווען אן עראייגעניש און איז געווארען פארשריבען אין די געשיכטס־ביכער. דאס אמת'ע חלומ'ן האט זיך ערשט אנגעהויבען ביי די אידען, ביי דעם פאלק פון גייסט, און האט דערגרייכט

קעניג אחשורוש פאר דער גוטער זאך. אומזיסט האט דער ארימער מענש זיך געשוואוירען, אז דער הער מרדכי האט איהם אליין ארויסגעפיהרט צו זיין אדאפטירטער טאכטער, און אז זי איז שוין געווען האלב אנגעטאן, אז ער האט איהר נאר אויסגעקאמט די לאנגע שוואנצע האר — אומזיסט! די בייזע פרוי האט דעם ארימען מענשען געשלאגען מיט זיינע אייגענע ברוכבענדער, האט איהם געגאסען די הייסע קאווע אין פנים אריין. און זי וואלט איהם געווים געווען אומגעבראכט, ווען ער וואלט ניט געווען שוועכער ביי דעם הייליגסטען, אז ער וועט מעהר ניט האבען צו טאן מיט די וויבער פון אלטען טעסטאמענט, און אז פון היינט אן וועט ער זיך נאר חבר'ן מיט די אבות און מיט די נביאים.

די פאלגען פון דער שלעכטער באהאנדלונג איז געווען, אז מינהער האט פון איצטער אן שוין מורא'דיג געשוויגען וועגען זיין גליק פון די נעכט: ערשט איצטער איז ער אין נאנצען געווארען א הייליגער **roue** און ווי ער האט זיך פאר מיר מודה געווען, האט ער געהאט דעם מוטה אפילו דער נאקעטער שושנה צו מאכען די אונמאראלישסטע פארשלענג; יא, צום סוף איז ער אפילו געווען חוצפה'דיג נענוג זיך ארויינצוחלום'ן אין דעם הארעם פון שלמה המלך און דארט צוטרינקען טהעע מיט זיינע טויזענד ווייבער.

זיי געווארפען אין ים אריין. אבער יעדעס מאל האבען זיך ארויס־
געהויבען פון וואסער בוזימס און ארעמס און האבען צוגעכאפט די
פלאטעדיגע ליעדער פון ליעבע. וועז איך האב זיך אריבער געבויגען
אריבער דעם פארענטש, האב איך גאנץ קלאר געקענט אריינקוקען
ביז אין די טיעפענישע פון ים, און דארטען זענען אין א געזעל־
שאפטליכען קרייז געזעסען די שענע ניקסען. און צווישען זיי איז
געשטאנען א יונגער ניקס, וואס האט פאר זיי דעקלאמירט מיט א
געפיהלפול באלעבטען פנים מיינע ליעדער. נאך יעדען סטראף האט
אויפגעשאלט א שטורעמדיגער אפלאוז; די גרינלאקיגע שענהיי־
טען האבען אפלאדירט אזוי ליידענשאפטליך, אז די ברוסט און
דער נאקען זענען אוש געווארען רויט און זיי האבען געלויבט מיט
א פרעהליכער, און דאך אין דערזעלביגער צייט אויך מיט א מיט־
פיהלענדער באגייסטערונג: „וואס פאר א מאדנע באשעפענישען
זענען די דאזיגע מענשען! ווי מאדנע איז זייער לעבען! ווי טרא־
גיש זייער גאנצער שיקזאל! זיי האבען זיך ליעב און טארען דאס
ניט זאגען. און מענען זיי דאס שוין יא אמאל זאגען, פארשטעהן
זיי זיך זעלטען איינס דאס אנדערע. און דערצו ליעבען זיי זיך ניט
אייביג ווי מיר, זיי זענען שטערבליך. בלויז א קליינע שפאן צייט
איז זיי געגעבען געווארען דאס גליק צו זוכען. זיי מוזען עס שנעל
צוכאפען, שנעל דריקען צום הארצען, אויידער דאס אנטלויפט —
דערפאר זענען זייערע ליעבע ליעדער אויך אזוי צארט, אזוי אי־
ניג, אזוי זים שרעקענדיג, אזוי פארצווייפלונגספול לוסטיג. אזא
מאדנער געמיש פון פרייד און צער. דער געדאנק וועגען טויט
זוארפט ארויף זיין מעלאנכאלישען שאטען איבער זייערע גליק־
ליכסטע שטונדען און טרייסט זיי ליעבליך אין אומגליק. זיי קענען
ווייגען. וואס פאר א פאזיץ ליגט אין אזא מענשליכער טרהר!"

— הערסטו — האב איך געזאגט צו יאדווינא'ן — ווי יענע
דארטען אונטען אורטיילען וועגען אונז? לאמיר זיך ארום־
נעמען כדי זיי זאלען אונז מעהר ניט באמיטליידיגען,
און זיי זאלען זאגער קוקען אויף אונז מיט קנאה! — זי,
די בעליבטע אבער, האט מיך אנגעקוקט מיט אונענדליכער ליעבע
און האט ניט ארויסגערעדט קיין וואָרט. איך האב זי געקושט שטי־

זיין העכסטע בליהונג ביי די קריסטען, דעם גייסטער פֿאלק. די קומענדיגע דורות נאך אונז וועלען שוידערן, וועז זיי וועלען אמאל לייענען, וואס פֿאר א געשפענסטיגט לעבען מיר האבען געפיהרט. אונזער צייט — אוז די הויבט זיך אן אויף יעזוס'עם קרייץ — וועט אמאל באטראכט ווערען ווי א גרויסער קראנקהייטס פֿעריאד פוז דער מענשהייט.

אוז דאך, וואס פֿאר א זיסע חלומות האבען מיר געקענט חלומ'ן ! די געזונדע דורות נאך אונז, וועלען דאס קוים קענען משיג זיין. ארום אונז זענען פֿארשוואונדען אלע הערליכקייטען פוז דער וועלט אוז מיר האבען זיי ערשט ווידער געפונען אין אונזער אי־גערליכער נשמה — אין אונזער נשמה האט זיך באהאלטען דער דופט פוז די צוטראטענע רויזען אוז דער ליעבליכסטער געזאנג פוז די פֿאריאגטע נאכטיגאלען —

איך וויים דאס אלץ, אוז שטארב ביי די אונהיימליכע אנגס־טען אוז גרויענהאפטע זיסקייטען פוז אונזער צייט. וועז איך טו זיך אויס אין אבענד אוז לעג זיך אין בעט אריין אוז ציה אויס די פיס אין זייער לענג, אוז דעק זיך צו מיט דעם וויסען לייליה, דאז שוידער איך טיילמאל ניט ווילענדיג, אוז מיר קומט פֿאר, ווי איך וואלט געווען א מת, אוז איך באגראב זיך אליין. דאז שלים איך שנעל צו מיינע אויגען, כדי צו אנטרינען פוז דעם דאזיגען שוידערליכען געראנק, כדי זיך צו רעטען אין דעם לאנד פוז חלומות.

דאס איז געווען א זיסער, ליעבער, זוניגער חלום. דער הימעל איז געווען הימעל בלוי, אוז אהן א וואלקען. דער ים — גרין אוז שטיל. ווייטע וואסער פלאכען ווי ווייט דאס אויג קען זעהן, אוז אויף זיי האט געשוואומען א שיף מיט בונטע פאהנען, אוז אויף דעם דעק בין איך געזעסען א ליעבענדער פאר יאדוויגאס פיס. פאנ־טאסטישע ליעבעס ליעדער, וואס איך האב אליין אנגעשריעבען אויף דאזאווע פאפיערענע פאסען האב איך געליינט פאר איהר, לוס־טיג זיפצענדיג. אוז זי האט זיך צוגעהערט מיט אונגלויבינע צוגע־נייגטע אויערען אוז מיט א פארבענקענדען שמייכעלע, אוז צייטען־ווייז האט זי מיר שנעל א ריס געטאן פוז האנד די בלעטער אוז

נאָך באמערקט נעכטען ביינאכט. אפילו א געצענדיענערין האָט ער פּאַרגעצויגען פּאר מיר! אָבער איך בין זיין ווייב און א קריס־טין און איהר וועט זהען ווי איך וועל זיך נוקם זיין.

ביי די דאָזיגע ווערטער האָט זי צוערשט ארונטערגעריסען די דעק פון דעם אַרימען זינדערס לייב, — ער איז געלעגען אין שוויים — דערנאָך האָט זי א כאפּ געטאָן א הירשלעדערנעם ברוכבאנד און האָט דערמיט מורא'דיג געגומען קלאפּען די דינע איבערים פון דעם אַרימען זינדער. דער אַרימער, וואָס איז אויך אזא אונאנגענעהמען אופן אויפגעוועקט געוואָרען פון זיין ביבלישען חלום, האָט זיך צושריען אזוי הויך, גלייך ווי די הויפּט שטאָדט סוזא וואָלט געשטאנען אין פייער אין האָלאנד אין וואסער. און מיט זיין געשריי האָט ער אויפגערודערט די גאנצע נאכבארשאפט.

אויך צו מאַרגענס האָט עס געהייסען אין גאנץ לאָידען, אז מיין באלעבאָס האָט דערפאר געמאכט אזעלכענע געוואלדען, ווייל ער האָט ביינאכט געבאפט מיך ביי זיין פרוי. וואַרים מען האָט זי געזוהן א האלב נאקעטע ביים פענסטער, און די דיענסט, וועלכע האָט געהאט אויף מיר א כעס, האָט דערצעהלט פאר דער ווירטהין פון דער טראקטיר „די רויטע קוה", אז זי האָט אליין געזוהן ווי די באלעבאָסטע איז ביי נאכט אריין צו מיר אין שלאָף־צימער.

ווען איך טראכט וועגען יענעם עראיגעניש באפאלט מיך א גוואלדיגער אומעט. וואָס פאר א שרעקליכע פאלגען דאָס האָט מיר געבראכט!

לערהייד, זי איז געווארען בלייך און א קאלטער שוידער איז ארי־
בער איבער איהר ליעב געזיכט. ענדליך איז זי געלעגען אין מיינע
ארעמס פארשטיינערט ווי וויסער מארמאר, און איך וואלט גע־
דענקט אז זי איז טויט, ווען צוויי גרויסע שטראמען טרערען
וואלטען זיך ניט א לאז געטאן פון איהרע אויגען. — און די דאזי־
גע טרערען האבען מיך באנאסען אין דער צייט וואס איך האב
דאס ליעבע באשעפעניש אלץ שטארקער ארומגענומען מיט מיינע
ארעמס —

דא האב איך פלוצלונג דערהערט די קריגערישע שטים פון
מיין באלעבאסטע און איך האב זיך אויפגעכאפט פון מיין חלום.
זי איז געשטאנען פאר מיין בעט, מיט דער פארבארגענער לאמ־
טערן אין האנד און האט מיך געבעטען איך זאל שנעל אויפשטעהן
און געהן מיט איהר: קיינמאל האב איך זי ניט געזעהן אזוי מיאוס.
זי איז געווען, אין איהר העמד, און איהרע איינגעפאלענע בריסט
האט באגילדט דער לבנה־שיין, וואס איז גראד אריינגעפאלען
דורכ'ן פענסטער. זיי האבען אויסגעזעהן ווי צוויי אויסגעטרו־
קענטע ציטראנען. ניט וויסענדיג וואס זי וויל, כמעט נאך פאר־
שלאפען, בין איך איהר נאכגענאנגען אין דעם שלאפצימער פון
איהר מאן. און דארט איז זיך דער ארימער מענש געלעגען, מיט
דער שלאפמיץ אראפגערוקט איבער די אויגען, און האט אויסגע־
זעהן שטארק פאר'חלומ'ט. ווייל ענוויז האט זיין לייב געציטערט
אונטער דער דעק, זיינע ליפען האבען געשמייכעלט פון הנאה, און
האבען זיך צייטענווייז צוזאמענגעשפיצט, ווי א קוש צו גיבען, ער
האט געשנארכט און געשטאמעלט: ושתי! קעניגין ושתי! מאיעס־
טעט! האב ניט קיין מורא פאר אחשורוש'ן! געליעבטע ושתי!

מיט אויגען וואס האבען געגליהט פון צארן האט זיך די פרוי
איבערגעבויגען איבער דעם שלאפענדיגען מאן. האט צוגעלעגט
איהר אויער צו זיין קאפ, פונקט ווי זי וואלט וועלען דערטאפען
זיינע געראנקען און האט צו מיר שטיל א זאג געטאן: האט איהר
זיך איצטער איבערצייגט, מינהער שנאבעלעווסקי? ער שפיעלט
איצטער א ליעבע מיט דער קעניגין ושתי! דער אומפארשעמטער,
אומגעטרייער! איך האב דאס דאזיגע שענדליכע פארהעלטעניש

אטאאיסטישע רייד און אפשר אויך, וואָס ער האָט געקראָגען שלעכט עסען. זיין כעס איז נאָך מעהר געוואקסען, וועז אויך דער לאנגער פּיטער האָט זיך צולאָזט מיט זיינע וויצען אויף די אנטראָפּאָמאָר־ פיסטען און האָט גלעוויבט די עגיפּטער, דערפאר וואָס זיי האָ־ בען אמאל פארעהרט די אָקסען און ציבעלעס; וואָרים די אָקסען, וועז זיי זענען געברָאָטען און די ציבעלעס וועז זיי זענען געפֿרע־ גלט, שמעקען זיי געטליך.

אָבער דעם קליינעם שמשונ׳ס געמיטה איז דורך אזעלכענע שפּאָטעריייען געוואָרען וואָס אמאל אלץ ביטערער געשטימט און ענדליך האָט ער פארטיידיגט דעם דייזמום, אזוי צו זאָגען: דאָס וואָס די זון איז פאר די בלומען, דאָס איז גאָט פאר די מענשען. וועז די שטראהלען פון יענעם הימלישען שטערן באריהרען די בלומען, דאן צעוואקסען זיי זיך לוסטיג און זיי עפענען אויף זייע־ רע בעכערס און וווייזען ארוים זייער בונטעסטע פארבענציערונג. ביי נאכט, וועז זייער זון איז דערווייטערט, שטעהען זיי טרויעריג מיט פארשלאָסענע בעכערס און שלאָפען, אָדער חלומ׳ן פון די גאָלדענע קוש פון די שטראהלען אין דער פארגאנגענהייט. די יעניגע בלומען, וואָס שטעהען תמיד אין שאָטען, פארליערען זייערע פארבען און זייער וואוקס, ווערען פארקריפּעלט, פארבלאסט, און פארוועלקען אומעטיג און אָהן גליק. יענע בלומען אָבער, וואָס וואק־ סען אין גאנצען אין די פינסטערע, אין אלטע קעלערן פון פעסטונ־ גען, אונטער חורבות פון קלויסטערס, יענע ווערען מיאום און גיפּטיג. זיי דרעהען זיך אויף דער ערד ווי שלאנגען. שוין זייער דופט אליין ברענגט אומגליק, מאכט שכור, און איז טויטליך —

— א דו דארפסט ניט ווייטער צו שפּינען דיינע ביבלישע משלים — האָט אויסגעשריען דער דיקער דריקסען, אין דעם ווי ער האָט אריינגעגאָסען א גרויס גלאָז בראנפען אין האלז אריין — דו קליינער שמשון, ביזט א פרומע בלום, וואָס אין גאָטס זונשיין זויגט זי איין די הייליגע שטראהלען פון דער טוגענד און פון דער ליעבע, מיט אזא חשק, אז דיין נשמה בליהט ווי א רעגענבויגען. אין דער צייט, וואָס אונזערע נשמות, וואָס זענען אָפּגעוועגדט פון

קאפיטעל XIII.

וואלט די וועלט פון דער „רויטער קוה" געווען אן איטאל־יענערין, וואלט זי אפשר געווען פארסמ׳ט מיין עסען; אזוי ווי זי איז אבער געווען א האלענדערין, האט זי מיר דערפאר געשיקט שלעכט עסען. שוין אויפ׳ן צווייטען טאג האבען מיר דערפיהלט די פאלגען פון איהר וועיבערשען כעס. דאס ערשטע געריכט איז געווען — מיר האבען ניט געקראגען קיין זופ. דאס איז געווען שרעקליך. באזונדערס פאר א גוט ערצויגענעם מענשען ווי איך, וועלכער איז פון קינדהייט אן געווען געוועהנט צו עסען זופ יעדען טאג, און וועלכער האט זיך ניט געקענט פארשטעלען קיין וועלט, אין וועלכער אין־דער־פריה זאל ניט אויפגעהן די זון, און צום מיטאג זאל מען ניט דערלאנגען קיין זופ. דאס צווייטע מאל איז באשטאנען פון רינדפלייש, וואס איז געווען קאלט און הארט ווי מיראנ׳ס קוה. דריטענס, איז געקומען א שעלפיש, וועמען עס האט געשמעקט פון האלז ווי א מענשען. פערטענס, איז געקומען א הוהן, וואס, אויך וויפיעל דאס האט געזאלט שטילען אונזער הונגער, האט עס אבער אויסגעזעהן אזוי מאגער און אזוי אפגעצעהרט, גלייך ווי עס וואלט אליין געווען הונגעריג. אזוי אז כמעט פון רחמנות האט מען דערפון נאר ניט געקענט עסען.

— און איצטער, קלייענר שמשון, — האט אויסגערופען דער דיקער דריקסען — גלויבסטו נאך אלץ אין גאט? איז דאס יושר? אז די פרוי באנראזשיסטין קריכט אין דער פינסטערער נאכט צו שנאבעלעוואפסקי׳ן, מוזען מיר דערפאר שלעכט עסען ביים הע־לען טאג?

— אוי גאט! גאט! — האט בייז געזיפצט דער קלייענר, וואריים איהם האט פארדראסען, וואס ער מוז הערען אזעלכענע

קאפיטעל XIV.

די דאזיגע סצענע האט מיך מורא'דיג אויפגערודערט. מיין נאנצער כעם האט זיך אבער אויסגעלאזט צו יענער פרוי, וואס האט אינדירעקט פאראורזאכט דאס דאזיגע אומגליק. מיט א הארץ פול צארן און טרויער האב איך זיך א לאז געטאן צו דעם רויטען אקס.

— טייוועל! פארוואס האסטו ניט געשיקט קיין זוף? — דאס זענען געווען די ווערטער, מיט וועלכע איך האב זיך געוועגדט צו דער בלייכווערענדיגע ווירטהין, וועו איך בין אריין אין קיך. דאס פארצעלאן אויף דעם קאמין האט געציטערט ביי דעם טאן פון מיין קול, איך בין געווען אזוי מורא'דיג, ווי עס קען נאר זיין א מענש, וואס האט ניט געגעסען קיין זוף, און וועמענס בעסטער פרייגד האט געקראגען א שטאך אין דער לונג.

— טייוועל! פארוואס האסטו ניט געשיקט קיין זוף? — די דאזיגע ווערטער האב איך ווידערהאלט אין דער צייט, וואס די פרוי איז פאר מיר געשטאנען פארשטיינערט און וויסעדיג איהר שולד ניט געדעדט קיין וואדט. ענדליך אבער האבען זיך א לאז געטאן די טרעהרען איהרע ווי פון געפענטע שלויזען. זיי האבען פארפלייצט איהר גאנץ פנים און האבען ארום געטריפט ביז אין דעם קאנאל אריין פון איהר בוזים. דאס דאזיגע בילד האט פון דעסטוועגען ניט געקענט ווייכער מאכען מיין צארן און מיט א פארשטארקטער ביטערקייט האב איך געזאגט: — א, איהר ווייבער, איך וויים אז איהר קענט ווייגען. אבער טרעהרען זענען ניט קיין זוף. איהר זענט באשאפען געווארען צו אונזער אומגליק. אייער בליק איז ליגען. און אייער הויך איז באטראג. ווער האט צערשט געגעסען פון דעם עפעל פון זינד? געגן האבען גערעטעט

דער גאטהייט, זענען פארבלאז און מיאום פארוועלקט, און טייל־מאל פארשפרייטען זיי גאר ריחות פון א מגפה —

— איך האב אמאל אין פראנקפורט געזהן א זייגער — האט געזאגט דער קליינער שמשון — וואס האט ניט געגלויבט אין קיין זייגער מאכער, ער איז געווען פון מאמבאק און איז געגאנגען זעהר שלעכט —

— איך וועל דיר וועניגסטענס ווייזען, אז אזא זייגער קען וועניגסטענס גוט שלאגען — האט געענטפערט דריקסען, נאכדעם ווי ער איז געוואָרען גאנץ רוהיג און דעם קליינעם מעהר ניט באלעמטיגט.

און אזוי ווי דער קליינער האט טראץ זיינע שוואכע ענטשלעף געגעבען גאנץ פיינע קלעפ, איז באשלאסען געוואָרען, אז די ביידע זאלען זיך נאך אין דעם זעלביגען טאג דועלירען. זיי האבען זיך א לאז געטאן איינער אויפ'ן צווייטען מיט גרויס פארביטערונג. די שווארצע אויגען פון דעם קליינעם שמשון האבען געגלאנצט פייערויג גרויס, און זענען געווען א וואונדערבארער קאנטראסט צו זיינע ענטשלעף, וואס האבען קלעגליך ארויסגעשטעקט פון די פארשארצטע העמד־ארבעל. ער איז געוואָרען וואס אמאל אלץ העמטיגער. וואָרים ער האט זיך דאך געשלאגען פאר קידוש השם, פאר דעם אלטען יעהאווא, דעם מלך מלכי המלכים, ע ר אבער האט זיין טשעמפיאן ניט געגעבען די קלענסטע אונטערשטיצונג. און ביי דעם זעקסטען גאנג האט דער קליינער באקומען א שטאך אין דער לונג.

— אוי גאט! — האט ער א זיפץ געטאן און איז געפאלען צו דער ערד.

געגאנגען צו דעם „גראַטטען דאַהלען", כדי צו באשטעלען זעקס חלקים עסען, פאר'ן מאַרגענדיגען טאָג.

נאָך דער דאָזיגער וויכטיגסטער ארבייט, האָב איך זיך גע־ איילט צו גיין צו דעם קליינעם שמשונס וואוינונג. און איך האָב דעם קליינעם געפונען אין א זעהר שלעכטען צושטאַנד. ער איז געלעגען אין א גרויסען אלט פרענקישען בעט, וואָס האָט ניט געהאט קיין פאַרהאנגען. און ביי וועמענס עקען עס האָבען זיך געפונען פיער גרויסע מאַרמאַריערטע הילצערנע זיילען, וואָס האָבען אויי־ בען געטראָגען א רייך פארגילדעטען באלדאכין. דאָס פּנים פון דעם קליינעם איז געווען בלאָס פון יסורים. און אין דעם בליק, וואָס ער האָט מיר צוגעווארפען איז געלעגען אזוי פיעל אומעט, גוטס־ קייט און עלענד, אז איך בין דערפון גערירהרט געוואָרען ביז אין דער טיעפקייט פון מיין נשמה. דער דאָקטאָר איז נאר וואָס געהאט אוועקגענאנגען און ער האָט ערקלעהרט, אז זיין וואונד איז א געפעהרליכע. וואָן מעלען, וואָס איז דאָרט אלייין געבליבען, איז ג־ זעסען פאר זיין בעט און האָט איהם פאַרגעלייענט פון דער ביבעל.

— שנאַבעלעוואַפּסקי — האָט דער קליינער געזיפצט — עס איז גוט, וואָס דו ביזט געקומען. קענסט צוהערען און עס וועט דיר טוען גוטס. דאָס איז א ליעב בוך. מיינע אבות האָבען עס ארומגע־ טראָגען אין דער גאנצער וועלט, און זענען דערפאר אויסגעשטא־ נען זעהר פיעל לייד און אומגליק און בזיון און שנאה, אדער האָ־ בען זיך גאָר געלאָזט דערפאר אומברענגען. יעדעס בלאט דערין האָט געקאָסט טרעהרען און בלוט. דאָס איז דאָס אויפגעשריעבענע פא־ טערלאנד פון גאָטס קינדער. דאָס איז די הייליגע ירושה פון יע־ האָווא.

— רעד ניט צופיעל — האָט אויסגערופען וואָן מעלען — דאָס איז ניט גוט פאר דיר.

— און גאָר — האָב איך צוגענעבען — רעד ניט פון יעהא־ וואָ דעם אונדאנקבארסטען פון אלע געטער, פאר וועמענס כבוד וועגען דו האָסט דיך הייַנט געשלאָגען —

— אוי גאָט! — האָט געזיפצט דער קליינער, און טרעהרען

רוים, אבער דורך א פרוי איז חרוב געוואָרען טראָיא. א טראָיא. טראָיא! דאָס בעסטע פון דעם הייליגען פּריאַמ. דו ביזט געפּאַלען דורך דער שולד פון א פרוי. וועט האָט געבראכט צו זיין סוף מארקוס אנטאָניום? וועט האָט קלעאָפּאַטראַ אומברענגען מארק טוליום ציצעראָן? וועט האָט פארלאנגט דעם קאָפּ פון יוחנן המטבל? וועלט, אז מען האָט זיין פּנים ניט דערקענט? א פרוי! די גשיכטע איז פול מיט ביישפּיעלען, ווי אזוי מיר גען צו גרונד דורך אייך. אלע אייערע מעשים איז נאָרישקייט און אלע אייערע רעיונות זענען אונדאנקבארקייט. מיר גיבען אייך דאָס העכסטע, די הייליגסטע פלאמען פון הארצען, אונזער ליעבע — וואָס גיט איהר צוריק? פלייש, שלעכט רינדפלייש, נאָך ערגער היהנערפלייש — טייוועל! פארוואָס האָסטו ניט געשיקט קיין זופ?

אומזיסט האָט איצטער די באלעבאָסטע אָננעהויבען ארויסצושטאָמלען א נאנצע רייה מיט ענטשולדיגונגען. און אומזיסט האָט זי מיך געפרואווט צו באשווערען ביי אלע זעליקייטען פון אונזער ליעבע, אז איך זאָל איהר דאָס מאָל מוחל זיין. זי וועט מיר פון הייַנט מאָל אָן שיקען נאָך בעסער עסען און וועט מיר נאָר רעכנען זעקס גילדען פאר א מיטאָג. הגם דער באלעבאָס פון טראקטיר „גראָטטען דאָהל" נעמט פאר א געווהנליכען עסען אכט גולדען. זי איז געגאנגען אזוי ווייט, אז זי האָט מיר צוגעזאָגט אויך צומאָרגענס צו שיקען אויסטער פּאשטעטען; יאָ, אין דעם ווייכען טאָן פון איהר שטימע האָבען אפילו נעשמעקט טריפעל. אבער איך בין געבליבען ביי דאָס מיינינג. איך האָב באשלאָסען אויך אלע מאָל צו מאכען א סוף און האָב פארלאָזט די קיך מיט די טראנישע ווערטער: אדיע, אויך דער וועלט וועלען מיר שוין ניט עסען צוזאמען.

ביים אוועקגעהן האָב איך געהערט, ווי עפּים איז געפאלען צו דער ערד. איך האָב מיר אפילו ניט געגומען די מיה אויסצוגעפינען, וואָס דאָס איז אזוינס געפאלען. און בין מיר דירעקט אוועק

שטיל די גאנצע נאכט און האָבען געזאָגט: ביז דער מאָרגען וועט ווערען ליכטיג, וועלען מיר איהם דער'הרג'ענען.

„און שמשון איז געלעגען ביז אין דער האלבער נאכט. און ער איז אויפגעשטאַנען אין דער האלבער נאכט און ער האָט א נעם געטאָן די טירען פון דעם שטאָדט טויער, צוזאמען מיט ביידע בייַ־שטיידלען, און ער האָט זיי א הויב געטאָן פון די ריגלען, און האָט זיי ארויפגעלעגט אויף זיינע אקסלען און האָט זיי ארויפגעטראָגען אויף דעם שפיץ פון בארג, וואָס איז פאר חברון.

„און עס איז געווען נאכדעם, האָט ער ליעב באקומען א פרוי ביים טייך טורק, און זי האָט געהייסען דלילה.

„און צו איהר זענען ארויפגעקומען די הארען פון די פלשתים און האָבען געזאָגט צו איהר: רער איהם איבער און זעה אין וואָס זיין כח איז אזוי גרוים און מיט וואָס מיר קענען איהם בייקומען, אז מיר זאָלען איהם קענען בינדען און פיניגען; און מיר וועלען דיר געבען, יעדער מאן, טויזענד און הונדערט זילבער.

„און דלילה האָט געזאָגט צו שמשון: זאָג מיר, אין וואָס איז דיין קראפט אזוי גרוים. און מיט וואָס קען מען דיך בינדען, אז מען זאָל דיך־קענען פיניגען?

„און עס האָט געזאָגט צו איהר שמשון: וועז מען זאָל מיך בינדען מיט זיעבען פייכטע שטריק, וואָס זענען נאָך ניט אויס־געטרוקענט, וועל איך ווערען שוואַך און זיין ווי אלע אנדערע מענ־שען.

„און די הארען פון די פלשתים האָבען צו איהר ארויפגעבראכט זיעבען פייכטע שטריק•וואָס זענען נאָך ניט געווען פארטרוקענט, און זי האָט איהם געבונדען מיט זיי.

„און דער פיינט האָט געלויערט אין צימער און זי האָט גע־זאָגט: פלשתים זענען אויף דיר, שמשון! און ער האָט צוריסען די שטריק ווי מען צוריסט א פלאקסענעם פאָדים, וועז ער האָט געשמעקט פייער. און ס'איז ניט באוואוסט געווארען, אין וואָס עם באשטעהט זיין קראפט.

— אוי, נארישע פלשתים! — האָט איצטער אויסגערופען

האָבען זיך געגאָסען פון זיינע אויגען — אוי גאָט! דו העלפסט אונ־זערע שונאים!

— רער ניט אזוי פיעל — האָט ווידער געזאָגט וואן מעלען— און דו, שנאבעלעוואָפסקי — האָט ער א זאָג געטאָן שטילערהייד— ענטשולדיג וועג איך לאנגוויל דיך; דער קליינער האָט דורכאוים געוואָלט, אז איך זאל איהם פארליענען די געשיכטע פון דעם, וואָס האָט געהאט אזא נאָמען ווי ער, די געשיכטע פון שמשון הגבור. מיר האלטען ביים פיערצעהנטען קאפיטעל, הער זיך צו:

„און שמשון האָט אראָפּ געגידערט קיין תמנת, און ער האָט געזעהן א פרוי אין תמנת צווישען די טעכטער פון די פלשתים—"

— ניין! — האָט אויסגערופען דער קליינער מיט צוגעמאכ־טע אויגען — מיר האלטען שוין ביים זעכצעהנטען קאפיטעל, מיר קומט פאר „איך וואָלט איבערגעלעבט דאָס אלץ, וואָס דו לייענסט פאר מיר. מיר קומט פאר ווי איך וואָלט געהערט מעקען די שאָף, וואָס פאשען זיך ארום ירדן, ווי איך וואָלט אליין אונטערגעצונ־דען די עקען פון די פיקסען און געלאָזט זיי לויפען איבער די פעל־דער פון די פלשתים; ווי איך וואָלט אליין מיט דעם קינבאק פון אן עזעל אויסגע'הרג'עט טויזענד פלשתים — אוי די פלשתים, זיי האָבען אונז אונטעריאָכט און פון אונז חוזק געמאכט, און האָבען אונז געמאכט באצאָהלען מס ווי די חזרים, און האָבען מיך פון טאנץ־זאל ארויסגעשמיסען אויפ'ן פערד, און אין באָקענהיים גע־טראָטען מיט די פיס — ארויסגעשמיסען, מיט די פיס געטראָטען. אויפ'ן פערד! אָ, גאָט! דאָס טאָר ניט זיין!

— ער לייגט אין היץ און פאנטאזירט — האָט שטילערהייד געזאָגט וואן מעלען, און ער האָט אנגעהויבען דאָס זעכצעהנטע קאפיטעל:

„און שמשון איז געגאנגען קיין עזה, און ער האָט דארט גע־זעהן א זונה, און ער האָט זיך געלעגט ביי איהר.

„האָט מען געזאָגט די עזתים: שמשון איז געקומען אהער. און זיי האָבען איהם ארומגערינגעלט און האָבען אויף איהם געלויערט די גאנצע נאכט ביי דעם טויער פון שטאָדט און זיי זענען געווען

רייד אלע טאָג און האָט איהם געפֿלאָגט, איז זיין זעל געווען מיעד ביז צום טויט.

„און ער האָט פּאר איהר אויסגערעדט זיין גאנץ הארץ און ער האָט געזאָגט: קיין שער איז ניט געווען אויף מיין קאָפּ. ווארים איך בין געהייליגט צו גאָט פון דער מאמעס בויך. וועו מען זאָל מיך אָפּ־שערען, וועט זיך פון מיר אָפּטאָן מיין כח, און איך וועל ווערען שוואַך און זיין ווי יעדער אנדערער מענש.

— וואָס פאר א נארישקייט! — האָט געזיפצט דער קלייענר. וואָן מעלען אָבער האָט וויטער געלייענט:

„און דלילה האָט געזעהן, אז ער האָט איהר געזאָגט זיין גאנץ הארץ, האָט זי געשיקט און גערופען די הארען פון די פלשתים אזוי צו זאָגען: קומט ארויף נאָך דאָס מאָל, ווארים ער האָט איהר געזאָגט זיין גאנץ הארץ. און די הארען פון די פלשתים זענען ארויפגענאנגען צו איהר און האָבען מיטגעבראכט דאָס זילבער אין זייערע הענד.

„און זי האָט איהם איינגעשלעפערט אויף איהר קניה, און זי האָט גערופען צו דעם מאָן, און ער האָט אָפּגעשוירען די זיעבען לאָקען פון זיין קאָפּ, און זי האָט אָנגעהויבען איהם צו פייניגען. און זיין כח האָט זיך פון איהם אָפּגעטאָן.

„און זי האָט געזאָגט: פלשתים זענען אויף דיר, שמשון! און ער האָט זיך אויפגעכאפט פון שלאָף, און געזאָגט: איך וועל ארויסגעהן ווי אלע מאָל און וועל זיך אויסרייסען. — און ער האָט ניט געוואוסט, אז גאָט האָט זיך פון איהם אָפּגעטאָן.

„און די פלשתים האָבען איהם גענומען און האָבען איהם אויס־געשטאָכען די אויגען. און האָבען איהם אראָפּגענידערט קיין עזה. און האָבען איהם געבונדען אין קייטען און ער האָט געמאָלען אין געפענגניש.“

— אוי גאָט! גאָט! — האָט כסדר געווויינט און געקלאָגט דער קראנקער — זיי שטיל — האָט געזאָגט וואָן מעלען און גע־לייענט וויטער:

„און די הער פון זיין קאָפּ האָבען אָנגעהויבען צו שפראָצען. וואו מען האָט זיי אָפּגעשוירען.

דער קליינער און געשמייכעלט מיט הנאה — זיי האבען מיך אויך געווּאלט זעצען אויף דער קאנסטאבלער וואך —

וואן מעלען אבער האָט געלייענט ווייטער:

„און דלילה האָט געזאגט צו שמשון: זעה, דו האסט געשפּאָט פון מיר און גערעדט צו מיר ליגען. איצטער זאג מיר: מיט וואס קען מען דיך בינדען?

„און ער האָט געזאגט צו איהר: וועז זיי וועלען מיך בינדען מיט נייע שטריק, מיט וועלכע מען האָט נאך ניט געטאן קיין אר־בייט, וועל איך ווערען שוואך און זיין ווי יעדער אנדערער מענש.

„און דלילה האָט גענומען נייע שטריק און האָט איהם געבונ־דען מיט זיי. און האָט געזאגט: פלשתים זענען אויף דיר, שמשון! (און דער שונא האָט געלויערט אויף איהם אין חדר) און ער האָט זיי צוריסען ווי פאדים."

— אוי נאָרישע פלשתים! — האָט אויסגערופען דער קליינער.

„און דלילה האָט געזאגט צו שמשון: ביז איצטער האסטו געשפּאָט פון מיר און האסט גערעדט צו מיר ליגען. זאג מיר, מיט וואס קען מען דיך בינדען? און ער האָט געזאגט צו איהר: וועז דו זאלסט איינפלעכטען די זיבען לאקען פון מיין קאפ מיט א פלעכטבאנד.

און זי האָט פארפעסטיגט מיט א נאגעל, און זי האָט גע־זאגט: פלשתים זענען אויף דיר, שמשון! און ער האָט זיך אויפ־געכאפט פון זיין שלאף, און ער האָט ארויסגעצויגען דעם נאגעל, די געפלאכטענע לאקען און דאס פלעכטבאנד.

דער קליינער האָט געלאכט: — דאס איז געווען אויף דער עשענגאס — וואן מעלען אבער האָט ווייטער געלייענט:

„און זי האָט געזאגט צו איהם: ווי אזוי זאגסטו, אז דו האסטו מיך ליעב, אז דיין הארץ איז ניט מיט מיר. שוין דריי מאל האסטו געשפּאָט פון מיר און האסט מיר ניט געזאגט מיט וואס דיין קראפט איז גרויס.

„און עס איז געווען, וועז זי איז צו איהם צוגעשטאנען מיט

געווען די טויטע וואָס ער האָט גע׳הרג׳עט מיט זיין טויט א סך מעהר ווי די, וואָס ער האָט גע׳הרג׳עט ביי זיין לעבען.״

ביי דער דאָזיגער שטעלע האָט דער קליינער שמשון גייסטער־האפט ווייט צוּעפענט זיינע אויגען, און האָט א כאפּ געטאָן מיט זיינע דארע הענטלעך די צווויי זיילען, וואָס זענען געווען ביים צו־פוסענס פון זיין בעט, און האָט געשאָקעלט מיט זיי און מיט כעס האָט ער געשטאָמלט: „תמות נפשי עם פּלשתים!״ אָבער די שטארקע זיילען פון בעט זענען געבליבען אונבאוועגליך. אויסגע־מאטערט און אומעטיג שמייכלענדיג איז דער קליינער צוריק גע־פאלען אויף זיין קישען, און פון זיין וואונד, פון וועלכען עס האָבען זיך אָפּגעלאָזט די באנדזאשען, האָט זיך א לאָז געטאָן א רויטער שטראָם בלוט.

„און די האַרצן פון די פּלשתים האָבען זיך פּאַרזאַמלט צו שעכטען א גרויסע שעכטונג צו דגון, זייער גאָט, און זיי האָבען געזאָגט: אונזער גאָט האָט אונז איבערגענעבען אונזער פיינד אין אונזערע הענד אריין.

„און דאָס פּאָלק האָט איהם געזעהן, האָבען זיי געזאָגט: גאָט האָט אונז איבערגענעבען אין די הענד אונזער פיינד און דעם פּאַרוויסטער פון אונזער לאַנד און (דעם) וואָס האָט פּאַרמעהרט אונזערע דערשלאָגענע.

„און ס'איז געווען, וען זייער הארץ איז געווען פרעהליך, האָבען זיי געזאָגט: לאָזט רופען שמשון און זאָל ער פאר אונז שפּיעלען. און זיי האָבען געלאָזט רופען שמשון פון געפענגניש און ער האָט געשפּיעלט פאר זיי און זיי האָבען איהם געשטעלט צווישען די זייליען.

„און שמשון האָט געזאָגט צום אינגעל, וואָס האָט איהם געהאלטען ביי דער האנד: לאָז מיך, און לאָז מיך אָנטאָפּען די זייליען אויף וועלכע דאָס הויז האלט זיך און איך וועל זיך אויף זיי אָנלעהנען.

„און דאָס הויז איז געווען פול מיט מענער און וויבער. און דאָרט האָבען זיך געפונען אלע העררען פון די פּלשתים און אויף דעם דאָך ארום דריי טויזענד מענער און פרויען, וואָס האָבען צוגעזעהן ווי שמשון שפּיעלט.

„און שמשון האָט גערופען צו גאָט און האָט אזוי געזאָגט: האר, מיין גאָט! געדענק אָן מיר, און שטארק מיך נאָך כאָטש דאָס איינע מאָל, גאָט. או איך זאָל נעמען איין נקמה פאר מיינע ביידע אויגען, פון די פּלשתים!

„און שמשון האָט א נעם געטאָן די צווויי מיטעלסטע זייליען, אויף וועלכען דאָס הויז האָט זיך געהאלטען, און ער האָט זיך אָנגעלעהנט אויף זיי. איינעם אין זיין רעכטער האנד און דעם צווייטען אין זיין לינקער האנד.

„און שמשון האָט געזאָגט: „תמות נפשי עם פּלשתים!" און ער האָט זיך א נייג געטאָן מיט כח און דאָס הויז איז איינגעפאלען אויף די האַרצן און אויף דעם פּאָלק, וואָס איז דאָרט געווען. און עס איז

פּלאָרענטינישע נעכט.

1836.

ערשטע נאכט.

אין פאדערצימער האט מאקסימיליאן געפונען דעם דאקטאר. וועז ער האט גראד געהאלטען ביים אנטאן זיינע שווארצע הענטשקעס. — איך מוז שוין געהן — האט איהם דער דאקטאר האסטיג אקענען גערופען. — סיניאראַ מאריא האט דעם גאנצען טאג ניט געשלאפען, און זי איז נאר וואס אנדרימעלט געווארען. איך דארף אייך ניט ערשט דערצאהלען, אז איהר טאדט זי ניט אויפוועקען מיט קיין געראוש; און טאמער כאפט זי זיך אויף, זאל זי למען השם ניט רעדען. זי מוז לויגען רוהיג, טאר זיך ניט ריהרען, ניט באווענגען זיך אויף דאס מינדסטע. זי טאר ניט רעדען, און נאר א גייסטיגע באווענונג איז גוט פאר איהר. זייט אזוי גוט, און דערצאהלט איהר ווידער אלערליי נארישע מעשיות, אזוי אז זי זאל מוזען לויגען רוהיג און אייך צוהערען.

— לאזט דאס פאר מיר, דאקטאר, — האט געענטפערט מאקסימיליאן מיט אן אומעטיגען שמייכעל. — איך האב זיך שוין אויסגעלערנט צו זיין א פלוידערזאק, און איך לאז זי ניט קומען צום ווארט, און איך וועל איהר שוין דערצאהלען נענוג פאנטאסטישע מעשיות, אזוי פיעל וויפיעל זי וועט נאר פארלאנגען... אבער ווי לאנג וועט זי נאך קענען לעבען?

— איך מוז שוין געהן — האט געענטפערט דער דאקטאר און איז פארשוואונדען.

די שווארצע דבורה, האט מיט איהר פיינעם געהער, שוין אן די טריט דערקענט וועד עס איז אנגעקומען. און זי האט שטיל געעפענט די טיר. אויף זיין וואונק האט זי פונקט אזוי שטיל פארלאזען אלס האס צימער, און מאקסימיליאן איז פארבליבען אליין ביי זיין פרייגדין. דאס צימער איז געווען זעהר שוואך באלויכטען פון איין

אליין ניט געגוי, וואָס איך האָב נאָר וואָס געטראכט און געפיהלט. אין מיין זכרון האָבען ווי אין נעבעל פּארבייגעשוועבט בילדער פון מיין קינדהייט. איך האָב געטראכט וועגען מיין מאמעס שלאָם, וועגען דעם וויסטען גאָרטען דאָרט, און וועגען דער שענער מארמאָרעגער סטאָטוע, וואָס איז דאָרטען געלעגען אין גרינעם גראָז... איך האָב געזאָגט „וועגען מיין מאמעס שלאָם", איך בעט דיך אָבער שטעל דיר נאָר ניט פאָר, עפּיס פּראכטיגעס, הערליכעס! דאָס האָב איך זיך נאָר אזוי צוגעוועהנט צו רופען א שלאָם. מיין טאָטע פלעגט אלעמאל לייגען א גאנץ באזונדערן אויסדרוק אויף די ווערטער „דאָם שלאָם!" און ער פלעגט דערביי שמייכלען אזוי מאדנע, וואָס דאָס שמייכעל האָט געמיינט האָב איך פארשטאנען ערשט שפּעטער, ווען איך בין, א צוועלף יעהריג אינגעל, געפאָהרען צוזאמען מיט דער מאמע אין שלאָם אריין. דאָס איז געווען מיין ערשטע רייזע. מיר זענען געפאָהרען דעם גאנצען טאָג דורך א געדיכטען וואלד, וועלכער פינסטערען פּחד איך ווען קיינמאל ניט פארגעסען. און ערשט ארום פארנאכט זענען מיר געבליבען שטעהן לענגען א שלאָגבוים, וואָס האָט אונז אָפּגעטיילט פון א גרויסער לאָנקע. מיר האָבען געמוזט ווארטען כמעט א האלבע שעה איידער עס איז אָנגעקומען פון דער נאָהענטער לעהמיגער כאטקע דאָס אינגעל, וועלכער האָט פאר אונז געפּאָסט דעם שלאָגבוים און אונז אריינגעלאָזט. איך זאָג „דאָס אינגעל", ווייל די אלטע מארטהע האָט איהר פערציעהריגען פלימעניק נאָך אלץ געהופען אינגעל; אָט דאָס אינגעל האָט אָנגעטאָן דאָס אלטע לייווערע קלייד פון זיין פארשטאָרבענעם פעטער, כדי ער זאָל די גנעדיגע הערשאפט אויפנעמען מיט ווירדע, און ווייל ער האָט דעם לייווערע פריהער געמוזט אביסעל אָפּשטויבען, האָט ער דאָס אונז געלאָזט אזוי לאנג ווארטען. וואָלט מען איהם געווען געגעבען גענוג צייט, וואָלט ער אויך געווען אָנגעטאָן די זאָקען. אבער די לאנגע, נאָקעטע, רויטע פים האָבען ניט זעהר שלעכט געפאסט צו דעם שרייענדיגען שארלאָך־רויטען מאנטעל. צי ער האָט אונטער דעם מאנטעל אויך געטראָגען הויזען, דאָס געדענק איך שוין ניט מעהר. אונזער דינער יאָהאן, וועלכער האָט אויך אָפּטמאל געהערט דאָס וואָרט שלאָם,

איינציגען לאמפּ. און אט דער לאמפּ וועז ניט וועז געווארפען האלב מורא'דיגע און נייגיעריגע פאסען ליכט אויפ'ן פּנים פון דער קראנקער פרוי, וועלכע איז געלעגען אויסגעשטרעקט אויף א גרינזויידענער זאפא, אין נאנצען אנגעטאן אין וויסען מוזעלין, און איז רוהיג געשלאפען.

שווייגענדיג מיט פארלייגטע ארעמס איז מאקסימיליאן געשטאנען א וויילע פאר דער שלאפענדיגער, און האט באטראכט די שענע גליעדער, וואס דער לייכטער געוואנד האט מעהר אויפגעדעקט ווי איינגעהילט, און יעדעס מאל, וועז דער לאמפּ האט געווארפען א פאס ליכט איבער דעם בלאסען פּנים, האט זיין הארץ א ציטער געטאן. — נאט מיינער! — האט ער שטיל גערעדט צו זיך אליין — וואס פאר א זכרונות דערוועקען זיך דאס ביי מיר? יא, איצטער וויים איך עס. אט דאס וויסע בילד אויף דעם גרינעם גרונד, יא, איצטער...

אין דעם דאזיגען אויגענבליק האט זיך די קראנקע אויפגעכאפט, און ווי ארויסקוקענדיג פון דער טיעפקייט פון א חלום, האבען געקוקט אויף דעם פריינד די זאנפטע, טונקעלבלויע אויגען, פרעגענדיג, בעטענדיג... „וועגען וואס האט איהר נאר וואס געטראכט, מאקסימיליאן?" האט זי געפרעגט מיט יענער שוידערליך וויבער שטים, וואס מען געפינט זי ביי לונגענקראנקע, און אין וועלבער עס דאכט זיך, אז מען הערט אי דאס פלאפלען פון א קינד, אי דאס טשווישטשערען פון א פויגעל און אי דאס כארכלען פון א גוסס. „וועגען וואס האט איהר נאר וואס געטראכט, מאקסימיליאן?" — האט זי איבערגעפרעגט נאכאמאל, און האט זיך האסטיג א הויב געטאן אין דער הויך, אזוי אז די לאנגע לאקען האבען זיך צולאזט אויף איהר קאפּ, ווי דערשראקענע גאלדענע שלאנגען.

— נאט מיינער — האט אוים־גערופען מאקסימיליאן. און זי ווידער זאנפט אוועקגעלעגט אויף דער זאפא. — ליגט רוהיג. רעדט ניט; איך וועל אייך זאגען אלץ. אלץ וואס איך טראכט, וואס איך פיהל, יא, אפילו דאס וואס איך וויים אליין ניט!

— און ווירקליך! — האט ער וויטער גערעדט — איך וויים

איך זיך אויך אַן א געטין פון פרוכטבארקייט, פון וועמענס פיהל־ערנער עס האָבען ארויסגעבליהט לויטער ווילדע קרייטיכער מיט שלעכטע ריחות. נאָר איין סטאָטוע איז געבליבען פארשוינט — גאָט וויים ווי אזוי — פון דער צייט און פון דער מענשליכער רשעות. אמת, פון איהר פּעדעסטאַל האָט מען זי ארונטערגעוואָרפען אינ׳ם הויכען גראָז אריין. אָבער דאָרטען איז זי געלעגען אונפאר־ענדערט, די מארמאָרענע געטין מיט די ריינע און שענע געזיכטס־צוגען, מיט דעם שטייף געטיילטען און געשפאנטען בוזים, וועל־כער האָט ארויסגעגלאנצט פון דעם הויכען גראָז ווי א גריכישע אנטפלעקונג. איך האָב זיך כמעט דערשראָקען, וועז איך האָב זי ג־זעהן. אָט דאָס בילד האָט אין מיר דערוועקט א מאָדנעם ציטער, אוז א געהיימע צניעות האָט מיך ניט געלאָזט לאַנג פארווייַלען בי זיין ליעבען אָנבליק.

וועז איך בין צוריקגעקומען צו מיין מאָמע, איז זי געשטא־נען ביים פענסטער פארזונקען אין גראָנקען, דעם קאָפּ אָנגעלעהנט אויף איהר רעכטער האַנד אוז די טרעהרען זענען אָהן אוז אויפהער גערונען איבער איהרע באַקען. אזוי האָב איך זי נאָך קיינמאָל ניט געזעהן ווייגען. זי האָט מיך ארומגענומען מיט א שטאַרקער צערטליכקייט אוז האָט מיך געבעטען איך זאָל איהר מוחל זיין, וואָס צוליעב יאָהאָנס נאכלעסיקייט וועל איך ניט קריגען קיין לייטיש געלעגער. — „די אלטע מארטהע" — האָט זי געזאָגט— „איז זעהר קראנק אוז קען דיר, ליעב קינד, ניט אפטרעטען איהר בעט. יאָהאָן וועט פאר דיר אָבער אזוי צורעכט מאכען די קישענס פון דעם וואָגען, אז דו וועסט אויף זיי קענען שלאָפען. אוז ער וועט דיר אויך געבען זיין מאנטל פאר א צודעק. איך אליין וועל שלאָפען דא אויף שטרוי; דאָס איז מיין מאָטענס שלאָף־צימער; אמאָל פלעגט עס דא אויסזעהן א סך בעסער. „לאָז מיך אליין!" אוז די טרעה־רען האָבען זיך נאָך שטארקער א לאָז געטאָן פון איהרע אויגען.

צי עס איז געווען דאָס שלעכטע געלעגער, אדער דאָס אויפגע־רעגטע הארץ, איך ווייס ניט. איך ווייס נאָר, אז עס האָט מיך ניט געלאָזט שלאָפען. די לבנה האָט אריינגעשיינט דורך די צובראָכענע שויבען פון פענסטער, אוז מיר איז געווען ווי דער שיין פון דער

האט אנגעשטעלט א פארוואונדערט פנים, ווען דאס אינגעל האט אונז צוגעפיהרט צו דער קליינער האלב איינגעפאלענער געביידע, ווו עם פלעגט וואוינען דער פארשטארבענער פריץ. ער האט אבער שיער געקראגען דעם שלאג, ווען מיין מאמע האט איהם באפוילען, אז ער זאל ארייגנברענגען די בעטען. ווי האט ער זיך דאס גאר געקענט פארשטעלען, אז אין שלאס געפינען זיך גאר ניט קיין בעטען! און דאס וואס מיין מאמע האט איהם געהייסען פאר אונז מיטנעמען בעטגעוואנד, איז, אדער ער האט דאס אין נאנצען פארהערט, ווען ניט האט ער עס גלאט באטראכט פאר אן איבערריגע אומזיסטיגע טרחה.

דאס קליינע הויז, וואס האט נאר געהאט איין עטאזש און וואס אין זיינע בעסטע צייטען, האט עס נאר געהאט פינף צימערן אין וועלכע מען האט נעקענט וואוינען, האט מיט זיך פארגעשטעלט א שרעקליך בילד פון פארגענגליכקייט. צוהאקטע מעבעל, צופליכטע טאפעטען, קיין איין אייניגיג נאנצע שויב אין די פענסטער. דא און דארטען איז דער דיל געווען אויפגעריסען. אומעטום מיאוסע שפורע, פון זעלנערישע באלעבאטישקייט. „די אייגקווארטירטע סאלדאטען האבען זיך ביי אונז אלעמאל אמווירט" — האט געזאגט דאס אינגעל מיט אן אידיאטישען שמייכעל. די מאמע אבער האט געגעבען א וואונק, אז מיר זאלען זי איבערלאזען אליין. און אין דער צייט וואס דאס אינגעל און יאהאן זענען געווען באשעפטיגט, בין איך מיר געגאנגען אנקוקען דעם גארטען. אויפ'ן גארטען איז אויך געווען א שרעק צו קוקען. אזוי צושטערט איז ער געווען. פון די גרויסע בוימער זענען א טייל געווען ניט צו דערקענען, און א טייל אפגעבראכען, און איבער די געפאלענע שטאמען, האבען זיך אויפגעהויבען שפאטישע ווילדע פלאנצען. דא און דארט האט מען אין די הויכע טאקסוס-קוסטען געקענט דערקענען די אמאליגע שטעגען. וואו ניט וואו זענען אויך געשטאנען סטאטוען, ביי וועמען עס האבען מיסטענטיילס געפעהלט די קעפ, און וועו ניט די נאנצע קעפ איז וועניגסטענס די נעזער. איך דערמאן זיך אן איין דיאנא, וועמענס אונטערשטע העלפט איז געווען פארוואקסען מיט ווילדען וויינריב אויך דעם קאמישסטען אופן. אזוי דערמאן

טען איהרע שענע געזיכטסצוגען, האָב איך איינגעהאַלטען דעם אָטעם; א מאָדנער שרעק האָט מיך אָפּגעשטויסען פון איהר, א אינגעלשע תאוה האָט מיך צוריק צוגעצויגען; מיין הארץ האָט געקלאָפט, גלייך ווי איך וואָלט וועלען באַגעהן א מאָרד, און ענדלעך האָב איך די שענע געטין געקושט מיט א ברען, מיט א צערטליכקייט און מיט א פארצווייפלונג, ווי איך האָב שוין קיינמאָל שפּעטער אין מיין לעבען ניט געקושט. אויך האָב איך שוין קיינמאָל ניט פארגעסען יענע גרויענאהפט זיסע עמפּפינדונג, וואָס איז דורכגעלאָפען דורך מיין נשמה, ווען די באגליקענדיגע קעלט פון יענע מארמאָרענע ליפּען האָבען באריהרט מיינע ליפּען... און זהט איהר, מאריא, ווען איך בין אזוי נאָר וואָס געשטאַנען פאר איך און האָב איך געזוהן ליגען אין דעם ווייסען מוזעלין קלייד אויף דער גרינער זאָפא, האָט איהר מיך דערמאָנט אָן דעם ווייסען מארמאָרענעם בילד אין גרינעם גראָז. וואָלט איהר געוואָלט געשלאָפען אביסעל לענגער, וואָלטען מיינע ליפּען זיך ניט איינגעהאַלטען. ..

— מאָקס! מאָקס! — האָט די פרוי געשריען פון דער טיעפקייט פון איהר נשמה — שרעקליך! איהר ווייסט, אז א קוש פון אייער מויל...

— א, שווייגט, איך ווייס, אז דאָס וואָלט פאר איך געווען עפּים שרעקליכעס! קוקט מיך ניט אָן אזוי בעטענדיג. איך טייטש ניט אוים פאלש אייער געפיהל, הגם פאר מיר זענען פארבאַרגען די לעצטע סבות פון אָט דעם געפיהל. איך האָב קיינמאָל ניט געטאָרט זיך צוריהרען מיט מיין מויל צו אייערע ליפּען...

אָבער מאריא האָט איהם ניט געלאָזט אויסרעדען. זי האָט אָנגענומען זיין האנד, האָט זי באדעקט מיט די שטאַרקסטע קושען און האָט דערנאָך געזאָגט שמייכלענדיג: — איך בעט אייך, דערצעהלט מיר נאָך מעהר פון אייערע ליבעסע. ווי לאנג האָט איהר ליבגעאהט די מארמאָרענע שענהייט, וואָס איהר האָט געקושט אינ'ם גאָרטען פון אייער מאמעס שלאָס?

— דעם צווייטען טאָג זענען מיר אָפּגעפאָהרען — האָט געענטפערט מאקסימיליאן — און איך האָב די ליבע געשטאַלט שוין

לבנה וואלט מיך וועלען ארויסשלעפען אין דער העלער זומער־נאכט. עס האט ניט געהאלפען וואס איך האב זיך געווארפען רעכטס און לינקס אויף מיין געלעגער, עס האט ניט געהאלפען וואס איך האב פארמאכט די אויגען און זיי ווידער מיט אונגעדולד געעפענט, כסדר האב איך נאר געמוזט טראכטען וועגען דער שענער מארמארע־נער סטאטוע, וואס איך האב געזעהן ליגען אין גראז. איך האב ניט געקענט פארגעסען דעם ציטער, וואס האט מיך דורכגעדרונגען ווען איך האב זי דערזעהן. און איך בין געווארען אין כעס אויף זיך צולייב דעם דאזיגען קינדישען געפיהל. און — מארגען,— האב איך געזאגט צו זיך, „מארגען וועלען מיר דיך קושען, דו שען מארמארען פנים, מיר וועלען דיך קושען טאקי אויף די שענע מויל־ווינקלעך, וואו די ליפען גיסען זיך צונויף אין אזא חנ'עוודינגען גריבעלע!" אן אומגעדולד, אזא ווי איך האב נאך קיינמאל ניט געפיהלט, איז מיר דורכגעלאפען דורך אלע גליעדער, איך האב שוין מעהר ניט געקענט ווידערשטעהן דעם מארנעם דראנג און ענדליך בין איך אויפגעשפרונגען מיט א וואויאינגערישען מוט און האב גזאגט: „וואס איז דא צו ווארטען! איך וועל דיך קושען נאך היינט, דו ליעב בילד!" שטיל, כדי די מאמע זאל ניט דערהער־רען מיינע טריט, האב איך פארלאזט דאס הויז, און דאס איז מיר אנגעקומען נאך לייכטער, דערפאר ווייל דאס פאדערהויז, הגם עס איז געווען פארשטעלט מיט א הערב שילד, האט עס אבער מעהר ניט געהאט קיין טירען; און שנעל האב איך זיך דורכגעשלאגען א וועג דורך די פארשיעדענע פארוואקסענע בוימער, פון דעם וויס־טען גארטען. מען האט ניט געהערט קיין שארך. און אלץ איז גע־לעגען שטום און ערנסט אין שטילען לבנה שיין. די שאטענס פון די בוימער זענען געווען ווי צוגענאגעלט צו דער ערד, אין דעם גרינעם גראז איז די שענע געטין גלעגען אויך אזוי רעגונגסלאז. אבער נעדאכט האט זיך, אז איהרע ליעבליכע גליעדער זענען ניט פארשטארט אין א שטיינערנעם טויט, נאר אין א שטילען שלאף. און ווען איך האב זיך דערנעהענטערט, האב איך כמעט מורא געהאט, אז מיט דעם קלענסטען גערויש קען איך זי אויפוועקען פון איהר שלאף. ווען איך האב זיך אנגעבויגען איבער איהר כדי צו באטראכ־

הוט, וועז איך פּלעג פּארביי געהן פּארביי א בילד פון דעם הייליגען יוסף. דער צושטאַנד האָט דאָך ניט לאַנג געדויערט. אוז כמעט מיט א גרינג געמיט האָב איך פּארלאָזט גאָטס מאַמע, וועז איך בין אין א גאַלעריע באקאַנט געוואָרן מיט א גריכישער נימפע, וואָס האָט מיך א לאַנגע צייט געהאַלטען צוגעבונדען מיט איהרע מאַרמאָרנע קייטען.

— אוז איהר האָט אַלע מאָל נאָר ליעב געהאט אויסגעהאקטע אָדער געמאַלטע פּרויען! — האָט שטיל געלאכט מאריא.

—ניין, איך האָב אויך ליעב געהאט טויטע פּרויען — האָט ענטפערט מאקסימיליאן איבער וועמענס פּנים עס האָט זיך ווידער פּארשפּרייט א גרויסע ערנסטקייט. — ער האָט ניט באַמערקט, אז ביי די דאָזיגע וועלטער האָט זיך מאריא דערשראָקען, אוז ער האָט רוהיג געזעלט וויטער:

— יאָ, עס איז זעהר מאַדנע, ווי איך האָב זיך אמאָל פּאַרליעבט אין א מיידעל, נאָכדעם ווי זי איז שוין געווען טויט זיעבען יאָהר. וועז איך האָב זיך באקענט מיט דער קליינער בערי איז זי מיר אויסערגעווען ליך גענאַלען געווארן. דריי טעג לאַנג האָב איך זיך באשעפטיגט מיט דעם דאָזיגען יונגען מיידעל אוז האָב געהאט דעם גרעסטען פּארגעניגען אין אַלץ וואָס זי האָט געטאָן אוז געזאָגט. אוז אין אַלץ וואָס אָט דאָס וואונדערליכע וועזען האָט באַריהרט, דאָך אבער איז דערביי מיין געמיט ניט אריינגעפאַלען אין קיין איבערצערטליכע באוועגונג. אויך בין איך מיט עטליכע חדשים שפּעטער ניט זעהר געטראָפען געוואָרן, וועז איך האָב באקומען די ידיעה, אז זי איז פּלוצים געשטאָרבען פון א נערוועז פיבער. איך האָב זי אין גאנצען פּארגעסען, אוז איך בין איבערצייגט, אז איך האָב וועגען איהר יאָהרענלאַנג ניט געטראכט אפילו איין אייגציג מאָל. גאנצע זיעבען יאָהרען זענען אוועק זינט דעמאַלט, אוז איך האָב זיך גראָד געפּוגען אין פּאַטסדאם, כדי דאָרט צו געניסען דעם שענעם זומער אין אן אונגעשטערטער אייגזאמקייט... איך בין דאָרט מיט קיין אייגציגען מענש ניט געקומען אין באריהרונג, אוז מיין גאַנצע חבר'שאפט האָט זיך נאָר באשרענקט אויף די סטאַטוען, וואָס געפינען זיך דאָרט אינ'ם גאָרטען פון סאַן־סוסי, אוז

קיינמאל מעהר ניט געזעהן. אבער כמעט פיער יאהר איז מיין הארץ געווען פארנומען מיט איהר. פון זינט דעמאלט האט זיך אין מיר ענטוויקעלט א וואונדערבארע ליידענשאפט פאר מארמארענע סטאטוען און נאך היינט אין דער פריה האב איך געפיהלט איהר שטארקע ווירקונג. איך בין געגאנגען פון דער לארענטיאנא, פון דער מעדוצעאישער ביבליאטעק און איך בין אריינגעפאלען — איך וויים שוין ניט ווי אזוי — אין דער קאפליצע, וואו יענע פראכטפולסטע משפחה פון איטאליען האט זיך אויסגעבויט פון עדעלשטיינער א פלאץ צום שלאפען און שלאפט זיך דארטען רוהיג. א גאנצע שעה בין איך דארט פארבליבען שטעהן פארזונקען אין דעם אנבליק פון א מארמארנער סטאטוע פון א פרוי, וועמענס שטארקער קערפערליכער געבוי ווייזט אן אויף מיקעל אנדזשעלא'ס גרויסע קראפט אין דער צייט, וואס די גאנצע געשטאלט שווימט ארום אין א עטהערישע זיסקייט, וואס מען פלעגט ניט זוכען ביי יענעם מייסטער. אין דעם דאזיגען מארמאר איז צוזאמענגענומען דאס גאנצע קעניגרייך פון חלומות מיט אלע זייגע זעליקייטען, אין די שענע גליעדער וואוינט א צערטליכקייט, און דורך די אדערן, דאכט זיך, רינט לבנה־ליכט... דאס איז די נאכט פון מיקעל־אנדזשעלא בואנאראטי. אוי, ווי גערן וואלט איך וועלען שלאפען אין די ארעמס פון דער דאזיגער נאכט...

— אויסגעמאלטע פרויענבילדער — האט מאקסימיליאן געזאגט וויטער נאך א פאוזע — האבען מיך אלע מאל וועניגער אינטערעסירט, ווי סטאטוען. נאר איין מאל בין איך געווען פארליבט אין א בילד. דאס איז געווען א וואונדערשענע מאדאנא, וואס איך האב געזען אין א קירך אין קעלן. איך בין דעמאלט געווארען א זהר אפטער באזוכער פון קירכען, און מיין געמיט איז געווען פארזונקען אין דער מיסטיק פון דעם קאטוליציזם. איך וואלט דעמאלט, ווי א שפאנישער ריטער גערן געווען געקעמפט אלע טאג, פאר דער אונבאפלעקטער מיידעלשאפט פון מאריע, דער קעניגין פון די מלאכים, דער שענסטער דאמע פון הימעל און דער ערד! דאמאלט האב איך זיך אינטערעסירט מיט דער גאנצער הייליגער משפחה, און גאר באזונדערס פרייוליך האב איך יעדעס מאל געצויגען דעם

ביי מיר, פלעג איך זיך דערפיהלען זעהר ניט גוט און באקלעמט. איך האָב דערפיהלט א טיעפען וויידערווילען קעגען יעדער באַגעגעניש. ווי עס פיהלען אפשר די נאכט־וואנדעלענדע נשמות פון מתים; וואַרים, וועדליג מען זאָגט, דערשרעקען זיי זיך פונקט אזוי שטאַרק, ווען זיי באַגעגענען א לעבעדיגען ווי דער לעבעדיגער דערשרעקט זיך ווען ער דערזעהט א טויטען. צופעליג איז דעמאָלט אַנגעקומען קיין פאַטסדאם א רייזענדער, וועמען איך האָב ניט געקענט אויסווייכען. וואַרים ער איז נעמליך געווען מיין ברודער. ווען איך האָב איהם דערזעהן און ווען ער האָט מיר דערצעהלט די לעצטע געשעהענישען פון טאָג, האָב איך זיך אויפגעכאפט ווי פון א טיעפען חלום, און א דערשראָקענער האָב איך פלוצים דערפיהלט אין וואַם פאר א גרויענהאפטער איינזאמקייט איך האָב געלעבט פאר זיך אזא לאנגע צייט. אין דעם צושטאַנד האָב איך אפילו ניט באמערקט ווי די צייטען פון יאָהר האָבען זיך געביטען, און מיט פארוואונדערונג האָב איך איצטער באמערקט, אז די בוימער ביי וועלכע די בלעטער זענען שוין פון לאנג אראָפגעפאלען, זענען באַדעקט מיט אן אַסיענדיג פרעסטיל. איך האָב באלד פארלאָזען פאַטסדאם און די קלייַנע בערי, און אין אנ'אַנדערער שטאָדט, וואו אויך מיר האָבען געווארט וויכטיגע געשעפטען, בין איך דורך זעהר פארשיידענע פארהעלטענישען און באציהונגען זעהר שנעל אריינגעווויקעלט געוואָרען אין דער רויהער ווירקליכקייט.

— ליעבער גאָט! — האָט מאקסימיליאן וויטער גערעדט, און א שמערצליך שמייכעלע האָט געציטערט איבער זיין אויבערשטע ליפ — ליעבער גאָט! די לעבעדיגע פרויען, מיט וועלכע איך בין דעמאָלט געקומען אין באריהרונג, ווי זיי האָבען מיך דאָם גענקווען, צערטליך געקוועלט מיט זייערע קאָפריזען, אייפערזוכט, און שטענדיגען ניט צורוה לאָזען! אויף וויפיעל בעלער האָב איך געמוזט זיך מיט זיי ארומטרייבען, אין וויפיעל פלוידעריען האָב איך זיך געמוזט מישען! וואַם פאר א רוהלאָזע כבוד־זוכעריי, וואַם פאר א פרייד ביים ליגען זאָגען, וואַם פאר א קושענדיגע אָפנארעריי, וואַם פאר א גיפטיגע בלומען! יענע דאָמען האָבען געוואוסט ווי אזוי מיר קאָליע צו מאָכען יעדע לוסט און ליעבע. און פאר א

דאָרט האָט פֿאסירט אין איין טאָג, אז אין מײן זכרון האָבען זיך דערוועקט געזיכטסצוגען און זעלטזאמע לײַבענסווירדיגע רעדענס־ארטען און באוועגונגען. און איך האָב דערביי זיך ניט געקענט דערמאָנען ביי וועמען איך האָב אזעלכעס געהערט. קיין זאָך איז ניט אזוי קוועלעריש ווי אזא ארומנישטערן אין אלטע זכרונות, און איך בין דערפאר געווען פרעהליך איבעראשט, ווען איך האָב זיך מיט עטלעכע טעג שפּעטער אויף איינמאל דערמאָנט אָן דער קלײנער בערי. און איצטער האָב איך באמערקט, אז דאָס איז געווען איהר לײַב, פֿארגעסען בילד, וואָס האָט פֿאר מיר געשוועבט אזוי בעאונ־רוהיגענד. יאָ, איך האָב זיך געפֿרעהט מיט דער דאָזיגער ענטדעקונג, ווי איינער, וואָס האָט זיין אינטימסטען פֿרײַנד צוריק געפֿונען ניט־שרוואַרטעטערהייד; די אָפּגעריבענע פֿארבען האָבען ביסלעכווײַז צוריק אויפֿגעלעבט, און ענדליך איז די זיסע קלײנע פֿערזאָן ווידער געשטאַנען פֿאר מיר ווי א לעבעדיגע, שמייכעלדיג, קאָפּריזנע, וויציג און נאָך שענער ווי וועז עס איז פריהער. פון דעמאָלט אָן האָט מיך אָט דאָס בילד מעהר ניט געוואָלט פֿארלאָזען. עס איז געוועז פול אין מײַן נשמה; וואו איך בין געגאַנגען און געשטאַנען איז עס געשטאַנען און געגאַנגען לעבען מיר, האָט געערדט מיט מיר, געלאַכט מיט מיר, דאָך אונשולדיג און אָהן גרויסע צערטליכ־קייטען. איך אבער בין מיט יעדען טאָג אלץ מעהר פֿאר׳כשופ׳ט געווארען פון אָט דעם בילד, וועלכעס האָט פֿאר מיר מיט יעדען טאָג באקומען אלץ מעהר און מעהר רעאליטעט. עס איז לייכט ארויסצורופען גייסטער. עס איז אבער זעהר שווער זיי צוריקצו־שיקען אין דעם פינסטערען גאַרנישט; זיי קוקען אונז דאָן אָן אזוי בעטענדיג, אונזער אייגען הארץ וערט אליין פֿאר זיי אזא שטאר־קער מליץ יושר... איך האָב זיך שוין מעהר ניט געקענט ארויסרי־סען פון איהר, און איך האָב זיך פֿארליבט אין דער קלײנער בערי, נאָכדעם ווי זי איז שוין געווען טויט זיעבען יאָהר. אזוי האָב איך אין פֿאַטסדאם געלעבט זעקס חדשים אין גאנצען פֿארזונקען אין דער דאָזיגער לײַבע. איך האָב זיך איצטער געהיט נאָך מעהר ווי פֿריהער פֿאר יעדער באריהרונג מיט דער אויסערליכער וועלט, און וועז אימיצער פלעגט אין גאָס אביסל נעהענטער פֿארבייגעהן פֿאר־

ליעבטער. זי איז געווען פון אזא עטהערישער נאטור, אז זי האָט זיך צו מיר נאָר געקענט אנטפלעקען אין חלום. איך דענק, מאריא, אז איהר האָט ניט קיין באַנאַלען פֿאַראורטייל אַקעגען חלומות; אָט די ביינאכטיגע ערשיינונגען האָבען ווירקליך פונקט אזוי פיעל רעאליטעט, ווי יענע רויהערע בילדער פון בייטאָג, וועלכע מיר קענען אנטאפען מיט די הענד און אין וועלכע מיר ריכטען זיך איין ניט זעלטען. יא, דאָס איז געווען אין חלום, ווען איך האָב געזעהן זי, יענע ליעבע, וואָס האָט מיך צום מיסטען באגליקט אויף דער וועלט. וועגען איהר אויסזעהן וויים איך וויניג צו דערצעהלען. איך בין ניט אים שטאַנד אין גאַנצען איבערצוגעבען די פֿאַרם פון איהרע געזיכטסצוגען. דאָס איז געווען א געזיכט, וואָס איך האָב פריהער קיינמאל ניט געהאט געזעהן, און וועלכעם איך האָב נאָכדעם שוין אויך קיינמאל אין לעבען ניט באגענגען. אזוי פיעל דערמאָג איך זיך, אז עס איז ניט געווען וויים און ראָזיג, נאָר אין גאַנצען פון איין פֿאַרב. דאָס איז געווען א זאנפט אָנגערויטעלטע בלאָם געלע פֿאַרב, און דורכזיכטיג ווי קריסטאל. דער חן פון אָט דעם געזיכט איז ניט באשטאַנען אין די שטרענגע שענהייטס־מאָס און אויך ניט אין דער אינטערעסאַנטער באוועגליכקייט; זיין כאַראקטער איז גיכער באשטאַנען פון א באַכשופֿ'דיגער, ענטציקענדיגער, כמעט דערשרעקענדיגער וואָהרהאפטיקייט. דאָס איז געווען א געזיכט פול מיט באוואוסטער לעבע און גראציעזער גוטסקייט. דאָס איז געווען מעהר ווי א נשמה איידער א געזיכט. און דערפאר האָב איך מיר די אויסערליכע פֿאַרם קיינמאל ניט געקענט אין גאַנצען פֿאַרשטעלען. די אויגען זענען געווען זאנפט ווי בלומען, די ליפען אביסעל בליך, אָבער חנ'עודיג געבויגען. זי האָט געטראָגען א זיידענע פענויאר פון א קאַרנבלויער פֿארב און דאָס איז אויך געווען איהר גאנצע באקליידונג. דער האלז און די פיס זענען געווען נאקעט, און דורך דעם וויבען, דינעם געוואנד האָט טיילמאל ווי בגנבה ארויסגעקוקט די צארטקייט פון די גליעדער. די וועדטער, וואָס מיר האָבען געדעדט צוויישען זיך, קען איך מיר אויך ניט מעהר אקוראט דערמאָנען. אזוי פיעל וויים איך, אז מיר האָבען זיך פאר'קנס'ט, אז מיר זענען געווען פרעהליך און גליקליך.

צייט לאנג בין איך געווארען א פרויען־פיינד, וואס פארשעלט דאס גאנצע ווייבערשע געשלעכט. מיר איז דערנאנגען כמעט ווי יענעם פראנצויזישען אפיציער, וועלכער האט אין דעם רוסישען פעלדצוג זיך מיט מיה ארויסגעראטעוועט פון די אייז־גרובענס פון דעם טייך בערעזינא, אבער וועלכער האט זינט דעמאלט באקומען אזא אנטיפאטיע געגען אלץ, וואס איז פארפרוירען, אז ער וועט איצטער אפילו די זיסעסטע סארטען אייז פון טארטאני אוועקשטופען פון זיך מיט עקעל. יא, די עראינערונג אן דער בערעזינא פון דער ליעבע, וואס איך בין דעמאלט דורכגענאנגען, האט מיר א צייט לאנג קאליע געמאכט אפילו די שענסטע דאמען, פרויען ווי מלאכים, מיידלעך ווי וואניליע סארבעט.

— איך בעט אייך — האט אויסגערופען מאריא — רעדט ניט קיין שלעכטס אויף די ווייבער. דאס איז אן אויסגעדראשענע געוואנהייט פון מענער. סוף כל סוף, כדי צו זיין גליקליך, מוזט איהר דאך אנקומען צו ווייבער.

— א — האט געזופצט מאקסימיליאן — דאס איז זיכער אמת, אבער די ווייבער האבען ליידער נאר אין אינציגען אופן ווי אזוי אונז צו קענען גליקליך מאכען, אין דער צייט וואס זיי ווייסען ווי אזוי אונז אומגליקליך צו מאכען אויף הרייסיג טויזענד אופנים.

— טייערער פריינד, — האט געענטפערט מאריא, פארבייסענדיג א שטיל שמייכעלע — איך רעד פון דער הארמאניע פון צוויי גליך געשטימטע זעעלען. האט איהר קיינמאל ניט געפיהלט אזא גליק?... אבער איך זעה, ווי אויף אייער פנים פארציהט זיך א ניט געוועהנליכע רויטקייט... רעדט... מאקס?

עס איז אמת, מאריא, איך פיהל זיך כמעט אינגעלש, ווען איך ויל פאר אייך דערצעהלען, וועגען דער גליקליכער ליעבע, וואס האט מיך אמאל באגליקט! די עראינערונג איז מיר נאך ניט פארלוירען געגאנגען, און אין איהר קיהלען שאטען באהאלט זיך נאך אפטמאל מיין נשמה, וועז דער ברענענדיגער שטויב און די טאג־היץ פון לעבען וועלט ניט צום אריבערטראגען. איך בין אבער ניט אימשטאנד אייך צו געבען קיין ריכטיגען באגריף פון דער דאזיגער ג־

נען ניט אין טעאטער. און א פיזיאַנאָמיסט וואָלט אָן דער אידעא־
ליטעט פון זייערע געזיכטסצוגען געקענט זעהר לייכט נאָכווייזען
דעם איינפֿלום וואָס די פֿלאָסטישע קונסט האָט געהאט אויף די קער־
פֿערליכע פֿאָרמען פון דעם איטאַליענישען פֿאָלק. די נאָטור האָט
דאָ פון די קינסטלער צוריק אָפּגענומען דאָס קאָפּיטאָל, וואָס זי
האָט זיי אמאָל אויסגעליהען, און זעה! זי האָט עס צוריק געקראָגען
מיט אזא וואונדערבארען פֿראָצענט. די נאָטור, וועלכע האָט אמאָל
צוגעשטעלט איהרע מאָדעלען צו די קינסטלער, זי קאָפּירט היינט
פון איהר זייט די מייסטערווערק, וועלכע זענען דורך די מאָדעלען
ענטשטאַנען. דער חוש פאר דאָס שענע האָט דורכגעדרונגען דאָס
נאנצע פֿאָלק, און פונקט ווי אמאָל האָט דער חומר געווירקט אויף
דעם גייסט, אזוי ווירקט איצט דער גייסט אויף דעם חומר. און
ניט פרוכטלאָז זענען יענע שענע מאָדאָנען, די ליעבליכע בילדער
ביי די אלטאַרען, וואָס פרעסען זיך איין אין דעם געמיט פון דעם
חתן, אין דער צייט וואָס די כלה האָט אין זינען א שענעם הייליגען.
דורך אזא וואהלפֿארוואנדשאפט איז דאָ ארויסגעקומען א מענ־
שענגעשלעכט, וואָס איז נאָך שענער, ווי דער ליעבער באָדען, אויף
וועלכען ער בליהט און ווי דער גאָלדענער הימעל וואָס באשטראהלט
איהם ווי א גאָלדענער ראהם. די מענער אינטערעסירען מיך ניט
פיעל, סאיידען וועז זיי זענען געמאָלט, אָדער אויסגעהאקט פון
שטיין. און פאר אייך, מאריא, לאָז איך איבער יעדע מענליכע באַ־
גייסטערונג פאר יענע שענע, בויגיגע איטאַליענער, וועלכע האָבען
אויפֿלכענע ווילדשוואַרצע באקען־בערד, און אזעלכענע קיהלע עדעלע
נעזער, און אזעלכענע זאנפט קלוגע אויגען. מען זאָגט, אז די לאָמ־
בארדען זענען די שענסטע מענער. איך האָב קיינמאָל וועגען דעם
ניט געמאכט קיין אונטערזוכונגען, אָבער וועגען די לאָמבארדינע־
רינס האָב איך ערענסט נאָכגעטראכט. און זיי זענען, דאָס האָב
איך זעהר גוט באמערקט, ווירקליך אזוי, ווי מען זאָגט וועגען זיי.
אבער אפילו אין מיטעלאלטער האָבען זיי שוין אויף געמוזט זיין
אזוי שען. דערצעהלט מען דאָך פון פראנץ דעם ערשטען, אז דער
שם פון דער שענקייט וואָס האָט זיך פארשפרייט וועגען די מאילענ־
דיערינס, איז דאָס געווען די אורזאַך, וואָס האָט איהם געטריבען

אפענהארציג און אינטים, ווי חתן כלה. יא נאך מעהר, ווי ברודער און שוועסטער. טיילמאל אבער האבען מיר נאר ניט גערעדט. מיר האבען נאר געקוקט איינם אויף ס'אנדערע אין די אויגען אריין, און אין אט דעם גליקליכען אנקוקען זיך פלעגען מיר דורכלעבען גאנצע אייביקייטען... דורך וואס איך האב זיך אויפגענאפט פון שלאף, דאס קען איך אייך אויך ניט זאגען. אבער א לאנגע צייט נאך דעם האב איך נאך געלעבט אין דעם נאכגעפיהל פון דעם דאזיגען ליעבעסגליק. איך בין א לאנגע צייט געווען ווי שכור פון אן אונערהערטער פרייד, די שמאכטענדיגע טיעפקייט פון מיין הארץ איז געווען ווי אנגעפילט מיט זעליקייט. כמעט איבער אלע מיינע עמפינדונגען איז געווען אויסגעגאסען אן אונבאקאנטע פרייד, און איך בין געבליבען פרעהליך און הייטער, הגם איך האב מיין געליעבטע אין חלום שוין מעהר ניט געזעהן. אבער האב איך דען ניט אין איהר אנבליק געגאסען גאנצע אייביקייטען? אויך האט זי מיך געקענט צו גוט, און האט געוואוסט, אז איך האב ניט ליעב קיין ווידערהאלונגען.

— ווירקליך — האט אויסגערופען מאריא — איהר זענט א homme a bonnes fortunes... אבער זאגט מיר, איז מאד־מואזעל לאוראנס געווען א מארמארנע סטאטוע, צי א בילד? א טויטע, צי א חלום?

— אפשר דאס אלץ צוזאמען, — האט געענטפערט מאקסי־מיליאן, זעהר ערענסט.

— איך קען מיר פארשטעלען, טייערער פרייגד, אז אט די געליעבטע האט געמוזט זיין פון זעהר צווייפעלהאפטען פלייש. און וועט וועט איהר מיר די געשיכטע דערצעהלען?

— מארגען. זי איז זעהר לאנג, און איך בין הייגט מיעד. איך קום פון דער אפער און האב צופיעל מוזיק אין די אויערען.

— איהר געהט די צייטען אפט אין דער אפער, און איך גלויב, מאקס, אז איהר געהט אהין דארט מעהר צו זעהן ווי צו הערען.

— איהר האט ניט קיין טעות, מאריא, איך געה ווירקליך אין דער אפער, כדי דארט צו באטראכטען די געזיכטער פון שענע אי־מאליענערינס. אודאי, זיי זענען שוין געגוג ישען אפילו וועז זיי זע־

די מוזיק איז די נשמה פון די דאָזיגע מענשען, זייער לעבען, זייער נאַציאָנאַלע זאַך. אין אַנדערע לענדער זענען געווים אויך פאַראַן מוזיקער, וואָס קענען זיך פאַרגלייכען מיט די גרעסטע איטאַליענישע רענאָמעען. אבער דאָרטען איז ניטאָ קיין מוזיקאַליש פּאָלק. די מוזיק ווערט דאָ אין איטאַליען רעפּרעזענטירט ניט דורך יחידים, נאָר זי אנטפּלעקט זיך אין גאַנצען פּאָלק. די מוזיק איז געוואָרען דאָס פּאָלק. ביי אונז אין צפון איז עס גאָנץ אַנדערש. דאָרט איז די מוזיק נאָר געוואָרען מענש, און הייסט מאַצאַרט אָדער מאיערבעער. און א חוץ דעם, וועו מען אונטערזוכט גענוי דאָס בעסטע, וואָס אַזעלכענע נאַרדישע מוזיקער גיבען אונז, אזוי געפינט מען דערין איטאַליענישען זונשיין און מאַראַנצען־דופט, און זיי באַלאַנגען א סך גיכער צו דעם שענעם איטאַליען, די היים פון דער מוזיק. אייִדער צו אונזער דייטשלאַנד. יאָ, נאָכמאָהר, איטאַליען וועט שטענדיג זיין די היים פון דער מוזיק, וועו אפילו איהרע נרויסע מייסטערס וועלען שטאַרבען אָדער פאַרשטומט ווערען, וועו אפילו בעליני שטאַרבט און דאָסיני שווייגט.

— ווירקליך — האָט באמערקט מאריא — דאָסיני לאָזט פון זיך נאָר ניט הערען, און וועו איך האָב קיין טעות ניט, שווייגט ער שוין זייט צעהן יאָהר.

— דאָס איז אפשר א ווייַ פון איהם — האָט געענטפערט מאקסימיליאן — ער האָט געוואָלט ווייזען, אז דער נאָמען וואָס מען טיילט איהם צו דער „שוואַן פּאזאַרא" פּאַסט זיך נאָר ניט פאר איהם. ווארים די שוואַנען זינגען ביים ענד פון זייער לעבען, דאָסיני אבער האָט אין מיטען פון זיין לעבען אויפּגעהערט צו זינגען. און איך גלויב, אז ער האָט גוט געטאָן. און טאקי דורך דעם האָט ער געווייזען, אז ער איז א זשעניע. א קינסטלער, וואָס האָט נאָר טאַלענט שטרעבט ביז צו זיינע לעצטע טעג, דאָס דאָזיגע טאַלענ צו ענטוויקלען. דער עהרגייִץ שטעכט איהם, ער פיהלט, אז ער האָלט זיך שטענדיג אין איין פארפאַלקאָמענען, און דאָס דרענגט איהם, צו וועלען דערגרייכען דאָס העכסטע. דער געניום אבער האָט דאָס העכסטע שוין ארויסגעווייזען. ער איז צופריידען, ער פּאראכט די וועלט און דעם קלייניעם עהרגייִץ. און ער גענהט אהיים

צו נעהן מלחמה האלטען מיט איטאליען: דער ריטערליכער קעניג איז זיכער נעווען נייגעריג צו זעהן, אויב זיינע גייסטליכע שוועס־טער־קינדער, דאס הויזגעזינד פון זיין טויפפאטער זענען טאקי אזוי שען, ווי מען רעדט וועגען זיי... ארימער קעניג! ביי די טוי־ערען פון פאוויא האט ער פאר זיין נייגעריקייט געמוזט טייער באצאהלען.

אבער ווי שען זענען זיי ערשט, אט די איטאליענערינס, ווען די מוזיק באלויכט זייערע געזיכטער. איך זאג: באלויכט, ווארים די ווירקונג פון דער מוזיק, וועלכע איך האב אין דער אפער בא־מערקט אויף די געזיכטער פון די שענע פרויען, איז אין נאנצען גלייך צו יענע ליכט־ און שאטען־שפעקטרען, וואס מאכען אונז שטוי־נען, ווען מיר באטראכטען סטאטוען ביי נאכט און ביים שיין פון פאקלען. די סטאטוען אנטפלעקען דעמאלט פאר אונז מיט א דער־שרעקענדער וואהרהייט דעם גייסט וואס וואוינט אין זייערע שוי־דערליכע שטומע נעהיימנישען. אויף דעם זעלביגען אופן אנטפלעקט זיך אויף פאר אונז דאס נאנצע לעבע פון די שענע איטאליענע־רינס, ווען מיר זעהען זיי אין דער אפער; די פארשיעדענע מעלא־דיען וועקען דאן אויף אין זייערע נשמות א נאנצע רייה פון נע־פיהלען, עראינערונגען, וואונשען און ערגערנישען, וואס מען קען אויסענבליקליך דערקענען אין די באווענונגען פון זייערע געזיכטס־צוגען, אין זייער רויט ווערען, אין זייער בלייך ווערען און נאך מעהר אין זייערע אויגען. ווער עס פארשטעהט ווי אזוי צו לעזען, דער קען אויף זייערע שענע געזיכטער לייענען די אינטערעסאנטעס־טע זאכען. געשיכטען, וואס זענען אזוי מערקווירדיג ווי באקא־טשיא'ס נאוועלען; געפיהלען, וואס זענען אזוי צארט ווי פעטראר־קא'ס סאנעטען; שטימונגען, וואס זענען אזוי אוועניטוריסטיש ווי אריאסטא'ס אקטאווען; און ערהאבענע שלעגטסקייט, וואס איז אזוי פאעטיש ווי דער גיהנום פון דעם גרויסען דאנטע. עס איז זיכער ווערט די מיה דארט ארויפצוקוקען צו די לאזשען. ווען די מאנסליט זאלען נאר ניט אין מיטען דערינען ארויסווייזען זייער בא־גייסטערונג מיט אזוי פיעל ליארעם! אט דאס צו גרויסע גערוויש אין א איטאליענישען טעאטער ווערט מיר טיילמאל שווער. אבער

פּנים, לענגליך בלאס־ראָזוג; העל בלאָנדע, כמעט גאָלדענע האָר, פּריזירט אין דינע לעקעלעך; א הויכער, זעהר הויכער עדעלער שטערן; א גלייבע נאָז, בלייכע בלויע אויגען; א שען געמאָסטען מויל און א רונדען קין. זיינע געזיכטסצוגען האָבען געהאט אין זיך עפּים ניט באשטימטעס, כאראקטערלאָזעס, עפּים אזוינס ווי מילך. און אין דעם דאָזיגען מילכיגען פּנים פּלענט טיילמאָל זיס זוייער־לעך זיך שפּיעלען אן אויסדרוק פון שמערץ. אָט דער אויסדרוק פון שמערץ האָט אויסגעפּילט אין בעלזיני׳ס פּנים דעם גייסט וואָס איהם האָט געפּעהלט. דאָס איז אבער געווען א שמערץ אָהן טיעפּ־קייט; ער פּלענט גלימערן אָהן פּאָעזיע אין די אויגען; ער פּלענט ציטערן אָהן לויידנשאפטען אויף די ליפּען פון דעם מאָן. דער דאָ־זיגער פּלאָבער, מאטער שמערץ, האָט אויסגעזעהן ווי ער וואָלט וועלען ווייזען דעם יונגען מאעסטרא אין זיין נאנצער געשטאלט. זיינע האָר זענען געווען פריזירט אזוי שוואַרמעריש אומעטיג; זיי־נע קלויידער זענען געלענען אזוי שמאכטענדיג אויף זיין לייב. און זיין שפּאניש שטעקעלע פּלענט ער טראָגען אזוי אידיליש, אז ער פּלענט מיך שטענדיג דערמאָנען אָן דעם יונגען פּאסטוך, וואָס מיר זעהען אין אונזערע פּאסטאָראלען, מיט די באבענדערטע שטעקענס און העלפּארביגע יאקעלעך און הייזעלעך. און זיין נאנג איז גע־וועלט אזוי מיידעלש, אזוי עלענגיש, אזוי עטהעריש; דער נאנצער מענש האָט אויסגעזעהן ווי א זיפּץ en escarpins ער פּלענט געפּעלען וועהרען די פרויען. אבער איך צוויפּעל, צי ער האָט וועלכע דערוועקט וועלכע ניט איז שטארקע לויידנשאפט. פּאר מיר אליין האָט זיין ערשיינונג אלעמאָל געהאט עפּים קאָמיש־אונערטרעג־ליכעס, די סבה פון וועלבער איז זיכער גלעגען אין זיין פראנצוי־זיש רעדען. וואָרים הגם בעלזיני האָט שוין דעמאָלט געהאט גע־לעבט אין פראנקרייך עטליכע יאָהר, האָט ער פון דעסטוועגען גע־רעדט אזא שלעכטען פראנצוויזיש ווי עס ווערט נאָר אפשר גערעדט אין ענגלאנד. איך דאַרף דאָס דאָזיגע פראנצויזיש רעדען ניט בא־צייכענען מיט דעם בייוואָרט „שלעכט". שלעכט איז דאָ צו גוט. מען מוז זאָגען שרעקליך, בלוטשענדעריש, וועלט אונטערגאנגסמע־סיג, יא נאָך מעהר. וועז מען איז געווען מיט איהם אין געזעל־

קיין סטראדפארד ביים אייוואן, ווי דאס האט געטאן וויליאם שעקספיער, אדער שפאציערט ארום לאבענדיג און זיך וויצלענדיג אויף דעם איטאליענישען בולוואר אין פאריז, ווי דזשיאקאמא רא־סיני. האט דער ענניום ניט קיין גאנץ שוואבען קערפער, לעבט ער נאך אויף אזא אופן א היבשע ווייל נאכדעם ווי ער האט שוין צוגעשטעלט זיינע מייסטערווערק, אדער ווי מען פלעגט זיך אויס־דריקען, נאכדעם ווי ער האט שוין ערפילט זיין מיסיאן. עס איז א פאראורטייל ווען מען מיינט, אז אזא זשעניע מוז שטארבען יונג. מיר דאכט, אז די צייט פון דעם דרייסיגסטען ביז צום דעם פיער און דרייסיגסטען יאהר רעכענט זיך די גענעהרליכסטע צייט פאר דעם זשעניע. ווי אפט פלעג איך זיך רייצען מיט דעם אדימען בעליני, און פלעג איהם אין שפאס נביאות זאגען, אז ער וועט אלם זשעניע, באלד מוזען שטארבען. וואדים ער דערגרייכט שוין זיין גענעהרליכען עלטער. און מאדנע! טראץ דעם שפאסהאפטען טאן, פלעגט ער זיך דאך שרעקען פאר מיין נבואה. ער פלעגט מיך רופען זיין דזשעטאארע און פלעגט אלע מאל מאכען דעם דזשעטאא צייכען... ער האט אזוי געוואלט בלייבען לעבען. ער האט געהאט כמעט א ליידענשאפטליכע אפניינונג געגען טויט. ער האט גאר ניט געוואלט הערען וועגען שטארבען. ער פלעגט דערפאר מורא האבען ווי א קינד האט מורא צו שלאפען אין דער פינסטער... ער איז געווען א גוט, לייב קינד. טיילמאל אביסעל א צולאזענער. מען האט איהם אבער נאר געדארפט א סטראשע טאן מיט'ן טויט, און ער פלעגט דאן גלייך ווערען שטיל און בעטענדיג און פלעגט מיט צוויי אויפגעהויבענע פינגער מאכען דעם דזשעטאא־צייכען... אדימער בעליני!

— האט איהר איהם, הייסט עס געקענט פערזענליך? איז ער געווען א שענער?

— ער איז געווען ניט מיאוס. איהר זעהט? אויך מיר מענער קענען ניט זאגען יא, ווען מען שטעלט אונז אזא פראגע, וועגען עמי־צען פון אונזער געשלעכט. ער איז געווען א הויכער, שלאנקער מאן און ער פלעגט זיך באווגען ציערליך. איך וואלט אפילו געקענט זא־גען קאקעטיש; אלע מאל a quatre epingles א רענעלמעסיג

מאַכט אויף מיר אַן אונאַנגענעהמען אייַנדרוק. אויף מיר, וואָס איך האָב גיכער ליעב, דאָס טויטע, דאָס מאַרמאַרענע. ערשט שפּעטערצו, וועַן איך האָב דערפיהלט צו איהם א געוויסע נייגונג אוּן אָט די נייגונג איז ענטשטאַנען דורך דעם, ווייל איך האָב באמערקט, אז זיין כאַראַקטער איז געווען דורכאוים ערנסט אוּן גוט. זיין נשמה איז זיכער געבליבען ריין אוּן ניט באפלעקט פון אלע מיאוסע באַריהרונגען. עס האָט איהם אויך ניט געפעהלט די אונשערלעכע גוטמוטיקייט, דאָס קינדערשע, וואָס מיר זעהען אלע מאל ביי זשעניאלע מענשען, הגם זיי וויזען דאָס ניט ארוים פאר יעדערן.

— יאָ, איך דערמאָן זיך — האָט מאקסימיליאָן וויטער געַרעדט נאָכדעם ווי ער האָט זיך געזעצט אין זיין שטוהל, אויף וועמענם אָנגעהן ער איז ביז איצטער געשטאַנען אוּן אָנגעשפּאַרטער— איך דערמאָן זיך אָן איין אויגענבליק, אין וועלכען בעליני איז פאר מיר ערשיענען, אין אזא ליעבענסווירדיגען ליכט, אז איך האָב איהם באטראכט מיט פארגעניגען אוּן האָב מיר פאַרגענומען זיך בעסער צו באקענען מיט איהם. דאָס איז אבער לייַדער געווען דאָס לעצטע מאל, וואָס איך האָב איהם געזעהן ביים לעבען. דאָס איז געווען אין אָבענד, וועַן מיר האָבען צוזאמען געגעסען אינ'ם הויז פון א דאמע, וואָס האָט געהאט דעם קלענסטען פוס אין פאַריז, אוּן מיר זענען גענוּאַרען זעהר פרעהליך, אוּן ביים פאַרטאָ פיאָנאָ האָבען זיך צוקלונגען די זיסטע מעלאָדיעַן... איך זעה איהם נאָך אלץ, דעם גוטען בעליני, ווי ער האָט נאָך א סך וויולדע בעליניזמען וואָס ער האָט געפלוידערט, זיך ארייַנגענוּאַרפען אין אַ שטוהל... אָט דער שטוהל איז געווען זעהר א נידעריגער, אזוי אז בעליני איז דורך דעם גלייכצייטיג אויסגעקומען צו זיצען צו פוסענם פון א שענע דאמע, וואָס איז געלעגען אויסגעצויגען אויף א זאָפא איהם אקעגען איבער, אוּן האָט געקוקט אויף בעליני אוּן געהאט הנאה פון זיין אָהנמעכטיקייט. אין דער צייט וואָס ער האָט זיך געמאטערט זי צו אונטערהאלטען מיט עטליכע פראַנצויזישע פראזען. אוּן ער האָט אלעמאל געמוזט איבערזעצען דאָס וואָס ער האָט געזאָגט אין זיין סיציליאַנישען זשאַרגאָן, כדי צו באַווייזען, אז דאָס איז ניט געווען קיין נאַרישקייט, נאָר פאַרקעהרט, די

שאפט, און ער פלעגט ווי א תליון אוועק'הרג'ענען די פראנצויזישע ווערטער, און אהן אן אויפהער ארויסקנאקען זיין קאלאסאלען **coq-a l'ane** האט זיך טיילמאל געדאכט, אז די וועלט וועט מוזען אונטערגעהן מיט א דונערקראך... א טויטשטילקייט פלעגט דאן הערשען אין גאנצען זאל; א טויטשרעק האט זיך אפגעמאלט אויף אלע פנימ'ער מיט א פארב פון קרייד אדער צינאבער; די פרויען האבען ניט געוואוסט צי זאלען זיי פאלען אין חלשות, אדער זאלען זיי אנטלויפען; די מענער האבען צוטראגענע געקוקט אויף זייערע הויזען, כדי זיך איבערצוצייגען, צי זיי טראגען ווירקליך עפים אזוינס ווי הויזען; און דאס שרעקליכסטע פלעגט זיין, אז דער דאזיגער שרעק פלעגט אין דער זעלביגער צייט אויך דערוועקען א קאנוואולסיוון חשק צום לאכען, וועלכען מען האט קוים געקענט איינהאלטען. דערפאר וון מען איז געווען מיט בעליני אין געזעל־שאפט, האט זיין אנוועזנהייט געמוזט ארויסרופען א געוויסע מורא, וועלכע איז דורך א גרויענהאפטען רייץ געווען אי אפשטוי־סענר און אי צוציהענריג. טיילמאל זענען זיינע אונווילקירליכע קאלעמבורען געווען בלויז אזעלכע, וואס האבען ארויסגערופען הנאה. און אין זייער קאמישער אפגעשמאקטקייט פלעגען זיי דערמאנען אן דעם שלאס פון זיין לאנדסמאן, דעם פרינץ פון פא־לאגאנען, וועלכען געטהע האט פארגעשטעלט אין זיין איטאליענ־שער רייזע, אלס א מוזאום פון אויסטערלישע זעלטענהייטען און ניט געגראמטע צוזאמענגעקליבענע מיאום'ע באשעפענישען, און אזוי ווי בעליני פלעגט ביי אזעלכענע געלעגענהייטען גלויבען, אז ער האט געזאגט עפים גאנץ אונשעדליכעם און ערענסטעם, פלעגט דערפאר ענטשטעהען דער ווילדסטער היפוך צווישען זיינע רייד און זיין פנים. דאס וואס האט מיר ניט געקענט געפעלען אין זיין פנים. פלעגט דעמאלט ארויסטרעטען נאך בולט'ר. דאס וואס מיר איז ניט געפעלען, איז אבער ניט געווען פון יענעם ארט, אז עס האט ge־קענט באצייכענט ווערען פאר א חסרון. וועניגסטענס האט ער ge־קענט געפעלען ווערען די פרויען. בעליני'ס געזיכט פונקט אזוי ווי זיין גאנצע פיגור, האט פארמאגט יענע פיזישע פרישקייט, יענע בליהונג פון לייב, יענע רויזענפארב, וואס

וועו ווי איינער, וואס באריהרט מיט דעם צויבערשטעקעלע, איז ער פארוואנדעלט געוואָרען אין דעם פרייגדלעכסטען באשעפעניש, אוו ער איז מיט איינמאל מיר געוואָרען איינגעבאקען אין האַרצען. זיין געזיכט האָט אויפגעשיינט אין דעם ווידערשיין פון יענעם שמיי־כעלע. דאָס איז אפשר געווען דער בליהענדיגסטער מאָמענט פון זיין לעבען... איך וועל איהם קיינמאל ניט פארגעסען... פערצוהן טעג נאכדעם האָב איך געלייענט אין די צייטונגען, אז איטאליען האָט פארלוירען איינעם פון איהרע באריהמטסטע זיהן!

מאַרנע! אין דערזעלביגער צייט האָט מען אויך מודיע גע־ווען וועגען פאנאניני׳ס טויט. אז פאנאניני איז טויט האָב איך ניט געצווייפעלט קיין איין אויגענבליק, וואָרים דער אלטער, געלער פאנאניני האָט אלעמאל אויסגעזעהן ווי א שטארבענדיגער, דאָך דער טויט פון דעם יתגדן בעליבי איז מיר פאַרגעקומען אונגלויב־ליך. און דאָך איז די ידיעה וועגען פאנאניני׳ס טויט געווען בלויז א צייטונגס־טעות. פאנאניני געפינט זיך איצטער פריש און געזונד אין גענוא, און בעליבי ליגט אין קבר אין פאריז.

— איהר האָט ליעב פאנאניני? — האָט געפרעגט מאריא.

— אט דער מענש — האָט געענטפערט מאקסימיליאן — איז א ציערוגג פאר זיין פאַטערלאנד, און פארדיענט געווים דערמאָנט צו ווערען מיט גרוים כבוד, וועו מען וויל רעדען פון די איטאליע־נישע מוזיקאלישע באריהמטקייטען.

— איך האָב איהם קיינמאל ניט געזעהן — האָט באמערקט מאריא — אָבער וועדליג מען זאגט, דארף זיין אויסערליך אוים־זעהן ניט פאלקאם באפרידיגען דעם חוש פאר שענהייט, איך האָב געזעהן פאַרטרעטען פון איהם...

— וואס זיי זענען קיינם ניט עהנליך — איז איהר מאקסי־מיליאן אריינגעפאלען אין די רייד; — זיי מאכען איהם מיאוס׳ער אדער שענער, קיינמאל גיבען זיי ניט איבער זיין ווירקליכען כא־דאקטער. איך גלויב אז נאָר איין אייניגיגען מענשען איז געלונגען ארויסצובערענגען פאנאניניס אמת׳ע פיזיאנאמיע אויפ׳ן פאפיער; דאָס איז א טויבער מאהלער מיט׳ן נאמען ליזער, וועלכער האָט אין זיין גייסטרייכען שגעון מיט עטליכע קרייד־שטריכען געטראָ־

פיינסטע קאמפלימענטען. מיר דאכט, אז די שענע דאמע האָט ניט געשענקט קיין פיעל אויפמערקזאמקייט צו בעליני׳ס פראזען: זי האָט צוגענומען פון זיינע הענד דאָס שפאָנישע שטעקעלע, מיט וועלכען ער האָט ווייַלענווייז נעוואָלט קומען צו הילף זיין שוואַכער רהעטאָריק, און האָט דערמיט רוהיג צושויבערט די ציערליך געקעמטע לאָקען פון דעם יונגען מאעסטראָ׳ס בריידע שלייפען. דאָס דאָזיגע רייצען זיך האָט דאָס אַרויסגערופען יענעם שמייכעלע, וועלכער האָט צוגענעבען צו זיין געזיכט יענעם אויסדרוק, וואָס איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזעהן אויף קיין מענשליכען פנים. איך קען דאָס קיינמאָל ניט פארגעסען! דאָס איז געווען איינס פון יענע געזיכטער, וואָס עס דאכט זיך, אז זיי געהערען ניכער צו דעם פאַעטישען לאנד **פון חלומות. אַיידער צו חער רויחער ווירקליכקייט** פון לעבען. קאַנטורען, וואָס דערמאָנען אָן דאַ־וינטשי, יענער ערע־לער לענגליך־קייליעכריגער פנים. מיט די נאַיוועע חן־גריבעלעך אין די באקען אוּן מיט דעם סענטימענטאל שפיציג פארענדיגטען קין פון דער לאַמבארדישער שולע. די פארב איז געווען א מעהר רוימיש ווייכער פון א מאטען פערל־גלאנץ, אן אריסטאקראטישע בלאסקייט, מארבידעצא. קורץ, דאָס איז געווען א געזיכט, וואָס מען געפינט עס נאָר אויף וועלכען ניט איז אלט איטאליענישען פארטרעט, וועל־כעם שטעלט פאָר איינע פון יענע גרויסע דאמען, אין וועלכע עס זענען געווען פארליבט די קינסטלער פון זעכצעהנטען יאהרהונ־דערט; וועו זיי האָבען געשאפען זייערע מייסטערווערק; פון יענע גרויסע דאמען פון וועלכע עס פלעגען טראכטען די דיכטער פון יע־נער צייט, וועו זיי האָבען זיך דערזונגען צו אונשטערבליכקייט, אוּן צו וועלכע עס האָבען דאָס געהאט אזא באנעהר די דייטשע אוּן פראנצויזישע קריעגסהעלדען, וועו זיי האָבען אַנגעגורט די שווערד אוּן זיך א לאַז געטאָן איבער די אלפען... יא, יא, אזא געזיכט איז דאָס געווען, אויף וועלכען עס האָט געשפיעלט דאָס שמייכעלע פון דער זיסטער פרייד אויף יענעמס שאדען, אוּן דער אריסטא־קראטישסטער רשעות, אין דער צייט, וואָס זי, די שענע דאמע האָט מיט דעם שפיץ פון שטעקעלע צושויבערט די בלאַנדע לאָקען פון דעם גוטען בעליני. אין דעם אויגענבליק איז פאר מיר בעליני גע־

ווערען דער בעסטער פידעל־שפּיעלער, כדי ארויסצופידלען מילי־
נען, און א חוץ דעם כדי פּטור צו ווערען פון דער פּארדאמטער
תּפיסה, וואו ער האָט פּארבראכט אין צרות אזוי פיעל יאָהרען.
וואָרים איהר זעהט, פרייגד, ווען ער איז געווען קאפּעלמייסטער
אין לוקא, האָט ער זיך פּארליעבט אין א טהעאטער פּרינצעסין,
און איז געוואָרען אייפערזיכטיג אויף עפּים א קליינעם אבאטע,
איז אפּשר געווען cocu האָט ער אויף א גוטען אימאָליעניש
דערשטאָבען זיין אמאטען און איז אריינגעפאלען אין דער תּפיסה
פון געגנא. און ווי געזאָגט, האָט ער זיך פּארקויפט צום טייוועל,
כדי פון דאָרט ארויסצוקומען, כדי צו ווערען דער בעסטער פידעל־
שפּיעלער און כדי אויף יעדען פון אונז ארויפצולייגען היינט
אבענד א מס פון צוויי טאָלער... אבער איהר זעהט, אלע גוטע גיים־
טער לויבען גאָט! זעהט איהר, דאָרט אין דער אלטע געהט ער
טאקי אליין מיט זיין צווייזייטיגען פאָמולום!"

אין דער אמת'ן איז טאקי אקעגען אונז געגאנגען פאָגאניני
אליין. ער האָט געטראָגען א טונקעל גרויען מאנטעל, וואָס האָט
איהם דערגרייכט ביז צו די פּיס, און ער האָט דערפּאר אויסגעזוהן
זעהר א הויכער. די לאנגע שווארצע האָר זענען איהם ארונטערגע־
פאלען אויף די אקסלען אין צושויבערטע לאָקען, און האָבען ארומ־
געגנומען ווי א שווארצע ראָהם זיין פּנים, וואָס איז געווען בלאָס
ווי א מת, און אויף וועלכען יסורים, זשעניע און דער גיהגום האָ־
בען אייגעגראבען זייערע סמנים וואָס קענען קיינמאָל ניט צו־
שטערט ווערען. לעבען איהם האָט אונטערגעטאנצט א קליין צו־
פּריעדען מענשעל, פּראנטיש פּראָזאיש. — א ראָזאוויע גערונצעלט
פּנים, א העלגרויע מענטעל מיט שטאָהלענע קנעפּ. און ער האָט
אונגעדולדיג פּרייגדיך געגריסט אויף אלע זייטען, צייטענווייז
אָבער האָט ער פון דער זייט געוואָרפען א בליק פול מיט באָזאָרג־
ליכען יראת הכבוד צו דער פינסטערער גייַשטאָלט, וואָס איז אן
ערענסטער און פּארטראכטער געגאנגען לעבען איהם. עס האָט זיך
געדאכט, אז דאָס זעהט מען דאָס בילד פון נעטש, אויף וועלכען
עס גיהען שפּאציערען פּאוסט און וואָגנער פּאר די טויערען פון
לייפּציג. דער טויבער מאהלער האָט פּאר מיר קאָמענטירט די ביי־

פען אזוי גוט פֿאנאניצ'ס קאָפּ, און די צייכענונג איז אזא אמת'ע, אז נלייכצייטיג אי מען לאכט און אי מען דערשרעקט זיך. „דער טייוועל האָט מיר געפֿיהרט די האנד," האָט מיר אמאל געזאָגט דער טויבער מאהלער. געהיימניספול לאכענדיג מיט א שטילען געלעכטער, און האָט גוטמוטיג אירַאציש צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, ווי ער פלעגט דאָס טאָן ביי זיינע געניאלע נארישקייטען. אָט דער מאהלער איז אלעמאל געווען א מאָדנער לץ; טראָץ זיין טויבקייט האָט ער ענטוזיאסטיש ליעב געהאט די מוזיק, און ער האָט פֿארשטאנען — וועלן ער איז נאָר געשטאנען נאָהענט לעבען דעם אָרקעסטער — ווי אזוי אראָפּצולייענען די מוזיק פון די מוזיקערס פּנימ'ער און אָן די באווענונגען פון זייערע פינגער איז ער געווען כמה צו אורטיילען משהו אָדער וועניגער וועלכע עקזעקוציאָן עס איז געלונגען; ער פלעגט אויך שרייבען די אָפּערן רעצענזיעס, אין א אנגעזעהענעם האמבורגער זשורנאל. וואָס איז זיך דאָ אייגענטליך צו וואונדערן? אין דער זיכטבאָרער סיגנאָטור פון דעם שפּיעלען האָט דער מאהלער די טענער געקענט זעהן. זענען דאָך פֿאראן מענשען פֿאר וועמען די טענער אליין זענען אויך נאָר אונזיכטבארע סיגנאטורען, אין וועלכע זיי הערען פארבעגן און געשטאלטען.

— אזא מענש זענט איהר! — האָט אויסגערופען מאריא!

— מיך פארדריסט, וואָס איך האָב שוין מעהר ניט די קלייניע צייכענונג פון ליזער'ן. זי וואָלט אייך אפשר געגעבען א באגריף וועגען פֿאנאגיני'ס אויסערליכען אויסזעהן. נאָר אין שרייענדיג שווארצע, רויטע שטריכען האָבען געקענט אויפגעפאסט ווערען יעגע פאבעלהאפטע געזיכטסצוגען, וואָס זעהען אויס ווי זיי וואָלטען גיכער געהערט צו דעם לאנד פון שאטענס, אייַדער צו דער זוניגער לעבעדיגער וועלט. „וועלכיך, דער טייוועל האָט געפיהרט מיין האנד", האָט זיך געשוואוירען פאר מיר דער טויבער מאהלער, וועו מיר זענען אין האמבורג געשטאנען פאר דעם אלטען פאוויליאָן. אין דעם טאָג, וועו פֿאנאניני האָט דאָרטען געגעבען זיין ערשטען קאָנצערט. „יא, מיין פרייַנד" האָט ער וויטער געערדט „עס איז אמת, וואָס די גאנצע וועלט באהויפּטעט, אז ער האָט זיך פארקויפט צום טייוועל, מיט דעם גוף און מיט דער נשמה, כדי צו

פון באנקיערען און אנדערע מילִיאָנערען. די געטער פון קאווע און צוקער, צוזאמען מיט זייערע כשר'ע געטינען, יונאָנען פון דעם „וואנדראהם" און אפראָדיטען פון דעם „דרעקוואל". אין זאל האָט אויך געהערשט א רעליגיעזע שטילקייט. יעדעם אויג איז געווען געוענדט צו דער ביהנע; יעדעם אויער איז געווען אָנגעשטעלט צום הערען. מיין שכן אן אלטער מעקלער פון פּעלצווארג, האָט ארויסגענומען זיין שמוציגע וואטע פון די אויערען, כדי בעסער צו קענען איינזויגען די טייערע טענער, וואָס האָבען געקאָסט צווויי טאלער איינטריט געלט. ענדליך אָבער האָט זיך אויף דער ביהנע באוויזען א טונקעלע געשטאלט, וואָס האָט אויסגעזוהן ווי זי וואלט נאָר וואָס ארויס פון קבר. דאָס איז געווען פּאָנאָניני, אין זיין שווארצען גאלא אנצוג: דער שווארצער פראק און די שווארצע וועסט זענען געווען פון א שרעקליכען שניט, ווי ער וואלט אפשר אין דעם הויף פון פּראָסערפינעאום געווען פּאָרגעשריעבען פון דער גיהנום'שער עטיקעט. די שווארצע הויזען ווי זיי וואלטען שלאַבעריג געציטערט אויף די דינע פים. וועז ער האָט געהאלטען אין איין האנד דעם פידעל און זיך דער אנדערער דעם בויגען אראָפּגעלאָזט, אזוי אז ער האָט מיט איהם כמעט באריהרט דעם באָדען, און ער האָט זיך געהאלטען אין איין פּארנייגען פאר דעם פובליקום, האָבען זיינע לאנגע אָרעמס אויסגעזוהן נאָך לענגער. אין די עקיגע קרימונגען פון זיין לייב איז געלעגען א שוידערליכע הילצערנקייט און אין דער זעלביגער צייט עפּים נאָריש טיריישעם, וועלכעם האָט ביי די דאָזיגע פּארנייגונגען אין אונז געמוזט ארויסרופען א מאָדנעם חשק צום לאכען; אבער זיין פּנים, וואָס איז דורך דער שרייענדיגער באלייכטונג אין אָרעקעסטער געוואָרען נאָך טויטער און וויסער, האָט ווידער געהאט אין זיך עפּים אזא בעטענדינס, עפּים אזא אידיאָטיש הכנעה'דיגס, אז א גרויענהאפּטער רחמנות האָט ווידער אונטערדריקט אונזער חשק צום לאכען. האָט ער זיך אויסגעלערנט די דאָזיגע קאָמפּלימענטען ביי אן אויטאָמאט, צי ביי א הונד? איז אָט דער בעטענדיגער בליק אזא ווי פון א טויטקראנקען, אָדער לויערט אפשר הינטער איהם דער שפּאָט פון א כיטרען קמצן? איז דאָס א לעבעריגער, וואָס האלט ביים שטארבען, און וועלכער ווייל

דע געשטאלטען אויף זיין משוגענעם אופן, און האט מיך באזונ־
דערס אויפמערקזאם געמאכט אויף פאנאניני׳ס געמאסטענעם,
ברייטען גאנג. „איז דאס ניט“ — האט ער געזאגט — „ווי ער
וואלט נאך אלץ געטראגען די אייזערנע שטאנג צווישען די פיס?
ער האט זיך שוין אויף אלעמאל צוגעוועהנט צו אט דעם גאנג. זעהט
איהר אויך ווי פארעכטליך איראניש ער קוקט ווייל־ענווייז ארונ־
טער אויף זיין באלייטער, וועז דער ווערט איהם שווער מיט זיינע
פראזאישע פראגען? ער קען זיך אבער אהן איהם ניט באגעהן.
א בלוטיגער קאנטראקט בינדט איהם צו צו זיין דיענער, וועלכער
איז ניט קיין אנדערער ווי דער שטן אליין. דאס אומווייסענדע פאלק
מיינט דאך אודאי, אז דער דאזיגער באלייטער איז דער קאמעדיען־
און אנעקדאטען־שרייבער האריס פון האנאוואר, וועמען פאנאניני
האט מיטגענומען ער זאל איהם פארוואלטען די געלד־געשעפטען
ביי זיינע קאנצערטען. דאס פאלק וויים אבער ניט, אז דער טייוועל
האט ביי דעם הער געארג האריס בלויז אנטליהען זיין געשטאלט,
און אז די נשמה פון דעם דאזיגען ארימען מענשען ליגט זיך דער־
וויל מיט אנדערע שמאטעס אין א קאסטען אין האנאוואר, ביז
דער טייוועל וועט איהר ווידער צוריק געבען איהר גוף. און ער
וועט ווידער באלייטען אויף דער וועלט זיין מייסטער פאגאניני אין
זיין ווירדיגער געשטאלט. נעמליך אין דער געשטאלט פון א שווער־
צען פודעל.“

און איז שוין פאגאניני געווען פאר מיר א ענגוג פאבעלהאפטע
און מארנע ערשיינונג, וועז איך האב איהם נעזעהן אין מיטען הע־
לען טאג ארומשפאציערען אונטער די גרינע בוימער פון דעם האמ־
בורגער יונגפערנשטעג, אויף וויפיעל נאך מעהר האט מיך געמוזט
איבעראשען זיין שויערליך צארניגע ערשיינונג אין אבענד ביים
קאנצערט. דער קאנצערט איז פארגעקומען אין דעם האמבורגער קא־
מעדיענהויז. און דאס קונסטליעבענדע פובליקום איז געקומען א סך
פריהער און אין אזא גרויסע צאהל, אז איך האב פאר זיך קוים
אויסגעקעמפט אן ארט אין ארקעסטער. און הגם עס איז געווען
אין פאסטטאג, האב איך דאך נעזעהן אין דער ערשטער רייהע
לאושען די גאנצע געביldעטע האנדעלסוועלט, א גאנצען אלימפ

האָר וואָס זענען געווען זאָרגפֿעלטיג פֿריזירט אין קליינע לעקעלעך האָבען געשפּיעלט ארום זיין געזיכט, וואָס האָט געבליהט נאָך יונג און ראָזיג, און האָט אויפֿגעשיינט מיט א זיסער צערטלעכקייט, וועו ער האָט פון דער זייט געווארפֿען בליקען צו דער שענער דאמע־לע, וואָס איז געשטאַנען לעבען איהם בייס נאָטען־פֿולט, אין דער צייט וואָס ער האָט געשפּיעלט אויף דעם פֿידעל.

און ווירקליך, ביי זיין זייט האָב איך דערזעהן א שען יונג באַ־שעפֿעניש, אלטמאָדיש אָנגעטאָן. דער ווייסער אטלאָס אָנגעבופט אונטען ביי די היפּטען, אזוי, אז די טאַליע איז דורך דעם ארוים פּיעל רייצענדער שמעלער, די געפּודערטע האָר הויך ארויפ־געקעמט, דאָס היבשע רונדע געזיכט האָט ארויסגעשיינט נאָך פּריי־ער מיט זיינע בליצענדיגע אויגען, חן־פֿלאָסטערלעך און מיט דעם גראָבלעך זיסען נעזעלע. אין דער האנד האָט זי געטראָגען א ווייס פֿאָפּיערענע ראָלע און וועדליג ווי זי האָט באַוועגט מיט די ליפּען און קאָקעטירענדיג באַוועגט מיט איהר אויבערשטען טייל פון קער־פֿער אהין און אהער, האָט מען געקענט זעהן אז זי זינגט. הערען האָב איך אבער ניט געהערט קיין איין אייגציגען טריל, און נאָר פֿון דעם פֿידעל שפּיעלען, מיט וועלבען דער יונגער פֿאָגאָניני האָט באַלייט זיין ליעב קינד, האָב איך זיך אָנגעשטויסען וואָס זי האָט געזונגען און וואָס ער אליין האָט ביי איהר זינגען געפּיהלט אין זיין נשמה. אוי, וואָס זענען געווען מעלאָדיען, פונקט אזעלבענע ווי די נאכטיגאל זינגט אין די פארנאכטען, וועו דער ריח פון רוי־זען פאר'שכור'ט איהר פאָרפיהלענדיג הארץ מיט בענקשאפט! אוי, דאָס איז געווען א גיסענדיגע תאוה'דיג אויסגעהענדיגע זעליקייט! דאָס זענען געווען טענער, וואָס האָבען זיך געקושט, דאָן זענען זיי ברוגז'ע אנטלאָפען איינע פון די אנדערע, און צום סוף האָבען זיי זיך לאכענדיג ווידער ארומגענומען, אח זענען געווארעט איינס, און אפֿגעשטארבען אין א פאר'שכור'טער איינהייט יא, די טענער האָבען געטריבען א לוסטיגען שפּיעל. פונקט אזוי ווי שמעטער־לינגען, וועו איינער ווייכט אוים דעם צווייטען זיך רייצענדיג, באַ־האלט זיך הינטער א בלום, ענדליך שפּרינגט זי צוריק ארויס און דערנאָך פלאטערן זיי צוזאמען, לייכטזינניג באַגליקט אין דעם

אויסנעמען ביים פובליקום אין דער קונסט־ארענא ווי א שטאר־
בענדיגער פעכטער? אדער איז עס א טויטער, וואס איז אויפגע־
שטאנען פון קבר, א וואמפיר מיט דעם פידעל, וועלכער, אויב ער
זויגט אונז ניט דאס בלוט פון הארצען זויגט ער אין יעדען פאל דאס
געלד פון די טאשען?

אזוינע פראגען זענען ארומגעלאפען אין אונזערע קעפ אין
רער צייט, וואס פאנאניני האט געמאכט זיינע אונאויפהערליכע
קאמפלימענטען; די אלע געדאנקען האבען אבער געמוזט גלייך
פארשווינדען, אזוי שנעל ווי דער וואונדערבארער מיסטער האט
צוגעלייגט זיין פידעל צום קין און אנגעהויבען צו שפיעלען. וואס
מיך אנבעלאנגט, קענט איהר דאך מיין מוזיקאליש צווייטעס גע־
זיכט, מיין טאלענט, וואס איך קען ביי יעדען טאג, וואס איך רער־
הער, אויך זעהן די אדעקוואטע קלאנגפיגור. און אזוי איז געשעהן.
אז פאנאניני האט מיט יעדען שטריך פון זיין בויגען מיר אויך גע־
בראכט פאר די אויגען זיכטבארע געשטאלטען און סימפאטיאנען;
אז ער האט מיר דערצעהלט אין א מוזיקאלישע בילדערשריפט
אלערליי שרייענדיגע געשיכטען, און ער האט פאר מיר גלייכצייטיג
געלאזט פארבייוווימען א פארביג שאטענשפיעל, אין וועלכען ער
אליין מיט זיין פידעל האט תמיד רעאגירט אלס די הויפט פערזאן.
שוין ביי זיין ערשטען פיהר מיט'ן בויגען, האבען זיך די קוליסען
ארום איהם פארענדערט; ער איז פלוצלינג געשטאנען מיט זיין
מוזיק־שטענדער אין א פרעהליכען צימער, וועלכעם איז געווען
לוסטיג אויסערגעווהנליך דעקאריט מיט רייכע מעבעל אין פאמ־
פאדור געשמאק: אומעטום קלייניע שפיגלען, פארגילדטע אמארע־
טען, כינעזישער פארצעלאן, א וואונדערליך ליעבער כאאס פון
בענדער, בלומען־גירלאנדען, וווייסע הענטשקעס, צעריסענע זיידענע
שפיצען, פאלשע פערעל, דימענטען פון גאלדבלעך און עהליכע
פליטערלעך, וווי מען געפינט זיי אין שטוציער צימער פון א פרי־
מאדאנא. פאנינינ'ס אויסערליכע אויסזעהן האט זיך אויך פאר־
ענדערט, און דאס, גראד צום בעסערן; ער האט געטראגען קורצע
הויזען פון א ליליפארביגען אטלאס, א וווייסע וועסט געשטיקט מיט
זילבער, א ראק פון העלבלויען סאמעט מיט גאלדענע קנעפ, און די

פון דעם מיסטער האָט זיך גיכער ארומגעהיליט אין פינסטערע שאָטענס, און פון זייער פינסטערניש האָט זיין מוזיק ארויסגעקלאָגט מיט די שניידיגסטע יאָמער־טענער. נאָר צייטענווייז, וועז א קליינער לאָמפּ, וואָס האָט געהאנגען איבער איהם, האָט אויף איהם געווארפען זיין שוואכען שיין, האָב איך דערזעהן זיין בלייכ־געווארענעם פּנים, אויף וועלכען די יוגענד איז אבער נאָך אלץ ניט געווען אויסגעלאָשען. מאָדנע איז געווען זיין אנצוג, געשפּאלטען אין צוויי פארבען, וואָס איינע פון זיי איז געווען גרעל און די אנ־דערע רויט. אויף זיינע פים האָבען געהאנגען שווערע קייטען. היב־טער איהם האָט זיך באוועגט א געזיכט, וועמענס פיזיאָנאָמיע עם האָט אָנגעווויזען אויף א לוסטיגע באקישע נאטור, און לאנגע האָ־ריגע הענר, וועלכע האָבען אפּנים געהערט צו יענעם געזיכט, האָב איך וווילענווייז געזוהן ארויסהעלפען אויף דעם פידעל, אויף וועל־כען פאנאניני האָט געשפּיעלט. טיילמאל האָט זי איהם אויך געפיהרט די האנד, מיט וועלכער ער האָט געהאלטען דעם בויגען און א מעקעריג בייפאל־געלעכטער האָט דאן אקאמפּאנירט די טע־נער, וואָס האָבען זיך גערישען פון דער פידעל אלס שמערצליכער און בלוטענדיגער. דאָס זענען געווען טענער גלייך צו דעם געזאנג פון די געפאלענע מלאכים, וואָס האָבען געהאט צו טאָן מיט די טעכטער פון דער ערד, און זענען דערפאר פארשטויסען געוואָרען פון הימעל, און מיט פּנימ'ער, וואָס האָבען געגליהט פאר שאנד, האָבען זיי אראָפּגענידערט אין גיהנום אריין. דאָס זענען געווען טענער, אין וועמענס באָדענלאָזער ניט טיעפקייט, עס האָט ניט געטליהעט ניט קיין טרייסט און ניט קיין האָפענונג. וועז די הייר־ליגע אין הימעל דערהערען אזעלכענע טענער, שטארבט אָפּ די ליוב פון גאָט אויף זייערע פארבליכטע ליפּען, און זיי הילען אירן וויי־נענדיגע זייערע פרומע קעפּ! וויילענווייז, וועז אין אָט די מעלאָ־דישע קוועלענישען האָט אריינגעמעקעט דאָס באָקישע געלעכטער, האָב איך אין דעם הינטערגרונד אויך דערזעהן א מענגע קליינע פרויען, וואָס האָבען רשעות'דיג פרעהליך געשאָקעלט מיט זייערע מיאוס'ע קעפּ, און מיט פארלענטע פינגער זיך געקראצט אין זייע־רע בראָדעווקעס, און זיך גערייצט און הנאה געהאט פון זיין מפּלה.

נאָלרענעם זונליכט. אבער א שפּין, א שפּין קען פּלוצלינג מיט א מאָל טראגיש פּארענדיגען דעם גורל פון אזעלכענע פּארליעבטע שמעטערלינגען. האָט דאָס יונגע הארץ געפיהלט עפּעס אזוינס אין פּאָראויס? אן אומעטיג זיפצענדיגער טאָן ווי א פּאָרגעפיהל פּאר אן אומגליק, וואָס רוקט זיך שטיל אונטער, האָט זיך פּאָמעליך אראָפּגעגליטשט פון די באצויבערטע מעלאָדיען, וואָס האָבען ארויס־געשטראהלט פון פּאָגאָניני'ס פידעל... זיינע אויגען זענען געוואָרען פייכט... א בעטענדיגער האָט ער זיך אראָפּגעלאָזט אויף דער קניה פּאר זיין געליעבטער... אָבער אָך! אזוי ווי ער בויגט זיך כדי צו קושען איהרע פּיס, דערזעהט ער אונטער'ן בעט א קליינעם אבאטע! איך וויים ניט וואָס ער האָט געקענט האָבען געגען דעם אָרימען מענשען, אבער דער גענוועזער איז געוואָרען בלאָס ווי דער טויט. ער גיט דעם קליינעם א כאפּ מיט צאָרניגע הענד, דערלאָנגט איהם עטליכע קליינגענדיגע פּעטש, און בריקעט איהם מיט'ן פוס, שמייסט איהם נאָר ארויס דורך דער טיר, און צום סוף כאפּט ער ארויס א לאנגען סטיליעט פון קעשענע און שטעכט איהם אריין אין דער ברוסט פון דער יונגער שענהויט...

אין דעם אויגענבליק האָט אבער פון אלע זייטען זיך דער־הערט א געשריי: בראוואָ! בראוואָ! האָמבורגס באָגייסטערטע מע־נער און פרויען האָבען ארויסגעוויזען זייער שטאַרקסטען בייפאל צו דעם גרויסען קינסטלער, וועלכער האָט נאָר וואָס געהאט פּאר־ענדיגט דעם ערשטען טייל פון זיין קאָנצערט, און זיך פּארנייגט מיט נאָך מעהר עקיגע בויגונגען וי פריהער. אויף זיין געזיכט, האָט זיך מיר געראכט, האָט איצטער געציטערט נאָך א בעטענדיגערע הכנעה וי פריהער. אין זיינע אויגען האָט געשטאַרט א גרויענהאפ־טער שרעק, וי ביי אן אָרימען זינדיגען.

— געטליך! — האָט אויסגערופען מיין שכן דער מעקלער פון פּעלצוואַרג, און זיך געקראצט אין די אויערען. — אט דאָס שטיק אליין איז שוין ווערט געווען די צוויי טאלער.

וואָן פּאָגאניני האָט אנגעהויבען צו שפּיעלען אויפ'ם ניי, איז מיר געוואָרען פינסטער אין די אויגען. די טענער האָבען זיך שוין ניט פּארוואָנדעלט אין קיין העלע פּארמען און פּארבען; די געשטאלט

שענדיג זענען ארויסגעקומען די שטערען... און אט די שטערען זענען געווען שוואַרץ, שוואַרץ ווי גלאנצענדיגע שטיינקויל־ען. אבער די טענער פון דעם פידעל זענען געוואָרען וואָס אמאל שטורעמדי־גער און מוטיגער, אין די אויגען פון דעם שרעקליכען שפיעלער האָט געשפיעלט א שפאַטישע חשק צוצושטערען, און זיינע ליפען האָ־בען געציטערט אזוי גרויענהאפט שנעל, אז עס האָט אויסגעזעהן, ווי ער וואָלט געמורמלט אוראלטע פארשאָלטענע צויבער שפרו־כען, מיט וועלכע מען באשווערט דעם שטורעם און מען בינדט אויף יענע בייזע גייסטער, וואָס ליגען געפאנגען אין די אָפגרונדען פון ים. טיילמאל ווען ער חאָט ארויסגעשטעקט דעם נאקעטען אָרעם פון דעם בריטען מאַנאַכען אהבעל, האָט ער ערשט אין דער אמת'ן אויסגעזעהן ווי א כשוף'מאכער, וואָס באפעהלט די עלעמענטען מיט זיין צויבער־שטעקען, און עס האָט דאן געלאָגט ווי משוגע אין דער טיפענעניש פון ים. און די שרעקליכע בלוטיגע כוואליעס האָבען געשפרונגען אזוי געוואלדיג אין דער הויך, אז זיי האָבען כמעט באשפריצט די בלייכע הימעל־דעק און די שוואַרצע שטערען מיט זייער רויטען שוים. און עס האָט געהאילט און עס האָט געשריען, און עס האָט נעקראכט, גלייך ווי די וועלט וואָלט געהאלטען ביים אונטערגעהן. און דער מאַנאך האָט אלץ עקשנות'דיגער געפיהרט דעם בויגען איבער דעם פידעל. ער האָט געוואָלט דורך דעם כח פון דעם ווילדען ווילען צוברעכען די זיעבען זינלען, מיט וועלכע שלמה המלך האָט פארזיגעלט די אייזערנע טעפ, אין וועלכע ער האָט איינגעשלאָסען די בייגעקומענע רוחות. יענע טעפ האָט דער קלו־גער קעניג ארייננעווארפען אין ים, און טאקי אט יענע שטימען פון די אין זיי פארשלאָסענע גייסטער, האָט זיך מיר דאָס געדאכט, אז איך הער, אין דער צייט וואָס פאַגאנינים פידעל האָט געלאָזט הע־רען איהרע בייזע באסאָוות טענער. און פון די רויטע בלוטיגע כוואַ־ליעס האָב איך געזעהן אויסשטעקען די קעפ פון די באפרייטע רוחות: דאָס זענען געווען אויסטערלישע, שרעקליך מיאוסע בא־שעפענישען; קראָקאדילען מיט פליגעל פון פלעדערמויז; שלאנ־גען מיט הערנער פון הערשען; ים־הינד מיט פאטריארכאלישע בערד. ווייבערשע פנימ'ער מיט בריסט אויפ'ן פלאץ וואו עס דאר־

פון דעם פידעל האבען זיך דעמאלט דערהערט קלאנגען פון שרעק און א שרעקליך זיפצען און א שלוכצען, ווי מען האט עס נאך קיינמאל אויף דער ערד ניט גהערט, און ווי מען וועט עס אפשר שוין קיינמאל מעהר ניט הערען, אפילו ניט אין עמק יהושפט, וועו עס וועלען זיך דערהערען די גרויסע שופרות פון דעם יום הדין, און די נאקעטע מתים וועלען ארויסקריכען פון זייערע קברים און וואר־טען אויף זייער פסק דין... אבער דער געפייניגטער וויאליניסט האט פלוצלונג אזא פיהר געטאן מיט זיין בויגען, אזא וואהנזינ־ניג פארצווייפעלטען פיהר געטאן, אז זיינע קייטען זענען קלינגענדיג צוריסען געוואָרען אין צווייען, און זיין אונהיימליכער מיטהעלפער, צוואמען מיט זיינע שפאטענדיגע רשעים זענען פארשוואונדען.

אין דעם אויגענבליק האט א זאג געטאן מיין שכן דער מעק־לער פון פעלצווארג: — א שאד, א שאד, עס האט ביי איהם גע־פלאצט א סטרונע. דאס קומט פון דעם שטענדיגען Pizzicato...

האט ווירקליך געפלאצט א סטרונע פון דער פידעל? איך ווייס ניט. איך האב נאר באמערקט די טראנספיגוראציאן פון די טענער, און דא האט זיך מיר געראכט, אז פאגאניני מיט זיין אומ־געבונג האבען זיך פלוצלינג ווידער אין גאנצען אומגעביטען. פא־גאניני'ן האב איך נאך קוים געקענט דערקענען אין דעם ברוינעם טראכט פון א מאנאך, וואס האט איהם מעהר איינגעהילט ווי בא־קליידט. דאס פארווילדערטע פנים האלב פארהילט פון דער קא־פוצע; ארום די לענדען א שטריק; באָרוועס; אן אייגנאמע טרא־ציגע געשטאלט איז געשטאנען פאגאניני אויף א פעלז ביים ים און האט געשפיעלט אויף דעם פידעל. עס איז געווען — ווי מיר האט זיך אויסגעווייזען — בין השמשות. די אוועגדרויטקייט האט זיך צוגאסען איבער די ווייטע כוואליעם פון ים, וועלכע זענען געוואָרען זואס אמאל רויטער אזן רוישענדיגער, איז א נעהיימניספולער האר־מאניע מיט די טענער פון דעם פידעל. וואס רויטער אבער עס איז געוואָרען דער ים, אלס בלאסער איז געוואָרען דער הימעל אזן וועו דאס שטורעמריגע וואסער איז ענדליך געוואָרען ווי לויטער שארלאך־רויט בלוט, איז אויבען דער הימעל געוואָרען געשפענס־טיש־העל, אין גאנצען בלייך ווי א טויטער, און גרויס און סטרא־

אט דער קונעל, איז דאס געווען די זון? איך וויים ניט. אבער אין דעם מאנ׳ס געזיכטסצוגען האב איך דערקענט פֿאנאניני, נאר אי־דעאל פֿארשענערט, הימלישׁ פֿארקלערט און שמייכעלדיג ווי א מענש וואס איז מוחל. זיין לייב האט געבליהט אין קרעפטיגער מענליכ־קייט, א העל־בלוי געוואנד האט ארומגענומען די פֿארעדעלטע גליע־דער, ארום זיינע שולטערן האבען זיך צושאטען אין גלאנציגע לאָ־קען זיינע שווארצע האָר; און ווי ער איז דא אזוי געשטאנען פֿעסט און זיכער ווי אן ערהאבען געטער־בילד, און געפיהרט מיט׳ן בוי־גען אויף דעם פידעל, האט זיך געדאכט, ווי די גאנצע שאפונג וואלט זיך צוגעהערט צו זיינע טענער. ער איז געווען דער מענש־פֿלאָ־נעט ארום וועלכען עס האט זיך געדרעהט די גאנצע וועלט מיט א געמאסטענער פייערליכקייט, און זיך צוקלונגען אין זעליגע ריט־מען. אט די גרויסע ליכט, וואס האבען אזוי רוהיג שיינענדיג גע־שוועבט ארום איהם, זענען געווען די שטערען פון הימעל, און יענע מוזיקאלישע הארמאניע, וואס איז ענטשטאנען פון זייער באוועג־גונג, איז דאס געווען דער געזאנג פון די ספערען, פון וועלכען פֿאָ־עטען און זהער האבען דערצעהלט אזוי פיעל וואונדער. וויילעכ־וויין, וועו איך האב אן אנגעשטרענגטער ארויסגעקוקט וויים אין דער דעמערענדער וויטקייט, האט זיך מיר געדאכט אז איך זהה לויטער וויסע פלאטערדיגע געוואנדען, אין וועלכע עס זענען אייג־געהילט קאלאסאלע פילגרימען, וואס שפאציערען ארום מיט וויסע שטעקענס אין די הענד. און מאדנע! די גאלדענע קנעפ פון יענע וויסע שטעקענס זענען טאקי געווען יענע גרויסע ליכט, וואס איך האב פריהער געהאלטען פאר שטערען. אט די פילגרימען האבען זיך נעצויגען אין א בריטען קרייז ארום דעם גרויסען שפיעלער; פון די טענער פון זיין פידעל האבען די גאלדענע קנעפ פון זייערע שטעקענס אויפגעשיינט אלץ העלער און העלער, און די כאראלען, וואס האבען אויפגעשאלט פון זייערע ליפען, אין וועלכע איך האב פריהער געקענט האלטען פאר דעם געזאנג פון ספערען, זענען דאס אייגענטליך געווען נאר די אויסגעהענדיגע עכא׳ס פון יענע פי־דעל־טענער. א הייליגע דבקות, וואס לאזט זיך ניט איבערגעבען, האט געוואוינט אין די דאזיגע קלאנגען, וועלכע האבען צייטענווייז

פען זיין באקען: נרינע קעפ פון קעמלען: מאדנע באשעפענישען. האלב זכר און האלב נקבה: אלע גלאצענדיג מיט קאלטע קלוגע אויגען, און אויסשטרעקענדיג די פלום־פערערען צו דעם שפיעלענדי־גען מאנאך... דער פירלער אבער, אין זיין ווילדער באמיהונג צו בא־שיינען די גייסטער, איז ביי איהם ארויפגעפאלען די קאפוצע, און די לאקיגע האר, וואס האבען געפלאטערט אין ווינד, האבען ארום־גערינגעלט זיין קאפ ווי שווארצע שלאנגען.

די דאזיגע ערשיינונג האט אזוי צומישט די חושים, אז איך האב — כדי ניט משוגע צו ווערען — מיר פארשטאפט די אויערען און האב צוגעמאכט די אויגען. און מיט אמאל איז דער כשוף פארשוואונדען. און ווען איך האב ווידער געעפענט די אויגען, האב איך געזעהן דעם אדימען גענועזער אין זיין געוועהנליכען אויס־זעהן, ווי ער האט זיך פארנייגט אויף זיין געוועהנליכען שטייגער, און דאם פובליקום האט אפלאדירט מיט באגייסטערונג.

„דאם איז, הייסט עס, דאם באריהמטע שפיעלען אויף דער „ג" סטרונע". האט באמערקט מיין שכן: „איך שפיעל אליין פי־דעל, און איך ווייס וואס עס הייסט, באמיסטערן דאם דאזיגע אינסטרומענט!" צום גליק איז די פאוזע ניט געווען קיין גרויסע. ווען ניט וואלט מיך דער מוזיקאלישער מבין אויף פעלצען זיכער געווען אריינגעשלעפט אין א שמועס וועגען קונסט. — פאגאניני האט ווידער רוהיג ארויפגעלעגט די פידעל אויפ'ן קין, און מיט דעם ערשטען פיהר פון בויגען האט זיך ווידער אננעהויבען די טראנספיגוראציאן פון טענער. נאר זיי האבען זיך שוין ניט מעהר אויסגענעבען אזוי שרייענדיג פארביג און אזוי זינליך באשטימט. די איצטיגע טענער האבען זיך צעוויקעלט רוהיג, מאיעסטעטיש כוואלענדיג און אנוואקסענדיג, פונקט אזוי ווי דער כארל פון אן ארנעל אין א קירך: און אלעס ארום האט זיך אויסגעשפרייט אלץ ווייטער און העכער און איז געוואקסן א קאלאסאלער רוים, וועל־כען דאם גשמיות'דיגע אויג האט ניט געקענט זעהן, נאר דאם אויג פונ'ם גייסט אין מיטען פון אט דעם רוים האט ארומנעשוועבט א לייכטענדיגער קוגעל אויף וועלכען עס איז געשטאנען גרויס ווי א ריעז און שטאלץ ערהאבען, א מאן, וואס האט געשפיעלט פידעל.

— איך וואָלט אייך ניט נעראָטען דאָס צו טאָן — האָט געענטפערט דער דאָקטאָר — אזעלכענע מאָס־קעס מאכען אונז קאָליע די עראינערונג פון אונ־זער לעבע. מיר גלויבען, אז אין דעם דאָזיגען גיפֿס איז פֿארבלִיבען עפּעס פון איהר לעבען. אוו אין דער אמת'ן איז דאָך דאָס, וואָס מיר באהאלטען אין זיי, אייגענטלִיך דער טויט אלייז. רעגעלמעסיג שענע געזיכטסצוגען באָקומען דאָ עפּעס גרויענהאָפּט פֿארשטאָרטעס, אָפּשפּאָטענדעס, פּאטאָלעס דורך וועלכען זיי דער־שרעקען אונז מעהר ווי זיי דערפֿרעהען אונז. אמת'ע קאָריקא־טורען זענען אָבער די גיפֿס אָפּגוסען פון געזיכטער, וועמענס חן עס איז מעהר געווען פון דעם גייסטיגען מין, וועמענס צוגען זענען געווען וועניגער רעגעלמעסיג ווי אינטערעסאנט; וואָרים אזוי שנעל ווי די גראציען פון לעבען זענען אין אזא געזיכט אויסגעלאָשען, ווערען די ווירקליכע אָפּווייכונגען פון די אידעאלע שענהייטס־לִיניען ניט מעהר אויסגעגלייכט דורך דעם גייסטיגען חן. אָט די אלע גיפּסענע געזיכטער האָבען אָבער אלע א געוויסען רעטזעלהאפּ־טען צוג, וועלכער, — וועז מיר באָטראכטען זיי לענגער — רופט ארויס א מאָדנעם ציטער אין אונזער נשמה; זיי זעהען אלע אויס ווי מענשען וואָס קלייבען זיך צו געהען א שווערען גאנג.

— וואוהין? — האָט געפרעגט מאקסימיליאן, וועז דער דאָק־טאָר האָט איהם אָנגענומען ביי דער האנד אוז איהם ארויסגעפיהרט פון צימער.

אויפגעציטערט, אז מען האָט קוים נאָכגערט, ווי א געהיימניספול שעפטשען אויף דעם וואסער, דערנאָך זענען זיי זיס שוידערלעך גע־ווארסען און געווארסען, ווי די טענער פון א וואלד־האָרן איז לבנה־שיין, און דערנאָך האָבען זיי ענדלעך אויפגעברויזט מיט א געוואל־דיגען יובעל, גלייך ווי טויזענד בארדען, וואָלטען זיך א נעם געטאָן צו די סטרונעס פון זייערע הארפען און וואָלטען אויפגעהויבען זייערע שטימען אין א ליעד פון נצחון. דאָס זענען געווען טענער, וואָס דאָס אויער קען קיינמאָל ניט הערען, נאָר דאָס האָרץ קען חלומ'ען, ווען עס רוהט ביי נאכט אויפ'ן הארץ פון דער געליעב־טער. אפשר אויך באַדייפט זיי דאָס הארץ ביים העלען, ליכטי־גען טאָג, ווען עס פארליערט זיך מיט ענטציקונג אין די שענהייטס־ליניען און אָוואָלען פון א גריכישען קונסט־ווערק.

אָדער ווען מען האָט אויסגעטרונקען אן איבעריגע פלאש שאמפאַניער!" האָט זיך פלוצלינג דערהערט א לאכענדיג קול, וועלכעם האָט אונזער דערצעהלער אויפגעוועקט ווי פון א חלום.— ווען ער האָט זיך ארומגעקוקט, האָט ער דערזעהן דעם דאָקטאָר, וועלכער איז צוזאמען מיט דער שווארצער דבורה אריינגעקומען גאנץ שטיל אין צימער, כדי צו זעהן ווי אזוי זיין מעדיצין האָט געווירקט אויף דער קראנקער.

„אָט דער שלאָף געפעלט מיר ניט." האָט געזאָגט דער דאָק־טאר, „אנווייזענדיג אויף דער זאָפא.

מאָקסימיליאן, וואָס פארזונקען אין די פאנטאזיעס פון זייער אייגענע רייד, האָט ער גאָר ניט באמערקט, אז מאריא איז שוין לאנג איינגעשלאָפען — האָט זיך פארדראָסיג געביסען די ליפען.

— אָט דער שלאָף — האָט דער דאָקטאר וווייטער געזאָגט— גיט שוין איהר פנים דעם אויסזעהן פון טויט. זעהט עס שוין ניט אוים, ווי יענע וווייסע מאסקען, יענע גיפסענע אָפגוסען אין וועלכע מיר זוכען צו באהאלטען די צוגען פון די געשטאָרבענע?

— איך וואָלט וועלען — האָט איהם מאָקסימיליאן אויסגע־רוימט שטיל אין אויער אריין — איך וואָלט וועלען פון אונזער פרייַנדינם פנים האָבען אזא מאסקע. זי וועט נאָך אלם בר־מינן זיין זעהר שען.

האָט אַנגעטאָן זייַנע שווארצע הענטשקעס. — לייגט אייך רוהיג אַוועק, סיניאָרא, און באַוועגט אייך אזוי וועניג ווי נאָר מעגליך, איך מוז געהן.

באַלייט פון דער שוואַרצער דבורה, וואָס האָט איהם באַלויכטען דעם וועג, האָט ער פארלאָזט דאָס צימער, — וועלן די ביידע פרייַנד זענען איצטער געבליבען אַליין, האָבען זיי זיך א לאַנגע ווייַלע אַנגעקוקט שווייַגענדיג. אין ביידענס נשמות האָבען זיך איצטער דערוועקט געדאַנקען, וועלכע זיי האָבען געזוכט צו פאַרבאַרגען איינס פון ס'אַנדערע. די פרוי האָט אבער פלוצלונג א כאַפּ געטאָן דעם מאַנס האַנד און זי באַדעקט מיט גליהענדיגע קושען.

— אום נאַטעס ווילען! — האָט געזאָגט מאַקסימיליאָן — באַוועגט אייך ניט אזוי שטאַרק, און לייגט אייך ווידער רוהיג אויף דער זאָפא.

וועלן מאריא האָט ערפילט דעם דאָזיגען וואונש, האָט ער זאַרגפעלטיג באַדעקט איהרע פים מיט דער שאל, וועלכע ער האָט פריהער באריהרט מיט זייַנע לייפען. זי האָט עס אפגעם באמערקט, וואַרים זי האָט מיט הנאה פארזשמורעט די אויגען, ווי א גליקליך קינד.

— איז מאַדמאָאזעל לאוראָנס געווען זעהר שען?

— וועלן איהר וועט מיך ניט איבערהאָקען אין מיטען, טייערע פרייַנדין, און איהר וועט מיר צוזאָגען, אז איהר וועט מיך גאַנץ רוהיג און שווייַגענדיג צוהערען, וועל איך אייך אַלץ דערצעהלען, וואָס איהר וועט נאָר באַגעהרען.

און נאָכדעם ווי זי האָט איהם מיט א בליק צוגעזאָגט צו פאַלגען, האָט מאַקסימיליאָן א שמייכעלדיגער זיך געזעצט אויפ'ן שטוהל, וואָס איז געשטאַנען פאר דער זאָפא און האָט אַנגעהויבען זיין ערצעהלונג אזוי:

עס איז שוין א יאָהר אַכט, ווי איך בין געפאָהרען קיין לאַנדאָן, כדי דאָרטען זיך צו באַקענען מיט דער שפראַך און מיט'ן פאַלק. דער טייוועל מעג נעמען דאָס פאַלק צוואמען מיט זיין שפראַך! זיי נעמען דאָרט א טוץ אינזילביגע ווערטער אין מויל אריין, קייען זיי, שלינגען זיי איין, און שפייען זיי ווידער אויס.

צווייטע נאַכט.

— און פּאַרוואָס ווילט איהר מיך נאָך מאַטערן מיט אָט דער שלעכטער מעדיצין, ווען איך וועל דאָך סאי ווי באלד שטאַרבען!

דאָס האָט געזאָגט מאריא, גראָד דעמאָלט, ווען מאקסימיליאן איז אריינגעקומען אין צימער. פּאר איהר איז געשטאַנען דער דאָקטאָר, וועלכער האָט אין איין האַנד געהאַלטען א מעדיצין פלעשעל, און אין דער צווייטער א קלייגעם בעכער, אין וועלכען עס האָט זיך געשוימט א ברוינלִיכער זאפט. — טייערסטער פרייַנד! — האָט ער אויסגערופען, זיך וועגדעניג צו מאקסימיליאן — מיך פּרעהט זעהר ווּאָס איהר זעגט איצטער דא. פּרואווט דאָך איבערצורעדען דער סיניאָרא, אז זי זאָל איינעמען נאָך בלויז אָט די עטליכע טראָפּענס; איך האָב קיין צייט ניט.

— איך בעט אייך, מאריא, — האָט מאקסימיליאן געשעפטשעט מיט יענער ווייכער שטים, ווּאָס מען האָט ניט זעהר אפט באמערקט ביי איהם, און וועלכע האָט אויסגעזעהן צו קומען פון א צעוועהטאָגט האַרץ, אזוי אז די קראנקע איז געווארען אזוי מאדנע נעריהרט, אז כמעט פארגעסענדיג אויף איהרע אייגענע לַיידען. האָט זי דעם בעכער גענומען אין האַנד אריין: איידער אבער זי האָט איהם צוגעפיהרט צום מויל, האָט זי שמייכלענדיג געזאָגט: ניט אמת, פּאר א באלוינונג וועט איהר מיר דערנאָך דערצעהלען די געשיכטע פון דער לאוראנס?

— אלץ ווּאָס איהר פארלאַנגט נאָר, וועט געשעהן — האָט צוגעזאָגט מאקסימיליאן.

די בלאסע פרוי האָט גלייך אויסגעטרונקען דעם בעכער, האלב שמייכעלדיג און האלב ציטעהדיג.

— איך מוז גענען — האָט געזאָגט דער דאקטאָר, און ער

און די דאמען געהען אוועק פון טיש, און אנשטאָט זיי ווערט ארויפגעשטעלט פונקט אזוי פיעל פלאַשען פאָרט ווין... וואָרים דורך די לעצטע גלוסבען זיי אויסצופילען אויפ'ן בעסטען אופן די אבוועזענהייט פון דעם שענעם געשלעכט. איך זאג דאָס שענע געשלעכט, וואָרים די ענגלענדערינס פארדיענען זיך כשר דעם נאמען. דאָס זענען שענע, וויסע, שלאנקע לייבער, נאָר דער צו־ברייטער רוים צווישען דער נאָז און דעם מויל, וואָס מען גיפינט ביי זיי אזוי אָפט ווי ביי די ענגלישע מאנסלייט, האָט מיר אָפט־מאל אין ענגלאנד קאַליע געמאכט די שענסטע נעזיכטער. די דאָ־זיגע אָפווייכונג פון דעם שענהייטס־טיפ ווירקט אויף מיר נאָך פאטאַלער, ווען איך זעה די ענגלענדער דאָ אין איטאַליען, וואו זייערע קארג אָפגעמאסטענע נעזער, און די ברייטע פלייש־פלאַך, וואָס שפרייט זיך אוים אונטער איהר ביז צום מויל, שטעלט מיט זיך פאָר אזא שטארקען קאָנטראסט אקעגען די נעזיכטער פון די איטאַליענער, וועמענס צוגען עם האָבען אין זיך מעהר פון דער אנטיקער רעגעלמעסיקייט, און זייערע נעזער זענען אָדער רוימיש געבויגען אָדער נריכיש ארונטערגעלאָזען, און ניט זעלטען שוין אביסעל צו לאנג. זעהר ריכטיג איז די באמערקונג פון א דייטשען רייזענדען, אז די ענגלענדער, וועו זיי דרעהען זיך ארום צווישען די איטאַליענער, זעהען זיי אלע אוים ווי סטאטוען. וועמען מען האָט אָפגעהאקט די שפיצען פון די נעזער.

יאָ, וועו מען באגעגענט די ענגלענדער איז א פרעמד לאנד, קען מען דורך דעם קאָנטראסט ערשט אויף אן אמת זעהן זייערע חסרונות, זיי זענען די גרעטער פון לאנגווייליקייט, וואָס טרייבען זיך ארום מיט עקסטרא פאָסט אויף בלאנק לאקירטע וועגען דורך אלע לענדער, און לאָזען אומעטום הינטער זיך א שטויב־וואלקען פון טרויעריקייט. דערצו קומט נאָך צו זייער נייגיערריקייט אָהן אינ־טערעס, זייער גשפוצטע פלייסיקייט, זייער חוצפה'דיגע טעמפקייט, זייער עקיגער עגאָאיזם אוו זייערע פוסטע פריידען אין אלע מע־לאנכאָלישע גענעשטאַנדען. שוין זייט דריי וואָכען זעהט מען דאָ יעדען טאג אויף דער Piazza del Gran Duca אן ענג־לענדער וואָס קוקט זיך צו שטונדענלאנג מיט אן אָפענעם מויל צו

און דאָס רופען זיי אַן רעדעון. א גליק נאָך, וואָס בטבע זענען זיי שווייגענדיגע, און הגם זיי קוקען אונז אלעמאל אַן מיט אויפגערי־סענע מיילער, פארשוינען זיי אונז פון דעסטוועגען און פארפיהרען ניט קיין לאַנגע שמועסען. אָבער אז וועה איז צו אונז, וועז מיר פאלען אריין אין די הענד פון אזא ענגלענדער, וועלכער האָט גע־מאכט א גרויסע טור, און האָט זיך אויף דעם קאָנטינענט אויסגע־לערנט פראנצויזיש. אזא אייגער וועט דאן אויסנוצען די גלעגענ־היים זיך צו איבען אין די אויסגעלערנטע לינגוויסטישע קענטני־שען, און וועט אונז באשיטען מיט פראָגען וועגען אלע מעגליכע ענינים. און קוים האָט מען פארענטפערט איין פראָגע, וועט ער גלייך ארויסקומען מיט אן אנדערער פראָגע. און פרעגען וועט ער ווי אלט איהר זענט, פון וואַנען קומט איהר, אָדער ווי לאַנג מיר וע־לען זיך דאָרט אויפהאלטען, און מיט די דאָזיגע מאָטערנישען, צו וועלכע עם נעמט גאָר קיין סוף ניט, גלויבט ער, אז ער אונטערהאלט אייך. אייגער פון מיינע פרייגד אין פאָריז האָט אפשר געהאָט רעכט, וועז ער האָט באָהויפטעט, אז די ענגלענדער לערנען זיך אוים זייער פראנצויזישע קאָנווערזאציאָן אין דעם פאַספאָרטען ביורא. צום גליכסטען איז זייער אונטערהאלט ביים טיש, וועז זיי צושניידען זייער ריזיגען ראָסטביעף און פרעגען אונז מיט אן ערענסטער מיענע, וואָס פאר א חלק מיר ווילען. שטארק געבראָטען צי שוואך געבראָטען; צי פון מיטען אָדער פון דער ברוינער קאָרע; פעט אָדער מאָגער. אָט די ראָסטביעפס און זייערע שעפסענע געבראָטענס זענען אָבער דאָס אייגיגע גוטע, וואָס זיי פארמאָגען. גאָט זאל אָבער אפהיטען יעדען קריסטליכען מענש פון זייערע סאָסען, וועלכע באשטעהען פון איין דריטעל מעהל און צוויי דריטעל פוטער, אָדער — וועז מען ווי דורך דער מי־שונג קריגען עפיס אן אומבייט — פון איין דריטעל פוטער אוז צוויי דריטעל מעהל. גאָט זאל אויך יעדען אפהיטען פאר זייערע נאָאיווע גרינסען, וועלכע זיי דערלאַנגען אויפ'ן טיש ארויף, ע־קאָכט אין וואָסער, אין גאנצען אזוי, ווי גאָט האָט זיי באשאפען. שרעקליכער נאָך פון די ענגלענדערס קיך זענען זייערע טאָאסטען און זייערע אבליגאָטע רעדעון, וועז מען נעמט אראָפ דאָס טישטוך

שלעכטע שטימונגען, און איך האָב געזוכט דערהייטערונג ביי א פּאָלק, וואָס דער'הרג'עט זיין לאַנגווייליקייט נאָר אין דעם קאָך פון פּאָליטישע און סוחר'שע טעטיקייטען. די פּאָלקאָמענהייט פון די מאַשינען, וואָס ווערען דאַרטען אומעטום אַנגעוואַנדט, און האָבען איבערגענומען אזוי פיעל מענשליכע ארבייט, האָט פּאַר מיר אויך געהאט עפּעס אונהיימליכעס: אָט דאָס קינסטליכע טרייבען פון רעדער, שטאַנגען, צילינדערס און טויזענדערליי קלייַנע הערעלעך, שטיפטעלעך און ציינדלעך, וואָס באוועגען זיך כמעט ליידענשאפטליך. האָבען מיך אַנגעפּילט מיט גרויל. דאָס באשטימטע, דאָס געוויס, דאָס אויסגעמאַסטענע און דאָס פּינקטליכע אין דעם לעבען פון די ענגלענדער האָט מיך ניט וועניגער געשראָקען: וואָרים פונקט אזוי ווי די מאשינען אין ענגלאַנד קומען אונז פּאַר ווי מענשען, אזוי קומען אונז דאַרט די מענשען פּאַר ווי מאַשינען. יאָ, עס זעהט אוים ווי האָלץ, אייזען און מעש האָבען דאַרט אוזורפּירט דעם גייסט פון די מענשען און פון צופיעל גייסט וועלכן מען שיער משוגע, אין דער צייט וואָס דער מענש, ביי וועלכען מען האָט דעם גייסט צוגענומען, פאַריכט זיינע געשעפטען ווי א הויליער געשפּענסט גאַנץ מאשינענמעסיג. אין באשטימטע מינוטען פרעסט ער זיין ביעפּסטייק, אין באשטימטע מינוטען האלט ער זיינע פּאַרלאַמענטס רעדען, רייניגט זיינע נעגעל, זיצט אויף זיין סטיידזש־קאוטש, אַדער הענגט זיך אויף.

אז מיינע שלעכטע שטימונגען זענען אין יענעם לאַנד געוואַקסען מיט יעדען טאָג, דאָס קענט איהר שוין אליין פארשטעהן. קיין זאַך איז אַבער ניט געווען גלייך צו דער שווארצער שטימונג, וואָס איז מיך אמאָל באפאַלען, וועז איך בין ארום פארנאכט געשטאַנען אויף דער וואָטערלאָ־בריק און ארונטערגעקוקט אויף דעם וואסער פון דער טעמזע. מיר האָט זיך געדאכט ווי מיין נשמה וואָלט זיך דאַרט אָפּגעשפּיגעלט, ווי זי וואָלט מיר אקענען געקוקט פון וואסער מיט אלע איהרע וואונדער... דערבּיי זענען מיר געקומען אויפ'ן זינען די טרויעריגסטע געשיכטען... איך האָב געטראכט פון דער רויז וואָס איז באַאַסען געוואָרען מיט עסיג און האָט דאדורך פארלוירען איהרע זיסטע ריחות... איך האָב געטראכט

יענעם שארלאטאן, וועלכער זיצט דאָרט אויפ'ן פערד און רייסט אויס ביי די מענשען די ציינער. אט דאָס ספּעקטאקעל באלוינט אפשר אלביאנס עדעלען זוהן, פאר די עקזעקוציאנען, וואס ער פארזוימט אין זיין טיערען פאטערלאנד... וואָרים א חוץ באקסען אוז דער געשלעג פון היהנער, איז ניטא עפּיס בעסערעס פאר אן ענגלענדער ווי די אנאניע פון אן אָרימען טייוועל וואס האָט געגנב'עט א שאף, אדער נאכגעמאכט א האנדשריפט אוז מען שטעלט איהם דערפאר אוועק אויף דער פאסאדע פון אלד בעיליי אויף א שטונדע לאנג מיט א שטריק ארום האלז, איידער מען שליידערט איהם אריין אין דער אייביקייט. עס איז ניט קיין גוזמא, וועז איך זאג, אז פאר גנב'ענען א שאף אדער פאר פעלשען אן אונטערשריפט ווערט מען יענעם מיאוס'ען גרויזאמען לאנד באשטראפט פונקט ווי פאר דעם עקעלהאפטסטען פארברעכען, ווי פאר דער'הרג'ענען א טאטען אדער פאר א בלוטשאנד. איך אליין, וועמען א פשוט'ר צופאל האָט דאָרט פארבייגעפיהרט, איך אליין האָב אין לאנדאן געזוהן העננגען א מענשען, ווייל ער האָט גע'גנב'עט א שאף, און זינט דעמאלט האָב איך פארלוירען יעדען חשק צו שעפּענג גע־ בראטענס: דאָס פעטס דערמאנט מיך אלע מאל אן דער ווייסער מיץ פון דעם אָרימען זינדער. לעבען איהם האָט געהאנגען אן אירלענדער, וועלכער האָט נאכגעמאכט די האנדשריפט פון א ריי־ כען באנקיער: איך זעה נאך אלץ דעם נאאיוועז טוימשרעק פון דעם אָרימען פערי, וועלכער האָט פאר דעם געשוואירענעם גריכט נאר ניט געקענט באגרייפען אז פאר א נאכגעמאכטע האנדשריפט וועט מען איהם אזוי שווער באשטראפען. איהם, וועלכער ערלויבט דאך יעדען מענשען נאכצומאכען זיין אייגענע האנדשריפט! און אט דאָס פאלק רעדט נאר שטענדיג פון קריסטענטום, און פאר־ פעהלט קיינמאל אין קיין זונטאג ניט צו געהן אין קירך אריין, און פארפלייצט א נאנצע וועלט מיט ביבלען.

איך וועל אייך צוגעבען, מאריא, אז דאָס וואס אין ענגלאנד האָט מיר קיין זאך ניט געשמעקט, ניט די מענשען און ניט זייערע מאכלים, איז דאָס ביז א געוויסען גראד מיין אייגענע שולד. איך האָב געהאט מיטגעבראכט פון דער היים א היבשען זאפאס פון

בריטע, פונקט אזעלכענע בלוי געשטרייפטע פאַנטאַלאַנס. דאָס איז געווען א חנ'עודיגע געשטאַלט. דאָס געזיכט גריכיש שען. אן ערע־לע גלייכע נאָז, ליעבליך פּאַרשאַרצטע ליפּען, א פּאר'חלומ'ט ווייך אָפּגערונדעטען קין, די פּאַרב זונג־גלאַנצענדיג שווארץ פּארבונדען ארום די שלייפען: אזוי איז זי געשטאַנען שלאַנק און ערענסט, יאָ, שלעכט געשטימט און נעקוקט אויף דעם פּער־טען פּארשוין, וועלכער האָט גראָד באוויזען זיינע קונצען.

אָט דער פערטער פּארשוין איז געווען א גלעַרנטער הונד, א זעהר האָפּנונגספולער פּודל, און ער האָט צו דער העכסטער פּרייד פון דעם ענגלישען פּובליקום צוואמענגעשטעלט פון הילצער־נע בוכשטאבען דעם נאָמען פון לאָרד וועלינגטאָן, און האָט נאָך צוגעשטעלט דאָס שמייכעלהאפטע בייוואָרט **Heros** און אווי ווי דער הונד איז — ווי מען האָט עס שוין גלייך געקענט דערקע־נען אָן זיין גייסטרייכען אויסזעהן — ניט געווען קיין ענגלישע חיה, נאָר איז מיט די איבעריגע דריי פּארשוינען אריבערגעקומען פון פראַנקרייך, דערפאר האָבען זיך די זיהן פון אלביאָן זעהר געפרעהט, וואָס זייער גרויסער קריגספיהרער האָט וועניגסטענס ביי פראַנצויזישע הינד געקראָגען די אנערקענונג, וואָס די איבע־ריגע פראַנצויזישע קרעאַטורען האָבען איהם אזוי פּראַכטליך אָפּגעזאָגט.

און ווירקליך, די געזעלשאפט איז באשטאַנען פון פראַנצויזען, און דער קאַרליק, וועלכער האָט זיך אויסגעבעטן אלס מאָסיע טיור־ליוטיו, האָט אָנגעהויבען צו קנאקען אויף פראַנצויזיש מיט אזעל־כענע ליידענשאַפטליכע זשעסטען, אז די אָרימע ענגלענדער האָבען צוגעפענט זייערע מייַלער און נעזוכט נאָך בריטער ווי געווענליך. צייטענווייז נאָך א לאַנגער פּראָזע האָט ער געקרעהט ווי א זאָהן, און אָט די קיקעריקי'ס, און אויף די נעמען פון אזוי פיעל קיסרים, מלכים און פירשטען, וואָס ער האָט אריינגעמישט אין זיין רעדע, זענען אפשר געווען דאָס אייניציגע וואָס די אָרימע צוקוקער האָבען פּארשטאַנען. מיט יענע קיסרים, מלכים און פירשטען האָט ער זיך באריהמט, אז זיי זענען זייער פרייַנד. שוין אלס אינגעל פון אכט יאָהר האָט ער — ווי ער האָט עס פּארזיכערט — שוין געהאט א

פון דעם פארבלאנדושעטען שמעטערלינג, וואס איז ארויף אויף דעם מאנטבלענק, און איך האב איהם דארט געזעהן איינזאם ארומ־פלאטערען צווישען די אייז־וועגד... איך האב געטראכט פון דער מאלפע, וואס איז געוואָרען אזוי הייטיש מיט די מענשען, און האט זיך מיט זיי געשפּיעלט, אבער איינמאל ביים טיש האט זי אין דעם געבראטענם דערקענט איהר אייגען יונג אפּעלע, האט זי עם שנעל א כאפּ געטאָן, איז דערמיט אנטלאפען אין וואלד אריין, און האט זיך שוין מעהר ניט באוויזען צווישען איהרע פרייִנד די מענשען... אך, מיר איז געווען אזוי שלעכט אויפ'ן הארצען, אז מיינע טרעהרען האבען זיך א לאָז געטאָן פון די אויגען... זיי זענען אריינגעפאלען אין דער טעמזע, און זענען אווקגעשווימען צום ים הגדול, וועלכער האט שוין אייניגעשלונגען אזוי פיעל מענשליכע טרערען, און אליין האט ער דערפון ניט געוואוסט!

אין דעם אויגענבליק האט מיך א מאַרנע מוזיק אויפגעוועקט פון מיינע פינסטערע חלומות. און וועז איך האב זיך ארומגעקוקט, האב איך ביים ברעג באמערקט א גרויסע מחנה מענשען, וועלכע האבען אויסגעזוהן ווי זיי וואָלטען זיך ארומגעשטעלט ארום עפּים א קונציגען ספּעקטאקעל. איך בין צוגענאנגען נעהענטער און האב דערזעהן א קינסטלער פאמיליע, וואס איז באשטאנען פון אט די פיער פּארשוינען:

ערשטענס א קליינע דיקליכע פרוי, וואס איז געווען אנגעטאן אין גאנצען אין שווארצען, און וועלכע האט געהאט א זעהר קליי־נעם קאפּ און א היבשען גראבען בויך. איבער אט דעם בויך האט געהאנגען אן אונגעהייער גרויסע פויק, אויף וועלכען זי האט גע־פויקט אומרחמנות'דיג.

צווייטענס — א קארליק, וועלכער האט געטראגען א ברא־דיערט קלייד ווי אן אלט־פראנצויזישער מארקיז. ער האט געהאט א גרויסען געפּודערטען קאפּ, און וווייטער זעהר דינע, קליינע גליע־דער און טאנצענדיג אהין און אהער ער געקלאפט אויף א טריאנגעל.

דריטענס — א פופצעהניאהריג יונג מיידעל, וועלכעם האט געטראגען א קורץ ענג יאקעל פון בלוי געשטרייפטער זייד, און

די „קוואַרטע" און יענע „טערצע" וועט איהם קיינער ניט קענען נאַכ־
מאַכען. אז פּאַרקעהרט ווידער פון קליינע שטערבליכע מענשען
וואַלט זיין פּאַראַדע יא געקענט דורכגעקעמפט ווערען. און אז ער
פּאַדערט אויף יעדען איינעם פון פּובליקום זיך צו פּרואווען מיט
איהם אין דער פּעכט־קונסט. און נאַכדעם ווי דער קאַרליק האַט א
לאַנגע צייט געוויזען דעם שפּיעל און האַט ניט געפּונען קיינעם,
וועלכער זאָל זיך וועלען ענטשליסען ארויסצוגעהן מיט איהם אין
אן עפענטליכען דועל, האַט ער זיך פּארנייגט מיט אן אלט־פּראַנצוי־
זישער גראַציע, האַט געדאַנקט פּאַר דעם בייפאַל, וואָס מען האַט
איהם געשענקט, און האַט זיך געמומען די פּרייהייט פּאַרצושטעלען
פּאַר דעם געהערטען פּובליקום דאָס אויסערגעווענליכסטע ספּעק־
טאַקל וואָס מען האַט וועט באַוואונדערט אויף דעם ענגלישען
באַדען. „זעהט איהר אָט יענע פּערזאָן" — האַט ער אויסגערופען
נאַכדעם ווי ער האַט אָנגעטאָן א פּאַר שמוציגע גליים העענטשקעס,
און האַט אריינגעפּיהרט אין מיטען קרייז דאָס יונגע מיידעל, וואָס
האַט געהערט צו דער געזעלשאפט, — „אָט די פּערזאָן איז מאַר־
מאַזעל לאוראנס, די אייניציגע טאַכטער פון דער ערהאבענער און
קריסטליכער דאמע, וועלכע איהר זעהט דאָרט מיט דער גרויסער
פּויק און וועלכע טראָגט נאָך איצטער טרויער, נאָך איהר פּאר־
שטאַרבענעם האַרציג געליעבטען מאַן, דעם גרעסטען בויכרעדנער
פון אייראָפּא! מאַדמאַזעל לאוראנס וועט איצטער טאַנצען! בא־
וואונדערט איצטער דעם טאַנץ פון מאַדמאַזעל לאוראנס!" —
נאָך די דאָזיגע וועדטער האַט ער ווידער געקרעהט ווי א האַהן.

דאָס יונגע מיידעל האַט אבער אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט זיך
נאָר ניט אומגעקוקט ניט אויף זיינע רייד און ניט אויף די בליקען
פון די צושויער, פּאַרדראָסיג אריינגעטראַכט אין זיך אליין האַט
זי געווארט ביז דער קאַרליק האַט אויסגעשפּרייט פּאַר איהרע פּיס
א טעפּיך און ער האַט ווידער אָנגעהויבען צו שפּיעלען אויף זיין
מריאַנגל און די פּויק האַט באַלייט. דאָס איז געווען א מאַדנע
מוזיק. א צוזאַמענמישונג פון א אויסטערלישען געברום און תאוה־
דיגען קיצלען. און איך האָב פּארנומען א פּאַטעטיש נאַרישע, אומע־
טיג חוצפּה'דיגע זאַנדערבארע מעלאָדיע. איך האָב אבער באַלד

לאנגע אונטערערדונג מיט דעם העכסטזעליגען מאיעסטעט לודוויג דעם פיערצעהנטען, וועלכער האט אויך שפעטער צו ביי העכסט וויכטיגע געלעגנהייטען זיך מיט איהם שואל עצה געווען. פון די שטורמען פון דער רעוואלוציאן איז ער, ווי א סך אנדערע ניצול געווארען דורך דעם וואס ער איז אנטלאפען. און ערשט אין דער צייט פון קייזערטום האט ער זיך צוריק אומגעקעהרט אין זיין ליעבען פאטערלאנד, כדי אנטייל צו נעמען אין דעם רוהם פון דער גרויסער נאציאן. נאפאלעאן — האט ער גענאנט — האט איהם קיינמאל ניט ליעב געהאט, פארקעהרט פון זיין הייליקויט, דעם פויפסט פיוס דעם זיעבעטען איז ער כמעט פארגעטערט געווארען. דער קייזער אלעקסאנדער האט איהם געגעבען באנבאנען, און די פרינצעסין ווילהעלם פאן קירייץ האט איהם אלעמאל געפלעגט נע־מען אויף דער שוים. זיין דורכלויכט, דער הערצאג קארל פון בראונ־שווייג פלעגט איהם טיילמאל לאזען ארומרייטען אויף זיינע הינד, און זיין מאיעסטעט, דער קעניג לודוויג פון באיערן פלעגט איהם פארלייענען זיינע ערהאבענע געדיכטען. די פירשטען פון נייס־שלייצקרייז און פון שווארצבורג־זאנדערסהאוזען האבען איהם ליעב געהאט ווי א ברודער, און האבען תמיד געוויכערט מיט איהם פון דער זעלביגער ליולקע. יא, פון קינדווייז אן — האט ער גע־זאגט — האט ער נאר גלעבט צווישען סאמע הערשער, די היינטי־גע מאנארכען זענען מיט איהם צוזאמען אויפגעוואקסען, און ער באטראכט זיי ווי זיינס גלייכען. און יעדעס מאל ווען אייניער פון זיי מוז זיך שיידען מיט דער וועלט, טראגט ער טרויער־קלייידער. נאך די דאזיגע פייערליכע ווערטער האט ער געקרעהט ווי א האהן.

מאסיע טיורליוטיו איז ווירקליך געווען אייניער פון די קוריא־זעסטע קארליקעס, וואס איך האב וועז געזעהן; זיין גערינצעלט אלט פנים האט מיט זיך פארגעשטעלט אזא פראנטישען קאנ־טראסט צו זיין קינדיש שמאלען גופ'עלע, און דער נאנצער פאר־שוין איז געווען אזא געוואלדיגער קאנטראסט צו די קונצען וואס ער האט געוויזען. וואָרים ער האט זיך אוועקגעשטעלט אין די וואויל־אינגערשסטע פאזען, האט געפאכט מיט א לאנגער ראפיער אהין און אהער, און האט געהאלטען אין איין באריהמען זיך, אז אט

טע אוואלעז, האבען זיך באוועגט ווי צוויי פלאטערדינע ראבען־פליגעל. דאס איז, אמת, ניט געווען קיין קלאסישער טאנץ, אבער אויך ניט קיין ראמאנטישער טאנץ, אין דעם זין ווי עס ווערט עס געזאגט א יונגער פראנצויז פון אייזשען רענדוועלס שולע. דער דאזיגער טאנץ האט ניט געהאט אין זיך ניט קיין בוקליגעס, און קיין מאקאבירישעס. עס איז געווען ניט קיין לבנה־שיין און ניט קיין בלוטשאנד... דאס איז געווען א טאנץ, וועלכער האט ניט געשטערבט צו אמוזירען דורך אויסערליכע באווענונגס־פארמען נאר עס האט זיך געדאכט די אויסערליכע באווענונגס־פארמען זענען די ווערטער פון א באזונדערער שפראך, וואס ווילען דערצוהלען עפעס באזונדערעס. וואס אבער האט דער דאזיגער טאנץ דערצוהלט? איך האב עס ניט געקענט פארשטעהן. כאטש די דאזיגע שפראך האט זיך געמענגט אויס־דריקען ווי לוידענשאפטליך. איך האב נאר ווילענווייז עפעס געהאט א פארגעפיהל, אז דא האנדעלט זיך ווען עפעס גרויענהאפט שמערצליכעס. איך, וואס באגרייף אזוי לייכט די סיגנאטור פון אלע ערשיינונגען, איך האב דאך ניט געקענט אויפלעזען אט דאס געטאנצטע רעטענים, און דאס וואס איך האב זיך אומזיסט באמיהט צו דערגעהן דעם זין פון אט דעם רעטעניש, דערין איז זיכער שולדיג געווען די מוזיק, וואס האט מיך געווויס אבזיכטליך פארפיהרט אויף פאלשע ווענען און האט געפרואווט אויף א כיטרע אופן מיך צוצומישען און האט מיך נאר כסדר געשטערט. מאסיע טיורליוטיו'ס טריאנגעל האט ווילענווייז געכיבעט מיט אוויפיעל באהאלטענעם רשעות! די מאדאם־מוטער האט אבער געקלאפט אויף דער פויק מיט אזא כעס, אז איהר גע־זיכט האט ארויסגעגליהט פון איהר שווארצער מיץ ווי א בלוט־רויט צפון־ליכט.

וועז די טרופע איז שוין געווען אוועקגעגאנגען, בין איך נאך א לאנגע צייט געבליבען שטעהן אויף דעם פלאץ, און האב נאכגע־טראכט וואס דער דאזיגער טאנץ האט געקענט באטייטען. איז דאס געווען א דרום־פראנצויזישער אדער א שפאנישער טאנץ? אן עפעס עהנליכעס האט דערמאנט די שנעלקייט מיט וועלכער די טענצערין האט געווארפען איהר גופ'ל אהין און אהער און די

פארגעסען די מוזיק, אזוי שנעל ווי דאס מיידעל האט אנגעהויבען צו טאנצען.

דער טאנץ און די טענצערין האבען כמעט ווי מיט געוואלד צוגעצוינגען מיין גאנצע אויפמערקזאמקייט. דאס איז ניט געווען דאס קלאסישע טאנצען, וועלכעם מיר געפינען נאך אין אונזערע גרויסע באלעטען, ווען עס הערשען נאר אויסגעצויגענע איינהייטען און געקינצעלטקייטען; דאס זענען ניט געווען יענע געטאנצטע אלעקסאנדרינען, יענע דעקלאמאטארישע שפרינג, יענע אנטיטהעטישע אנטרשאען, יענע עדעלע לייד־ענשאפט, וואס דרעהט זיך אזוי ווידערוויליג ארום אויף איין פוס, אז מען זעהט ניט מעהר ווי הימעל און טריקא, ניט מעהר ווי אידעאליטעט און ליגען! מיר איז ווירקליך קיין זאך אזוי ניט דערווידער ווי דאס באלעט אין דער גרויסער פאריזער אפער. וואו די טראדיציאן פון יענעם קלאסישען טאנצען האט זיך דערהאלטען צום ריינסטען, אין דער צייט וואס די פראנצויזען האבען אין די איבערינג קונסטען, אין דער פאעזיע, אין דער מוזיק און אין דער מאלערי אומגעווארפען דאס קלאסישע סיסטעם. עס וועט אבער פאר זיי זיין שווער ארויסצורופען אן עהנליכע רעוואלוציאן אויף אין דער טאנצקונסט. סאידען זיי זאלען אויך דא ווי אין זייער פאליטישער רעוואלוציאן זיך נעמען צום טעראר, און וועלען די פארעלטערטע טענצער און טענצערינם פון דעם אלטען רעזשים גילאטינירען די פים. מאדמאאזעל לאוראנם איז ניט געווען קיין גרויסע טענצערין. איהרע שפיץ־פינגער זענען ניט געווען זעהר בויגיג, איהרע פים זענען ניט געווען גאיבט אין אלע מעגליכע פארדרעהענישען, זי האט נאר ניט פארשטאנען פון דער טאנצקונסט, לויט ווי וועסטרים לערנט זי, זי האט אבער געטאנצט ווי די נאטור היסט דעם מענשען טאנצען: איהר גאנץ וועזען איז געווען אין אנקלאנג מיט איהר פא. ניט בלויז איהרע פים, נאר איהר גאנצער לייב האט געטאנצט, איהר געזיכט האט געטאנצט... צייטענווייז איז זי געווארען בלאס, כמעט טויטענבלאס. איהרע אויגען האבען זיך געעפענט געשפענסטיש ווייט, ארום איהרע ליפען האט געצוקט באגעהר און שמערץ, און איהרע שווארצע האר וואס האבען ארומגענומען איהרע שלייפען אין גלא־

געפונען עפּיס, וואָס האָט מיך פּאראינטערעסירט, און איך האָב זיך שוין ניט מעהר ארומגערעהט אָהן א צוועק אין איהרע געגענדיגע גאסען.

מיט אמאָל ווען איך בין נאָר וואָס געקומען פון טאָור, וואו איך האָב געהאט נעכט באטראכט די האַק מיט וועלכער מען האָט אָפּגעהאקט דעם קאָפּ פון אַנא באָלעין, און אויך די דימענטען פון דער ענגלישער קרוין, און די לייבען, האָב איך אויך דעם טאָור־פּלאַץ אין מיטען פון א גרויסען קרייז מענשען ווידער דערזעהן די מאַדאם מוטער מיט דער גרויער פּויק און האָב דערהערט ווי מאָסיע טיורלויטיו קרעהט ווידער ווי א האָהן. דער גענערנטער הונד האָט ווידער צונויפגעשאָרט די העלדישקייט פון לאָרד וועלינגטאָן, דער קארליק האָט ווידער געוויזען זיינע טערצען און קווארטען, וואָס קיינער וועט ניט קענען נאָכמאכען, און מאדמאָאזעל לאוראנס האָט ווידער אָנגעהויבען איהר וואונדערבארען טאַנץ. עס זענען איצטער ווידער געווען דיזעלביגע רעטזעלהאפטע באוועגונגען, די זעלביגע שפּראַך, וועלכע האָט געזאָגט עפּיס, וואָס איך האָב ניט פארשטאַנען, דאָס זעלביגע שנעלע פארווארפען דעם שענעם קאָפּ אויף היכטען, דאָס זעלביגע צוהערען זיך צו דער ערד, דער שרעק, וועלכען זי ווייל פון זיך אראָפּווארפען דורך אלץ ווילדערע שפּרינג, און ווידער דאָס צוהערען זיך מיט אויערען צוגענייגט צו דער ערד, דאָס ציטערען, דאָס בלאָס ווערען, דאָס פארשטיינערט ווערען, דערנאָך אויך דאָס פורכטבאר געהיימניספולע וואשען די הענד, און ענדליך דער בעטענדיגער זייטיגער בליק, וואָס האָט זיך דאמאָלט נאָך לענגער אָפּגעשטעלט אויף מיר.

יאָ, די ווייבער, די יונגע מיידלעך פונקט אזוי גוט ווי די פרויען, באמערקען גלייך, אז זיי האָבען צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט פון א מאן. און הגם מאדמאָאזעל לאוראנס, וועלכע האָט ניט געטאַנצט האָט זי אלעמאל רענונגלאָז געקוקט פארדראָסיג פאר זיך, און וועלכע האָט זי האָט געטאַנצט האָט זי נאָר טיילמאָל געוואָרפען אייך אייניציגען בליק אויף דעם פובליקום, איז עס אבער פון איצטער אָן שוין ניט געווען קיין בלויזער צופאל, וועלכע האָט דער בליק איז געפאלען אויף מיר. און וואָס אָפּטער איך האָב זי ג־

ווילדקייט מיט וועלכער זי האָט טיילמאָל פארווארפען אויף הינטען דאָס קעפּל אויף דעם זינדיגען אופן, מיט וועלכען עס טוען דאָס יענע באקאַנטינען, וועלכע מיר באטראכטען מיט שטוינען אויף די רעליעפס פון די אלט קלאסישע וואזען. איהר טאַנץ האָט דאָן געהאט עפּיס שכור'עס וויילענלאזעס: עפּיס פינסטער אונאבוועגבא־רעס, עפּיס פאטאליסטישעס. זי האָט דאָן געטאַנצט דאָס שיקזאל, אדער זענען עס אפשר געווען פראגמענטען פון א פארציטיגער לאנג שוין פארגעסענער פאַנטאַמימע? אדער זענען דאָס אפשר געווען געטאַנצטע פריוואט געשיכטען? טיילמאָל האָט זיך דאָס מיידל אנגעבויגען צו דער ערד מיט א לויערענדיג אויער, ווי זי וואלט הערען א שטים, וואָס רעדט ארויף צו איהר... זי האָט דעמאלט נעציטערט ווי אן עספענ־בלאָט. האָט זיך ראַש פארבייגט אויף דער אנדערער זייט, האָט פון זיך אפגעשאקעלט אלע ווילדסטע אויסגעלאסענסטע שפרינג, האָט דאָן ווידער צוגעלענט דאָס אויער צו דער ערד, האָט זיך צוגעהערט נאָך מיט מעהר שרעק ווי פריהער, האָט געשאקעלט מיט'ן קאָפּ, איז געוואַרען רויט און בלאָס, און האָט געשוידערט, איז א ווילע געבליבען שטעהן גלייך ווי א ליכט און ווי פארשטיינערט, און ענדליך האָט זי געמאכט א באוועגונג ווי אייגער, וואָס וואשט זיך די הענד. איז דאָס געווען בלוט, דאָס וואָס זי האָט אזוי זארגפעלטיג לאנג, אזוי גרויענהאפט זארגפעלטיג אפגעוואשען פון איהרע הענד? זי האָט דערביי געוואַרפען אין דער זייט א בליק, וואָס איז געווען אזוי בעטענדיג, אזוי די נשמה ריהרענדיג... און אט דער בליק איז צופעליג געפאלען אויף מיר.

די גאנצע נאכט נאכדעם האָב איך געטראכט וועגען דעם דאזיגען בליק, וועגען דעם טאַנץ, און וועגען דעם אויסערגעווועהנליכען אקאמפאניימענט: און וועז איך האָב אויף צו מאַרגענס, ווי מיין שטייגער איז, ארומגעשלענדערט אין די גאסען פון לאנדאן, האָב איך געפיהלט א בענקענדיגען פארלאנג, נאכאמאל צו באגעגענען די שענע טענצערין, און איך האָב נאר כסדר געהאלטען אין איין אנשטעלען די אויערען, טאמער וועל איך דערהערען די מוזיק פון דער פויק און דער טריאנגעל. איך האָב אין לאנדאן ענדליך

„בלעקנארדס", די „זשענטלמען" אוּן די „פּעשיאָנעבלעס", אוּן בין צוריקגעפאָהרען אויפֿן ציוויליזירטען לאנד, וואו איך האָב א בעטענדיגער זיך געלאָזט אויף דער קניה פּאר דער ערשטער בעסטער וווייסער שיריע פּון א קוכער, וועלכען איך האָב דאָרט באָגעגענט צום ערשטען. דאָ האָב איך ווידער געקענט אמאָל אָפּעסען א מיטאָג ווי א פּארנינפּטיגער מענש אוּן דערקוויקען מיין נשמה מיט דער געמיטלעכקייט פּון אונאייגעניציגע געזיכטער. אָבער מאַדמאָזעל לאוראנס האָב איך מעהר ניט געקענט פּאר־געסען. א לאנגע צייט האָט זי געטאַנצט אין מיין זכרון. אין אייך־זאמע שטונדען האָב איך אָפּטמאָל געמוזט זיך פּארטראכטען וועגען די רעטזעלהאפּטע פּאנטאָמימען פּון דעם שענעם קינד. באזונ־דערס אָבער דאָס צוהערען זיך מיט'ן אויער צוגעגייגט צו דער ערד. עס האָט אויך געדויערט א היבשע צייט, איידער עס זענען אויסגענאנגען אין מיין זכרון די מעלאָדיען פּון דער פּויק אוּן דער טריאנגעל.

— אוּן דאָס איז די נאנצע געשיכטע? — האָט מיט אמאָל אויסגעצוויגען מאריע, נאָכדעם ווי זי האָט זיך לייד־נשאפטליך א הויב געטאָן.

מאָקסימיליאן אבער האָט זי ווידער אוועקגעלייגט, האָט פּול מיט באַרייטונג צוגעלייגט דעם אָנווייז־פינגער צום מויל אוּן געזאָגט שטילערהייד: — שטיל! שטיל! נאָר ניט גערעדט! לייגט אייך ווידער אזוי רוהיג אוּן איך וועל אייך דערצעהלען דעם סוף פּון דער מעשה. נאָר איך בעט אייך האָקט מיך ניט איבער.

אוּן נאָכדעם ווי ער האָט זיך נאָך באָקוועמער צוריקגעלעהנט אין שטוהל, האָט מאקסימיליאן ווייטער דערצעהלט די געשיכטע אזוי:

אין פּינף יאָהר ארום נאָך דער באָגעגעניש, בין איך צום ערשטען מאָל געקומען קיין פּאריז. אוּן דאָס, אין א זעהר מערקווירי־דיגער צייט. די פּראנצויזען האָבען נאָר ווּאָס געהאט געענדיגט דאָס ספּעקטאקעל פּון דער יולי־רעוואָלוציאָן. אוּן די נאנצע וועלט האָט אפּלאָדירט. אָט דאָס שטיק איז ניט נעווען אזוי שרעקליך ווי די פּריהערדיגע טראגעדיען פּון דער רעפּובליק אוּן דער קייזערלעכער

זעהן טאנצען, אלס באדייטונגספולער האט זי געשטראהלט, אבער אויך אלץ אונבאנרייפליכער. איך בין געווען ווי פאר׳כשופ׳ט פון דעם דאזיגען בליק. און דריי לאנגע וואכען האב איך זיך ארומ־געטריבען אין די לאנדאנער גאסען פון אין דער פריה ביז פאר נאכט, און זיך אומעטום אפגעשטעלט וואו מאדמאזעל לאוראנס האט געטאנצט. טראץ דעם גרויסען טומעל פון דעם פאלק, האב איך דאך געקענט פארנעמען די טענער פון דער פויק און פון דער טריאנגעל, וועו אפילו איך האב זיך געפונען גאר ווייט, און מאסיע טיורליוטיו, אזוי שנעל ווי ער האט מיך נאר דערזעהן אנקומען, האט ער אנגעהויבען מיט זיין פרייגדליכען קרעהען. און הגם איך האב ניט אויסגערעדט קיין איין ווארט ניט מיט איהם, ניט מיט דער מאדאם־מוטער, ניט מיט מאדמאזעל לאוראנס און אויך ניט מיט׳ן הונד, האט דאך בייס סוף אויסגעזעהן ווי איך וואלט באלאנגט צו זייער געזעלשאפט. וועו מאסיע טיורליוטיו האט צוזא־מענגענומען געלד, איז אזוי שנעל ווי ער האט מיך דערזעהן, פלעגט ער זיך באנעהמען מיט דעם פיינסטען טאקט, און ער פלעגט אלע־מאל קוקען אויף דער אנדערער זייט, וועו איך פלעג איהם אריינ־ווארפען א קלייניע מטבע אין זיין דריי־עקיגען היטעלע. ער האט ווירקליך פארמאגט אן אריסטאקראטישען אויסזעהן. ער פלעגט מיך דערמאנען אן די גוטע מאניערען פון דער פארגאנגענהייט. מען האט עס געקענט באמערקען אן דעם קלייניעם מענשעלע, אז ער איז אויפגעוואקסען מיט מאנארכען, און דערפאר איז עס געווען נאך מאדנער, וועו ער פלגעט צייטענווייז פארגעסען אן זיין וויר־דע, און קרעהען ווי א האהן.

איך קען אייך ניט באשרייבען, ווי שטארק מיך האט פאר־דראסען, וועו איך האב איינמאל נאנצע דריי טעג אומזיסט ארומ־געזוכט די קלייניע טרופע אין אלע גאסען פון לאנדאן, און האב ענדליך פארשטאנען, אז זי האט פארלאזען די שטאדט. די לאנג־ווייליקייט האט מיך ווידער געגומען אין איהרע בלייערנע ארעמס און האט מיר ווידער צוזאמענגעפרעסט דאס הארץ. איך האב עס ענדליך מעהר ניט געקענט אויסהאלטען, האב איך געזאגט א זיי־געזונד צו די פיער שטאנדען פון ענגלאנד, דעם „מאב", די

שען, דאָס איז געווען זיין העפליכקייט און זיין אריסטאָקראטיש־
קייט. זיסער אנאנאס דופט פון דער העפליכקייט! ווי וואוילטע־
טיג האָסטו דערקוויקט מיין קראנקע נשמה וואָס האָט אין דייטש־
לאנד אין זיך אריינגעזויגען אזוי פיעל טאָבאקרויך, זויערקרויט
און גראבקייט! פונקט אזוי ווי דאָסינו׳ס מעלאָדיען האָבען אין מיי־
נע אויערען געקלונגען די העפליכע ענטשולדיגונגס־רעדען פון א
פראנצויז, וועלכער האָט אין ערשטען טאָג פון מיין אָנקומען קיין
פאריז, מיר א לייכטען שטוים געטאָן אין דער גאס. איך האָב זיך
כמעט דערשראָקען פאר אזא זיסער העפליכקייט. איך, וואָס איך
בין געווען געוואוינט צו די דייטשע גראָבע ריפענשטויסען אָהן
ענטשולדיגונג. אין דער ערשטער וואָך, וואָס איך האָב זיך אויפ־
געהאלטען אין פאריז, האָב איך עטליכע מאל אומישנע געוואלט
געשטויסען ווערען, בלויז נאָר צוליעב דעם, כדי איך זאל קענען
הערען אָט די זיסע מוזיק פון די ענטשולדיגונגס־רעדען. אבער ניט
נאָר מיט דער דאָזיגער העפליכקייט אליין, נאָר אויך מיט זיין
שפראָך האָט פאר מיר דאָס פראנצויזישע פאלק געהאט א געוויסען
שטריך פון אריסטאָקראטישקייט. וואָרים איהר וויסט, ביי אונז
אין צפון געהערט די פראנצויזישע שפראָך צו די אטריבוטען פון
דעם הויכען אדעל. מיט דעם פראנצויזיש־רעדען האָב איך נאָר
פון קינדוויין אָן פארבונדען די אידעע פון אריסטאָקראטישקייט.
און וועלכע ניט איז פאריזער דאמע de la Halle רעדט בעסער
פראנצויזיש, ווי א דייטשע מיוחס׳דיגע דאמע פון פיער און
זעכציג אבות.

צוליעב דער דאָזיגער שפראָך, וואָס ניט איהם אן אריסטאָ־
קראטיש אויסזעהן, איז דאָס פראנצויזישע פאלק געווען אין מיינע
אויגען עפּיס אזוינס ליעבעס פאבעלהאפטעס. דאָס איז ווידער
געקומען פון אן אנדערער ערינערונג אויס מיין קינדהייט.
וואָרים דאָס ערשטע בוך אין וועלכען איך האָב געלערנט פראנ־
צויזיש, זענען געווען די פאבלען פון לא פאָנטעין; די נאָאיוו־שכל־
דיגע פראזען פון אָט דעם בוך האָבען זיך אזוי איינגעקריצט אין
מיין זכרון, אז איך וועל זיי קיינמאל ניט קענען פארגעסען. און
וועז איך בין אָנגעקומען אין פאריז און האָב אומעטום געהערט

ממשלה. אויף דעם שלאכטפעלד זענען בלויז פארבליבען עטליכע טויזענד טויטע, אויף זענען די פאליטישע ראמאנטיקער ניט געווען זעהר צופריעדען און האבען מודיע געווען וועגען א נייעם ספעקטאקעל, ביי וועלכען עס וועט רינען מעהר בלוט, און וואו דער תליון וועט האבען מעהר ארבייט.

פאריז האט מיך זעהר געמומען דורך דער הייטערקייט, וואס וויזט זיך דארט ארוים אין אלע ערשיינונגען און איבט אוים איהר איינפלוס אפילו אויף גאנץ פינסטערע געמיטער. מאדנע! פאריז איז די ביהנע, וואו עס ווערען אויפגעפיהרט די גרעסטע טראגעדיען פון דער וועלט־געשיכטע; טראגעדיען, ביי וועמענס עראיגערונג עס ציטערען אויף די הערצער אפילו אין די וויטסטע לענדער, און די אויגען ווערען נאס; אבער די צושויער פון אט די גרויסע טראגעדיען, דערגעהט עס דאך אין פאריז פונקט אזוי ווי עס איז אמאל דערגאנגען מיר, אין דעם פארט סען־מארטענישען טעאטער, וועו איך האב געזעהן אויפיהרען דאס שטיק Tour de Nesh מיר איז גראד אויסגעקומען צו זיצען הינטער א דאמע, וועלכע האט געטראגען א הוט פון ראזא־רויטער גאזע. און דער הוט איז געווען אזא ברייטער, אז זי האט פון מיר אין גאנצען פארשטעלט די ביהנע. און אלץ וואס איז דארטען געשפיעלט געווארען, האב איך נאר געזעהן דורך דער רויטער גאזע פון אט דעם הוט, און אזוי איז דער גאנצער גרויל פון דער Tour de Nesh ערשיינען פאר מיר אין דעם הייטערסטען ראזאווען ליכט. יא, אין פאריז איז פארען אזא ראזאווע ליכט, וועלכעם מאכט פרעהליכער פאר דעם נאהענטען צוקוקער אלע טראגעדיען, כדי זיין לעבענס־געפוהל זאל ניט קאלטיע ווערען. אפילו די שרעקענישען וואס מען האט מיטגעבראכט אין דעם אייגענעם הארץ קיין פאריז פארלירען דארט דעם מורא'דיגען שוידער. די שמערצען ווערען מאדנע באהרוהיגט. אין דער דאזיגער לופט פון פאריז, ווערען די וואונדען שנעלער אויסגעהיילט ווי ערגיץ אנדערש; אין אט דער לופט איז פארען עפעס אזא גרויסמוטיגעם, אזא מילדעם, אזא ליעבענסווירדיגעם, ווי אין פאלק גופא.

וואס מיר איז צום בעסטען געפעלען ביי די פאריזער מענ־

רעקטאָריאל־מענער. וואָס האָבען פֿארנומען אַ הויכען פּלאַץ אין דעם לוקסעמבורג, גרויסע חשובים ביים קייזער, פֿאר וועמען גאנץ אירע־ראַפּא האָט געציטערט, הערשענדע יעזואיטען פון דער רעסטאָראַציאָן, קורץ לויטער אַפּגעפּארבטע, אַפּגעבלאָקירטע נאָטהייטען פון אלע צייטען און אין וועלכע קיינער גלויבט ניט מעהר. די נעמען האָילען וועט זיי בארוהרען זיך, אבער די מענשען זעהט מען פּריער־ליך און פּרייַנדליך שטעהען איינער לעבען אנדערן. ווי די אנטי־קיטעטען אין די דערמאָנטע ביידלעך פון דעם Quai Voltaire אין די גערמאנישע לענדער, וואו די לייַדענשאפטען קענען וועני־נער דיסציפּליניירט ווערען, וואָלט א נעזעלשאפטליך צוזאמענלע־בען פון אזעלכענע ניט גלייכע פּערזאָנען געווען אין נאנצען אונמעג־ליך. אויך איז ביי אונז אין קאָלטען צפון דאָס בארערפענישׂ צו רע־דען ניט אזוי שטארק, ווי אין דעם וואָרימערן פראנקרייך, וואו די נרעסטע שונאים, וועט זיי קומען זיך צוזאמען אין א סאָלאָן, קענען זיי ניט פּארטראָגען קיין פינסטער שטילשווייגען. אויך איז אין פראנקרייך דער פערלאנג נעפּעלען צו ווערען אזוי גרויס, אז מען ניט זיך די שטארקסטע מיה, ניט נאָר די פרייַנד צו נעפּעלען, נאָר אויך די שונאים. דאָ קומט פּאָר א שטענדיג דראָפּיערען און קאָקע־טירען. און די ווייבער מוזען זיך שטארק באמיהען די מענער אי־בערצוטרעפען אין זייערע קאָקעטעריין: אבער עס נעלינגט זיי פון דעסטוועגען.

איך בין מיט דער דאָזיגער באמערקונג ניט אויסען נעווען קיין שלעכטס. און זיכער ניט קיין שלעכטס בנוגע די פראנצויזישע פרויען, און צום ווינציגסטען נאָך בנוגע די פּאַריזערינס. בין איך דאָך זייער גרעסטער פּארעהרער. און איך פּארעהר זיי נאָך מעהר פּאר זייערע חסרונות ווי פּאר זייערע מעלות. איך קען ניט עפּים פּאָסיגערעס ווי די לענדע, אז די פּאַריזערינס קומען אויך דער וועלט מיט אלע חסרונות וואָס זענען נאָר מענליך, אז אבער א לי־בע פּעע דערבארעמט זיך איבער זיי, און באשענקט יערען פון איה־דע פּעהלער מיט אזא כשוף, דורך וועלכען דער פּעהלער אליין הויבט אָן צו ווירקען ווי א נייער לעבע רייץ. די דאָזיגע לעבע פּעע איז די גראציע. זענען די פּאַריזערינס שען? ווער קען דאָס וויסען?

רעדען פראנצויזיש, האט דאס מיך כסדר דערמאנט אן די לאַ פאַנ־
טעינ'שע פאבעלן. מיר האט זיך אלץ געדוכט, אז איך הער די
וואויבאקאנטע שטימען פון די חיות: איצטער האט געהערט דער
לייב, דערנאך ווידער האט געהערט דער וואלף, דערנאך דאס לע־
מעלע, אדער דער בושעל, אדער די טויב. ניט זעלטען האט זיך
מיר אויך געדאכט, אז איך הער דעם פוקס, און אין מיין זכרון
האבען זיך טיילמאל אויפגעכאפט די ווערטער:

Eh! bonjour, monsieur du Corbeau!
Que vous etes joli! que vous me semblez beau.

אזעלכענע פאבעלהאפטע עראינערונגען האבען אבער אין
מיין נשמה אויפגעוואכט נאך פיעל אפטער, ווען איך בין אין פא־
ריז אנגעקומען אין יענער געגנט, וועלכע מען רופט ד י
ו ו ע ל ט. דאס איז טאקי געווען יענע וועלט, וועלכע האבען
דעם פארשטארבענעם לאַ פאנטעין צוגעשטעלט די כאראקטערען
פון חיות. דער ווינטער סעזאן האט זיך אנגעהויבען באלד נאכ־
דעם ווי איך בין אנגעקומען קיין פאריז, און איך האב אנטיי־
גענומען אין יענעם סאלאן לעבען, אין וועלכער יענע וועלט טרייבט
זיך ארום. אלס דאס אינטערעסאנטסטע פון יענער וועלט האט
מיך ניט אויף אזוי פיעל איבעראשט די גלייכהייט פון די זיטען,
וואס הערשט דארטען, ווי די פארשיעדענקייט פון איהרע בא־
שטאנדטיילען. טיילמאל ווען איך האב מיר אין א גרויסען סאלאן
באטראכט די מענשען, וועלכע האבען זיך דארטען פרידליך פאר־
זאמלט, האט זיך מיר נעדאכט, אז איך געפין זיך אין א פאלאץ
פון זעלטענהייטען, וואו עס נעפינען זיך די רעליקווייען פון אלע
צייטען איינער לעבען דעם אנדערן: א גריכישער אפאלאַ לעבען א
כינעזישער פאגאדע, א מעקסיקאנישער וויצליפוצלי לעבען א גא־
טישען „עקצע־האמא", ענגפטישע נעצען מיט הינטישע קעפ, הייליי־
גע פעטישען פון האלץ, פון עלפענביין, פון מעטאל א. אז. וו.
איך האב דארטען נעזעהן אלטע מוסקעטיערס, וועלכע האבען
אמאל געטאנצט מיט מאריע אנטואנעטע, רעפובליקאנער, וואס זע־
נען פארגעטערט געוואָרען אין דער Assemblee Nationale
מאנטאניאַרען אהן בארמהערציקייט און אהן פלעקען; אמאליגע די־

פּונקט אזוי נאָריש ווי גרויזאם. דער צוגעשטאָבענער רוהיגער שמעטערלינג איז שוין מעהר ניט קיין שמעטערלינג. דעם שמעטערלינגס מוז מען באטראכטען וועו ער פלאטערט ארום די בלומען... און די פּאריזערין מוז מען באטראכטען ניט אין איהר באלעבאטישקייט, וואו זי איז באפעסטיגט מיט דער נאָדעל אין דער ברוסט, נאָר אין סאלאָן, אויף אבענדען און בעלער, וועו זי פלאטערט ארום מיט די געשטיקטע גאוז און זיידענע פליגעל, אונטער דער בליצענדיגער קריסטאל־קרוין פון דער פרייהר. דאן אנטפלעקט זיך ביי זיי א האסטיגער פארלאנג צום לעבען, א באגעהר צו א זיסער פאר'שכור'ונג, א לעבצען צו שכרות, דורך וועלכען זי וועלט כמעט גרויענהאפט פארשענערט און געווינט אוא חן, וועלכער אי ער ענטציקט אונזער נשמה און אי ער צוטרייסעלט אונז.

דער דאזיגער דורשט צו געניסען דאָס לעבען, גלייך ווי דער טויט וועט זי אין א שעה שפּעטער שוין אוועקרופען פון אט דעם שפּרודעלדיגען קוואל פון גענום, אדער גלייך ווי די דאזיגע קוואל וועט אין א שעה שפּעטער שוין זיין פארזיגעלט, — דער דאזיגער האסט, דער דאזיגער כעס, דער דאזיגער שגעון פון די פּאריזערינס, ווי ער ווייזט זיך באזונדערס ארוים אויף בעלער, דערמאנט מיך אלעמאל אן דער לעגענדע וועגען די טויטע טענצערינס, וועלכע מען רופט ביי אונז „ווילים". לויט דער לעגענדע זענען אט די טענצערינס יונגע כלות, וואס זענען געשטאָרבען פאר דעם טאג פון זייער חתונה. זיי האבען אבער אין זייער הארצען אזוי געואלדיג בעהאלטען דעם אונבאפרידיגטען חשק צום טאנצען, אז יערע נאכט שטעהען זיי אויף פון זייערע קברים, און פארזאמלען זיך מחנות'וויז אויף די וועגען, און וועו עס קומט די האלבע נאכט, לאזען זיי זיך אוועק אין די ווילדסטע טענץ. אויסגעפוצט אין זייערע חתונה־קלייד מיט בלומענקרענץ אויף די קעפּ, פינקעלדיגע רינגען אויף די בלייכע הענד, שוידערליך לאכענדיג און אויסטערליש שען טאנצען די ווילים אין לבנה־שיין און זיי טאנצען וואס אמאל אלץ ווילדער און צורייצטער, וואס מעהר זיי פיהלען אז די טאנץ־שעה וואס איז זיי געגעבען, דערנעהנטערט זיך צום סוף,

וואר קען דען דורכקוקען אלע אינטריגען פון דעם טואלעט. וואר קען דען אויסגעפינען צי דאס איז דאס אמת'ע, דאס וואס דאר טיול דעקט אויף, אדער צי איז פאלש דאס וואס דאס אנגעפופטע זיידענצייג גרויסט זיך דערמיט? און וואן דעם אויג געלינגט שוין אריינצודרינגען דורך דער שאל, און אט האלטען מיר שוין דער־ביי צו דערפארשען דעם קערן, דאן הילט ער זיך גלייך איין אין א נייער שאל. און נאכדעם ווידער אין א נייער, און דורך דעם דאזיגען שטענדיגען איבערביטען פון די מאדעם, מאכען זיי צו־נישט דעם שארפען בליק פון דעם מאנסביל. זענען זייערע גע־זיכטער שען? אויך דאס איז שוואר צו זאגען. וואדים אלע זייערע געזיכטסצוגען זענען אין א שטענדיגער באוועגונג. יעדע פאריזע־רין האט טויזענד פנימ'ר. איינס לאכענדיגער, גייסטרייכער און חנ'עוודיגער ווי דאס אנדערע. און ברענגט אין א פארלע־גענהייט דעם, וואס ווי זיך אויסקלייבען דאס שענסטע פנים, אדער וואן ער ווי גאר אויסגעפינען וואלכעם עס איז דאס אמת'ע פנים. זענען זייערע אויגען גרויס? וואס וויים איך! מיר אונטערזוכען ניט לאנג דעם קאליבער פון די קאנאנען, וואן זייערע קוילען האקען אונז דעם קאפ אראפ. און וואן זיי טרעפען ניט, אט די אויגען, דאן וועניגסטענס פארבלענדען זיי מיט זייער פייער, און ער איז צו־פריעדען, וואן ער קען זיך האלטען אויף אזא שטרעקע, אז ער איז זיכער פון דערשאסען צו ווערען. איז דער רוים צווישען דער נאז אין מוי בריים אדער שמאל? טיילמאל איז ער בריים — וואן זיי פארציהען די נאז: טיילמאל איז ער שמאל — וואן די אויבערש־טע ליפ ציהט זיך אן איבערמוטיג. איז דאס מוי גרוים אדער קליין? וואר קען וויסען וואו עס הערט אויף דאס מוי און וואו עס הויבט זיך אן דאס שמייכעלע? כדי ארוימצוטראגען א ריכ־טיגען אורטייל, מוז דער בעאורטיילער אין דעם געגענשטאנד פון דער בעאורטיילונג זיך נעפינען אין א צושטאנד פון רוה. וואר קען אבער רוהיג זיין בייא פאריזערין, און וואלכע פאריזערין איז דאס וואן רוהיג? עס זענען פארען מענשען, וואס גלויבען, אז זיי קע־כען דעם שמעטערלינג גאנץ געניי באטראכטען, וואן זיי האבען איהם מיט דער נאדל צוגעשטאכען צום פאפיער. דאס איז אבער

שטעל ווי דער שפּיעל וואָלט זיי פּאראינטערעסירען. וועז מיר איז אויסגעקומען פּארבייצוגעהן פּארבי אייגער פּון די דאמען אוז איהר מאנטעל האָט באריהרט מיין אָרעם, האָב איך דערפיהלט א לייכטען ציטער פּון דער האנד ביז ארויף צו דער פּלייצע, פּונקט אזוי ווי פּון א זעהר שוואכען עלעקטרישען שלאָג. אָט דער שלאָג איז אבער מיט דער גרעסטער שטארקייט דורכגעלאָפּען איבער מיין גאנצען הארץ, וועז איך האָב באטראכט דאָס פּנים פּון יענער דאמע. איז דאָס זי, אָדער איז עס ניט? עס איז געווען דאָסזעלביגע געזיכט וואָס איז אין דער פּאָרם אוז אין דער פּארב געווען גלייך צו א קלאסישען געזיכט; נאָר וואס עס איז שוין מעהר ניט געווען אזוי ריין ווי מארמאָר אוז אזוי גלאט ווי מארמאָר, ווי אמאל. א שאָרף אויג האָט געקענט באמערקען אויף דעם שטערען אוז אויף די באקען עטליכע קליינע קנייטשען, אפשר העפטען, וואָס קומען פּון פּאקען, וועלכע האָבען דאָ דערמאָנט אַז יענע פיינע פּלעקען פּון ווערטער, וועלכע מען קען געפינען אויף סטאטוען, וואָס זענען א לאנגע צייט געווען אויסגעשטעלט קעגען רעגען. עס זענען אויך געווען דיזעלביגע שווארצע האָר וואָס האָבען באדעקט די שלייפען מיט גלאטע אָוואלען ווי פּליגעל פּון ראָבען. וועז איהרע אויגען האָבען זיך אבער באגעגענט מיט די מיניגע, אוז דאָס מיט יענעם וואוילבאקאנטען זייטיגען בליק, וועמענס שנעלער בליק האָט אלע מאל אזוי רעטזעלהאפט געטראָפּען מיין נשמה, דאז האָב איך שוין מעהר ניט געצווייפעלט — דאָס איז געווען מאדמאָאזעל לאוראנס.

אריסטאָקראטיש אויסגעשטרעקט אין איהר שטוהל, אין איין האנד א בוקעט בלומען, אוז מיט דער אנדערער אָנגעשפּארט אויף דעם אָנלעהן פּון שטוהל, איז געזעסען מאדמאָאזעל לאוראנס ניט ווייט פּון א קאָרטען־טישעל אוז עס האָט אויסגעזעהן ווי זי וואָלט אָנגעוועגדט איהר גאנצע אויפמערקזאמקייט צו דעם אויסטיילען פּון די קאָרטען. אריסטאָקראטיש אוז ציערליך איז געווען איהר אנצוג, אוז דאָך גאנץ איינפאך. פּון וויסען אטלאָס. א חוץ אָרעם־בענדער אוז ברוסט־נאָדלען פּון פּעריל האָט זי ניט געטראָגען קיין שום ציערונג. דער יוגענדליכער בוזים איז געווען הויך באדעקט מיט

און זיי וועלען ווידער מוזען אריינקריכען אין דער אייזיגער קעלט פון קבר.

עס איז געווען אויף א אבענד אין **Chaussee d'Autin** ווען אזא באטראכטונג האט מיר זעהר טיף אויפגעריהרט די נשמה. דאס איז געווען א גלענצענדער אבענד, און קיין זאך האט ניט געפעהלט פון די געוועהנליכע טראדיציאנעלע באדינגונגען וואס קענען שאפען דעם געזעלשאפטליכען פארגניגען: גענוג ליכט באליכטען צו ווערען; גענוג שפיגלען כדי זיך צו קענען באטראכטען; גענוג מענשען כדי צו קענען היים ווערען; גענוג צוקער־וואסער און אייז כדי זיך צו קענען אפקיהלען. אנגעהויבען האט מען מיט מוזיק. פראנץ ליסט האט זיך געלאזט צושטופען צום פארטע־פיאנע, ער האט פארווארפען די האר איבער דעם געניאלען שטערען, און ער האט צוגעשטעלט אייניע פון זיינע בריליאנטעסטע שלאכטען. די קלאווישען האבען אויסגעזוהלן ווי זיי וואלטען בלוטיגען. אויב איך האב ניט קיין טעות האט ער געשפיעלט א פאסאזש פון די „פאליגענעזיען" פון באלאנש, וועמענס אידעען ער האט איבערגעזעצט אין מוזיק, א זאך וואס איז זעהר נוצליך פאר די, וועלכע קענען די ווערק פון אט דעם באריהמטען שריפטשטעלער ניט לייענען אין אריגינאל.

דערנאך האט ער געשפיעלט דעם מארש נאך דער הינריכטונג **La Marche au supplice** פון כערילאז, דאס אויסגעצייכענטע שטיק מוזיק, וועלכעם דער יונגער מוזיקער האט פארפאסט, אויב איך האב ניט קיין טעות, איז דעם טאג פון זיין חתונה. אין גאנצען זאל האט מען נאר געזהן בלאסע פנימ'ר, באוועגענדע בריזמס און א לייכט אטעמען איז דער צייט פון די פאווזען, און צום סוף א ווילדער אפלאוז. די ווייבער פלעגען אלע מאל זיין ווי פארשכור'ט ווען ליסט פלענט עפים שפיעלען. מיט א ווילדערער פרייד האבען זיך איצטער די ווילים פון דעם סאלאן איבערגענעבען דעם טאנץ, און עם האט מיך געקאסט מיה צו אנטלויפען פון דעם טומעל אין א זייטיגען צימער. דא האט מען געשפיעלט אין קארטען און עטליכע דאמען זענען געזעסען אויף גרויסע שטוהלען און זיך צוגעקוקט צום שפיעלען, אדער זיי האבען געמאכט אן אנ־

געפרעגט אויפֿן אויער: מאַרמאַזשל לאוראַנס, וואו איז דער נעלערנטער הונד?

— ער איז אוועקגענלאַפֿען אין דער וויטער וועלט אריין — האָט זי ווידער געענטפֿערט אין דעמזעלביגען רוהיגען, גלייכגילטיגען און נאכלעסיגען טאָן.

און נאָך א קורצער פּאוזע האָב איך זיך ווידער אריבערגעבויגען איבער דעם אָנלעהן פון שטוהל און האָב דער יונגער דאמע שטיל געפרעגט אויפֿן אויער: — מאַרמאַזשל לאוראנס, און וואו איז מאָסיע טיורלויטיו, דער קארליק?

—ער איז ביי די ריעזען אויף דעם טאַמפּעלשען בולוואר.— האָט זי געענטפערט. קוים אבער האָט זי געהאט ארויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער און דאָס, איז דעמזעלבען רוהיגען, גלייכגילטיגען אלטער מאן פון הויכען מילִיטערישען ראנג, און האָט איהר געלאָזט וויסען, אז איהר וואָגען איז פארפאָהרען צום הויז. אויפהויבענדיג זיך לאַנגזאם פון איהר אָרט, האָט זי זיך יענעם אָנגעהאנגען אויפֿן אָרעם, און ניט וואַרפענדיג אויף מיר אפילו איין בליק, האָט זי מיט איהם פארלאָזען די געזעלשאפט.

וועו איך האָב געפרעגט ביי דער דאמע פון הויז, — וועלכע איז דעם נאנצען אבענד געשטאַנען ביים אריינגאנג פון הויפטזאל און האָט ישרען אריינקומענדיגען און אוועקגעהענדיגען באשאַנקען מיט א שמייכעלע — וועו איך האָב זי געפרעגט אויף דעם נאָמען פון דער יונגער דאמע, וועלכע איז נאָר וואָס אוועקגענאנגען מיט דעם אלטען מאן, האָט זי מיר הייטער געלאכט אין פּנים אריין און האָט געזאָגט: „מיין גאָט! וועך קען דען קענען אלע מענשען! איך קען איהם פונקט אזוי וועניג...“ און זי איז געבליבען שטאָקען. וואָרים זי האָט אודאי געוואָלט זאָגען, אז זי קען איהם פונקט אזוי וועניג ווי מיך אליין. וועמען זי האָט אויך ערשט יענעם אבענד געזעהן צום ערשטען מאל. — אפשר וואָלט מיר אייער מאן געקענט זאָגען, — האָב איך באמערקט — וואו קען איך איהם געפינען?

— אויף דער יאגד ביי סען זשערמען. — האָט מיר די דאמע

שפיצען, כמעט פיוריטאניש ביז צום האלז, און אין דער דאזיגער איינפאכקייט און ציכטיקייט פון איהר קלויזונג, איז זי געווען א ריהרענד לעבלעכער קאנטראסט אקעגען עטלעכע עלטערע דאמען, וועלכע זענען געזעסען לעבען איהר אויסגעפוצט אין פיעלפארבינע קלוידער און בליצענדיג פון דימענטען. און די חורבות פון זייער אמאלגער הערלעכקייט, דער פלאץ, וואו עס איז אמאל געשטאנען טראיא, האבען זיי מעלאנכאליש נאקעט אויסגעשטעלט פאר יעדען איינעם. זי האט נאך אלץ אויסגעזהן וואונדערשען און ענטציקענד פארדראסיג, און עס האט מיך שטארק געצויגען צו איהר, און ענדליך בין איך געשטאנען הינטער דעם שטוהל, ברענענדיג פון א דעליקאטען ציטער.

איך האב אפנים געמוזט שטעהן א לאנגע צייט שווייגענדיג הינטער איהר, וועז זי האט פלוצלונג ארויסגעצויגען א בלום פון איהר בוקעט און זיך ניט אומקוקענדיג אויף מיר זי דערלאנגט צו מיר איבער איהר פלייצע. א מאדנער איז געווען דער ריח פון דער בלום און ער האט אויף מיר געווירקט מיט אן אייגענארטיגער באצויבערונג. איך האב זיך געפיהלט ווי ארויסגעריסען פון אלע געזעלשאפטלעכע פארמאליטעטען, און איך האב זיך דערפיהלט ווי אין א חלום, אין וועלכען מען רעדט און מען טוט פארשיעדענערליי זאכען, איבער וועלכע מען וואונדערט זיך אליין, און אין וועלכען אונזערע וועלטער האבען אזא קינדערש הוימישען און אייגפאכען כאראקטער. רוהיג, גלייכגילטיג, נאכלעסיג ווי מען טוט דאס ביי אלטע פרוינד, האב איך זיך אריבערגעבויגען איבער דעם אנלעהן פון שטוהל און האב דער יונגער דאמע שטיל געפרעגט אויפ'ן אויער:

— מאדמאזעל לאוראנס, וואו איז אייער מאמע מיט דער פויק?

— זי איז טויט — האט זי געענטפערט אין דעמזעלביגען טאן, פונקט אזוי רוהיג, גלייכגילטיג, נאכלעסיג.

נאך א קורצער פאוזע האב איך זיך ווידער אריבערגעבויגען איבער דעם אנלעהן פון שטוהל און האב דער יונגער דאמע שטיל

זעל לאוראנס, ניט די מוטער מיט דער פויק, ניט דעם קארליק טיורליוטיו, און אויך ניט דעם געלערנטען הונד?

— בלייבט רוהיג ליגען — האָט געענטפערט מאקסימיליאן —איך האָב זיי אלעמען נאך אמאל געזעהן. אפילו דעם געלערנטען הונד, און איך האָב איהם געפונען אין א זעהר שרעקליכער נויט, דעם ארימען טייוועל, וועו איך האָב איהם באגעגענט אין פּאריז. דאָס איז געווען אין לאטיינישען קווארטאל. איך בין גראד פארביי־גענאנגען פארביי דער סארבאָן, וועו פון זיינע טויערען איז ארויס־געלאפען א הונד און הינטער איהם מיט שטעקענס אין די הענד א טוץ סטודענטען, און הינטער זיי אפשר צוויי טוץ אלטע וויבער און אלע האָבען זיי געשריען אין א כאר: דער הונד איז משוגע! כמעט מענשליך האָט די אומגליקליכע חיה אויסגעזעהן אין איהר טויט שרעק, דאָס וואסער פון זיינע אויגען האָט גערונען ווי טרעה־רען, און וועו ער איז א קייכענדיגער פארביי געלאפען פארביי מיר, און זיין פייכטער בליק האָט מיך דערזעהן, האָב איך דער־קענט מיין אלטען פרייַנד, דעם געלערנטען הונד, וואָס האָט אזוי געלויבט דעם לארד וועלינגטאָן, און וועלכער האָט אמאל אָנגע־פילט דאָס פאלק פון ענגלאנד מיט באוואונדערונג. איז ער אפשר אין דער אמת'ן געווען משוגע? האָט ער זיך אפשר צופיעל איבער־געגעסען מיט געלערנטקייט, וועו ער האָט פארטגעזעצט זיינע שטו־דיען אין לאטיינישען קווארטאל? אדער האָט ער אפשר דורך זיין שנארבען און מרוקען געלאָזט וויסען זיין אונצופריע־דענהייט, וועו ער האָט געהערט די שארלאטאנעריען פון וועלכען ניט איז פראָפעסאר, און יענער וואָס האָט געוואלט פּטור ווערען פון זיין אונגינסטיגען ציהער, האָט ער איהם ערקלעהרט פאר משוגע? און אך! די יוגענד אונטערזוכט ניט לאנג, צי איז ע־מעו דער פארשוועכטער כבוד פון א געלערנטען צי גאָר די קנאה פון ברויט, וואָס האָט צוערשט אויסגערופען: דער הונד איז משוגע! און זי באפאלט גליך מיט איהרע גדאנקענלאָזע שטעקענס, און אויך די אלטע וויבער זענען דאן גרייט מיט זייער געשריי, און שרייען איבער די שטים פון אומשולד און פון דער פערנוהפט. מיין ארימער פרייַנד האָט געמוזט פאלען. פאר מיינע אויגען איז

געענטפערט מיט א שטאַרקען גלעזטער. ער איז היינט אין דער פּריה אָפּגעפֿאַהרען און וועט צוריקומען ערשט מאָרגען פּאָר־נאַכט... נאָר וואַרט. איך קען איינעם, וועלכער האָט א סך געלעדט מיט דער דאָמע, אויף וועלכער איהר פּרעגט זיך נאָך. איך וויים ניט זיין נאָמען, אבער איהר קענט זיך לייכט אַנפּרעגען אויף איהם, וואו איהר וועט זיך נאָכפֿרעגען אויף דעם יונגען מאַן, וועמען דער הער קאָזימיר פּעריער האָט דערלאַנגט א בריק מיט'ן פּוס. איך וויים ניט וואו.

און כאָטש עס איז זעהר שווער צו דערקענען א מענשען אַז דעם, וואָס ער האָט געקראָגען א בריק פּון א מיניסטער, האָב איך דאָך מיין מאן באלד אויסגעפונען. און איך האָב איהם געבעטען ער זאָל מיר דערקלעהרען עפּים מעהר וועגען דער זאַנדערבארער בא־שעפּעניש, וואָס האָט מיך אזוי שטאַרק פּאראינטערעסירט און וועלכע איך האָב איהם געקענט געגוג דייטליך באשרייבען. „יא" האָט געזאָגט דער יונגערמאַן, — איך קען זי גאָנץ גוט. איך האָב מיט איהר געלעדט וועהרעלע מעהרערע אבענדען" — און ער האָט מיר איבערדערצעהלט א מאסע גאָר ניט זאַגענדיגע זאכען, מיט וועלכע ער האָט זי אונטערהאלטען. וואָס איהם האָט זיך באזונ־דערס געוואַרפען אין די אויגען איז געווען איהר ערענסטער בליק, יעדעס מאָל וועז ער האָט איהר געמאַכט עפּים א קאָמפּלימענט. ער האָט זיך אויך ניט וויניג געוואונדערט, וואָס זי האָט אלע מאָל צו־ריקגעווויזען זיין אויגלאדונג, וועז ער האָט זי געבעטען צו א טאַנץ. און דאָס, האָט זי אלע מאָל פּארזיכערט, אז זי קען ניט טאַנצען. איהר נאָמען און איהרע פּארהעלטענישען האָט ער ניט געקענט. און וויפּיעל איך האָב זיך ניט נאָכגעפּרעגט, האָט מיר קיינער ניט געקענט געבען קיין ענטפער. אומזיסט בין איך ארומגעלאָפּען אויף אלע אבענדען, מאדמאָאזעל לאוראנס האָב איך אין ערגיץ ניט געקענט געפּינען.

— און דאָס איז די גאנצע געשיכטע? — האָט אויסגערופּען מאריא, נאָכדעם ווי זי האָט זיך לאנגזאם איבערגעדרעהט און שלעפּעריג געגעניצט — דאָס איז די גאנצע מערקווירדיגע געשיכ־טע? און איהר האָט שוין קיינמאָל מעהר ניט געזעהן ניט מאדמאָא־

איז געזעסען לעבען איהם און האָט מיט איהר פוס געוויעגט די וויעג און געזונגען מיט א לאכענדיגען חוזק טאָן:

— שלאָף טיורליוטיולו, שלאָף!

וועז דער קליינער האָט מיך דערזעהן, האָט ער געעפענט זייער גלעזערנע בלאסע אויגען אזוי וויים וויי נאר מעגליך, און אן־מעטיג שמייכעלע האָט געציטערט ארום זיינע ליפען. אפנים, אז ער האָט מיך גלייך דערקענט, וואָרים ער האָט מיר דערלאנגט דאָס פּאָרטריקענטע הענטעל און האָט שטיל געכאָרכעלט: „אלטער פֿרייַנד!"

און עס איז ווירקליך געווען א שרעקליכער צושטאַנד, אין וועלכען איך האָב געפונען דעם מאן, וואָס שוין אויף זיין אכטען יאָהר האָט ער געהאט א לאנגע אונטערדעונג מיט לודוויג דעם זעכצעהנטען, און וועמען דער צאָר אלעקסאנדער האָט געקאָרמעט מיט באָנבאָנען, וועמען די פּרינצעסין פון קירייץ האָט ארומגעטראָגען אויף דער שוים און וועלכער האָט ארומגעריטען אויף דעם בראוּנשווייגער הערצאָג'ס הינד, פּאר וועמען דער קעניג פון בייערען האָט פּאָרגעלייענט זיינע געדיכטען, דער וואָס האָט געריכטערט פון איין ליולקע מיט די דייטשע קעניגע, וועמען דער פּויפּסט האָט פּאָרגעטערט און וועמען נאפּאָלעאָן האָט קיינמאָל ניט ליעב גהאט. אָט דאָס לעצטע האָט דעם אומגליקליכען געאָרט נאָך אויף זיין טויטענעמ, אָדער ווי גענאָנט, אין זיין טויטער וויעג. און ער האָט געווייַנט איבער דעם טראגישען שיקזאל פון דעם קייזער, וועלכער האָט איהם קיינמאָל ניט ליעב גהאט, און וועלכער האָט אבער אין אוא קלעגליכען צושטאַנד געענדיגט זיין לעבען אויף סאנקט העלענא. — „פונקט אזוי ווי איך פּארענדיג מיינע טעג אט א דא" האָט ער צוגענעבען. „איינזאם, פון קיינעם ניט באזוכט און פּארלאָזען פון אלע קעניגע און פּירשטען. א בילד פון שפּאָט אויף זיין אמאָליגער הערליכקייט!"

הגם איך האָב ניט געקענט גענוי באנרייפען, ווי אזוי א קאָרליק, וועלכע שטארבט צווישען ריעזען, קען זיך פּארגלייכען מיט אָ ריעז וואָס איז געשטאָרבען צווישען קארליקעס, האָבען מיך דעם אָרימען טיורליוטיו'ס וועדטער דאָך גערהרט און נאָך מעהר

ער אונ'רחמנות'דיג דערשלאגען געוואָרען צום טויט. פארשפאָט. און ענלדיך האָט מען איהם אוועקגעוואָרפען אויף א הויפען מיסט. אָרימער מאָרטירער פון דער וואוילקענעוודיקייט!

ניט פיעל בעסער איז געווען דער צושטאַנד פון דעם קארליק מאָסיע טיורליוטיו, וועו איך האָב איהם ווידער געפונען אויף דעם טעמפעלשען בולוואר. מאדמאָאזעל לאוראנס האָט מיר אפילו געוואָגט, אז ער געפינט זיך דאָרט. עס קען אָבער זיין. אז איך האָב גאָר ניט געטראכט איהם דאָרטען צו זוכען. אָדער אז דער גרויסער געווימעל פון מענשען האָט מיך פארהינ־ דערט דאָס צו טאָן. גענוג איז, אז ערשט שפעטער האָב איך באֿ־ מערקט דאָס ביידעל, וואו מען קען זעהן די ריעזען. וועו איך בין אהין אריינגעקומען האָב איך דאָרט געטראָפען צוויי לאנגע חברה־ לייט, וועלכע זענען געלעגען אויף דער נארע, און וועלכע זענען אָבער שנעל אויפגעשפרונגען. וועו זיי האָבען מיך געזעהן אריינקור־ מען און האָבען זיך אויקעגשטעלט אין א פאָזע פון ריעזען. אין דער אמת'ן זענען זיי ניט געווען אזוי גרויס, ווי זיי האָבען זיך דאָס באריהמט אויף די פלאקארדען אין דרויסען. דאָס זענען געווען צוויי לאנגע חברה לייט, וועלכע זענען געווען אָנגעטאָן אין ראָזאָווען טרי־ קאָ, און האָבען געטראָגען זעהר שווארצע, אפשר גאָר פאלשע באֿ־ קען־בערד, און האָבען געפאָכט איבער די קעפ מיט אויסגעהוילטע הילצערנע העק. וועו איך האָב זיי געפרעגט אויף דעם קארליק, וועֿ־ גען וועלכען עם ווערט אויך מודיע געווען אויף די פלאָקארדען, האָ־ בען זיי מיר געענטפערט, אז שוין זייט פיער וואָכען ווייזט מען איהם ניט, ווייל ער ווערט אלץ אונפאסיגער, און אז איך קען איהם פון דעסטוועגען דאָך זעהן, וועו איך וועל באצאָהלען א טאָפעלטען אייגטריט געלד. ווי גערן באצאָהלט מען א טאָפעלטען אייגטריט געלד, וועו מען ווייל ווידער זעהן א פרייגד! און אך! דאָס איז געווען א פרייגד, וואָס איך האָב געפונען אויפ'ן טויטענבעט. אָט דאָס טויטענבעט איז אייגענטליך געווען א קינדערשע וויעג. און איז דער וויעג איז געלעגען דער אָרימער קארליק מיט זיין גענל אייגנעשרומפענעם פנים פון א זקן. א מיידעל פון א יאָהר פיער

צו זוכען אומעטום; וועו איך פּלעג אריינקומען ערגיץ אין א סאלאָן, אוו פּלעג באטראכטען די געזעלשאפט אוו ניט געפינען דאָס וואויל־באקאנטע געזיכט, פּלעג איך באלד פארלירען מיין רוה אוו עס פּלעגט מיך צוריק ארויסטרייבען פוו דאָרטען. טראכטענדיג וועגען דעם דאָזיגען געפיהל בין איך איינמאל ארום האלבער נאכט געשטאנען לעבען א זייטיגען אריינגאנג פוו דער גרויסער אָפּער אוו האָב געווארט אויף א דראשקע. אוו זעהר פארדראסיג געווארט, ווייל עס האָט שטארק גערעגנט. אבער קיין דראשקע איז ניט געקומען. אבער בעסער געזאגט, עס זענען נאָר געקומען דראשקעס וועלכע האָבען געהערט צו אנדערע מענשען, וועלכע האָבען זיך מיט הנאה אריינגעזעצט אין זיי. אוו אזוי איז ביסלעכווייז געווארען זעהר אייגנאָם ארום מיר. „אויב אזוי וועט איהר שוין מוזען פאָהרען מיט מיר" — האָט ענדליך א זאָג געטאָן א דאמע, וועלכע איז געווען גוט איינגעהיילט אין איהר שווארצען מאנטעל, אוו וועלכע איז א לאנגע צייט אויף געשטאנען אוו געווארט לעבען מיר, אוו האָט איצטער געהאלטען אין אריינשטייגען אין א קארעטע. דאָס קול האָט דורכגעציטערט דורך מיין הארץ. דער וואויבאקאנטער זיטער בליק, האָט וויידער אויסגעאיבט זיין כשוף, אוו איך בין וויידער געווען ווי אין א חלום, וועו איך האָב זיך גענונען לעבען מאדמאָאזעל לאוראנס אין א וווייבער, וואַרעמער קארעטע. מיר האָבען ניט גערעדט קיין וואָרט, מיר וואָלטען זיך אויך ניט געווען געהערט. וואָרים די קארעטע האָט זיך געלאָזט איבער די פּאַריזער גאָסען מיט א געוואלדיגען גערויש, איז געפאָהרען זעהר לאנג, ביז ער איז ענדליך געבליבען שטעהן פּאר א גרויסען טויער.

דיענער אין בריליאנטענע לייוועען האָבען אוכז ארויף געלייכט די טרעפּ אוו דורך א גאנצע רייה פוו צימערן. א קאמער־פרוי, וואָס איז אוכז אקענען געקומען מיט א שלעפעריגען פּנים, האָט זיך פיעל מאל ענטשולדיגט וואָס עס איז אייגנגעהייצט בלויז אין רויטען צימער. אוו נאָכדעם ווי לאוראנס האָט געגעבען א וואונק צו דער פרוי, אז זי זאל אוועקגעהן, האָט זי געזאגט מיט א געלעכטער: „דער צופּאל פיהרט אייך הייגט ווייט. נאָר אין מיין שלאָפצימער איז אייגנעהייצט..."

זיין פארלאָזטער צושטאַנד אין דער שעה פון טויט. איך האָב מיך ניט געקענט איינהאלטען פון אויסדריקען מיין פארוואונדערונג, פארוואָס מאדמאָזעל לאוראנס, וועלכע איז איצט אזוי דערהוי־בען געוואָרען, קימערט זיך גאָר ניט וועגען איהם. קוים אבער האָב איך נאָר דערמאָנט איהר נאָמען, האָט דער קארליק אין דער וויעג באקומען די מורא׳דיגסטע קרעמפען און מיט זיינע וווייסע ליפען האָט ער געקלאָגט: אונדאנקבאר קינד! וואָס איך האָב אויפגעצוי־גען, און איך האָב זי געוואָלט דערהויבען צו מאכען זי פאר מיין ווייב, וואָס איך האָב זי גלערנט ווי אזוי מען דארף זיך באוועגען און באנעהמען צוויישען די גרויסע פון דער וועלט, ווי אזוי מען שמיי־כעלט, ווי אזוי מען פארנייגט זיך אין הויף, ווי אזוי מען שטעלט זיך פאר... דו האָסט מיינע לעקציעס גוט אויסגענוצט, און ביזט איצטער א גרויסע דאמע, און האָסט איצטער א קארעטע און לאקאיען און א סך געלד און א סך שטאָלץ, און גאָר קיין הארץ ניט. דו לאָזט מיך דאָ שטארבען, איינזאם און עלענד שטאר־בען, ווי נאָפאָלעאָן אויף סאנקט העלענא! אָ, נאָפאָלעאָן, דו האָסט מיך קיינמאָל ניט ליעב געהאט!..." וואָס נאָך ער האָט געזאָגט, האָב איך ניט געקענט פארשטעהן. ער האָט אונטערגעהויבען זיין קאָפ, האָט גמאכט עטליכע באוועגונגען מיט דער האנד, גלייך ווי ער וואָלט געגען עמיצען זיך ווערען, אפשר געגען טויט. אבער די קאָסע פון דעם דאָזיגען שונא קען קיין מענש ניט ווידערשטעהן. ניט קיין נאָפאָלעאָן און אויך ניט קיין טיורליוטיו. דאָ העלפט ניט קיין פאראדע. מאָט ווי בייגעקומען איז צוריקגעפאָלען דעם קאר־ליק׳ס קאָפ, און ער האָט מיך לאנג אָנגעקוקט מיט אן אונבא־שרייבארען גייסטערהאפטען בליק, האָט פלוצלונג אָנגעהויבען צו קרעהען ווי א האָהן און איז געשטאָרבען.

דער דאָזיגער טויט האָט מיך שטארק באטריבט און נאָך מעהר דערפאר, ווייל איך האָב פון איהם גאָר ניט געקענט ארויס־קריגען עפּים ממשות׳דיגעם וועגען מאדמאָזעל לאוראנס. וואו זאָל איך זי איצטער געהן זוכען? איך בין ניט געווען פארליבט אין איהר, און האָב אפילו ניט געפיהלט קיין גרויסע צונייגונג צו איהר און דאָך האָט מיך גערייצט א געהיימניספולער באגעהר זי

פֿריהער, אייִדער ער איז אָפּגעפֿאָרען, האָט ער איהר דערצעהלט וועגען דער שלאכט ביי יענא; ער איז זעהר קרענקליך, און וועט שוועריליך איבערלעבען דעם רוסישען פעלדצוג. וועז איך האָב געפֿרעגט ווי לאנג איהר טאטע איז טויט, האָט זי געלאכט און זיך מוחה געווען, אז זי האָט קיינמאל ניט געקענט קיין טאטען, און אז איהר אזוי גערופענע מאמע איז קיינמאל ניט געווען פארהייראט.

— ניט פארהייראט! — האָב איך אויסגערופען — איך האָב זי דאָך אין לאָנדאָן אליין געזעהן אין טרויערקליידער, וואָס זי האָט נעטראָגען נאָך איהר מאן.

— יאָ — האָט זי געענטפערט — גאנצע צוועלף יאָהר האָט זי געטראָגען טרויערקליידער, כדי צו דערוועקען רחמנות ביי מענשען אלס אומגליקליכע אלמנה. און אגב אורחא אויך כדי צו קריגען איינעם וואָס וויל חתונה האָבען, און זי האָט געהאָפט, אז אונטער א שווארצען פלאג וועט זי גיכער קענען אָנקומען צו דעם האָפען פון פארהייראטען לעבען. דער אייניגער אבער וואָס האָט זיך איבער איהר דערבארעמט, איז געווען דער טויט, און זי איז געשטאָרבען פון א בלוטשטורץ. איך האָב זי קיינמאל ניט ליעב געהאט, וויל זי האָט מיר געגעבען א סך קלעפ און וועניג עסען. איך וואלט געווען אויסגענאנגען פאר א שטיקעל ברויט; וועז מאסיע טיורליוטיו וואלט מיר טיילמאל בנגבה ניט געגעבען זיין שטיקעל ברויט; דער קארליק האָט אבער דערפאר פארלאנגט, אז איך זאל מיט איהם חתונה האָבען, און וועז ער האָט געזעהן, אז אלע זיינע האָפענונגען ווערען נאר ניט, האָט ער זיך פארבונדען מיט מיין מאמע. איך זאָג „מאמע" אויס געווהנהייט. און ביידע פלעגען זיי מיר צוזאמען צוטיילען די גרעסטע יסורים. אזוי פלעגען זיי כסדר נאר זאגען, אז איך בין אן איבעריגער מענש, אז דער הונד איז טויזענד מאל מעהר ווערט ווי איך מיט מיין שלעכטען טאנצען. און זיי פלעגען דאן לויבען דעם הונד אויף מיין חשבון. האָבען איהם געריהמט ביז אין הימעל אריין, האָבען איהם געגלעט, געקארמעט מיט קוכען, און מיר האָבען זיי צוגעוואָרפען די קאָרע. דער הונד, האָבען זיי געזאָגט, איז

אין דעם דאזיגען שלאפצימער, וואו מיר האבען זיך באלד געפונען אליין, האט געפלאקערט א זעהר גוט קאמין־פייער. וועלכעם איז געווען נאך ניצליכער, וויל דאס צימער איז געווען אונגעהייער גרויס און הויך. אט דאס גרויסע שלאפצימער, פאר וועלכען עס האט זיך בעסער געפאסט דער נאמען שלאפזאל, האט אויך געהאט אין זיך עפּעס מאדנע פוסטעס. די מעבעל און די דעקאראציאן האבען געטראגען דעם כאראקטער פון א צייט, וועמענס גלאנץ עס זעהט איצטער אוים פאר אונז אזוי באשטויבט און וועמענס ערהאבענקייט עס זעהט פאר אונז איצטער אוים אזוי ניכטערן, אז איהרע רעליקווען דערוועקען ביי אונז א געוויסע אונבאקוועמליכקייט, אויב ניט גאר א געהיימען שמייכעלע. איך רעד דאס וועגען דער צייט פון דער אימפעריע. וועגען דער צייט פון גאלדענעם אדלער, פון די הויכפליהענדיגע בונטען פעדערן. פון די ווי־כישע פריזורען, פון די גרויסע טאמבאר מאיאר׳ס, פון די מילי־טערישע מענשען, פון דער אפיציעלער אונשטערבליכקייט, פון דער קאנטינענטאל־קאפע־הייזער. וואו מען האט פאר אונז צוגעגרייט ציקאריע, און פון דעם שלעכטען צוקער, וואס מען האט פאבריצירט פון בוריקעס, און פון די פרינצען און הערצאגען, וועלכע מען האט געמאכט פון גאר ניט. זי האט אבער אלעמאל געהאט איהר חן, די צייט פון דעם פאטעטישען מאטעריאליזם... טאלמא האט דעקלא־מירט, גראס האט געמאלט, די גאטיני האט געטאנצט, גראסיני האט געזונגען, מאורי האט געפרעדיגט, ראוויגא האט געהאט אויפ־זיכט איבער דער פאליציי, דער קייזער האט געליענט די צעריכטען פון אסיאן, פאולינע בארנהעזע האט זיך געלאזט מאדעלירען אלס וועגוס, און דאס, אין גאנצען נאקעט, וואהרים דאס צימער איז געווען גוט אייננעהייצט, פונקט ווי דאס שלאפצימער אין וועלכען איך האב זיך געפונען מיט מאדמאזעל לאוראנס.

מיר זענען געזעסען ביים קאמין און געפלוידערט היימיש. און זיפצענדיג האט זי מיר דערצעהלט, אז זי איז פארהיראט מיט א באנאפארטישען העלד, וועלכער דערקווויקט זי אלע אלע נאכט פאר׳ן שלאפען געהן מיט שילדערונגען וועגען אייגער פון די מלחמות אין וועלכע ער האט אנטייל גענומען. מיט עטליכע טעג

און וועז איך בין צו איהר צוגעשטאַנען, אז זי זאָל מיר דערקלערן די דאָזיגע געהיימניספולע ווערטער, האָט זיך פון איהרע אויגען אַ גאָם געטאָז אַ שטראָם מיט טרערהרען, און ציטערדיג און שלוכצענדיג האָט זי זיך פאר מיר מודה געווען, אז די שווארצע פרוי מיט דער פויק, וועלכע האָט זיך אויסגענעבען פאר איהר מוטער, האָט איהר אמאָל אלײן ערקלערט, אז דער קלאנג, וואָס האָט זיך ארומגעטראָגען וועגען מיין געבורט איז ניט קיין בבא מעשה. „אין דער שטאָדט וואו מיר האָבען געוואוינט" — האָט לאורָנס ווייטער דערצעהלט — „פלעגט מען מיך אלעמאָל רופען דאָם טויטענקינד! די אלטע שפּינערינס פלעגען באהויפטען, אז איך בין אייגענטלעך די טאָכטער פון א דאָרטיגען גראף, וועלכער פלעגט זיין פרוי שטענדיג שלעכט באהאנדלען, און וועז זי איז געשטאָרבען, האָט ער זי געלאָזט באגראבען מיט גרויס כבוד, זי איז דעמאָלט געווען א שוואנגערדיגע אין די הויכע חדשים, און איז ניט געווען טויט, נאָר אין א היהנער פלעט. און וועז עטליכע בית־עולם גנבים, וועלכע האָבען געוואָלט בא'גנב'ענען דעם רייך אויסגעפוצטען בר־מינן, האָבען געעפענט דעם קבר, האָבען זיי געפונען די גרעפין א לעבעדיגע, ווי זי איז געגאנגען צו קינד; און וועז זי איז גלייך נאָכ'ן קינד האָבען געשטאָרבען, האָבען זי די גנבים צוריק אריינגעלעגט אין קבר און דאָם קינד מיטגענומען מיט זיך, און עם איבערגעבען צו דער פרוי, וואָס איז געווען די געליעבטע פון דעם גרויסען בויכרעדנער. אט דאָם ארעמע קינד, וואָס איז באגראבען געוואָרען נאָך איידער עס איז געבוירען געוואָרען, האָט מען אומעטום גערופען דאָם טויטענקינד... אך! איהר קענט נאָר ניט באגרייפען וויפיעל יסורים איך האָב געהאט אויסצושטעהן שוין אלס קליין מיידעלע, וועז מען פלעגט מיך רופען מיט דעם נאמען. וועז דער בויכרעדנער האָט נאָך געלעבט און ער פלעגט אמאָל מיט מיר ניט זיין צופריעדען — א זאָך וואָס פלעגט געשעהן ניט זעלטען — פלעגט ער אויסרופען: פארשאָלטען טויטענקינד! הלואי וואָלט איך דיך ניט געווען ארויסגענומען פון קבר. א געשיקטער בויכרעדנער ווי ער איז געווען, האָט ער געקענט זיין קול אזוי איבערבייטען, אז מען האָט געמוזט גלויבען, דאָם

זייער בעסטע שטיצע. ער ענטציקט דאָס פּובליקום, וואָס האָט אין מיר גאָר קיין אינטערעס ניט. דער הונד מוז מיך דערנעהרען מיט זיין ארבייט, איך פּרעס דעם הונד'ס ברויט. דער פּארשאָלטענער הונד!

— א, שעלט איהם ניט מעהר — האָב איך זי איבערגעהאקט — ער איז שוין טויט. איך האָב געזעהן ווי ער איז געשטאָרבען...

— איז די בעסטיע שוין נע'פּגר'ט? — האָט אויסגערופען לאוראנס און איז אויפּגעשפּרונגען. איהר גאנץ פּנים איז געוואָרען רויט פון פּרייד.

— דער קארליק איז אויך טויט, — האָב איך צוגעגעבען.

— מאָסיע טיורליוטיו! — האָט לאוראנס אויסגערופען אויך מיט פּרייד. אָבער די דאָזיגע פּרייד איז בישלעכווייז פּארשוואונדען פון איהר פּנים און מיט א מילדערן, כמעט אומעטיגען טאָן האָט זי ענדליך א זאָג געטאָן: „אָרימער טיורליוטיו!"

און וועז איך האָב ניט באהאלטען פון איהר, אז דער קארליק האָט פּאר'ן טויט זיך ביטער באקלאָגט אויף איהר, איז זי אריינגעפאלען אין די לידענשאפּטליכסטע באווגונגען און האָט זיך געשוואירען, אז זי האָט געוואָלט דעם קארליק גוט באזאָרגען, אז זי האָט איהם אָנגעבאָטען א יעהרליכען געהאלט, וועז ער זאָל וועלען לעבען שטיל און באשיידען ערגיץ וואו אין דער פּראָווינץ. אבער עהרגייציג ווי ער איז געווען האָט ער דוקא געוואָלט בלייבען אין פּאריז און וואוינען ניט אנדערש נאָר אין מיין האָטעל. דעמאָלט, האָט ער געמיינט, וועט ער דורך מיין פּארמיטעלונג, ווידער קענען אָנקניפּפען זיינע אמאָליגע פּארבינדונגען אין דער פּארשטאָדט סען זשערמען, און צוריק קריגען זיין פּריהערדיגע שטעלונג אין דער גזעלשאפט. וועז איך האָב איהם אין דעם אפּגעזאָגט, האָט ער מיר גאָלאָזט זאָגען, אז איך בין א פּארשאָלטענער רוח, א וואמפּיר, א „טויטענקינד"...

לאוראנס איז פּלוצלונג שטיל געוואָרען, האָט שטארק אויפּגעשוידערט, און ענדליך האָט זי מיט א טיעפּען זיפּץ געזאָגט: „אה, הלואי וואָלטען זיי מיך געוואָלט גאָלאָזט ביי מיין מאָמע אין קבר."

קומען. אפשר איז עס געווען דער איינפֿלום פון דעם שטוהל, אויף וועלכען איך בין געזעסען, אבער מיר איז פֿלוצלונג פֿארגעקומען, ווי איך וואָלט דאָס געווען דער אלטער גענעראל, וועלכער האָט געכטען אויף דעמזעלביגען אָרט געשילדערט די שלאכט ביי יענא, און ווי איך מוז דאָס איצטער ווייטער אָנגעהן מיט מיין ערצעהלונג. און איך האָב געזאָגט: נאָך דער שלאכט ביי יענא האָבען זיך אין לויף פון עטליכע וואָכען אלע פֿרייסישע פעסטונגען אונטערגעגעבען כמעט אָהן א שלאכט. צוערשט האָט זיך אונטערגענעבען מאָגדעבורג. דאָס איז געווען די שטאָרקסטע פעסטונג און האָט געהאָט דריי הונדערט קאָנאָנען. איז דאָס ניט א שאנד?

מאדמאָזעל לאוראנס האָט מיך אבער ניט געלאָזט ווייטער רעדען. פון איהר שענעם פנים זענען פֿלוצלונג פארשוואונדען אלע טריבע שטימונגען, און זי האָט געלאכט ווי א קינד און אויסגערופען: יאָ, דאָס איז א שאנד, מעהר ווי א שאנד! וועז איך וואָלט געווען א פעסטונג און געהאָט דריי הונדערט קאָנאָנען, וואָלט איך זיך קיינמאָל ניט אונטערגענעבען!"

נאָר אזוי ווי מאדמאָזעל לאוראנס איז ניט געווען קיין פעסטונג און האָט ניט געהאָט קיין דריי הונדערט קאָנאָנען...

ביי די דאָזיגע ווערטער האָט מאקסימיליאן פֿלוצלונג אָפּגעהאקט זיין ערצעהלונג. און נאָך א קורצער פּאוזע האָט ער געפרעגט שטילערהייד:

— איהר שלאָפט, מאריא?

— איך שלאָף — האָט געענטפערט מאריא.

— איז נאָך בעסער! — האָט געזאָגט מאקסימיליאן מיט א פיינעם שמייכעלע. איך דארף אלזא ניט מורא האָבען, אז איהר וועט זיך לאנגווייליגן, וועז איך וועל אביסעל אויספיהרליכער באשרייבען די מעבעל פון צימער אין וועלכען איך האָב זיך גפונען. ווי דאָס איז די מאָדע ביי די היינטיגע נאוועליסטען.

— פארגעסט נאָר ניט דאָס בעסט, טייערער פרייגד!

— עס איז ווירקליך געווען — האָט געענטפערט מאקסימיליאן — א זעהר פראכטפול בעסט. די פים ווי ביי אלע בעסטען פון דעם סטיל, זענען באשטאָנען פון קאריאטידען און ספינקסען. עס

קול קומט פון דער ערד ארויס, און ער פלענט מיר דאן זאגן, אז דאס איז די שטים פון מיין געשטאַרבענער מוטער, וועלכע דערצעהלט מיר איהר מזל. ער האט געקענט גוט קענען אט דאס בי־טערע מזל, וואַרים ער איז אמאל געווען א קאמער דיענער בייס גראף. זיין גרעסטער אכזריות'דיגער פארגעניגען איז געווען, וועז איך ארים קליין מיידעל פלעג זיך שרעקליך שרעקען פאר די וועדטער, וואס איך האב געגלויבט אז זיי קומען פון קבר. די דא־זיגע וועדטער, וואס עס האט זיך געדאכט אז זיי קומען פון קבר פלענען דערצעהלען גאר שרעקליכע מעשיות. מעשיות וואס איך האב קיינמאל ניט געקענט באגרייפען אין זייער צוזאמענהאנג, וועלכע איך האב שפעטער צו בישלעכווייז פארגעסען, נאר וועז איך פלעג טאנצען, פלענען זיי אבער ווידער ווי לעבעדיגע קומען אין מיין זכרון. יא, וועז איך פלעג טאנצען, פלענט מיך אלע מאל אנכאפען א מאדנע עראינערונג. איך פלעג פארגעסען אויך זיך אליין, און פלעג מיר אליין פארקומען, ווי איך וואלט געווען גאר אן אנדערע, און ווי עס וואלטען מיך געקוועלט אלע יסורים און געהיימנישען פון יענער אנדערער... אבער אזוי שנעל ווי איך האב אויפגעהערט צו טאנצען, פלענט דאס אלץ ווידער אפגעמעקט ווערען פון מיין זכרון.

בעת לאוראנס האט דאס דערצעהלט, לאנגזאם ווי פרעגענ־דיג, איז זי געשטאנען פאר מיר בייס קאמין, וואו דאס פייער האט געפלאקערט וואס אמאל אלץ אנגענעהמער, און איך בין נע־זעסען אין דער לעהנשטוהל, וועלכער איז וואהרשיינליך געווען דער פלאץ, וואו איהר מאן פלענט זיצען, וועז ער פלענט איהר אין אבענד פאר'ן שלאפען געהן דערצעהלען פון זיינע שלאכטען. לאו־ראנס האט מיך אנגעקוקט מיט איהרע גרויסע אויגען, ווי זי וואלט ביי מיר געפרעגט אן עצה. זי האט געשאקעלט מיט'ן קאפ אזוי או־מעטיג פארטראכט; זי איז געווען אזוי שלאנק, אזוי יונג, אזוי שען, אט די לילית, וואס איז ארויסגעוואקסען פון קבר. אט די טאכטער פון טויט, אט דער גשפענסט, מיט דעם פנים פון א מלאך און מיט דעם לייב פון א באיאדערע! איך ווייס ניט ווי אזוי עס איז גע־

אין מיטען צימער א באקאנט ספּעקטאקל: עס איז נעווען מאסיע טוורליוטיו, וועלכער האָט געשפּיעלט אויף דער טריאנגל, און די מאדאם־מוטער, וואס האָט געקלאפּט אויף דער גרויסער פויק, אין דער צייט וואס דער געלערנטער הונד האָט זיך ארומגעשאָרט אויפֿן דיל ווי ער וואָלטווידער צוואמענגעזוכט זיינע הילצערנע בוכשטאבען. דער הונד האָט אויסגעזוכט, ווי ער וואָלט זיך קוים באוועגן, זיין פּעל איז נעווען באפלעקט מיט בלוט! די מאדאם־מוטער האָט נאָך אלץ געטראגן איהרע טרויער־קלײדער, אבער איהר בויך האָט שוין ניט ארויסגעשטעקט אזוי קאָמיש. נאָר האָט גיכער ווידערווילינג אראָפּגעהאנגען; אויך איז איהר פּנים מעהר ניט געווען רויט, נאָר בלאס. דער קארליק, וועלכער האָט נאָך אלץ געטראָגן די בראָדיערטע קלײדער פון אן אלט־פראנצויזישען מאר־קיז און א געפּודערטען טופּע, האָט אויסגעזוכט, ווי ער וואָלט אביסל אויסגעוואקסען. אפשר דערפאר, ווייל ער איז נעווען אזוי שרעקליך אויסגעדאָרט. ער האָט ווידער נעוויזען זיינע פעכט קונ־צען, און ס'האָט זיך געדאכט, אז ער פלאָפּעלט ווידער ארויס זיינע אלטע באריהמערייען; און ער האָט האָט פון דעסטוועגען נערעדט אזוי שטיל. אז איך האָב ניט פארשטאָנען קיין וואָרט, און נאָר אן זיינע ליפּען האָב איך צייטענווייז נעקענט באמערקען, אז ער האָט ווידער נעקרעהט ווי א האָהן.

אין דער צייט וואס אט די גרויענהאפּטע בילדער האָבען זיך ווי א שאטענשפּיעל באוועגט פאר מיינע אויגען מיט אן אומהיימליכע שנעלקייט, האָב איך געפּיהלט ווי מאדמאָאזל לאוראנס האָט ג־אטעמט וואס אמאל אלץ אומרוהיגער און אומרוהיגער. א קאלטער שוידער האָט דורכגעפרעסטעלט איהר נאנצען לייב און איהרע ליעבע גליעדער האָבען געציטערט ווי פון אונרטרענליכע שמער־צען. ענדליך אבער האָט זי זיך ארויסגענליטשט פון מיינע ארעמס, בויגיג ווי א וואסערשלאנג, איז פלוצלינג געשטאנען אין מיטען צימער און האָט אנגעהויבען צו טאנצען, אין דער צייט וואס די מוטער מיט דער פויק און דער קארליק מיט דעם טריאנגל האָבען געלאָזט הערען זייער געצויגענע שטילע מוזיק. זי האָט איצטער געטאנצט פונקט אזוי ווי אמאל אויף דער וואטערלא־בריק, און אויף

האָט געשטראהלט פון פארגילדונגען. דאָס הייסט פון גאָלדענע אָדלערס, וואָס האָבען זיך געקושט אין די פיסקלעך ווי טורטעל־טויבען. אפשר א סימבאָל פון דער ליעבע אונטער דער ממשלה פון קייזער. די פאַרהאנגען פון בעט זענען געווען פון רויטער זייד. און אזוי ווי די פלאמען פון קאמין האָבען זעהר שטארק דורכגע־שיינט, האָב איך זיך געפונען מיט לאוראנס'ען אין א פייער־רויטער באליכטונג. און איך בין מיר אליין פארגעקומען ווי דער גאָט פלו־טא, וועלכער איז ארומגערינגעלט מיט די פלאמען פון גיהנום, און ער האלט אין זיינע אָרעמס די שלאָפענדיגע פראָסערפינע. זי איז געשלאָפען, און איך האָב אין דעם צושטאנד באטראכט איהר גע־זיכט און האָב אין איהרע געזיכטסצוגען געזוכט א פארשטענדע־ניש פאר יענער סימפאטיע, וואָס מיין נשמה פיהלט צו איהר. וואָס באדייט די דאָזיגע פרוי? וואָס פאר א זין לויערט אונטער דער סימבאָליק פון די דאָזיגע שענע פאָרמען? איך האָב אָט דאָס דאָזיגע חנ'עוודיגע רעטענישע איצטער געהאלטען אין מיינע אָרעמס ווי מיין אייגענטום, און דאָך האָב איך ניט געפונען קיין באשייד.

אָבער איז דאָס ניט א נארישקייט צו וועלען דערגעהן דעם זין פון א פרעמדער ערשיינונג, אין דער צייט וואָס מיר זענען ניט בכח צו לעזען דאָס רעטענישע פון אונזער אייגענער נשמה! הויבען מיר דאָך אפילו ניט אָן צו וויסען, צי די פרעמדע ערשיי־נונגען זענען ווירקליך בנמצא! מיר קענען דאָך טיילמאָל אפילו ניט אונטערשיידען צוויישען דער רעאליטעט און די געזיכטער פון די חלומות! איז דאָס געווען א בילד פון מיין פאַנטאזיע, אדער איז דאָס געווען די שרעקליכע ווירקליכקייט, וואָס איך האָב געזעהן און געהערט אין יענער נאכט? איך וויים עס ניט. איך דערמאָן זיך נאָר, אז אין דער צייט וואָס אין מיין הארצען האָבען זיך גע־צויגען די ווילדסטע געדאנקען, האָט אין מיין אויער אריינגעדרונ־גען א מאָדנער גערוש. דאָס איז געווען א משוגענע מעלאָדיע, מאָד־נע שטיל. זי איז מיר פארגעקומען זעהר באקאנט, און ענדליך האָב איך דערקענט די טענער פון א טריאנגעל און פון פויק. אָט די מוזיק האָט זיך געדאכט קומט פון א וויטער ווייט, און דאָך ווען איך האָב אויפגעהויבען די אויגען האָב איך געזעהן לעבען מיר

קלאנגען פון דער פויק און פון טריאנגעל, און מיין טייערע לאו־
ראנס איז פלוצלינג אויפגעשטאנען און האט מיט צוגעמאכטע אוי־
גען געטאנצט א סאלא. איהר מאן, דער אלטער באנאפארטיסט
האט קאמאנדירט אין דער געגענד ארום פאריז, און זיין דיענסט־
פליכט האט איהם נאר ערלויבט צו פארברענגען אין פאריז ביי
טאג. ווי דאס פארשטעהט זיך שוין פון זיך אליין, איז ער געווא־
רען מיין אינטימסטער פרייגד, און ער האט געווייגט מיט העלע
טראפענס ווען ער האט שפעטער צו געזומען אבשייד פון מיר אויף
א לאנגע צייט. וואהרים ער איז מיט זיין פרוי אוועקגעפאהרען קיין
סיציליען. און זינט דעמאלט האב איך זיי ביידע ניט געזעהן.

ווען מאקסימיליאן האט פארענדיגט די דאזיגע געשיכטע,
האט ער שנעל א נעם געטאן זיין הוט און האט זיך ארויסגעשארט
פון צימער.

די גאסען פון לאנדאן. דאס זענען געווען דיזעלביגע געהיימניספו־
לע פאנטאזימען, דיזעלביגע אויסברוכען פון די לייד־ענשאפטלי־כ־
טע שפרינג. דאס זעלביגע באקאנטישע פארווארפען מיט'ן קאפ,
טיילמאל אויך דאס זעלביגע פארניגען זיך צו דער ערד, גלייך ווי
זי וואלט וועלען הערען, וואס מען רעדט דארטען. דערנאך אויך
דאס ציטערן, דאס בלייך ווערען, דאס פארשטיינערט ווערען און
ווידער אויפ'ס ניי דאס איינהערען זיך מיט די אויערען צוגעלענט
צו דער ערד. אויך האט זי זיך ווידער געריבען די הענד, ווי זי
וואלט זיי וואשען. ענדליך האט זיך מיר געדאכט, ווי זי וואלט
געווארפען אויף מיר איהר טיעפען, שמערצליכען, בעטענדיגען
בליק... אבער נאר אין די צוגען פון דעם דאזיגען טויטבלאסען
פנים האב איך דערקענט יענעם בליק, ניט אין איהרע אויגען. וואר־
רים זיי זענען געווען געשלאסען. די מוזיק איז בים־לעכווייז אויסגע־
נאנגען מיט אלץ שטיל־ערע און שטיל־ערע קלאנגען. די מוטער מיט
דער פויק און דער קארליק, וואס זענען געווארען אלץ בלייכער
און בלייכער און זענען געשטאנען ווי אין א נעבעל זענען ענדליך
אין נאנצען פארשוואונדען. אבער מאדמאזעל לאוראנס איז נאך
אלץ געשטאנען און געטאנצט מיט צוגעמאכטע אויגען. דאס דאזי־
גע מאנצען מיט צוגעמאכטע אויגען אין מיטען נאכט אין א שטיל־ען
צימער, האט דער דאזיגער ליעבער ראמע געגעבען אזא גייסטער־
האפטען אויסזוכן, אז עס איז מיר געווארען זעהר אונהיימליך
אויפ'ן הארצען. אזוי אז איך האב ווייל־ענווייז אויפגעשוידערט. און
איך בין געווען אמת'דיג פרעהליך, ווען זי האט ענדליך אויפגע־
הערט צו טאנצען און האט זיך ווידער אריינגעגליטשט אין מיינע
ארעמס פונקט אזוי בויגיג ווי זי האט זיך ארויסגעגליטשט.

ווירקליך יענע סצענע איז פאר מיר נאר ניט געווען קיין אנ־
גענעהמע. אבער דער מענש געווהנט זיך צו אלץ. און עס איז
נאר מעגליך, אז דאס אונהיימליכע אין דער דאזיגער פרוי האט
איהר נאך צוגענעבען א באזונדערן רייז, אזוי אז אין מיינע גע־
פיהל־ען האט זיך אריינגעמישט א שוידערליכע צערטליכקייט...
גענוג. נאך א פאר וואכען, האב איך זיך שוין מעהר ניט געווואונ־
דערט אויף דאס מינדסטע, ווען איך האב ביינאכט דערהערט די

באמערקונגען:

דער רב פון באַכאַראַך.

זייט 9 האַסטיגן — היילוגע ברויטען ביי קאַטאַליקען.

" 15 „שלום עליכם!" — די באגריסונג שלום עליכם איז אויפגענטליך דאָ ניט אין פּלאץ, ווייל שלום עליכם זאָגט געוועהנליך ניט דער ווָאָס קומט אַריין אין אַ חויז, נאָר דער באלעבאָס פון הויז צו ווועמען מען קומט אַריין. איך האָב זיך אַבער געהאַלטען לויט דעם אַריגינאַל.

" 19 „שמע ישראל!" — אין אַריגינאל שטעהט, אַז די שענע שרה האָט אויסגערופען "Schadai Voller Gnade" — אַן אויפדיאָם, ווָאָס איז היינט גאָר ניט באקאנט ביי אונז אידען. און עס קען זיין, אַז דאָס איז היינעם אַן אויגענער אייניפאַל.

" 24 „יפול מצדק אלף..." — אויך דאָ האָב איך זיך אָפגעווענדט פון אַריגינאַל. אין אַריגינאַל היים עס „צעהן טויזענד ביי דער רעכטער זייט, צעהן טויזענד ביי דער לינקער זייט. כדי צו שיצען דעם קעניג פון די שרעקען פון דער נאַכט". — דאָס איז אַ צוזאמענמישונג פון צוויי פסוקים, איינער ווועלכער גענינט זיך אין אַנהויב קריאת שמע לייענען, און איינער ביים סוף. איך האָב אויסגעקליבען דעם ערשטען פסוק.

(איבערז.)

" 24 האטא'ס מויז טוועם — האטא איז אַ לעגענדארישער קעניג.

" 34 קיריע עליזאַן — האַר האָב רחמנות.

" 48 וואמס — אַ אויבערקליד אין מיטעלאלטער.

" " קיראס — פּאַנצער־קליד פאר'ן רוקען אין דער ברוסט.

" 54 בארעט — מיץ.

" " קאסטיליען — אַ פּראָווינץ פון שפּאַניען. אַראַגאַנעזיש. אַנדאלוזיש — שייך צו הי אַנדערע שפּאַנישע פּראָווינצען אַראַגאַן און אַנדאַלוזיען.

" 56 טאגא — טייך אין שפּאַניען.

" 62 לאהן — דער טייך אויף ווועלכען האַמבורג ליגט.

"	70	אַנטאַניוס — רויטישער געניראל, איז צו גרונד געגאנגען דורך קלעאָפּאטרא, דער מצרים'שער קעניגין, אין וועלכער ער האָט זיך פארליעבט. (קלעאָפּאטרא איז די פרוי, וועלכע היינט מיינט).
"	"	ציצעראָן — רוימישער אַראַטאָר, שריפטשטעלער, אדוואָקאט און שטאַאַטסמאַן.
"	"	אַבעלאַרד — אַ מאַנאַך אין מיטעלאלטער, האָט געפּיהרט אַ באריהמטע ליעבע מיט העלאָאיז.

פלאָרענטיניש נעכט.

זייט	6	דיאַנא — געטין פון יאָגד ביי די רוימער.
"	10	לאורענטיאַנא — ביבליאָטהעק געגרינדעט פון דער פאמיליע מעדיטשי, וואָס האָט רעגירט איבער פלאָרענץ.
"	10	מיקעל אנדזשעלען בואָנאַראָטי — דער באריהמטער אימאַליניישער סקולפּטאָר, האָט געשאפען סקולפּטורען פאר די מעדיטשי.
"	11	סאַן־סוסי, פאַטסדאַם — לעבען בערלין.
"	17	פראַנץ דער ערשטער — פראַנצויזישער קעניג, וואָס האָט געמאַכט אַן איבערפאל איבער איטאַליען.
"	18	homme a bonnes fortunes — מזל'היגער מענש.
"	18	פּעטראַרקא, אריאָסטא — באריהמטער איטאַליענישער דיכטער.
"	20	סטראדפאָרד ביים איוואָן — שעקספּיר'ס געבורטס־שטאָדט.
"	"	דזשעטאַטאָרע — אוינער וואָס וואַרפט אַ ביין אויג.
"	"	דזשעטאָטור — אַ ביין אויג.
"	"	a quatre spingles — מיט פיער שפּילקעס.
"	21	en escarpins — אונטער פּויניגונג.
"	22	coq a l'ane — רייד אַהן צוזאמענהאַנג.
"	"	פאַטאַנאָניען — לאנד אין סאמע דרום'סטען טייל פון דרום אַמעריקא.
"	24	מאַרבידעצצא — מאָדנע קרענקליכקייט.
"	27	אַבאָטע — דער עלסטער פון גלחים.
"	"	cocu — אָפּגענאַרטער מאַן.
"	"	פאַמולוס — געטרייער באגלייטער.
"	28	יונגפערנשטעג — אַ גאַס אין האַמבורג.
"	"	יונאָנען, אפראָדיטען — לויט די נעמען פון גריכישע געטינען.
"	"	פּראָסערפינא — פרוי פון גאָט פלוטום, קעניג פון דער אונטערוועלט.

אוים די מעמוארען פון דעם הער פאַן שנאַבעלעוואַפסקי.

זייט 8 אַדאַלבערט (וואַישטיעד) — אַ פּוילישער חיוליגער.
" 9 באַנקווא — איז ערמאָרדעט געוואָרען פון מאַקבעטה. קעניג פון שאָטלאנד, לויט שעקספּיר'ס טראגעדיע.
" " לודוויג פיליפּ — פראנצויזישער קעניג נאָך נאַפּאָלעאָן'ס אראָפּזעצונג.
" " לאַפאייעט — איז דער בריהמטער פראנצויזישער געזעראל וואָס האָט אויסגעהאָלפען די אַמעריקאנישע פעראיניגטע שטאַטען אין זייער קאמף פאר אונאבהענגיקייט.
" 12 פאַרום — דער מיטעלפונקט פון דער אַלטער שטאָדט רוים.
" 15 האַמאַניא — נאָמען פאר האמבורג אויף לאטיין.
" 18 האַנזאַטישע — די האַנזא איז געווען אין מיטעלאַלטער אַ בונד פון דייטשען האַנדעל־שטעדט צוליעב זייער באשיצונג; האמבורג איז געווען איינע פון די שטעדט.
" " וועסטאַלען — פּריעסטערינס פון הער געטין וועסטא.
" 18 דיאַנא — געטין פון יאגד ביים רוימער; נאיאַדען, דריאַדען, האַמאדריאדען — האָלב געטער ביי די אַלטע גריכען.
" 21 סאטורן — אַ גאָט ביי די אַלטע רוימער.
" 34 קלאַפּשטאַק — גרויסער דייטשער דיכטער, פערפאסער פון „מעסיאדע".
" 39 מיינהער — „מיין הערר" אויף האָלענדיש.
" 41 Volan Vent — דער פלוג אין ווינד אַריין.
" " ראגו — שטיקער פלייש, פיש אָדער גרינס געקאָכט אין אַ שטאַרק געווירצטען סאָס.
" 44 סטאַפּאַטאַס, צאַמפּעטים, פענאטעלס, טאַליאַרינים, בראָקאָלים — נעמען פון מאכלים אויף איטאַליעניש.
" 47 רענולום — אַ רוימישער גבור.
" " ליוויום — רוימישער היסטאָריקער.
" 48 מאריום — רוימישער געזעראל.
" 51 סאנקילאָטיש — באלאנגענדיג צו דער פּאַרטיי פון די סאַנקיולאָט (אָהן־הויזען) צו דער צייט פון דער פראנצ. רעוואָלוציאָן.
" 52 Jane nue pied — בארוויסט זשאָן.
" 56 דאמינע — מיין הערר.
" 58 violon d'amour — פארציימיגע וויאָלין.
" 58 roue — אויסגעלאסענער.

" 62 Chanssee d'Antin — נאָמען פון א גאַס.
" " Marthe au supplice — דער גאַנג צו דער הינריכטונג, טויט־שטראָף.
" " פאַלינגענעזיען — „וויידערגעבורט".
" 67 סאַרבאן — פאריזער אוניווערזיטעט.
" 70 סאנקט העלענא — אינזל וואו די ענגלענדער האָבען פארשפארט נאַפּאָלעאָן.
" 76 באיאדערע — אינדישע טענצערין.
" 77 קאריאַטיצען, ספינסקעז — מיטהאָלאָגישע פיגורען.

" 30 Pizzicate — דאָס צופען פון דער פערזונע מיט'ן פינגער.
" 43 Piazza del Gran Turco — פלאץ פון גרויסען טערק.
" 47 וועלינגטאָן — באריהמטער ענגלישער געניעראל, האָט גע־ האלפען באזיגען נאפּאָלעאָן.
" " Heros — גיבור.
" 50 אלעקסאנדרינען — פראנצויזישע ווערז־מאָרם.
" " אנטרשא — א מין טאַנץ.
" " מאקאבריש — פון „דאנס מאקאבר", טויטען־טאַנץ.
" 52 באקכאנטינען — ווילדע, צעלאָזענע טענצערינס.
" 53 טאָער — לאָנדאָנער טורעם, היינט באנוצט אלס מוזעאום.
" " אננא באלעין — ווייב פון היינריך דעם אכטען, דעם אכזר'דיגען ענגלישען קעניג.
" 55 יולי־רעוואָלוציאָן — די רעוואָלוציאָן פון 1830.
" 56 Tour de Nesle— טורעם פון נעל (אין פאריז).
" 57 de la Halle — פון די „אָלל", דעם פאריזער מארק־פלאץ.
" 58 Eh bonjour, monsieur du Corbeau
Que vous etes jolilque vous, me semblez beau
אָח, גוט מאָרגען, מיין הערר פּאָן ראָב,
ווי חיבש איהר זייט, ווי שעהן איהר זעהט אוים!
(אָנהויב פון לאפאָנטעינ'ס מאבעל „דער פוקס און הער ראָב").
" " רעליקווייען — איבערבליבענישע פון חיוליגע.
" " וויצליפּוצלי — נאָמען פון א פארציטיגער מעקסיקאנישער געטשקע.
" " „עקצע האָמא" — „אָט איז א מענש", לויט דער אוים־ שריפט אויף די סטאָטוען פון יעזום, דא באָנוצט פאר יעזום־ סטאָטוע.
" " מוסקעטיער — פראנצויזישע סאָלדאטען.
" " מאריע אנטאָאנעטע — ווייב פון לואי פון זעכצעהנטן. פון פראנקרייך האָט פארלוירען איהר לעבען דורך דער פראנצ. רעוואָלוציאָן.
" " Assebmlee Nationale — נאַציאָנאַלע פערזאמלונג פון די שטאָנדען אין פראנקרייך צו דער צייט פון דער רעוואָ־ לוציאָן.
" " מאָנטאניאַרען — באַרג־פיהרער.
" 59 „לוקסעמבורג" — רעגיערונגס־פּלאץ אין פאריז.
" " Quai Voltaire — „קיי" חיסט א גאס וואָס געהט אין דער לענג פון א טייך.

אינהאלט:

דער רב פון באבערוי.
אוים די מעמוארען פון דעם גראף פאן שנאבעלעוואפסקי.
פלאָרענטינישע נעכט.
אידיש: ד. אייזלאנד.
באמערקונגען.
די פּאַעמע: „חער פאנוועד", וואָס געפינט זיך אין „שנאבעלעוואפסקי" איז איבערזעצט פון מאני לייב).

פּעהלער-אויסבעסערונגען:

דער רב פון באכאראך

זייט 41 ענויות, דארף זיין: ענוות.
" 42 בלאקענדיגע — בלאנקענדיגע.

אוים די מעמוארען פון דעם הער פאן שנאבעלעווואפסקי.

זייט 9 באנקא — באנקווא.
" 18 דיאנע'ס — דיאנא'ס.
" 48 אין אניבאל — איז האניבאל.
" " קארטהאגען — קארטהאגא.
" 55 יאן סטיין — יאן סטעען.
" 73 טייך טורק — טייך שורק

פלאָרענטינישע נעכט.

זייט 27 אמאטען — שבאטע.

Albert J. Latner
Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.
A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

מעמ

היינע, היינריך

היינ

איטאליען

7783

#7783

7783-v.4

דאָס בוך מוז אומגעקערט ווערן פונקט אין צייט, ווי עס איז אונטן אָנגעוויזן.

אַנדערע ווילן אויך לייענען דאָס בוך.